GESCHIEDENIS

DER

STAD DEINZE

DOOR

ALB. VAN DEN ABEELE.

GENT,

DRUKKERIJ VAN EUG. VANDERHAEGHEN, VELDSTRAAT, 66.

—

1865.

Digitized by Google

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Digitized by Google

AAN HET

MAGISTRAAT EN HET VOLK VAN DEINZE

OPGEDRAGEN.

Albijn van den Abeele.

Digitized by Google

Digitized by Google

EERSTE HOOFDSTUK.

STAD.

§ I. — Naamoorsprong; verschillende gevoelens omtrent de beteekenis van het woord Deinze. Oudheid der stad; ligging; grondgesteldheid; wijken en plaatsbenamingen; wegen en waterloopen.

De beteekenis van den naam der stad, waarvan wij de beschrijving ondernemen, is reeds meermaals besproken. SANDERUS (1) wil dat zij hem ontleend heeft aan eenen veldheer der Gothen (2) of Wandalen, die rond het jaar 500 onzer telling op die plaats eene sterkte of kasteel zou opgeworpen hebben, om zich tegen de aanvallen der Romeinen te beschutten; DE SMET (3) schrijft haren naamoorsprong toe aan den Damhert, door KILIAEN *Deyn* genoemd, die men alhier in vroegere tijden aantrof, doch is ook van oordeel dat de beugel der Lei, die daar zeer wel aan eene *eins* — handvast eens ketels, enz. — gelijkt, tot den naam van Deinze, door ineensmelting van *de einze*, aanleiding zou kunnen gegeven hebben; WILLEMS (4) meent den oorsprong van het woord te vinden in een oud werkwoord: *dunsen*, *dusen* of *duisen*, waaruit *Dunse* ontstaan is, dat *dampige grond* zou beteekenen (5).

De moeilijkheid die dit woord aan den etymologist ople-

---

(1) *Flandria illustrata.*

(2) Aan het verblijf der Gothen omtrent deze plaats zouden wij niet twijfelen : vandaar *Gothem*, een niet ver van Deinze gelegen dorp.

(3) *Essai sur les noms des villes et communes de la Flandre-Orientale.*

(4) *Mémoire sur les noms des villes et communes de la Flandre-Orientale.*

(5) *Deinze* vinden wij geschreven op verschillige wijzen : *Dons; Donza*, -sa, ze, -se; *Dunze*,-se; *Deuse; Deunze*,-se; *Duenze*,-se; *Doinze*,-se; *Doynze*,-se; *Donenze; Deynze*-se; *Deinze*, -se.

Digitized by Google

vert, blijkt genoeg uit de verschillige gissingen der geleerden, die beproefd hebben hetzelve te ontleden, weshalve wij ons onbevoegd achten de eene of andere afleiding den vollen voorkeur te geven, hoewel de laatst aangehaalde ons de logiekste toeschijnt, daar zij het best met de natuur en de oude gesteldheid van den grond overeenkomt. Van eenen anderen kant is WILLEMS' bewering tegen een nog al streng onderzoek bestand, en komt zij zeerwel overeen, zelfs met de tweevoudige beteekenis van het verwante oud zelfstandig naamwoord *donck* of *dung*, dat volgens GRAMAYE eene *verhevene plaats in de meerschen*, en volgens JUNIUS (1) *vette en vruchtbare grond* beteekent.

Wanneer men de ligging der stad nauwkeurig naziet, bemerkt men weldra dat de grond, waar deze oprijst, inderdaad meer verheven is dan de meerschagie, die zich langs hare beide zijden uitstrekt. Welnu, dit alles bijeengenomen en aandachtig overwogen, wordt de etymologie zoo klaar, dat bijna alle twijfel omtrent de beteekenis van het woord verdwijnt, en komt zij altijd uit op eene *verhevene plaats in de meerschen* of iets dergelijks.

Hoe het ook zij, toch is Deinze zeer oud en komt zij alvroeg als stad voor. Wellicht ten onrechte rangschikt MALBRANCQ (2) haar op zijne kaart van 800 nog onder de *vicus*, iets wat slechts een gehucht of wijk beteekent, want 80 jaren nadien, tijdens den inval der Noordmannen, wordt zij reeds *oppidum*, wat zooveel als stad is, genoemd (3).

Gelegen op 18 kilometers van Gent, 26 van Kortrijk, 18 1/2 van Oudenaarde en 14 1/2 van Thielt (4), schijnt Deinze onder

---

(1) *Etymologicon anglicanum.*

(2) *De Morinis.*

(3) WARNKOENIG, — *Histoire de la Flandre et de ses institutions civiles et politiques* (vertaling van den heer A. E. GHELDOLF), II, 232.

(4) Al deze steden zijn met Deinze door steenwegen verbonden. Deze die haar met Gent en Kortrijk in gemeenschap brengt en den ouden heirweg tusschen deze twee steden verving, werd gelegd in 1715-1722; die naar Oudenaarde in 1760, en die naar Thielt, met tusschenkomst der twee steden, in 1771 en 1772. Eindelijk werd in 1842 ook de weg naar Aaltre gekalsijd, met tusschenkomst van Deinze, Zeveren, Vijnkt, Lootenhulle en Aaltre.

Digitized by Google

de eerste bewoners van Vlaanderen deel gemaakt te hebben van de streek der Menapiers, die in de IVe en Ve eeuw door zweedsche en saksersche volkplanters, die zich alhier onder den naam van *leti* (laten) kwamen neêrzetten, zuidwaarts werden gedreven. Deze streek werd in twee bijzondere *pagi* (gouwen) verdeeld : *pagus Mempiscus* of *Menapiscus*, en *pagus Flandrensis*, welk eerste vijf kleinere gouwen begreep, waaronder *pagus Curtracensis* (1). Van dit laatste, nadien kastelnij van Kortrijk, schijnt Deinze deel gemaakt te hebben.

Thans behoort Deinze tot het arrondissement Gent; zij is de hoofdplaats van een rechterlijk en van een militie-kanton (2); zij grenst ten noorden aan Zeveren, Meigem en Bachte-Maria-Leerne; ten zuiden aan Machelen en Petegem; ten oosten aan Astene en ten westen aan Vijnkt en Grammen. Haar grond bestaat schier uitsluitend uit vette aarde; hare meerschen mogen in 't algemeen onder de beste weiden en hare bouwlanden onder de vruchtbaarste van geheel Vlaanderen gerekend worden. Alleen ten oostkante treft men een weinig lichteren grond aan.

Het grondgebied dezer stad wordt in twee bijzondere sectiën verdeeld : *Deinze-binnen* en *Deinze-buiten*. De eerste begrijpt de eigenlijk gezegde stad, en is het meest bebouwde deel, waaronder het zoogezegde *Petegem-binnen;* de tweede bestond eertijds schier uitsluitend uit akkers of bouwlanden, meerschen, bosschen en hofsteden, en is dat deel, gelegen buiten den Kaandel (3), de oude vesting der stad. Een groot deel ervan is reeds met woonhuizen bezet. Op eenen landboek der stad, opgemaakt ten jare 1784, is Deinze-buiten verdeeld in vier « cantons », de volgende wijken of algemeene plaatsnamen bevattende : *Calleshoek*, *Deinz'kouter*, de *Hooie*, de *Vette-Hammen*, de *Hulhagen*, de *Klepkouter*, de *Koeimeersch* (reeds bekend

---

(1) Warnkoenig, I, 123-124.

(2) Het *rechterlijke kanton* begrijpt de volgende dorpen : Astene, Bachte-Maria-Leerne, Gothem, Grammene, S. Martens-Leerne, Machelen, Olsene, Peteghem, Vijnkt, Wonterghem en Zeveren; het *militie-kanton:* Astene, Gothem, Grammene, Machelen, Olsene, Peteghem en Zulte.

(3) Langs dien kant ook Neêrlei genoemd.

Digitized by Google

in 1460), het *Martensveld*, de *Oostmeersch* (id. 1385) (1), de *Pessenhoek*, de *Schave*, de *Jakkers* en de *Westmeersch*. De bijzondere plaatsnamen zijn : *Bachterberghen* (id. 1498), *Bachterpoorten* (2), *Bachtervesten*, het *Bedelf*, de *Blaermeersch*, de *oude Bleekerije*, het *Quartier-ten-Bossche* (id. 1586), het *Cardinaelshoyken*, de *Copmeersch*, het *Diefmeerselken*, de *Doorenmeersch*, het *Driesmisselken*, de *Eyckenkeet*, het *Hentvelde*, de *Herpelsacker*, de *Hoenpoel* (id. 1443), de *Hoernese* (id. 1279), het *Hoppierken*, de *Laeckputten*, de *Laserye*, de *Meere* (id. 1460), de *Neercouter* (id. 1498), de *Ommeswynck*, *Onderberghen* (id. 1498), de *Peerdenbulck*, het *Peertshof*, de *Plattenham*, de *Pletsput*, ook *Pletspoelle* (id. 1481), de *Putmeersch*, het *Princenhof*, de *Rucxgreppe* (id. 1498), *Schoonberghsmeulewal*, de *Schutterije van Sint Jooris*, het *Slusekin* (id. 1460), de *Spetale* (id. 1310), *Sprincenham* (id. 1449), *ter stoct* (id. 1280), de *Tassche*, (id. 1498), het *Vischlant* (id. 1358) en de *Voerhenden*. Verder bestaan er nog een tweetal jongere plaatsnamen, als : de *Engelsche-Hovingen*, zoo genoemd na eenen lusthof, die over een dertigtal jaren te dier plaats bestond; het *Kalkhof* heeft zijnen naam ontleend aan eene nijverheid, namelijk het kalkbranden, welke men aldaar voor dezen uitgeoefend heeft.

Boven de hiervoren, bladz. 2, opgenoemde steenwegen, is Deinze's grondgebied nog door de volgende wegen doorkruist : 1°, Deinze-binnen : door de *Merktstraat*, *Tusschenbruggen*, *Knok*, *Oudenaardsche-straat*, *Kortrijksche-* of *Kerkstraat*, *Gentstraat*, *Oude Gentstraat*, *Ramstraat*, *Schutterijstraat*, *Kauistraatje*, *Waterstraatje*, *Brielstraatje*; 2°, Deinze-buiten, *Wakkensche-heirweg*, *Kouwkenstraat*, *Zeversche-weg*, *Hemelrijkstraat* en *Nieuwstraat*.

---

(1) Deze is eene *gemeene weide* (vroente), die telken jare den 8en september begint, en waarin er vee uit Astene, Bachte, Deinze en Petegem grazen mag. Men wil — en dit schijnt nog al gegrond — dat die weide aan voornoemde gemeenten geschonken werd, nadat de ingezetenen derzelve zooveel bijgedragen hadden door hunnen arbeid, dat zij haar van een moeras tot meerschagie hadden herschapen.

(2) Al de plaatsnamen zonder jaartal na zich, komen voor in papieren der XVIIe eeuw; voor deze en gene hebben wij de oude spelling behouden.

Digitized by Google

Van het westen naar het noord-oosten stroomt de Lei door het zuiderdeel der stad, en van het zuiden naar het noorden loopt de schipdonksche-vaart, die aldaar in de Lei begint, door haár noord-westdeel; welke twee waters binnen het grondgebied van Deinze de volgende beken en lossen ontvangen: de *Zeversche-beek*, die tusschen Wontergem en Vijnkt begint en zich te Deinze in den Kaandel werpt; *Deinz' kouterbeke* begint te Grammen en watert te Deinze uit in de Lei; *Smolsbeke*, oorspronkelijk uit Grammen, eindigt in den Kaandel; *Kaandelbeke* loopt van in de Lei tot in de Schipdonksche-vaart; *Koeimeerschbeke* neemt oorsprong in den Blaarmeersch te Deinze en loopt tot in de Rekkelingbeke aldaar; *Stadsgracht* zet den Kaandel voort tot in de Lei; *Rekkelingbeke* bindt de Schipdonksche-vaart met de Lei en dient tot grenslijn met Bachte-Maria-Leerne; *Hulhaagbeke* (1) begint in de Rekkelingbeke en eindigt in de Oostmeerschbeke; *Oostmeerschbeke* ontstaat omtrent de meerschagie van dien naam en lost zich in de Rekkelingbeke; *Achtgemeetbeke* begint en eindigt op Deinze-buiten.

§ II. — Oppervlakte. Vereeniging van Petegem met Deinze. Vestingen, leibrug en poorten. Stedelijke inkomsten.

De huidige oppervlakte dezer stad beslaat:

Deinze-binnen:	46	hect.	13	ar.	70	cent.	}	belastbare grond;
Deinze-buiten:	774	»	33	»	70	»		
Totaal:	820	—	47	—	40			
Deinze-binnen:	9	»	50	»	20		}	onbelastbare grond.
Deinze-buiten:	35	»	90	»	80			
Totaal:	45	—	41	—	00			
Algem. oppervl.:	865	—	88	—	40.			

Nog ten jare 1469 droeg het aan Deinze palende Petegem den titel van stad, en bestond zij op zichzelven, een eigen magistraat, gerecht, enz. bezittende. Alstoen was de oppervlakte

(1) Deze en volgende zijn slechts kleine waterlossen, die den naam van beek niet verdienen.

Digitized by Google

van Deinze ook veel kleiner dan tegenwoordig, en bestrekte deze stad zich slechts tot aan de Lei, die ze van Petegem afscheidde.

Dit zij nogtans niet al te stellig opgenomen, want een wijk langs gene zijde der Lei en, na zijne ligging tusschen twee bruggen, de nog bestaande Lei- en de met het vullen des Kaandels aldaar verdwenen Kaandelbrug (1), *Tusschenbruggen* genoemd, komt ons tegenspreken, wanneer wij de Lei voor scheidslijn tusschen voornoemde steden willen doen doorgaan. Meermaals schijnt deze wijk oorzaak tot moeilijkheden gegeven te hebben tusschen Deinze en Petegem en, mogen wij ons aldus uitdrukken, de speelbal van beide steden geweest te zijn. Inderdaad, rond 1152 werd hij door Dirk van den Elzas, boven andere voorrechten en vrijheden van Petegem, waarvan wij in het toekomende § spreken zullen, aan Deinze geschonken (2); in 1445 was hij wederom aan Petegem, maar de handeldrijvenden, de brouwers, slijters van dranken en mondsbehoeften uit deze stad wilden er eene soort van vrije plaats van maken, en gingen er zich huisvesten, bewerende dat niemand recht had hen daar eenige schatting (*maltote*), waaraan zij nogtans in de stad onderworpen waren, opteleggen, daar de schikkingen der costumen en keure van Petegem op dien wijk niet konden toegepast worden.

De schepenen en eenige er waarschijnlijk belang in hebbende ingezetenen dezer laatstgenoemde stad, stuurden een verzoekschrift op aan Philips van Bourgondië, den toenmaligen graaf van Vlaanderen, hem daarin den staat van zaken afschetsende en hem verzoekende de handeldrijvenden, enz. uit het zoogezegde Tusschenbruggen met die, welke in volle stad woonden, gelijk te stellen. Bij octrooi van den 16en april 1445 vernieuwde gezegde graaf een reeds voor Petegem bestaande octrooi, in de vernieuwing duidelijk bepalende dat de handeldrijvenden,

---

(1) De Leibrug werd eertijds *Maenbrug*, misschien na eene nabij gelegene herberg de *Maen*, alzoo genoemd; en de Kaandelbrug heette de *Steenenbrug*. Het was boven deze laatste dat de tolpoort stond.

(2) Gramaye, Sanderus, de Blaeu, enz. — Dit schijnt nogtans niet al te gegrond; doch wij nemen het om hierna aantehalen redens op.

Digitized by Google

slijters van dranken, enz., tusschen de twee bruggen wonende, voortaan in alles gelijk stonden met diegene, wonende binnen de stad en vrijheid van Petegem (zie *bewijsstukken*, STAD, nr 1).

Hierdoor schijnen de moeilijkheden tusschen Deinze en Petegem toch niet geheel uit den weg geruimd geweest te zijn, want 24 jaren nadien, namelijk in juli 1469, vereenigt Karel de Stoute de twee voornoemde steden, om voortaan onder éene wet te staan en door één magistraat bestuurd te worden, volgens de bestaande of nog te bekomen keuren, voorrechten, enz. van Deinze; hij schaft den naam van Petegem af, om immer onder dien van Deinze, gezamenlijk met deze éene stad uittemaken, — en dit alles om den aangroei van Deinze, die, op de Lei, allervoordeeligst tot koophandel gelegen was, te bevorderen, en om in 't toekomende die twee kleine steden van de moeilijkheden en processen, die meermaals tusschen hen, uit oorzaak van het rechtsgebied der twee magistraten, waren ontstaan, te bevrijden (zie *bew.*, STAD, nr 2).

Gevolgelijk won Deinze veel in uitgestrektheid, en wij gelooven dat de eigenlijk gezegde stad zich daardoor ten minste een derde vergrootte.

Er bestaat nogtans omtrent deze vereeniging eene duisterheid, die wij moeilijk kunnen ophelderen. — Begreep zij het geheele grondgebied van Petegem, of was het slechts het meest bebouwde deel, de eigenlijke stad, die bij Deinze ingelijfd werd? of was het tegenwoordige Petegem alstoen nog bosch of *wastina*, om ons van een woord, dat meermaals in de oude papieren voorkomt, te bedienen? Zulke vragen komen voor, wanneer men het huidige dorp van dien naam nabij Deinze ontmoet. Al wat wij tot eenige gegronde klaarte kunnen inbrengen, is dat de heerlijkheid van Drongen, die zich in Petegem bestrekte en ten jare 1639, tusschen den markgraaf van Deinze en den abt van Drongen aanleiding gaf tot een proces, waarvan wij in het tweede hoofdstuk breeder handelen zullen, de oorzaak kan geweest zijn dat het zoogezegde *Petegem-buiten* buiten de vereeniging bleef; en het aan Deinze bijgelegde deel slechts uit de heerlijkheid van Petegem bestond, welke, even als die van Deinze, alstoen den grave van Vlaanderen toebehoorde.

Digitized by Google

Deze nieuwe verandering bracht ook nieuwe zwarigheden mede, welke eerst met de hedendaagsche bestuurwijze der gemeenten voorkomen en het meest op Petegem drukken moesten. Het was om die uit den weg te ruimen dat de hoogere overheid, in 1829, aan het magistraat van Deinze eenen voorstel deed van Petegem (dorp) ook met die stad te vereenigen. Deinze's gemeenteraad werd, op 25en februari deszelfden jaars, samengeroepen om erover te beraadslagen, en verwierp den voorstel, aanwendende dat die vereeniging geenszins voor Deinze, maar alleenlijk voor Petegem voordeelig kon zijn, daar deze laatstgenoemde gemeente, op 1200 inwoners, eenen plaatselijken omslag van 450 guldens noodig had tot haar onderhoud, terwijl Deinze daartoe slechts hare stedelijke rechten en een geringen omslag van 325 guldens, te verdeelen op eene bevolking van 2,502 inwoners, noodig had (1). Ten jare 1837 werd een gelijksoortigen voorstel nogmaals door den stedelijken raad verworpen met 5 stemmen tegen 3, als geheel strijdig zijnde met de belangen der stad (2).

Onder het bestuur van Joanna en Margriet van Constantinopelen (1211-1278) werd Deinze langs beide zijden der Lei met vestingen of muren versterkt (3); eene brug werd over deze rivier gelegd en de stad van poorten voorzien (4). Het is ongetwijfeld alsdan dat de Kaandel of Stadsgracht rond Deinzebinnen gedolven werd, waardoor ook het hiervoren besproken Tusschenbruggen ontstond. De Kaandel was eertijds zeer wijd : een octrooi van Karel V, waarbij deze aan het sint Margrieteklooster oorlof gaf hem langs den eigendom des kloos-

---

(1) Archief der stad Deinze. — *Reg. van beraadslagingen.*

(2) *Idem.*

Insgelijks in 1829 vroeg een groot deel der ingezetenen van Bachte, sedert een 5tal jaren, voor het wereldlijke met Maria-Leerne vereenigd, om bij Deinze gevoegd te worden, aanwendende dat zij nader Deinze dan Leerne gelegen waren (dit had waarschijnlijk betrek op de eigenlijke plaats, want het dorp paalt aan beide gemeenten); dat het geestelijke gebied van Deinze zich over hunne gemeente bestrekte, enz. — De vraag is niet verhoord geworden.

(3) Sanderus, — *Flandr. ill.*

(4) De Blaeu, — *Novum ac magnum theatrum urbium Belgiæ regiæ.*

Digitized by Google

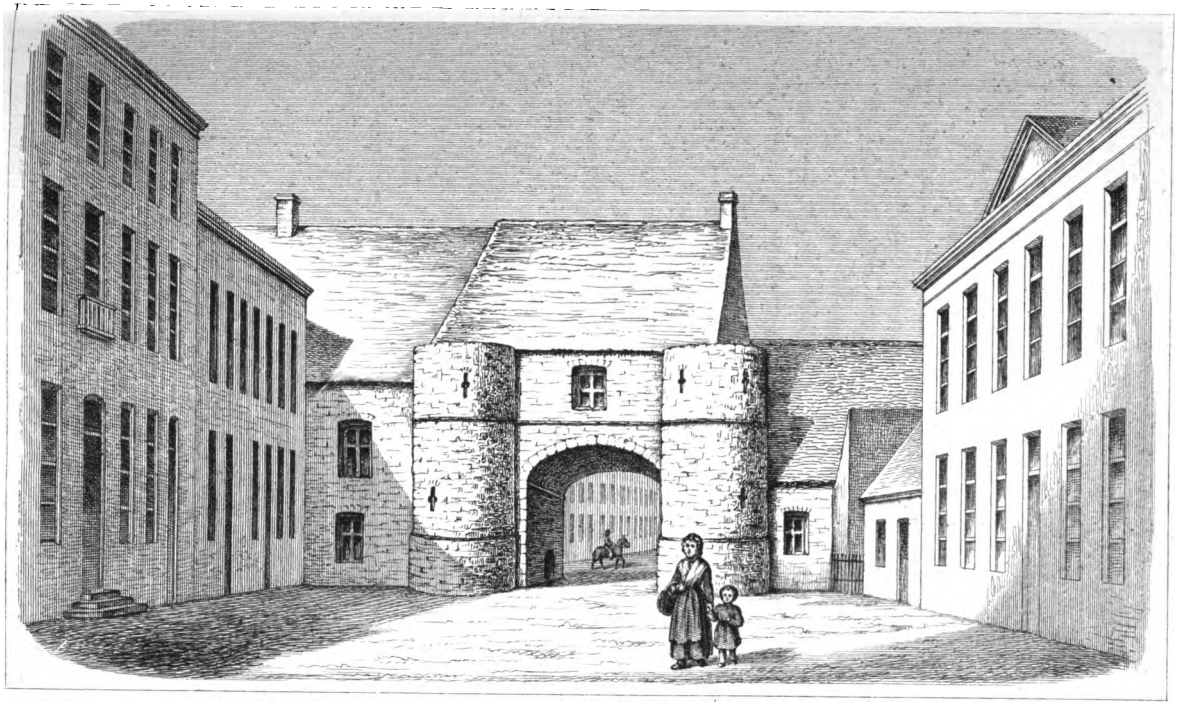

TOLPOORT [1858].

Digitized by Google

Digitized by Google

ters te verwijden, om dit gesticht tegen kwaadwillige aanvallen te beschutten (1), spreekt van eene breedte van 4 tot 5 gentsche roeden, derwijze dat hij wel geschikt was om, in dien tijd, de stad zelfs tegen zware aanvallen te beveiligen. Hetzelfde octrooi leert ons dat hij voordien bevaren werd door « bacquetten ende andere groote scepen, » en in eenen charter van den 21en april 1536, sprekende over dat water, leest men : « duer de welcke ooc binnen de LX jaeren geen scip ghevaeren en hadde » (2).

Met hoeveel poorten men begonnen is Deinze te versterken, kunnen wij niet met zekerheid zeggen, hoewel het weinig twijfel laat dat van het begin af deze stad met vier poorten sloot (3).

Daardoor trad Deinze in den rang der beslotene steden, die gewoonlijk het voorrecht bekwamen van eenen tol van inkomende en uitgaande rechten te heffen op waren, die in de opene of onbeslotene steden vrij werden ingevoerd. Nog ten jare 1681 werd zij, door hare vrijstelling van de schikkingen des reglements van den 30en juli 1672, rakende het bestuur, enz. (4), der onbeslotene steden, in hare hoedanigheid van beslotene stad bevestigd (zie *bew.*, Stad, nr 3).

Onder de te heffen lasten tot onderhoud en verdere noodwendigheden der stad, schijnt het eerste daartoe betrekkelijk octrooi gegeven geweest te zijn door Robrecht van Bethune,

---

(1) Arch. der prov. Oost-Vl., — *Cartulair van het klooster van Deinze*, nr I, bl. 287.

(2) *Idem*, bl. 306 v°.

(3) In de XVIIe eeuw bestonden zij nog alle vier, en heetten : de *Gentsche*, de *Brugsche*, de *Briel-* en de *Oudenaardsche* of *Tolpoort*. De Briel- en de Brugsche-poort zijn het eerst verdwenen; de Oudenaardsche- of Tolpoort werd afgebroken ten jare 1860, en de Gentsche in 1864. Boven de Tolpoort, die ook het langst ongeschonden bleef, was het wapen der stad, aan het hoofd van dat van Spanje, uit steen gekapt, in den muur gemetseld.

(4) Dit reglement behelsde vijf bijzondere artikelen : 1°, *over het magistraat en de wet;* 2°, *over de puntingen;* 3°, *over de binnekosten*; 4°, *over de vacatiën;* 5°, *over de rekeningen*. Het was uitgegeven om misbruiken in die vijf artikelen te voorkomen (zie 3en *Placcaet-boek van Vlaenderen*, bl. 353).

Digitized by Google

graaf van Vlaanderen, korts na hij de heerlijkheid van Deinze, van Walrave van Luxemburg gekocht had (1316), bij welk octrooi er eene belasting op de inkomende en uitgaande koopgoederen werd gesteld (1).

Eens ingevoerd, is die belasting ongetwijfeld niet meer afgeschaft geworden; integendeel, hoogstwaarschijnlijk door de opvolgende graven van Vlaanderen, zoo niet meer uitgebreid, toch bevestigd, hoewel wij nergens daaromtrent eenig document te zien gekregen hebben.

Slechts na de religieberoerten van de laatste helft der XVIe eeuw vinden wij, dat er, op aanvraag van den baljuw, burgemeester, schepenen en notabelen der stad, hun door Philips II vergund werd eene belasting te lichten op de uittevoeren bieren en inkomende goederen binnen de stad en roede van Deinze. Dit octrooi, zooals een tweede ons leert, werd tot herstelling der tijdens voornoemde beroerten verdelgde stad verleend.

Op verre na waren de inkomsten, die deze belasting opbracht, daartoe niet voldoende, want misschien een 18 a 20^tal jaren nadien, namelijk in 1603, op welk tijdstip dit laatste octrooi eindigen moest, stuurde het magistraat een vertoogschrift op aan onze toenmalige vorsten, Albrecht en Isabella, waarin zij hun geheel den financiëelen toestand der stad afschetsten en hare schulden en achterstellen opsomden, die tot 29,214 pond 8 schellingen parisis (2) beliepen, onbegrepen de bekostigingen, die tot allerdringendste herstellingswerken aan poorten, bruggen, kalsijden, wegen, enz., noodig waren en op ongeveer 24,000 pond parisis begroot wierden.

De aartshertogen, van den beginne hunner heerschappij de welvaart des lands behertigende, vernieuwden, den 10^en october 1603, het octrooi door hunnen vader en schoonvader verleend, en pasten hetzelve op meer andere waren toe (zie *bew.*, STAD, n^r 4).

---

(1) SANDERUS, — *Verheerlijkt Vlaanderen.*

(2) Een pond parisis stond gelijk met onzen halven gulden brabantsch courant-geld (90 centimen). Dit pond verdeelde men in 20 schellingen en den schelling in 12 deniers parisis.

Digitized by Google

Dit octrooi, dat slechts voor een tijdvak van zes jaren geldig was, werd den 19en october 1609 op nieuw bekrachtigd, en nadien van zes tot zes jaren, tot op het einde der XVIIIe eeuw, vernieuwd of bevestigd. Telkens dat een termijn stond te eindigen, deed het magistraat de aanvraag der vernieuwing, vergezeld van eene opgaaf van de noodwendigheden der stad. Zoo werden er meermaals bij de vernieuwing ook nieuwe impositiën gesteld; bij die van den 19 october 1609, de eerste die op het octrooi, dat wij onder de *bewijsstukken* mededeelen, volgde, werd der stad toegestaan te heffen « sesse stuijvers van elcken gelaeden schip passerende onder de brugghe van de Leije met opgerechten mast, daeromme men de selve brugghe sal moeten oprechten; ende van elck schip dat met gestreken mast ongelaeden passeerd, daeromme men de brugghe niet en sal moeten rechten, twee stuijvers; van elcken gelaeden waeghen passerende de voors. Leijbrugghe, Steendam ofte Rijckelijnbrugghe met passagiers ofte coopmanschappen, ende van alle de gene wesende van buijten onse voors. stede van Deijnse van elck peert daerinne gespannen eenen stuijver; van waghen niet gelaeden, van elck peert eene groote; van elcke koeije, ossche ofte rint passerende de voors. brugghe om vercocht te worden op de merckt eenen stuijver; van calveren een groote, van elck peert of veulen ongelaeden een groote; van elck schaep, lam, ween oft bock een oort, sonder daerinne te begrijpen de beesten gaende dagelijcx weijden; van elcken sack die gelost of gelaeden sal worden, soo verre als strekt de voorn. stede ende prochie, met wat goederen deselve vervult soude mogen wesen, een groote; van elck cruijsse calck, asschen, smecolen ende roppelijnghe, indifferentelijck, elck cruijsse, wesende ontrent thien sacken, ses grooten, op expresse conditie dat de penninghen die sullen procederen van dese laetste impositien (van 1609) niet en sullen mogen gebruijct worden als tot bouwinge ende onderhout van de brugghe hierboven geroert. Accorderen voorts aan de voors. supplianten — zoo luidt verder het octrooi —, om te beter te connen onderhouden hemlieden andere nootsaeckelijcke stadts wercken, oock te mogen continueren boven de impositien hier vooren gespecifieert, opgestelt uijt crachte van octroije van den jaere sesthien hondert drij, de lichtinghe

Digitized by Google

van ses groote op elck hondert dobbel houdt, 't sij fasseel oft mutsaert oft boomen, ghelaeden binnen de riviere oft roede van Deinse; ende op elck hondert inckel houdt, 't sij busschen ofte ruijmelijnck, drij groote; item 't pont gelt, balansen ende casseijgelt. »

In de vernieuwing van den 17en mei 1695 wierd gesteld « dat niemandt en sal moghen brouwen oft tappen wyn oft bier binnen een half myle int ronde van de voorn. stadt, beginnende te meten van de mueren oft vesten der selve, ten sy betaelende als de voors. stadt gelycke tollen ende accysen als doen de inwoonende poorters, brauwers ende tappers, allen op de recognitie van den dertichsten penninck tot welcken sal beloopen het innecommen ter voorseyde impositien (1). »

Boven de inkomsten, uit deze verschillige belastingen spruitende, genoot de stad (2) van ouds die van den opbrengst des 10en pennings, dien zij het recht had te lichten op al de goederen, — uitgezonderd leenen — nagelaten door hare binnen heure vrijheid overledene poorters. Dit recht kon nogtans slechts dan toegepast worden, wanneer die goederen door poorters van andere plaatsen geërfd wierden.

Wellicht omdat zij de hoofdplaats der kastelnij was, wilde Kortrijk hierin eene uitzondering maken, en Deinze dat recht ontkennen, wanneer die goederen door poorters van gene stad geërfd wierden. Zoo ontstond er in 1370, met het overlijden eener poorteres van Deinze, eene zekere Margriet Gheliaerde, weduwe van den Bossche, tusschen voornoemde steden een proces in den Raad van Vlaanderen. Het eerste daartoe betrekkelijk verhoor (*audiencie*) greep plaats te Gent den 21en october van gezegde jaar (smaendaechs nar S. Luux dach), maar leverde geen verderen uitslag op, dan het benoemen van twee commis-

---

(1) Getrokken uit de oorspronklijke octrooi-vernieuwingen (*arch. van eenen bijzondere*).

(2) Het komt ons eenigszins zonderling voor dat dit recht aan de stad en niet aan den heer der plaats behoorde. Volgens de sententie, waarvan wij aanstonds spreken zullen, en die ons tot eenig richtsnoer hierin heeft gediend, was het de *poort* (stad) en geenszins de heer, aangezien er van deze geene spraak is.

Digitized by Google

sarissen om de door de partijen intebrengen oorkonden betrekkelijk hunne voorgewende rechten te onderzoeken (zie *bew.*, STAD, nr 5). Omtrent twee maanden daarna, den 9en december 1370, werd, in eene audientie gehouden te Brugge, het vonnis uitgesproken, dat in voordeel van Deinze luidde (zie *bew.*, STAD, nr 6).

Ook lichtte de stad reeds van in 't begin der XVe eeuw (1), zoo als hare oude rekeningen ons leeren, den 10en penning op de binnen hare vrijheid verkochte poortgoederen, welke lichting haar eene schoone jaarlijksche inkomst opleverde.

Verder genoot zij nog eene andere inkomst, namelijk die van den opbrengst van het plaatsgeld, dat de kramers, die naar Deinze's jaarmerkt kwamen, schuldig waren aldaar te betalen. Daar de handeldrijvenden uit Gent, die te Deinze en in andere plaatsen ook onder het rechtsgebied hunner schepenen stonden, aldaar zelfs niet voor schuld konden aangehouden worden, had het deinsche magistraat eene toestemming noodig van de gentsche schepenen om de kramers van Gent, ingeval deze weigerden plaatsgeld te betalen, daartoe te mogen dwingen. Het was uit dien hoofde dat het magistraat van Deinze eenige gedeputeerden tot de schepenen van der keure van Gent zond, om hun de toestemming te verzoeken van zoowel van de gentsche, als van kooplieden uit andere steden plaatsgeld te mogen eischen. Aan welke zonderlinge omstandigheid dit toeteschrijven is, hebben wij niet kunnen ontdekken, maar de afgevaardigden van Deinze bekwamen toch wat zij verzochten, en den 15en october 1471 leverden voornoemde schepenen het bewijsschrift dier toestemming af, waarbij den Deinzenaren zelfs oorlof gegeven werd niet alleen plaatsgeld (*cramghelt*), maar bij gebrek aan betaling, borgtocht van de gentsche kooplieden te eischen (zie *bew.*, STAD, nr 7).

Zeker was het plaatsgeld de geringste der stedelijke inkomsten niet, want, volgens de berekening van den gemeenteraad, die in zitting van den 13en fructidor, jaar X der fransche republiek (31 augusti 1802), eenen tarief der taksen van het te

(1) In 1401 beliepen de verschillige stedelijke inkomsten tot 271 ponden 9 schellingen 8 deniers parisis.

Digitized by Google

heffen plaatsgeld op de openbare merkten van Deinze opmaakte, moest het bij jare 1,194 francs opbrengen (zie *bew.*, STAD, nr 8).

Sedert 1832 wordt aldaar ook een recht geheven op het verkoopen van visch, *mijnrecht* geheeten. In zitting van den gemeenteraad, van 28en december 1839, werd dit recht op nieuw vastgesteld en den 1en februari 1840 door een koninklijk besluit bekrachtigd (zie *bew.*, STAD, nr 9).

Eindelijk stelde de gemeenteraad, den 21en september 1841, op nieuw de taksen vast van de te heffen stadsrechten, op de verschillige voorwerpen, ter jaar- en wekelijksche merkten in stad gebracht, en bij koninklijk besluit van den 23en november deszelfden jaars werd de beraadslaging goedgekeurd, met deze uitzondering nogtans, dat de taks op het vlas en werk als plaatsgeld zal moeten ontvangen worden (zie *bew.*, STAD, nr 10).

Om al de verschillige stadsrechten niet te moeten opsommen, hetgeen overigens van klein belang zou zijn, sluiten wij dit paragraaf met de opgave van het totaal der gewone stedelijke inkomsten, volgens het budjet van 1864, dat tot 21,770 francs 03 cent. beloopt.

§ III. — Inrichting tot gemeente. Overzicht der keure; stedelijke privilegiën. Kastelnij en roede van Deinze. Voormalig bestuur en gerecht; naamlijst der baljuws, burgemeesters, schepenen, ammans en schouts. Inrichting van het huidige gemeentebestuur en vredegerecht; naamlijst der burgemeesters, schepenen en vrederechters sedert 1796.

De wettelijke inrichting van het grootste deel onzer vlaamsche gemeenten is niet, gelijk die van dat der fransche, de vrucht van het geweld of des volksopstands : de wetten door onze stamvaderen, de Duitschers, opgelegd, — wetten, die, weliswaar, vandaag niet meer zouden kunnen bestaan, maar toch de toen meest mogelijke toegevendheid behelsden, — bleven in zwang in onze vlaamsche provinciën, en niemand dacht op iets beters; de graven van Vlaanderen zelve en andere landheeren, meer verlicht dan die uit Frankrijk, ge-

Digitized by Google

doogden die overgeblevene germaansche vrijheid dàar, waar zij nog bestond, en plantten ze voort dàar, waar de belangrijkheid eener plaats dit vereischte of toeliet; zij vermeerderden, al waar het zonder groot gevaar kon geschieden, de gemeente-voorrechten en brachten zachtaan de vrije inrichting der steden tot eene hoogte, die maar in weinig andere landen hare weêrga vond; zij ondersteunden en bevestigden de bestaande vrije schepenbanken, verhieven de dienstplichtigen tot vrije burgers, en richtten de dorpen, die tot een zeker punt van welvaart geklommen waren, tot stad in, indien deze inrichting hunnen vooruitgang maar eenigszins kon bevorderen (1).

Daaruit volgt dat de privilegiën en vrijheden, bij het inrichten onzer gemeenten gegeven, doorgaans niets anders waren dan schriftelijke opsommingen der reeds bestaande gebruiken, die door den graaf goedgekeurd en bekrachtigd wierden (2); zelfs was deze bekrachtiging, wanneer het eene stad gold, veeltijds een blijk van erkentenis over de door haar, hetzij in zijne benoeming, hetzij anders, aan den graaf bewezene diensten (3).

Gramaye (4), na hem Sanderus (5), en na deze meer andere geschiedschrijvers vertellen dat Dirk van den Elzas ten jare 1152 al de privilegiën, die Petegem alstoen bezat, aan Deinze overdroeg; dat hij Petegem een deel haars grondgebieds afnam om er Deinze mede te vergrooten; dat deze stad gevolgelijk daardoor het meesterschap op de Lei bekwam, dat voordien, door hare langs die rivier gelegene sterkte aan Petegem behoord had, — en dit alles tot straf der misdaad (6) van Bertolf van der Straeten, kastelein van Petegem en proost van Sint Donaas.

---

(1) Zie Warnkoenig. — *Hist.*, enz., II, 271-272.

(2) Zie Coomans, ainé, — *Les communes Belges*, bl. 8 en 51-58.

(3) Zie Warnkoenig, II, 273.

(4) *Antiquitates illustrissimi comitatus Flandriæ*, bl. 77.

(5) *Flandria illustrata.*

(6) Hij had zich in 1126 medeplichtig gemaakt aan de moord van Karel de Goede.

Digitized by Google

Uit gegronde, ons daaromtrent medegedeelde inlichtingen door den geleerden geschiedschrijver, den heer senatoor Gheldolf, waarover wij hem onzen innigen dank betuigen, blijkt nogtans dat het door hen aangehaalde voor de kritiek vatbaar is. Inderdaad, Bertolf, proost van Sint Donaas te Brugge en erfachtige kanselier van Vlaanderen, aan wien eerstgenoemde historieschrijvers den familienaam van *van der Straete* of *van der Straeten*, een destijds zeer machtig huis uit Brugge, willen toekennen, was *laat* geboren (1) en droeg geenen geslachtnaam; er bestond zelfs eene groote vijandschap tusschen zijn huis en dat der van der Straeten's, van welk laatste het hoofd geenszins Bertolf, maar Tancmaar heette (2). Wat Bertolf betreft, deze was zoon van Erembold en van Debba, die in eerste huwelijk Boldran, kastelein van Brugge, tot echtgenoot had gehad; hij had nog drie broeders: Haket, die kastelein van Brugge werd; Wilfried Cnop en Lambrecht Nappin (3).

Het is waar, lang schreef de traditie, en na haar de kronijkschrijvers de moord van Karel de Goede aan de Van der Straeten's toe, doch de vervaardigers der *Acta Sanctorum Martii*, I, 158, hebben deze voortgezette misgreep terechtgewezen, en het buiten allen twijfel gesteld dat het de zonen en kleinzonen van Erembold geweest zijn, die den menschlievenden graaf van Vlaanderen omgebracht hebben (4).

Nauwelijks was de moord van Karel de Goede gepleegd, of het geheele land kwam te wapen om deze gruweldaad te wreken. Lang wisten de plichtigen door allerhande middelen aan de handen hunner naspoorders te ontsnappen, doch zij werden eindelijk gevangen en met de dood gestraft. Bertolf zelf boette zijne medeplichtigheid aan de galg (5) (einde van meert 1127).

Hieruit valt nu optemaken: 1°, dat Bertolf, die vooreerst geenszins van der Straeten heette, al ware hij nog kastelein van Petegem geweest, iets wat wij overigens met geene oorkon-

---

(1) Edward Le Glay, — *Histoire des Comtes de Flandre*, I, 264.
(2) Warnkoenig, I, 174; Le Glay, I, 266.
(3) Le Glay, I, 265.
(4) Zie Warnkoenig, I, 174 (aanteekening).
(5) Warnkoenig, I, 177; Le Glay, I, 306.

Digitized by Google

den kunnen bewijzen, reeds van in 1127 gestraft en overleden was; en 2°, dat het zeer onwaarschijnlijk, zelfs schier onaannemelijk is dat Petegem, voor de misdaad van haren kastelein, vijf en twintig jaren na dezes dood nog zou hebben moeten boeten (1).

Van eenen anderen kant, doch wellicht ook voor eene andere reden, schijnt Deinze nogtans rond dien tijd, of korts nadien, met een deel van Petegem vergroot en tot gemeente ingericht geweest te zijn, dit laatste misschien, gelijk een groot deel der steden, uit erkentenis over eenigen door haar magistraat of door hare ingezetenen den graaf van Vlaanderen bewezen dienst.

Wat de vergrooting van Deinze betreft, voor dit steunen wij ons op het zoogezegde *Tusschenbruggen*, dat inderdaad oudtijds aan Petegem behoord heeft en naderhand aan Deinze gekomen is, als blijkt 1°, uit de oude grenslijn tusschen de twee steden, waartoe de Lei diende, en die heden nog de geestelijke parochiën van O.-L.-Vrouw (het oorspronkelijke Deinze), en van Sint Marten (het oude Petegem), scheidt; 2°, uit de handelwijs der ingezetenen van Tusschenbruggen, die rond 1445 (zie bl. 6) er eene vrijplaats wilden van maken, beweerende dat de costumen van Petegem aldaar niet toepasselijk waren. Wat dan de inrichting tot gemeente betreft, hierin strekt de keure van Deinze, van 1241, ons tot getuigè, die aldus begint : « Dit zijn de punten en artikelen der vrijheid van Deinze, die hare ingezetenen van *over ouds* genoten hebben » (*che sunt li point et li article de le franchise de Donse*, *ke chil de le vile ont use danchienetei*).

Ook korts na hare inrichting tot gemeente, schijnt Deinze hare stedelijke wapens, bestaande in eenen witten (*zilveren*) schild, waarop een zwarte dubbele arend, vergezeld van drie rozen van dezelfde kleur, eene ten hoofde en twee bene-

(1) Volgens meergemelde geschiedschrijvers zou de vereeniging van Petegem met Deinze onder betrek van bestuur en gerecht ook van toen dagteekenen. Dat zij hier volstrekt benevens de waarheid zijn, blijkt uit hetgeen wij hiervoren, bl. 7, na authentieke bron, daarover hebben gezegd, want de vereeniging in quaestie greep slechts 317 jaren nadien plaats.

Digitized by Google

den (1), bekomen te hebben. Moeten wij nog GRAMAYE en SANDERUS gelooven, greep dit ook plaats in 1152.

Dit jaartal aangenomen, verliepen er nog negentig jaren na hare inrichting tot gemeente, eer Deinze hare *keure* bekwam (2) (zie *bew.*, STAD, nr 11), hoewel hare ingezetenen, gelijk die der meeste steden, van toen af, misschien zelfs van lang voordien, de erin opgesomde vrijheden genoten hadden.

De keure eener stad zegt WARNKŒNIG in zyn meergemeld werk over onze burgerlijke en staatkundige instellingen, is geenszins haar gemeente-charter, min nog die harer inrichting tot gemeente, niettegenstaande veel geschiedschrijvers haar voor zulken hebben doen doorgaan; zij behelst gewoonlijk anders niet dan de grondregels van haar openbaar- en strafrecht en van hare rechterlijke inrichting. Zij is, gaat hij voort, aristocratiek of democratiek, naarvolgens de schepenen alleen uit adellijke familiën moeten, of uit familiën zonder onderscheid mogen getrokken worden.

Die van Deinze is wel eene van deze laatste : geene bevoorrechting tot het schependom aan deze of gene klas der ingezetenen behelzende, steunt zij op de alstoen meest mogelijke gelijkheid, en komen er voor de poorterij (3), zelfs voor de

---

(1) *D'argent à une aigle à deux têtes de sable, accompagnée de trois roses de même, une en chef et deux en pointe.* — Bij diploom van den 3en december 1817, werd Deinze in hare wapens behouden, en bij koninklijk besluit van den 18en juni 1838 op nieuw erin bevestigd.

(2) WARNKOENIG, in zijne *Flandrische Staats- und Rechtsgeschichte,* I, 401, is van oordeel dat Deinze's keure dagteekent van 1241, hoewel zij geene dagteekening draagt, en gevolglijk door Joanna van Constantinopelen zou moeten gegeven zijn. Wij nemen zeer gerust dit jaartal aan, daar bovengenoemde geschiedschrijver eene bijzondere studie en opzoeking omtrent onze burgerlijke en staatkundige instellingen heeft gedaan en een allerverdienstelijkst werk erover heeft geschreven. Van eenen anderen kant geeft de vertaling, die de heer A. E. GHELDOLF ervan gemaakt heeft, en die wij hier en elders geraadpleegd hebben, ons eene dubbele gerustheid, daar die geleerde vertaler zich niet alleen tevreden heeft gehouden met het werk meer uittebreiden en te volledigen, maar ook alles zeer nauwkeurig heeft nagezien.

(3) Het zal niet ongepast zijn hier de verschillige klassen van inwoners

Digitized by Google

laten zeer voordeelige schikkingen in voor, die in het grootste deel van zulke statuten niet te vinden zijn.

---

eener stad optegeven. — Op eersten rang stonden de groote eigenaars, wier landen en heerlijkheden binnen het grondgebied der stad lagen. Altijd woonden zij op *steenen* of versterkte huizen; hunne laten, die ook poorters der stad waren, verbleven in andere gebouwen. De bezitters van groote leenen in de stad stonden met hen gelijk. — Deze twee klassen maakten den hoogen adel uit.

Na hen volgden de oorspronkelijk vrije burgers, hetzij deze in gebouwen woonden, die zij in vollen eigendom bezaten, hetzij die gebouwen opgerecht waren op gronden aan eenen heerlijken cijns onderworpen. Deze oefenden den hoogen koophandel uit en de groote fabrikeering.

De geestelijken van alle slach, hoewel zelfs buiten de stad wonende, hadden toevluchtshuizen er binnen.

Vervolgens had men de schatting- of tolplichtigen. Deze waren ook vrij, doch onderworpen aan eenen cijns, dien zij gewoonlijk moesten betalen aan eene kerk of abdij, in erkentenis van de bescherming, die zij genoten, boven een recht bij het aangaan van huwelijk en bij het overlijden. — Velen dezer waren ambachtsmans of dreven koophandel in 't klein.

Ten laatste de lijfeigenen of laten, die van met het begin der XIIIe eeuw niets anders meer betalen moesten dan het recht des *besten hoofds;* zij waren of dienstboden eens heeren, of handwerkers. Rond het einde der XIIIe eeuw heeft deze klas opgehouden te bestaan. De graven van Vlaanderen machtigden de steden om iedereen, die binnen het schependom kwam wonen, van den persoonlijken dienst vrijtemaken, in deze plaats te rekenen van het oogenblik der huisvesting, in gene te rekenen na een jaar en dag verblijf in de stad. (Dit laatste was te Deinze in gebruik : — zie art. XIII der keure).

Uit deze onderscheidene klassen, zoo verschillig van fortuin, ontstonden er tegenover elkander staande partijen, die van met de XIIIe eeuw aanleiding gaven tot nieuwe staatkundige verdeeldheid der ingezetenen.

Het ridderschap bestond uit den adel en de van ouds vrije familiën, bij welke de groote handeldrijvenden en nijveraars zich voegden en waaruit de hooge burgerij ontstond.

Wanneer, op einde der XIIIe eeuw, de zoogezegde neeringen volop ingericht waren, vormde de hooge burgerij tegenover dezelve eene soort van gilde, wier leden *poorters*, ook *commans* genoemd wierden; deze waren op bijzondere registers ingeschreven. — Rond 1300 oefenden zij meest allen den koophandel uit. De brouwers, vleeschhouwers, wapenmakers, bewerkers van ijzer en de fabrikanten van geweefsels (de meesters,

Digitized by Google

Tijdens den opstand der Gentenaren tegen Lodewijk van Male, namelijk in 1382, werden al de papieren van Deinze met de stad vernield en verbrand. Hierdoor bevond zich het magistraat, van zoohaast men de stad begon optebouwen, van de titels zijner privilegiën beroofd, en vroeg het aan het hoogere bestuur eene copie en de vernieuwing ervan. Den 9en juni 1389 bevestigde de toenmalige graaf, Philips de Stoute, dezelve, doch schijnt er geene copie van afgeleverd te hebben (zie *bew.*, STAD, nr 12) (1); hetzelfde werd ook gedaan den 27en juni 1405, door zijnen zoon Jan, die hem in het graafschap opgevolgd had, (zie *bew.*, STAD, nr 13); en in 1482, vernield zijnde door brand, werden zij door Maximiliaan van Oostenrijk vernieuwd en bevestigd (2). De titels dezer bevestigingen, tijdens de religieberoerten, zeker wel den 6en meert 1580, wanneer geheel de stad werd verwoest (3), nog aleens vernield zijnde, vroegen burgemeester en schepenen, den 3en september 1614 aan den voorzitter der Rekeningkamer te Rijsel er een nieuw afschrift van, dat zij bekwamen en op eenen register van wettelijke paseeringen overschreven.

Tot tweemaal toe is er in de keure spraak van eene Kastelnij

---

maar niet de werklieden) waren in de XIIe en XIIIe eeuw ook onder de hooge burgerij gerekend.

Tegenover deze stond de leegere klas, bestaande uit de kleine koopmans en de leden der kleine ambachten, die in de openbare vereeniging, door hun groot getal, niet zelden de hoogere klas in macht overtroffen.

Verder waren er steden in Vlaanderen, die eene bijzondere privilegie bezaten, volgens welke de vreemdelingen, zelfs de lijfeigenen, al bewoonden zij de stad niet, er het burgerrecht konden bekomen. Deze werden *buitenpoorters* genoemd. Om buitenpoorter te worden moest men vóor de schepenen eene plechtige verklaring doen dit recht te willen bekomen, te dien einde eene zekere somme geld betalen en eene jaarlijksche bijdrage in 'stadskas storten.

Getrokken uit het meergemelde werk : *Hist. des inst. civiles et politiques*, van WARNKOENIG (II, 234-244).

(1) Tot deze vernieuwing had hij zich in het vredeverdrag, den 18en december 1385 te Doornijk getroffen, verbonden (zie het 3e hoofdstuk, § III).

(2) SANDERUS, — *Verh. Vlaand.*

(3) Zie het 3e hoofdstuk, § V.

Digitized by Google

(*castelrie*). Nergens elders hebben wij van een rechtsgebied van Deinze van dien naam gewaag gevonden, doch meenen dit met eenigen grond te kunnen klaar brengen. SANDERUS, GRAMAYE en meer andere oude geschiedschrijvers verzekeren dat er te Deinze, in vroegere tijden, eene burcht of sterk kasteel zou bestaan hebben (1). Zulke plaatsen werden gewoonlijk bewoond door kasteleinen of burchtgraven, en de uitgestrekheid van hun rechtsgebied, die soms verscheidene dorpen begreep, werd kastelnij of burchtgraafschap genoemd.

De oorsprong der kasteleinen alhier klimt tot eene hooge oudheid op : de graven van Vlaanderen, door de gedurige oorlogen en de groote uitgestrektheid van hun domein, de rechterlijke macht overal zelve niet meer kunnende uitoefenen, waren genoodzaakt haar aan vertegenwoordigers toetevertrouwen, die *kastelein*, *schout* of *baljuw* genoemd werden. Deze kasteleinen deelden nevens den graaf in de baten des gerechts, welke gewoonlijk tot tweederde voor deze en tot eenderde voor gene beliepen (2). Zij vertegenwoordigden den graaf in de leenhoven en hadden het krijgsbevel over al de binnen hun gebied tot den dienst geroepene mannen; bij afwezigheid van den graaf van Vlaanderen, indien deze gewend was de vierschaar aldaar voortezitten, vervingen zij er hem in het voorzitterschap (3).

In de XIVe eeuw werden de kastelnijen tot bestuurlijke districten ingericht (4). Zeer waarschijnlijk is die van Deinze alsdan versmolten met die van Kortrijk, en slechts in eene *Roede* blijven bestaan (5). De roede van Deinze, de derde van

---

(1) Volgens dezelfde schrijvers was onder Gwijde van Dampierre een Walter van Nevele burchtgraaf van Deinze.

(2) WARKOENIG, II, 116-117. — Blijkens eene rekening van 1390-1391, die in het stedelijk archief van Deinze berust, had er de graaf, als heer der plaats, twee- en de baljuw eenderde der vallende boeten.

(3) WARNKOENIG, II, 134-135.

(4) Idem, 138.

(5) SANDERUS (*Verheerlijkt Vlaand.*) zegt : « Zoo zeker als het nu is, dat er voormaals een kasteel en een burggraaf geweest is, zoo onzeker is het waar hetzelve heeft gestaan en wat er van het Burggraafschap geworden is. »

Digitized by Google

de kastelnij van Kortrijk, begreep Deinze (binnen en buiten), Astene, Grammen, Machelen, Olsen, Petegem (binnen en buiten), de Splete van Zeveren en Zulte.

Tot daar al wat ons omtrent de kastelnij te weten is gekomen. — Thans gaan wij voort met het bestuur en gerecht der plaats.

Zoo verschillig, als de plaatsen zelve was ook het bestuur en de rechtsoefening der steden en dorpen : schier elke stad, ja elke heerlijkheid, had verschillige bestuur- en rechterlijke voorschriften te volgen, die slechts in de keuren en costumen der plaatsen en in de denombrementen der heerlijkheden te vinden zijn.

Om met eenige zekerheid betrekkelijk Deinze daarover te handelen en de gevaren, waarin het vermoeden ons anders zou kunnen leiden, te vermijden, zullen wij de voornoemde oorkonden daartoe gebruiken.

Deinze's keure, wier artikelen, op éenen na, allen tot deze twee takken, en wel bijzonderlijk tot den laatsten en tot eenige verdere burgerlijke vrijheden betrek hebben, begint met dezen inleidenden titel : « *Dit zijn de punten en artikelen der vrijheid van Deinze, die hare ingezetenen van over ouds genoten hebben* », en behelst het volgende :

I. — Wanneer een nieuwe heer in bezit der plaats komt, is hij gehouden te zweeren van zich naar de vrijheid en gebruiken der stad te gedragen en ze te doen onderhouden.

II. — Wanneer het schepenen-collegie te vernieuwen is, behoort het recht van den eersten en tweeden schepen te benoemen aan 's heeren vertegenwoordiger en den pastoor; de derde zal gekozen worden door de twee voornoemde schepenen en den pastoor, zonder tusschenkomst van den baljuw; deze drie gekozene mogen, op eed, al de andere benoemen om van jaar tot jaar herkozen te worden; gedurende het jaar kan er niet een afgesteld worden, tenzij voor een schandelijk misdrijf; en gebeurde het dat er een overleed, zoo hebben zijne aanblijvende ambtgenooten het recht eenen andere in zijne plaats te stellen, met toestemming van den baljuw.

De nieuwe schepenen aangesteld zijnde, zijn de aftredende gehouden rekening te doen over hun dienstjaar betrekkelijk de goederen der stad.

III. — Noch buitenpoortsche heer, noch wet van buiten-

Digitized by Google

poorters vermag eene waarheid (1) te houden tegen eenen poorter der stad, van welke misdaad men hem ook moge beschuldigen, tenware hij op heeterdaad, in vrije stad, betrapt wierd; maar pleegt de poorter het misdrijf buiten Deinze, zal er hem alhier recht gedaan worden. Een deinsche poorter kan nergens aangehouden of zijn goed aangeslagen worden, tenzij in eene vrije stad; de baljuw van Deinze zelve heeft de macht niet eenen deinschen poorter bij lijve of goede aanteslaan, tenzij uit hoofde van een vonnis door vier schepenen dezer stad gegeven; en gebeurde het dat een deinsche poorter van eenig misdrijf aangeklaagd wierd of in eene boet vervallen ware, heeft de baljuw nog het recht niet hem voor het misdrijf, waarvan hij beschuldigd wordt, en waarover zelfs reeds vonnis is geveld, aantehouden, of hem borgtocht te doen stellen voor de boet of anders, tenzij drie dagen na de uitspraak van het vonnis.

IV. — Een vreemde buitenpoorter kan noch binnen, noch buiten Deinze tegen eenen deinschen poorter getuigenis geven.

V. — Wat poorter, uit kwaadwilligheid (*felonie*), op eenen vreemden man de hand legt (aanrandt?), vervalt in 60 stuivers boet; en welke vreemde man, uit kwaadwilligheid de hand op eenen poorter legt, in 60 pond.

VI. — Alle poorter of poorteres heeft het recht, bij afwezigheid van den baljuw, eenen vreemdeling voor zijne rechte schuld te doen aanhouden door eenen anderen poorter, en deze vermag hem optehouden tot dat de baljuw gekomen zij, en gelijkerwijze hem aan den schout (*plangeur*) toevertrouwen.

VII. — Indien een poorter, vóor de schepenen met iemand vreemds over kateilen in proces zijnde, de zaak verliest, vervalt hij in geene boet.

VIII. — Poorter of poorteres, zoon of dochter eens poorters, die eene vrouw uit de stad bant, verbeurt al zijn recht; dit is ook toetepassen op den vreemdeling die eene poorteres bant.

IX. — Poorter of poorteres die in 't geheim de stad verlaat, mag men aanhouden en weder binnen het schependom roepen op verbeurte van zijn poorterrecht.

---

(1) Rechterlijk onderhoor.

Digitized by Google

X. — Van al de boeten door het hof (vierschaar) gewezen, heeft de heer het tweederde en de stad het overige deel.

XI. — Wordt iemand binnen de stad aangehouden, zoo is de baljuw verplicht, indien de aangehoudene dit verzoekt, hem binnen de drie dagen recht te laten wedervaren.

XII. — Noch buitenpoortsche heer, noch die der stad zelve kan eenen poorter dwingen zijne schouwingen (*visites*) te gaan doen of buiten de stad getuigenis te gaan geven.

XIII. — Kwam een laat (man of vrouw) de stad bewonen, en verbleef hij er een jaar en dag, zonder in boet vervallen te zijn, heeft hij de volle onafhankelijkheid jegens zijnen leenheer bekomen, en geniet hij al de deinsche vrijheden, zoolang hij er woont.

XIV. — Kwam een twist in de stad lostebersten, tijdens de afwezigheid van den baljuw, heeft de er tegenwoordig zijnde schepen het recht eenen baljuw te maken van den eerste, den beste, en moet hij met dezen baljuw verde (*trieuwes*) nemen tusschen de partijen.

XV. — Gebeurde het dat de baljuw aan eenigen artikel van de vrijheden der stad te kort kwam, of in gebrek ware van wet te doen, mogen de schepenen, zonder aan hunne plichten te kort te doen, de wet staken tot dat hij gedaan hebbe wat behoort.

XVI. — De stad en de geheele poorterij moeten vrij zijn van alle en onaanslagbaar met eenige schattingen en giften, op welke wijze ook de heer die van hen mochte vragen, van alle diensten te peerde of andere, mits hem 10 pond bij jare te betalen; welke tien pond de stad drie jaren lang mag in kas houden, om ze na dat tijdverloop in eens overtetellen; behoudens nogtans dat die uit de stad gehouden zijn de goederen des heeren te verdedigen, wanneer hij mocht aangevallen worden.

Indien de ingezetenen der stad de bovengenoemde 10 pond of eenige andere noodige schattingen wilden zetten, behoort dit door de schepenen gedaan te worden, die, naar hun goeddunken, het gezamenlijk met goede lieden (notabelen?) mogen doen (1).

---

(1) De volgende en laatste artikel bevat schikkingen omtrent de koophandelaars; in het eerstvolgende paragraaf, alwaar er over den koophandel zal gesproken worden, zullen wij hem gebruiken.

Digitized by Google

Hunne keure, hoe voldoende ook, schijnt de Deinzenaren niet ten volle bevredigd te hebben, want zij vroegen aan den graaf van Vlaanderen om ze met een zevental artikelen te vermeerderen (1).

Hoogstwaarschijnlijk werd de vraag niet ten volle ingewilligd; zelfs deden zij er voorstellen in, welke in die tijden, die, weliswaar, meer dan eenen artikel strijdig met het gezond gevoel wettigden, wel eenigszins te dulden waren, maar toch geenszins met diegene in de keure opgesomd overeenkwamen.

Hunne vraag tot uitbreiding, die strekte « tot het welzijn der stad en van de vrijheid der plaats », zooals zij het voorgaven, bestond in de volgende artikels :

I. — Dat al wat binnen de vestingen der stad ligt, tot het rechtsgebied der schepenen zou behooren.

II. — Dat niemand eenigen wijn ten tappe (*broke*) binnen den omtrek van twee uren buiten de vestingen meer zou mogen verkoopen, ten ware in eene vrije stad.

III. — Dat geene buitenpoortsche heer zijne afkondigingen (kerkgeboden?) meer zou mogen doen of doen doen binnen de vestingen, of eenigen poorter dwingen, al hield deze van hem land of leen, zijn schepen te worden, noch er dingedagen zou mogen houden, zonder toestemming van den baljuw.

IV. — Dat men elk jaar, drie dagen lang feest (kermis) (2) zou mogen houden, en dat al wie er eenige waar te koop wilde brengen vrijen in- en uitgang zou hebben met zijne waar, zonder dat iemand hem of zijn goed, voor schuld of boet, zou mogen aanslaan.

V. — Dat de buitenpoorters dezelfde vrijheden zouden hebben als de poorters der stad en in alles met hen gelijk zouden staan.

VI. — Dat hun het *recht van gemeente* (*communge de bourgois*) zou gegeven worden, en de heer hun octrooi zou verleenen om met die gemeente, zoover de kastelnij zich bestrekte,

---

(1) Deze aanvraag is achteraan de keure gevoegd, en moet, te oordeelen naar het geschrift, van het einde der XIIIe of begin der XIVe eeuw dagteekenen. De keure ook schijnt alstoen geschreven te zijn.

(2) Naderhand *jaarmerkt*.

Digitized by Google

de huizen dergenen, die eenen poorter of poorteres zouden misdaan hebben, in brand te gaan steken (1); en dat men

(1) Te IJperen bestond sedert november 1302 de *gemeente* in den zelfden zin gelijk de Deinzenaren vroegen haar te bekomen. Daaromtrent geeft de geleerde heer A. E. Gheldolf in zijne *Histoire de la ville et du ci-devant quartier d'Ypres et de leurs institutions civiles et politiques* (1), bl. 116, de volgende uitleggingen :

Wanneer, zegt hij, een vreemdeling (geen poorter zijnde) een huis binnen de kastelnij bezittende, zich plichtig maakt aan slagen, kwetsingen of moord op eenen ijperschen poorter, verwittigen de schepenen, op de hun daarover gedane klacht of kennisgeving, er den baljuw van, om gezamenlijk met hen het feit te onderzoeken. Indien de plichtigheid door het onderzoek der schepenen is vastgesteld, verzoeken deze den baljuw de stedelijke vrijheid en wet toetepassen, 't is te zeggen, dat hij met den voogd (avoué), de schepenen en de *gemeente* te wapen en met ontrolde vlag naar de woonst van den kwaaddoener, buiten de stad, maar binnen de kastelnij gelegen, zou trekken. Daar gekomen, doet de baljuw, op aanzoek der schepenen, den kwaadwillige tot driemaal toe plechtig verwittigen dat hij zich dient aantebieden om zijne misdaad jegens de stad te boeten. Gehoorzaamt hij aan deze dagvaardingen, hij wordt aangehouden en ten huize van den voogd in hechtenis gezet en in de ijzers geslagen. Hij treedt er niet uit, vooraleer borg gesteld te hebben voor de hem door de schepenen opgelegde boet. Vervolgens doet hij eene openbare schuldbelijdenis, en belooft hij op eed van niets meer tegen den persoon eens ijperschen poorters te zullen ondernemen. Eindelijk wordt hij veroordeeld eene geldboet, in evenredigheid zijner misdaad, te betalen. In dit geval, te weten, wanneer de misdadiger zich aan de dagvaardingen onderwerpt, keert men terug zonder het *arsin* toetepassen, 't is te zeggen zonder zijn huis in brand te steken.

Maar indien hij niet verschijnt en wederspannig blijft aan de driemaal vernieuwde dagvaardingen, doet de baljuw, of bij afwezigheid van deze de kastelein, of bij gebrek aan hen de voogd het huis en het geheele verblijf des kwaaddoeners te vuur stellen en door den brand vernietigen (*ardoir*), dit alles op de beslissing der schepenen.

Indien de kwaaddoener geen huis binnen de kastelnij bezat, en dat hij onmiddellijk na den op den poorter gepleegden aanslag het huis van iemand uit de kastelnij in de nabijheid der plaats, waar de misdaad gepleegd is, binnentrad, zou men, indien de kwaaddoener voor het gerecht niet verscheen, het huis waarin hij zich verscholen houdt, afbranden.

In al ander geval zou hij uit de stad en kastelnij gebannen worden, tot dat hij zijne misdaad geboet hebbe.

(1) Tom. V de l'*Histoire de la Flandre*.

Digitized by Google

hunne kastelnij uitbreide, zoover het de graaf van Vlaanderen zal goed vinden.

VII. — Dat, gebeurde het dat eenige buitenpoorter in eene boet van 60 pond vervallen ware, men hem, na hem vruchteloos vermaand te hebben die te betalen, uit de kastelnij zou mogen bannen, en dat, indien hij, na 40 dagen gebannen geweest te zijn uit de kastelnij, zijne boet nog niet voldaan had, men het recht zou hebben hem uit Vlaanderen te bannen.

Het bestuur en gerecht der plaats, hoewel de keure het getal ambtenaren niet opgeeft, was toevertrouwd aan eenen baljuw (of hoogbaljuw), eenen onderbaljuw en zeven schepenen, die, voor beide vakken, eenen greffier en eenen schepenenbode te hunnen dienste hadden; in het gerecht werden zij nog bijgestaan door eenen of meer officieren en door eenen schout of cipier. Hoewel noch keure, noch costuum, noch denombrement van zulk eenen ambtenaar gewagen, vinden wij nogtans met de laatste helft der XVIe eeuw melding van eenen burgemeester. Hoogstwaarschijnlijk, zooals het in de meeste plaatsen daarmede het geval was, bekleedde de eerste schepen dit ambt, en vergenoegde deze zich met den titel van schepen (1).

Allen werden, zooniet rechtstreeks door den heer der plaats, althans door zijnen gemachtigde aangesteld. Nogtans, als blijkt uit de keure, was het in de eerste helft der XIIIe eeuw hiermede nog het geval niet, en schijnt Philips de Stoute de eerste geweest te zijn, die er dit voorrecht heeft ingevoerd, dat naderhand aan de heerlijkheid is blijven behooren. Deze veronderstelling steunt op eenen charter van den 29^en^ april 1393, waarbij gezegde graaf zijnen hotelmeester en kastelein van Beveren, Jan de le Pierre, en Alaard Thierin, baljuw van Petegem en Deinze, aanstelt om de collegiën dezer laatstgenoemde plaatsen te vernieuwen, de schepenen in eede te stellen, enz., — en dit om van zijn recht gebruik te maken (2) en gezegde steden van eene wet te voorzien zooals behoort, (zie *bew.*, Stad, n^r^ 14).

---

(1) De burgemeester werd gewoonlijk door de schepenen onder hen gekozen en bleef een geheel jaar dezen titel behouden, als voorzitter van het collegie en eerste ambtenaar bij afwezigheid van den baljuw.

(2) « Pour ce est il que nous veullans en ce user de nostre seignourie ».

Digitized by Google

Een en twintig jaren nadien, in 1414, schreef Jan van Bourgondië eene ordonnancie voor, waarin al de te volgen regelen voor het vernieuwen der wet opgesomd waren en die wel geschikt was om verscheidene bestaande misbruiken te doen ophouden. — Ziehier er eene zoo getrouw mogelijke vertaling van: Telken male dat de wet van Petegem en Deinze te vernieuwen is, zal er van onzentwege (van wege den graaf van Vlaanderen als heer dier steden) een commissaris derwaarts gezonden, en nevens den baljuw der plaatsen, reeds tot oppercommissaris verheven of geroepen, naar onze beliefte worden aangesteld; deze zullen de rekening hooren en de wet vernieuwen van onze voornoemde steden, en den teugel des bestuurs in handen stellen van de notabelste, bevoegdste en voor recht en reden genegene personen uit gezegde plaatsen. — Bovengenoemde commissaris zal voor zijne komst, noodwendigheden en terugreis loon ontvangen gedurende drie dagen; is hij prelaat of ridder, vier francs per dag, is hij van eene andere gestaatheid drie francs; en de baljuw van gelijke zal denzelfden dagloon trekken, zoolang de commissaris uit dien hoofde aldaar verblijft, zonder nogtans voor zijn gaan of keeren betaald te worden. — Het hooren van gezegde rekening en het vernieuwen der wet zal met éene reis geschieden, en zal de commissaris gehouden zijn den wethouders er bij tijde kennis van te geven, opdat zij hunne rekening opmaken zouden, en het hooren der zelve en de vernieuwing der wet in eenen keer mochte geschieden. — Indien er van ouds in onze gezegde steden van Deinze en Petegem eenige taks gesteld of gegeven ware geweest aan de commissarissen, die er de rekeningen kwamen hooren en de wetten vernieuwen, en hij voordeeliger ware aan deze onze steden dan de loonen en taksen boven geroerd, of dat de bij onze tegenwoordige vastgestelde dagloonen leeger waren, zal men toch voldoen met deze laatste te betalen, zonder dat gezegde (oude) taks, indien er eenige mocht bestaan, zou kunnen ingeroepen worden; nogtans, indien gezegde commissaris meer dan drie dagen moest verblijven tot het uitoefenen zijner commissie, zal hij loon ontvangen, zooals gezegd is, van zooveel dagen als hij daartoe besteed heeft zonder bedrog. — Tot het voorkomen dat iemand van ons, onze officieren of welke andere door linksche wegen of anders verkrijge of doe

Digitized by Google

verkrijgen de benoeming van commissaris tot het vernieuwen van gezegde wetten onzer voornoemde steden of elders, waar het ook zij in Vlaanderen, verbieden wij bij deze aan al onze raadslieden, officieren, huisdienaren en aan alle andere, wie zij ook zijn mogen, van hetzij in persoon, hetzij door iemand anders, op welke manier of bij welken middel het ook zijn moge, bij ons, onzen lieven en getrouwen kanselier of elders, waar het ook zij, het aanvragen of doen aanvragen om tot commissaris in deze onze steden of elders in ons land benoemd te worden, op verval in onze ongunst (1); en indien men bevond of wist bij gegrond vermoeden dat men hem er aldus toe heeft doen benoemen, zou hij op ons bevel streng kunnen gestraft worden, en wie aldus zijne benoeming van commissaris bekomen heeft, zal beroofd worden en wij berooven hem van nu af voor twee jaren lang van in eenige plaats van ons gezegd land van Vlaanderen dit ambt te bekleeden, te rekenen van den tijd dat de op zoo eene manier en bij zulken middel verkregene commissie uitgeoefend zij; daarenboven blijft hij nog strafbaar na onzen wil. — Daar het zeker is dat men eertijds verscheidene eenvoudige en andere tot het bestuur van onze gezegde steden onbevoegde personen aldaar en elders in Vlaanderen aangesteld heeft, hebben wij nog verboden en verbieden aan onze commissarissen die in 't kort of in 't toekomende door ons tot het vernieuwen der wet van onze gezegde steden zullen benoemd worden, van iemand, tot gunst van eenigen persoon, wie hij ook zij, in de wet aantestellen, tenzij hij vast bewijzen kon dat er geene gunst in gelegen is; en gebieden dat men altijd in dit geval den voorkeur geve aan notabelen en bevoegden uit onze gezegde steden op anderen en volgens beurt, ten beste mogelijk, opdat vrede en rust aldaar moge blijven heerschen. — Verder verbieden wij nog bij deze aan voornoemde commissarissen, die het met den eerste of naderhand wezen zullen, van eenige giften van uitkoop (*dons corumpables*), hetzij vóor, hetzij na de aanstelling der wet, van iemand of door iemand te aanveerden of te doen aanveerden van degene die bij ons of andere onzer officieren hebben doen aanvragen, of zelve of

(1) « Sur encourre en nostre indignacion ».

Digitized by Google

hunne klerken of andere hunner vrienden aangevraagd hebben om in de wet aangesteld te worden; en deze die zullen gekozen en benoemd zijn, zullen gehouden wezen plechtig en in 't openbaar den gecostumeerden eed te ontluiken vóor onze meergenoemde commissarissen, dat zij niet gebeden, noch doen bidden, noch er nagestaan hebben om er toe benoemd te worden; en indien eenigen het tegenstrijdige bekenden gedaan te hebben, moet men in dit geval andere notabelen, die zoo niet gehandeld hebben, in hunne plaats stellen; en indien men naderhand bevond dat eenigen een valschen eed gedaan hebben, zal het hun ontzegd worden, en wij ontzeggen het hun van heden af, voor altijd, van ooit daar of elders in ons gezegd land de wet te bedienen, en zij zullen daarenboven gestraft en moeten gestraft worden door die aan welke het zal behooren voor valschen eed of anders, achtervolgens het geval; en hoe het ook zij, willen wij niet dat iemand in wet aangesteld worde, wiens eer merkelijk door ongeregelde begeerlijkheid geschonden is (zie verder het *bew.*, STAD, nr 15).

In de meeste plaatsen werd de baljuw voor langentijd benoemd, ja bleef meermaals dit ambt zijn leven lang bekleeden. Deinze schijnt hierin eene uitzondering gemaakt te hebben, zooals men zien kan uit de hierna volgende naamlijst der baljuws, want meest allen hebben slechts drie à vier jaren dit ambt bekleed.

De *baljuw* was de hoogste ambtenaar en kan niet beter dan de vertegenwoordiger van den heer der plaats genoemd worden, wiens belangen hij het meest voorstaan moest. Hij beriep de schepenen ter vierschaar, zat deze voor en bracht de vonnissen aldaar geveld ten uitvoer (1); hij deed de verschillige kerkgeboden (2), de persoonlijke indagingen, dagvaarde de

---

(1) Als een staal van de straf- en rechtspleging der XVe eeuw laten wij hier een uittreksel uit de stedelijke rekening van 1443 volgen :

« Item, up den XXIIsten dach van Sporkele, anno XLIII, so was te Deynse ghedaen justijcye van II cnechten, den eenen sijn hoerre ghecurt ende dandre met roede huut ghesmeten; ende doe up dien dach verteert te Willems van den Damme bij den heer ende bijder wet van der stede, heft LIII. s. p. »

(2) Deze kerkgeboden waren afkondigingen betrekkelijk het bestuur of

Digitized by Google

ingezetenen van de roede ter waarhede, kortom : hij had op alles en in alles het eerste woord en gebood. — De loon van den baljuw werd getrokken uit de verschillige boeten ter vierschaar of ter waarhede vallende.

De *schepenen*, weliswaar leeger van rang, bekleedden eene alzoo gewichtige plaats als de baljuw zelve; zij hadden alles te hunnen laste : het bestuur der plaats en heerlijkheid (of markgraafschap), de rechtsoefening (1) over de geheele roede, de

---

gerecht, die op eene daartoe gekende plaats, gewoonlijk des zondags bij het uitgaan der hoogmis, gedaan wierden en naar welke de ingezetenen zich dienden te schikken. Diegene betrekkelijk de visscherij van den heer grepen plaats op de leibrug.

(1) Dit zij niet al te stellig gezegd, want daaromtrent bestonden er bijzondere uitzonderingen. Zoo waren er ten jare 1357, tusschen Deinze en Kortrijk moeilijkheden ontstaan nopens het recht van de zaak van poorters van Kortrijk, die binnen de vrijheid van Deinze poorters van deze stad mochten misdaan hebben of er mishandeld waren, te vonnissen. De schepenen van Kortrijk, steunende op de privilegiën hunner stad, beweerden dat hunne poorters, daar zij te Deinze vrijen in- en uitgang hadden, enz., ook in eenig geval aldaar aan hun vonnis onderworpen waren; terwijl de schepenen van Deinze dit recht meenden te bezitten. De zaak werd aan de beslissing van den graaf van Vlaanderen, Lodewijk van Male, onderworpen, die, bij sententie van den 5en september deszelfden jaars, de beweering van de Kortrijkzanen gegrond verklaarde, met deze schikking nogtans, dat zij er den Deinzenaren opzeg moesten van doen, en dat de zaken te Deinze « eer verboot quame, » zonder bedrog gevonnist, van weerde zouden blijven (zie *bew.*, Stad, nr 16).

Negen en veertig jaren nadien, namelijk in 1406, was een nieuw geschil opgerezen omtrent dezelfde rechtsoefening te Deinze, wederom tusschen de schepenen dezer stad en die van Kortrijk. Hier was er geene quaestie over het vonnissen der misdadigers, maar eenige poorters van Kortrijk te Deinze poorters van deze plaats mishandeld hebbende, had de baljuw van Kortrijk tot 30 personen uit Deinze gedagvaard om in de zaak te getuigen. De schepenen van Deinze, zich steunende op hunne costumen en gebruiken, stuurden uit dien hoofde een klachtschrift op aan den graaf van Vlaanderen, zeggende dat de baljuw van Kortrijk wel recht had deinsche poorters voor hem te dagvaarden, maar dat dit recht reeds bij eene sententie bepaald was, die het getal tot 16 en niet hooger had vastgesteld; de baljuw van Kortrijk, integendeel, wilde het recht hebben van elken keer en in elk zulk geval tot 30 personen te mogen dagvaarden. —

Digitized by Google

politie, de wettelijke passeeringen (1), de burgerlijke proceduren enz., doch, het diene gezegd te zijn, in alles ontmoette men de tusschenkomst van den baljuw en op alles had zijn wil veel invloed. — De benoeming van deze geschiedde van ouds, tot op het einde der verledene eeuw, slechts voor één jaar.

De *amman* of *ambtman* bezorgde, gezamenlijk met de schepenen, de weezerij en had tot plicht de belangen der minderjarigen voortestaan.

Niettegenstaande aan ieder vak dier bedieningen eene bijzondere taak was opgelegd, ontmoet men niet zelden hunne gemeenschappelijke tusschenkomst in de verschillige takken van bestuur en gerecht, in de wettelijke passeeringen, enz.

De *schout* of *cipier* was belast met de door den baljuw aangehoudene personen, of de hem toevertrouwde aangehoudene peerden, koeien enz., te bewaren in het *schut* of gevang. Deze politiebediende werd door den heer van Nevele aangesteld, aan wien ook het gevang te Deinze behoorde en die gehouden was aan den heer dezer stad « ter causen van zyn schouteetdom, te delivreren vanghenesse ende te bewaren tsijnen coste ende risque de ghevangenen die den voorseyden hoochbailliu ende officieren aldaer uyt den name van den voornoemden marquis vanghen » (2); eens in 't jaar, op den dag der kermis (O.-L.-V.-halfoogst), voerde hij het oppergezag te Deinze (3), iets wat zich uit het gezag, welk de kastelein er eertijds had, had voortgezet en aan de heerlijkheid van Nevele was blijven behooren,

---

Eene sententie van den 11en mei 1406, gegeven in den raad van Vlaanderen, luidde in voordeel der Deinzenaren, en bepaalde, voor het toekomende, het getal tot 16 (zie *bew.*, STAD, nr 17).

Dezelfde moeilijkheden schijnen ook tusschen de schepenen van Gent en die van Deinze om dezelfde beweegredens plaats gehad te hebben. Zoo schreef Karel V, den 14en augusti 1515, aan zijnen neef, den heer van Fiennes, dat hij den Gentenaren kennis zou geven van een besluit, genomen in den raad van Vlaanderen, waarbij hun het recht van deinsche poorters te dagvaarden ontzegd was (zie *bew.*, STAD, nr 18).

(1) De *wettelijke passeeringen* bestonden uit alle slach van acten, als van koop en verkoop, rentvestingen, enz.

(2) *Denombrement van het markgraafschap.*

(3) SANDERUS, GRAMAYE.

Digitized by Google

wier heer, zooals wij gezien hebben, onder Gwijde van Dampierre, er het kasteleinschap bekleedde. — De schout werd over zijnen dienst door de aangehoudenen zelven betaald (zie *bew.*, STAD, nr 19).

De *greffier* stelde de wettelijke acten en de vonnissen op, en verveerdigde veeltijds de jaarlijksche rekeningen van den ontvanger der stad en der heerlijkheid.

De *schepenenbode*, gelijk zijn ambtsnaam genoeg aanduidt, bestelde de briefwisselingen der schepenen, en was met het overdragen hunner verdere besluiten belast.

Rond 1483, nadat een groot deel der stad door eenen brand in asch was gelegd geweest (1482), werd het stadsbestuur, door Maximiliaan van Oostenrijk, met een nieuwen ambtenaar vermeerderd (1), die *bestuurder* genoemd werd. Indien wij het wel voorhebben, was deze met het toezicht van stads werken, gebouwen, bruggen, wegen, enz. belast, en komt hij in de XVIIe en XVIIIe eeuw voor onder de benaming van *toeziener*. Deze bediening is onder andere door eenen heer van Lalaing bekleed geweest (2).

Boven deze bestuur- en rechterlijke bestonden er nog een viertal andere ambtenaren, die alle jaren door den baljuw en de schepenen aangesteld wierden en vóor welke zij gehouden waren den eed te ontluiken; deze heette men *punters* en *zetters*. Telken jare zonden de hoofdschepenenen der kastelnij van Kortrijk het « beschrijf » over aan de schepenen van Deinze van het bedrag der *kwote*, waarmede de roede dezer plaats was aangeslagen in den *transport* der kastelnij (3), welke kwote of

---

(1) SANDERUS.

(2) Idem.

(3) Deze zoogezegde transport werd ingesteld uit hoofde eener schikking in het vredeverdrag van 1312, waarbij de graaf van Vlaanderen zich verplicht had eene zekere somme geld aan den koning van Frankrijk te betalen; de transport werd aanvankelijk verdeeld op al de steden en districten van Vlaanderen, waarin al de bezitters van gronden, heerlijkheden, de geestelijken, de graaf van Vlaanderen zelve moesten bijdragen, doch die weldra uitsluitend op de steden en landlieden werd gelegd. (WARNKOENIG, II, 139-141). — De plaatsen werden, naar evenredigheid van hunne vermogens of belangrijkheid, gekwoteerd met zoo of zooveel

Digitized by Google

aanslag op de vruchten, het vee enz., binnen de roede wassende of gekweekt wordende, gevonden wierd. Het was aan de punters en zetters de *omstelling* of verdeeling dezer kwote te doen. De schuldplichtigen werden jaarlijks op eenen bijzonderen register, gewoonlijk *quot-* of *landboeck* genoemd, met het bedrag hunner kwote ingeschreven, dien zij aan den ontvanger der stad overhandigden en die belast was met de inzameling dezes aanslags te doen.

De schepenen, de *wet van Deinze* genoemd, vergaderden ten stadhuize (1) elken dinsdag der week, tot den 12en april 1729,

---

per honderd; deze anders vaste bijdrage werd, in buitengewone omstandigheden, weleens verhoogd of verleegd, hetgeen ook meermaals met die van de roede van Deinze plaats gegrepen heeft. In 1317 werd de eerste dezer financiëele aanslagen gezet, in 1408 de tweede, in 1517 de derde en in 1631 de vierde, welke laatste in voege bleef tot 1794 (WARNKOENIG, II, 140). In den transport van 1631 was de kastelnij van Kortrijk aangeslagen met 155,747 guld. 4 stuiv. (DIERICX, *Mémoires sur la ville de Gand*, I, 87); volgens de *costuum* van Deinze moest dezes roede in diengenen van 1517 met 23 ponden en 19 schellingen bijdragen. Deze subsidie was volgenderwijze verdeeld: Deinze- en Petegem-binnen, 5 pond 17 schel. 6 den.; Deinze-buiten, 0-31-0; Petegem-buiten, 0-43-6; Astene, 2-11-0; Grammen, 0-24-0; Machelen, 3-9-0; Olsen, 3-11-0; Splete van Zeveren, 0-10-0; Zulte, 3-2-0. Deinze-buiten had hare eigene punters en zetters; wellicht uit dien hoofde bestaat aldaar heden nog een gewoonterecht, volgens hetwelk er bij elke gedeeltelijke vernieuwing van den gemeenteraad een lid uit den buiten moet gekozen worden.

(1) Het stadhuis of de halle, waarvan wij nog in het volgende paragraaf spreken zullen, stond te Deinze in het midden der Merktstraat, op ongeveer 100 meters van het tegenwoordige.

Zooals men uit eene teekening van hetzelve op eenen landboek van het markiesaat van Deinze, van 1713, kan opmaken, rees er op elken zijner vier hoeken een toreken.

Vóor 1580, wanneer het gebouw, met een groot deel der stad door het vuur werd vernield, schijnt een grootere toren zich op de halle verheven te hebben, waarin, boven eene klok, de *scelle*, *slaepclock*, *ruustclock*, *uurclock*, enz. genoemd, wier geluid des avonds de politieuur (?) aankondigde, er een uurwerk en eene soort van klokspel geplaatst was. In de rekening der stad over 1408 vinden wij reeds de volgende uitgaaf vergoed: « Item, so was besteed bij scepenen an meester Olivier van den Wiele te makene an torloy (horlogie) tengien van der onrusten ende dat daer toe-

Digitized by Google

wanneer zij, voor het toekomende, daartoe den zaterdag kozen. Deze vergaderingen, de *vierschaar* geheeten, werden gehouden

---

behoert metten wielen daer toe dienende al van nieuwes, ende tander werc te oversiene ende te coringierne ende te ganghe te stelne, Ende dat te leverne ende goet te haudene een jaer lanc naer dat hijt ghemaect hadde ende ghelevert hadde, dwelcke de voors. Olivier leverde te kersavonde int jaer XIIII^c ende VIII. Betaelt Olivier voors. van den vors. wercke... IX *l.* XVIII *s.* »

Was dit « engien van der onrusten » het mekanismus niet van den beiaard of des klokspels? Wij voelen ons geneigd om dit aantenemen, temeer, daar het woord *onrusten*, dat wellicht eene plaatselijke uitdrukking was, onzes inziens dezelfde beteekenis heeft als *wekker*, waarmede men heden nog in sommige plaatsen, b. v. rond Oudenaarde, den beiaard of het klokspel bedoelt.

Greep er in de stad eene plechtigheid plaats of hield men er feest, het geluid en gespel der klokken verlevendigde de viering : « 1435. — Item, ghegheven Janne den Meye ende sinen ghesselle dat sij luudden metten clocken ende beijaerden ter prossessien ende messe die ghedaen waren om den poeys van Vranckerike... IIII *s.* »

Met 1572 komt het klokspel onder eene andere benaming voor, namelijk onder die van *voorslag*. De heer EDMUND VAN DER STAETEN (*Messager des sciences historiques*, etc., 1er liv. 1865, bl. 71), wil uit *voorslag* de *uur voor den slag* (l'heure avant le coup) verstaan, iets wat wel gegrond schijnt, want heden nog speelt de beiaard vóor het slaan der uur. Een post van uitgaaf in de rekening leert ons dat er dat jaar eenige refereinen op het *voorslag* gezet waren en dat het instrument met de hand bespeeld werd : « Item, betaelt Johannes Coperman, organiste, van dat hem by mynen voornoemden heeren commissarissen gheaccordeert was ter causen van zeker dienste die hy ghedaen hadde sichtent doverlyden van Hendrik de Maech, oirloigemeester, in steken van liedekens up den voorslag van der huerclocke deser stede ende daerup somtyden ghespeelt hebbende, volghende zine requeste ende apostille ghedateert alsvoren, comt III *lib.* »

Van de verdere bouworde kunnen wij weinig zeggen, tenzij dat de vensters van zware arduinen kruisen voorzien waren, die in algemeene vergadering van het schepenen-collegie, van den 4^en januari 1784, veroordeeld werden om uitgebroken en door nieuwe fransche kassijnen vervangen te worden. Nog eer men hiermede aanvang maakte, werd er besloten eene groote herstelling aan het geheele gebouw toetebrengen en het met eenige plaatsen te vermeerderen, welk werk ten jare 1788 uitgevoerd werd.

Digitized by Google

tot de bestuurlijke en rechterlijke verrichtingen, wettelijke passeeringen, enz.

Nu dat wij met de verschillige ambtenaren bekend zijn,

Het jaar daarvoor, namelijk den 7en meert 1787, vroeg het magistraat van Deinze aan de hoogere overheid om eene rechtbank van eersten aanleg aldaar opterechten. De daartoe aangewende beweegredens bestonden hoofdzakelijk in het volgende : dat Deinze langs alle zijden ten minste drie uren van de groote steden afgelegen was; dat haar rechtsgebied zich over een groot getal dorpen uitstrekte, dat de stad voorzien was van eene welbezochte geoctrooieerde wekelijksche merkt en drie jaarmerkten; dat er eene zeer bedrijvige nijverheid werd uitgeoefend, waardoor er veel zaken voorkwamen, die eene spoedige oplossing vergden; dat er in Deinze, die allervoordeeligst gelegen, door de Lei bespoeld en met twee steenwegen doorsneden was, die geheel Vlaanderen verbinden, een zeer bloeiende koophandel bestond; dat de stad voorzien was van een welgelegen stadhuis, dat, wat vergroot en een weinig veranderd, alle gemak aan de rechtbank zou verschaft hebben.

In den nacht van den 8en–9en september 1792, werd het gebouw door eenen brand vernield, die, al had er niets anders het bekomen der rechtbank verhinderd, toch alle hoop daartoe verijdelde, en die, naar wij uit de handelwijs van het magistraat opmaken, aan kwaadwilligheid moet toegeschreven worden: want in eene resolutie van den 20en october daaropvolgende, werd eene premie van 100 patacons uitgeloofd aan dengene, die den brandstichter kon aanwijzen. — Naar eene tweede resolutie ons leert, was de brand op de zolders in eenig aldaar bewaard brandhout begonnen; al de archieven en meubelen zijn gered geworden.

Reeds van 's andersdaags huurde het magistraat eene kamer van de herberg het *Gouden Hoofd*, die tot wethuis dienen zou.

Meermaals was er spraak van het oude stadhuis heroptetimmeren of een nieuw te bouwen, doch dit is slechts in 1840-1841 uitgevoerd.

Het bestek van het opterichten gebouw, na een plan van den bouwkundige A. Delancker, beliep tot fr. 41,624,90. Het uittevoeren werk werd, den 26en augusti 1840, door de ondernemers Leo-Bernaard Stuyvaert en Frans Goemaere aangenomen voor 35,760 francs.

Den 8en october 1840 werd, met eene groote plechtigheid, door den heer burgemeester, vergezeld van de heeren schepenen en gemeenteraadsleden, in tegenwoordigheid van eene groote menigte volk, den eersten steen gelegd. Te dier gelegenheid was eene koperen truweel vervaardigd, die heden nog in het stadhuis bewaard wordt, en op de eene zijde een toegepast latijnsche opschrift, en op de andere het wapen der stad draagt.

Digitized by Google

keeren wij terug tot de costuum (1) der plaats, die rond 1517-1519 opgemaakt is. — Min nog dan de keure, behelst zij bestuurlijke schikkingen; al hare artikels, die wij alhier kunnen gebruiken, hebben betrek tot de rechtsoefening.

Ziehier wat zij daaromtrent bevat (2):

De bailliu ende schepenen van Deinze sijn ghecostumeert alle jaeren te houden eene souveraine deurgaende jaerwaerhede daer ghecostumeert zijn te commen alle die binnen de keercgheboden van Deinse ende Peteghem, als gheuniert met Deinze, wuenen, up de boete van drij ponden parisis, souffisant zijnde om ter waerhede te commen naar costume.

Item, de bailliu van Deinze met schepenen aldaer vermach een oustwaerhede thoudene, daer ghecostumeert zijn te commen alle die binnen den keercghebode van Deinze ende Peteghem wuenen, up de boete van vijf scellinghen parisis.

Item, de bailliu van Deinze es ghecostumeert tallen tijden alst hem belieft dachwaerhede te houden, ende daer zijn ghehauden te commen alle die de bailliu daer toe dach doet maken met een sondach keercghebot oft bij den officier mondelinghe, behaudens dat die wuenende ende residerende upt heerscip van Deinze ende andere niet; wuenen die ghedachvaerde up andere aerden van vassaelen, zo moeten zij ontleent zijn jeghens den vassael, ende moeten dan commen up de boete van III pond. par.

Item, in dese voorn. drije waerheden zo es men ghecostumeert te berechten crijm, civil en alle zaken, bedregen ende uutghegheven inde voorn. waerheden, behoudens de voorn. bedreghen persoonen te hebben drij daghen van onsculden.

Item, de bailliu van Deinze es ghecostumeert alst hem belieft te hauden een waerhede van kueren ende twist, die hij hauden mach alle ses weken, daer zijn ghecostumeert te commen alle die insetenen van de stede, ende voorts zo verre als hem de kuere bestreckt binnen der vrijhede vande vesten ende daer buuten, ende die maect men dach met keercgheboden te Deinze ende Peteghem kercke, ende zijn ghecostumeert te commen up de boete van V schellinghen par.

---

(1) Handschrift van M.r de Beil, burgemeester van Deinze.

(2) De zes eerste artikelen der Costuum ontbreken; wij beginnen dus met den zevensten.

Digitized by Google

Item, in deze waerheden van kueren ende twist zo en berecht men gheen ander zaken dan de kueren van de stede an en gan, ende van twist oft vechten ende zaken die gheen crijm en zijn, ende die bedregen zijn hebben drij daghen van onsculden.

Item, de poorters van Deinze ghemesuseert hebbende jeghens de kueren oft twist, oft ghevochten hebbende ende niet ghevanghen *caut faict* (1) naer costume, zo en vermach de heer den poortere niet vanghen, noch dach doen ter vierschare, noch anders niet berechten dan met eenich van de drie waerheden zo verre alst de kueren ende den voorn. twist aengaet; ende de poorters van Deinze in de voorn. waerhede bedreghen zijnde, heeft ooc drij daghen van onsculden.

Item, als men procederen wilt ten laste van poorters van Deinze, in civile zaken in actie personele, dat es men ghecostumeert te intenteren met ghedynghe van have, dat men doen moet alle drie weken overleden zijnde als partien versoucken, ende alsdan procederen van VIIIe daghen tVIII^e daghen, ende anders gheen beginsele van wette en es up de inwonende poorters van de stede van Deinze.

Item, waere de inwonende poortere van Deinze soufissant elders ghevangen oft beclaecht, als te Nevele, te Loo, te Machelen ende elders daer omtrent, de zulcke poortere heeft renvoij tsijnen poorte te Deinze, ende zal te rechte staen te zijnen poorte te Deinze, midtsgaders voor schepenen van Deinze zeker stellende voor tgewijsde.

Item, binnen der stede ende vrijhede, zoo verre als schepenen van Deinze kennesse nemen, en es men niet ghecostumeert ten versoucke van ijemande te vanghen ghedijchde persoonen oft huerlieder goet van rauwe ofte onbewetteghe sculden; maer tot versoucke van partien zo doet men clachte, de welcke geschien moet ter maninghe van eenen officier ende vonnesse van twee scepenen van Deinze, ende daer moet de officier ende scepenen den persoon oft tgoet zien dat zij beclagen ende int ghesichte hebben; ende alzo beclaecht zijnde, zo es de heere ghecostumeert den persoon oft goet danveerden ende daer af niet te scheeden, dan bij den persoon in vanghenesse te leg-

(1) Op heeterdaad.

Digitized by Google

ghen oft tgoet in bewaerder hant te stellen, ten waere dat de beclaechde persoon of ijemandt over tbeclaecht goet sekere souffissant dede met poortelick zekere der stede van Deinze; ende belieft de beclaechde te rechte te stane up zijnen persoon oft zijn goet, daer up heeft hij dach als verweerdere ten eersten dijnghedaghe jeghens den versouckere als heesschere.

Alle sterfhuusen daer weesen zijn, poorters oft non poorters, binnen der stede van Deinze gheleghen ende hueren vrijdomme, zulcke weesen werden vervoocht ten weesen boucke te Deinze bij amman ende schepenen, als weesheeren, ten waeren lieden becleedt met poorterie van Curterijck ende non poorterie van Deinze.

Alle gronden van erfven, ghehauden van de stede van Deinze ende de spijckere van dien, die staan te rechte voor scepenen van Deinze, in alle zaeken hoedaenich die zijn oft daer uut spruuten mogen in actie reele.

Over den « *sallaris in Vierschare up schepenen huus* » bevat de costuum het volgende:

Alvooren zo dijnct men upt schepenen huus te Deinze van alle civile zaken eenen dach te weke diemen haut sdicendaechs, ende alst mijstdach es swoendaechs daernaer volghende, ende men contijnueert alle de zaken heerlic ende partijelic VIII daghen te vooren; ten waere bij begheerte ende consente van partien, zo verdraecht men de saken tot zulcken ghenachte als de heere, de wet ende partien ghelieft.

Item, van crime dijngt men van III daghen tIII daghen heerlic ende partielic, ten waere ooc bij consente van heere ende wet, mids de begeerte van partie, zo verdraech ment alsvooren.

Item, als men dijngt, van civile zaken, zo dijnct men heerlic met ghebannen ende ghemaect ter vierschaere, ghestelt ende gemaect met manijnghe van eeneghe vande voorn. officiers ende ten minste met vier scepenen, ende met zo vele scepenen doet men recht ende wet met ghebannen vierschare.

Item, als men dijngt van crime, so moet de bailliu vierschaer stellen ende bannen.

Item, de heere ende wet hebben gheenen sallaris van vierscharen ten civile zaken.

Item, als men een poorter van Deinze moet toespreken, zo

Digitized by Google

moet ghedaen zijn met een ghedijnghe van have, ende dan heeft de maenheere voor dinstel van wette ende laten weten binnen der stede, van elc hebben XII den. par.

Item, alden 17 dach te wette dient, zo heeft den clerc van schepenen voor de zake ter rolle te stellen van elc XII d. p.

Item, op den zelven eersten dach te wette zo heeft de heer drij groote, dat men heet een vierschaer, ende schepenen niet.

Item, als een persoon, wije hij es, clachte doet up eenen ghedijden persoon oft up zijn goet, als voorn gheseit es, dat cost drij schellinghen parijsis.

Item, esser oppositie, den eersten dach heeft den cleerck van schepenen voor de zake ter rolle te stellen XII d. p.

Ten zelven daghe de zake ommecommende te wette, heere ende wet XXXIX s. p.

Daer zijn ghestelt bij heere ende wet lieden die up eedt de lieden dienen in vierscharen, de welcke zijn *procureurs* ende *taellueden* ende voor huerlieder sallaris ende taellueden hebben zij, voor elcken dach die zij in ghebannen vierschare partie dienen, in civile zaken IIII s. p. van elcken partie, ende in criminele saken X s. p. in elcken dach.

Item, als de proceduere int civile weder bij clachte oft bij ghedijnghe van have zo verre gheprocedeert es dat beede partien gheadmitteert zijn tot verificatie van de faicten begrepen in huer scriftueren van den prosses verbael oft bij ghescrifte, zo hebben de heere ende schepenen van elcker partie XXXIX s. p.; ende al waere deene partie alleene ter vierschare ghewesen, die moet gheven alleene XXXIX s. p., ende dat ten proffijcte van den maenheere ende scepenen.

Item, de cleerck van scepenen heeft van elcker copie die partien lichten uut den greffie van elcken blade pampiers IIII s. p.

Item, als de zake gheprocedeert es, dat schepenen wijzen hendelick vonnesse, zo heeft de maenheere ende scepenen ooc voor dendelick vonnesse XXXIX s. p.

Item, als dhendelicke vonnesse ghewezen es, zo heeft de cleerck van schepenen II stuvers; voor tdictum te teeckenen in de ferie van scepenen IIII s. p.

Item, ende boven dien es de cleerck be..... van de acte, als partie die versoucken; ende daervoorn heeft de cleerck van scepenen III, IIII, V oft VI stuvers, min ende meer, ende

Digitized by Google

uuterlick, ter ordonnancie ende grootinghe van scepenen, als partie ordonnancie ende grootinghe begeeren ende versoucken.

Item, als partie obtineren costen ende die doen tauxeren, daer voorn hebben scepenen met de cleerck XVI s. p.

Item, alle acten bij partien ghelicht int proces, zo wel acten interlocutoiren, als deffinitive, zijn taxable ten laste van onghelijcke.

Item, partien procederende ofte doen procederen bij procuratie, hoe verre die wonen van de stede van Deinze, en hebben gheen vacatien noch presentacien die tauxable zijn in de costen, niet meer als zij commen moet om intenteren, beleeden van oorconden noch instructie gheven zinen procureur dan elders, maer alleenlic taelfcosten als voorn.

Item, elcken oorconde van binnen der stede heeft voor sijn dachuere 11 s. p.

Item, een oorconde wonende buuten der stede ende up andere vassaelrijen oft jurisdictien, moet ontleent zijn jeghens de heer daer hij wuent, oft anders es hij onghehauden ten oorcondscepe te commen; oft comt hij sonder ontleent te zine, zo verbuert hij III p. par. voor de boete jeghens de heer daer onder hij wuent.

Item, van ghelijcke en moghen gheen inwonende van Deinse elders dan te Deinze ten oorcontscepe gaen, zonder ontleent te zine van den bailliu van Deinze, up de boete van III p. par.

Item, een oorconde tontleenen cost jeghens de heer daer hij wuent voor tontleenen V s. p., mids tdachvaerden.

Item, de dachuere van de oorconden van buuten II stuvers en half, oft naer de qualiteijt van den persoon ende daer hij comt van verre te waghen ofte te peerde ter ordonnancie van scepenen van Deinze.

Item, de officier heeft van elcken oorconde te dachvaerden II s. p., ende van elcken te eedene XII d. p.

Item, de cleerck heeft van elcken oorcondens depositie te teeckenen int civil XII d. p., ende int criem II s. p.

Item, van brieven texiberen ter verificatie, daeraf en heeft de heer noch de wet niet weder, zij gheseghelt zijn oft niet.

Item, als men dijnct van crimenele zaken tusschen partien, dan heeft de heer ende wet van elcker partie, elcken dijnghedach XXXIX s. p.

Digitized by Google

Item, boven den voorn. sallaris van elcken dijngdach XXXIX s. p., so gheven partien te faicten ghewesen noch XXXIX s. p., ende van ghelijcke dendelic vonnesse ooc XXXIX s. p., tdictum te teeckenen ende acte als voorn ten civile zake.

Item, de bailliu procederende ter causen van zijnen officier jeghens partien opposerende, de heer staat costen te winnen ende te verleesen ghelijc andere partien, zo wel int crijm, als int civil.

Item, van alle certificaten, procuratien, kennessen, verbanden, die alleene passeren voor II scepenen van Deinze, daer hebben schepenen van elcken verbande oft certificatie XVI s. p., ende boven dien moeten zij scepenen cleerc betalen naer de moeijte die hij daer af heeft.

Item, van wettelicke huussoeckinghe te doene, palen te stellen, voetstellinghe te doene, ghescheet te maken, vercoopdach te ghebieden met de instellen van den goede, tgoet wettelick te inventorieren ende levren, wettelick deel te maken, sterfhuusen wettelick te sluuten ende ontsluuten, de gronden oft huusen wettelick metter keersse te vercoopen III p. p.

Item, van tpasseren van een procuratie in vierschare sonder seghele om te dienen in stede, maer dienende in een ceense V s. p., te weten scepenen IIII s. ende de cleerck XII d. p.

Thans de verschillige takken van het oude bestuur en gerecht, alsook de bijzonderste daartoe betrekkelijke voorschriften kennende, sluiten wij dit paragraaf met de naamlijsten der mannen die gerechtelijke en bestuurlijke ambten hebben bekleed.

1° HOOGBALJUWS (1).

Willem van den Hecke.	1293	Goossijn van Hoodeghem (3)	1328
Arend Drubbele (2). .	1302		

(1) Deze zijn te grooteren deele getrokken uit het voortreffelijke werk der heeren Frans de Potter en Jan Broeckaert, — *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen* (eerste deel).

(2) Nam deel aan den slag der gulden sporen.

(3) Werd in 1328 levend geradbraakt, als opstandeling tegen den graaf van Vlaanderen.

Digitized by Google

Gillis de Staute . . .	1349
Jan de Prisenare. . .	1390
Alaard Thirin . . .	1393
Andries de Plantere. .	1403
Jan de Stoppelare . .	1407
Willem de Lespiere. .	1414
Arnold le Cabbotere .	1421
Jan de la Lys. . . .	1431
Rogier de Straete . .	1435
Alier van Halluyn (1) .	1436
Jacob de Lattere. . .	1439
Jan de la Motte . . .	1442
Jan Hughelin. . . .	1445
Jan de la Motte . . .	1447
Lucas Thoenin . . .	1455
Jan de Douvrin . . .	1463
Seger de Meyere. . .	1470
Joris Sersanders. . .	1473
Simoen de la Motte . .	1476
Colaard van Halewin .	1478
Jacob de Papeghem . .	1482
Roeland de la Motte. .	1485
Boudewijn de la Rosiere.	1488
Roeland de la Motte. .	1489
Joos de la Woestine. .	1492
Jaspar Martens . . .	1495
Gillis de la Motte . .	1501
Cornelis de Ghendt. .	1504
Lodewijk d'Ovrebeke .	1507
Michiel de Smet . . .	1510
Joos van den Eede . .	1531
Gijzelb. de Smet. . .	1535
Jaak de Ghendt . . .	1537
Adriaan van Ribeke. .	1545
Willem de Ghendt . .	1548
Adriaan van der Voirde.	1556
Joos de Grutere . . .	1558
Willem de Ghendt . .	1566
Arthur Bousse (2) . .	1568
Willem du Jardin . .	1569

(1) « Ten XIXe daghe van der zelver maent (december 1437) wiert Alyort, die bastaert van Halewijn, bailliu van Deynse, buyten Brugghe achtere den Magdaleene, zijn derdere gejusticiert metten zweerde ende aldaer tzamen begraven int zant, ter occasie dat zy eenen waghene vul goets berooft hadden, toebehoorende zekere cooplieden uyt Lombardien. »

DESPARS, III, 406.

(2) Hij werd den 11^en augusti 1569 vóor het Gravenkasteel te Gent onthoofd om « dat hij quam in het Tempel-Huys (te Gent) voor dat de Beeldstormerye een begin nam, en zeyde tot de Kerk-Brekers : *Alle die geen Geweir en hebben om d'Afgoden te breken ofte af te werpen, dat zy uytkomen die binnen in de Kerke zyn ;* en tot die buyten stonden : *Alle die Geweir hebben om d'Afgoden te breken, dat zy binnen komen, en doen, het gene hun van 's konings wegen bevolen is.* Hy stierf Katholyk en zyn lichaem wierd begraven in de Kerke van het Groot Beggyn-Hof, met dit Graf-Schrift :

HIER LICHT BEGRAVEN ARTUS BOUSSE, DIE OVERLEET ARTCHIER PENSIONAIRE EN HOOGBAILLIU DER STEDE VAN DEYNSE, ANNO XV^c. LXIX. DEN XI. DACH VAN OUGST.

A. B. ✠ A. W.

Digitized by Google

Karel de Hondzocht.	1575	Cornelis des Champs	1680
Karel de Jansse	1597	Jaak Banaert	1697
Gislein Neulant	1601	Pauwel van der Stichele.	1704
Joos de Steengracht.	1602	Willem Galle	1715
Olivier Uuterschaute	1610	Jac.-Ant. van Cauwenberghe	1716
Jan Schoorman	1613	Aug.-Fr. van Hulle.	1737
Pieter Bogaert	1616	Antoon de Caigny	1745
Karel van de Gehuchte.	1632	Jonkh.r Taintenier	1752
Joos van Reckendaele	1637	Karel-Philips Martens (1)	1782
Andries de Meyere	1658		

En Joncvr. Anna Wilgiers Fa. Mr. Jans Advocaet in de Camere van Raede in Vlaen syn Geselnede, die overleet....

Metten Cruuce ghelaen,
Naer Christus vermaen,
Zo hy ons heeft voorenghedaen,
Zyn wy hem naerghegaen.

Pater de Jonghe, — *Gendsche geschiedenissen*, I, 145-146 (uitgaaf van 1781).

(1) Zijn grafzerk treft men aan in den buitenmuur van den koor der O.-L.-V.-kerk te Deinze en luidt :

GRAF-STEDE.

Van D'heer Carolus Philippus
Martens Fs Carorli geb : tot Vynckt
den 6 April 1740 gewezen Hoog-Bailliu
der stede van Deynse aldaer
overl : den 21 Maert 1833
ende van joffrouw Joanna Maria
Beyaert Fa Jan Bte zyne Huys-vrouw
geb : tot Eecloo den 13 october 1753
overl : tot Deynze den 27 Maert 1807

Hunne kinderen.

Sophia Victoria Joanna geb : den 26
January 1784 overl : den 4 april 1806
Maria Philippina Josephina Carolina
Livina geb : den 25 february 1785
overl : tot Deynze den 4 mey 1848.

Carolina Antonia geb : den 12 janu-
ary 1787 overl : den 3 mey 1809

Digitized by Google

2° BURGEMEESTERS.

Josse Bousse	1552	Noël Hespeel	1645
Willem de Gheendt. .	1566	Lucas Billet	1647
Denijs Lanchals. . .	1568	Vincent van der Meere.	1649
Lieven van Beversluys(1)	1571	Gillis de Baets. . . .	1650
Gillis van der Beken .	1583	Jaak de Waeghenaere .	1657
Jan van der Meulen. .	1591	Gillis de Baets . . .	1661
Jan van Douvereyn. .	1596	Jan-Co. de la Porte. .	1664
Jaak van der Muelene .	1613	Jan Strobbe	1669
Gillis de Baets . . .	1617	Jan-Co. de la Porte. .	1670
Jaak Firmyn	1620	Arnold d'Hane . . .	1671
Gillis de Baets. . . .	1623	Vincent van der Vennet.	1675
P. van der Meeren . .	1625	Jan van der Vennet. .	1677
Jan de Waeghenaere .	1627	Joos Strobbe	1678
Noël Hespeel	1629	Gabriël de Waeghenaere	1679
Jaak van der Meere . .	1631	Lieven Moerman. . .	1682
Jan de Waeghenaere .	1637	Jan van der Vennet . .	1683

AUGUSTUS FERDINANDUS GEB : DEN 19 SEPTEMBER 1788

JUSTINUS LIVINUS GEB : DEN 9 NOVEMBER 1793 OVERL : TOT GEND, DEN 19 FEBRUARY 1844

EUGENIUS PETRUS IVO GEB : DEN 10 JULY 1796 OVERL : DEN 9 MEY 1809

R. I. P.

(1) Werd den 24en november 1571 door eene bende roovers, die de stad aanvielen en waartegen hij zich wilde verzetten, omgebracht; zijn knecht doodde insgelijks eenen der kwaaddoeners. Hieromtrent behelst de rekening der stad den volgenden post van uitgaaf : « Item, lesten november XVe LXXI quammen te Doinze Jacob de Vos, Jan Siers ende Lenaert Cole als mannen, schepenen ende greffier van den Lande van tusschen Marcque ende Ronne de, welcke inspectie namen vanden dooden lichame van eenen quaetdoendre ghebleven inden oploop als den Burghmr. versleghen was; hemlieden ghepresenteert, mids dat zy te dien fine alhier ghecommen waren, drije kannen wijns van XXIII s. p. elcke kanne, comt p. billets.... III l XII. s. p.

Digitized by Google

Arnold d'Hane . . .	1684	Frans Cuvelier . . .	1702
Ant. van der Meeren. (1)	1690	Frans van Doorne . .	1705
Willem Galle. . . .	1693	Jaak van der Meulen. (2)	1707
Frans Cuvelier . . .	1695	Jan de Waeghenaere .	1627
Jan Adams	1697	Jan Braedt	1708
Michiel Wyme . . .	1699	Jaak Ramont. . . .	1710
Jan Adams	1700		

(1) Aan de kerkdeur te Deinze is zijn grafzerk in den muur gemetseld, en draagt het volgende opschrift :

SEPULTURE
VAN D'HEER ANTHONE
VAN DER MEERE F.
D'HEER VINCENT IN ZYN
LEVEN BURGHMr DESER
STEDE ENDE MARQUIESAET
VAN DEYNSE OVERL.
DEN 3 OCTOBER 1692
ENDE SYNE HUISVR. Joe
MARIE JENNE DE
WAEGHENAERE Fa D'HEER
PIETERS OVERLEDEN
3 SEPT. 1765
BIDT VOOR DE
ZIELEN.

(2) SEPULTURE
van
Dheer Jacobus
Van der Meulen
F.s Jacques in syn leven Burghemeester
der Stede ende Marquisaet van Deynse
overl. den 1 Augusty 1722
ende
J. Joanna Moerman
syne Huysvrouwe overl.
den 25 octobre 1729 (?)
Bidt voor
de Zielen.

Digitized by Google

Frans van Doorne. (1) 1713
Karel de Jans . . . 1728
Jan-Frans Hopsommere. 1732
Ferd. van Doorne. . 1737
Engel van der Meulen. 1742
Bernaard van Wynghen. 1747
Lodewijk van Wonterghem 1750
Engel van der Meeren. 1753
Lodewijk van Wonterghem 1757
Jan-Bap. Hanewyck. . 1760
Pieter Beyens. . . . 1778
Jan-Dom. Bracke . . 1784
Pieter Beyens. . . . 1788

3° SCHEPENEN (2).

Hendrik van der Kerken, Willem de Moelnare, Willem Wie-

---

(1) In den buitenmuur van den koor der O.-L.-V.-kerk treft men zijn grafzerk aan:

D. O. M.
SEPULTURE
van
d'heer Frans van Doorne
F^s Frans in sijn leven BurghM^r
der stede ende Marcquisaet van
Deijnse overl: den 19. jan^ry 1728
Oudt 71 jaeren
ende
Jo^e Martina Jochem
F^a Noe sijn huysvrauwe Overl:
den 1 van Oust 1730 oudt 71 jaeren
tsaemen in hauwelijck geweest 19
jaeren geprocreert 12. kinderen
Waer van als noch in leven zijn
MARIA ANNA overl:
ISABELLA overl:
JOANNES FRANCISCUS overl:
ANNA THERESIA overl:
FERDINANDUS
ende ALBERTUS PRIESTER
HEBBEN GEFONDEERT EEN EEUWICH
JAERGETYDE
Bidt Voor de Zielen.

(2) De onvolledigheid dezer lijst is toeteschrijven aan gebrek aan bronnen; meest al de namen zijn getrokken uit *wettelijke acten*, de *Resolutieboeken* te jong zijnde en de lijst van de vernieuwing der wet zeer zelden gevende.

Digitized by Google

rick, Hendrik van der Scoete, Lauwerijns de Coninc, Hendrik Mathys, Walter van der Eeken. 1339

Willem Wieric, Jan van den Hove, Daniel van Walenbeke, Willem van den Moortere. 1345

Hendrik Mathys, Pieter van der Lenden, Arnold Vorselare, Klaas van der Spieghele. 1348

Willem Wieric, Willem de Moelnare, Hendrik Mathys, Boudewijn Snellaerd, Jan van den Hove, Dirk van Aste, Pieter de Moelnare. 1349

Hendrik Mathys, Pieter van der Lenden, Arnold Vorselare, Klaas van der Spieghele. 1358

Raze Muloc, Willem de Ruck, Hendrik van der Scoete. 1369

Willem van der Moertere, Pieter de Monec. 1370

Willem Wieric, Lodewijk van den Steene, Willem van den Moortere, Gillis Snellaerd. 1371

Bertholomeüs de Pols, Hendrik van den Steene, Jan de Wilde, Jan Danins, Willem de Deckere. 1401

Jan Hudevettere, Jacob van der Kerken, Jan Swilden, Jan Dierins, Jan Roemaerts, Jan Scoelvis, Jan van Overbeke. 1403

Jan Hudevettere, Hendrik van den Steene, Jan Wilden, Jan Penninces, Willem van Ouacker, Willem Deckers, Jacob Rucx. 1404

Jan Huddevetters, Jacob Srux, Jan de Hoedonc, Jan van den Nieuwenhuus, Jacob Skeysers, Gillis van Ronneke. 1427

Lodewijk van den Hecke, Frans Scoelin, Jacob van Ronneke, Gerulf van der Kercken, Jacob Skeysers, Pauwel Allincbroets, Matheüs Wierix. 1436

Frans Scoelins, Geert van der Kerken, Bertholomeüs Witbroets, Gustaas van Overbeke, Daniël van Maelbrouc, Daniël van den Nieuwenhuus, Gillis van Ronneke. 1437

Willem de Hondt, Gillis Amic, Hendrik van der Naert, Lodewijk van den Hende. 1454

Willem van der Muelne, Rogier van den Houcke, Lode-Wijk Tuutschavere, Lucas van den Meystere. 1478

Gillis van der Muelne, Ramond Tuutschavere, Christiaan de Hondt, Hendrik Langheraert. 1479

Joos Boessins, Michiel van Betsbrugghe, Willem Tuutschavere, Hendrik de Pickere. 1523

Digitized by Google

Joos Bousse, Geeraard van Zachmoortere, Jan van Beversluys, Andries Bultynck, Marten Tuutscavere, Matijs van der Straeten, Adriaan Steel. 1535

Joos Bousse, Lauwrens de Quicker, Willem Wittewronghele, Joos Loonkins, Joos Joncman. 1543

Jan Loontiens, Joos Huis, Joos Joncman. 1546

Andries Bultynck, Gillis Goetghebuer, Joos Martins, Jacob dHughelare, Jan van der Beken, Willem Clayssins. 1552

Joos Bousse, Geeraard van Zachmoortere, Marten Tuutscavere, Matijs van der Straeten. 1553

Lodewijk van der Beken, Marten Tuutscavere, Matijs van der Straeten, Jan de Pickere, Gillis de Hughelare. 1554

Denijs Goethals, Jan de Pickere, Leo Douche, Laurens Speecaert, Nicolaes Sauvage. 1566

Willem Wittewronghele, Joos Joncman, Pieter Lauwers, Jacob dHughelare, Gillis de Brouckere, Jan Straetman. 1568

Rachaël van den Casteele, Jan van Hecke, Joachim Wauters, Jan Thiers, Lieven van den Buussche, Jan Straedt. 1583

Joris Claus, Christiaan Braet, Jan Firmyn, Jan Claissins, Willem Wittewronghele, Matijs de Huvettere. 1591

Jan Claissins, Joris van der Straeten, Matijs van der Straeten. 1596

Jan Everaert, Lieven Verspeel. 1600

Gillis de Baets, Joos Boussins, Pieter de Praet, Jan Tuutschavere. 1605

Gillis de Baets, Pieter de Praet, Marten Crommelynck, Joos Boussins, Adriaan van der Straeten. 1609

Pieter Balde, Willem Wittewronghele, Jan van Douveryn, Pieter Praet, Gillis de Baets, Joos Bousse. 1610

Joos Boussins, Gillis de Smet, Jaak Dughelaere, Karel Martins. 1613

Lieven Vispoel, Joos Bousse, Jan van Douveryn, Jaak Dhughelaere, Leo Hespeel. 1614

Jaak Dhughelaere, Jaak van der Muelne, Adriaan van der Straeten, Jan van Douveryn. 1616

Pieter Praet, Jaak Dhuughelaere, Adriaan van der Straeten, Jan de Gruytere, Jan Cnockaert. 1619

Digitized by Google

Jan van Auweghem, Jan Duughelaere, Jan Langheraert, Jaak Firmyn, Jan de Gruytere, Noël Hespeel. 1620

Jan van der Meulen, Jan Firmyn, Noël Hespeel, Jan Boelaere, Paschier van der Meeren, Lucas Billet. 1627

Vincent van der Meeren, Joos van der Vennet, Jaak Braet, Pieter Cornelis, Jan de Weerdt, Jan van der Meulen. 1637

Lucas Billet, Jan de Gruytere, Jan van der Meulen. 1639

Jan Michiels, Geeraard Leliaert, Jaak Uuyterschaut, Jan de Weert, Lucas Billet, Jan de Gruytere, Jan van der Meeren. 1642

Jaak de Weert, Pieter Cornelis, Gillis Strobbe, Jan Michiels, Lieven Impens. 1644

Jan van der Muelne, Geeraard Leliaert, Lieven Impens, Lauwrens de Waegenaere, Pieter Cornelis, Gillis Strobbe. 1646

Gillis de Baets, Lauwrens de Waeghenaere, Jaak van der Muelene, Gillis Strobbe. 1649

Jan Michiels, Lauwrens de Waeghenaere, Geeraard Leliaert, Jaak van der Muelne. 1651

Willem de Baets, Gillis Strobbe, Marten Duvivier, Jan Michiels, Jaak van der Meulen. 1657

Jaak van der Meulene, Jan Boelare, Hendrik Everaert, Jaak van Matenburch, Urs. Macqué. 1659

Vincent van der Meeren, Arnold d'Hane, Jaak Uuytterschaut, Jan-Cosmas de la Porte, Jan van der Vennet. 1663

Jaak Uuytterschaut, Pieter de Waeghenaere, Urs. Macqué, Marten Duvivier, Daniël de Weert, Joos van Hoenacker. 1665

Hendrik Everaert, Daniël de Weert, Alexander de Grevele, Urs. Macqué. 1667

Hendrik Everaert, Antoon Michiels, Jan van Reckendaele. 1669

Lauwrens Michiels, Jaak de Gruytere, Gregoor Keunynck, Jan van der Vennet, Pieter de Smet, Jan Boelare. 1671

Joos Strobbe, Lauwrens de Waeghenaere, Jan d'Haenens, Marten Duvivier. 1675

Lodewijk Bourdeaux, Pieter Cannoot, Jan Impens, Joos Stobbe, Frans de Smet. 1678

Marten Duvivier, Lodewijk Bourdeaux, Geeraard van der Straeten, Jaak Sergeant, Jaak Maere, Jan Staulte. 1679

Digitized by Google

Gabriël de Waeghenaere, Marten Duvivier, Jan Jochem, Antoon van der Meeren, Lieven Moerman. 1682

Marten Duvivier, Jaak Maere, Geeraard van der Straeten, Lieven Moerman, Antoon van der Meeren, Lodewijk Bordeaux, Jaak Sergeant. 1685

Lieven Moerman, Lodewijk Bordeaux, Jan Jochem, Jan Schelpe. 1687

Jan Jochem, Philips Plettynck, Frans Cuvelier, Jan van der Vennet. 1690

Jan Jochem, Jaak Denys, Philips Plettynck, Frans Cuvelier. 1692

Michiel Wyme, Jaak Denys, Frans Cuvelier, Frans Impens. 1694

Jan Adams, Jan van Damme, Jan Braet, Boudewijn Benoot. 1696

Frans van Doorne, Frans Impens, Jan van Damme. 1698

Frans Impens, Jaak van der Meulene, Adriaan Schepens, Jan van Damme, Frans Cuvelier, Frans van Doorne, Boudewijn Benoodt. 1700

Frans Cuvelier, Simoen Hooft, Frans van Doorne, Jan Adams, Jaak van der Meulene, Lauwrens Stevens. 1702

Jan Adams, Jan Braet, Lauwrens Stevens, Jan Impens, Jaak van der Meulene. 1706

Willem Braet, Nicolaas Alget, Adriaan Schepens, Jaak van der Meulene, Karel de Jans, Frans Cuvelier. 1708

Frans van Doorne, Frans Cuvelier, Philips Pelttynck. 1710

Jaak van der Meulene, Willem Braet, Jan Impens, Karel de Jans, Lauwrens van Quickenborne, Frans Faulte. 1712

Jan Braet, Karel de Jans, Frans Cuvelier, Lieven van Quickenborne, Boudewijn Benoot. 1714

Karel de Jans, Jaak van der Meulene, Boudewijn Benoodt, Gillis Rooman, Willem de Dapper, Jan Braet, J. de Loire. 1716

Karel de Jans, Lieven van Quickenborne, Willem Braet, Lodewijk van Wonterghem, Pieter de Gruytere. 1719

Engel van der Meulen, Pieter van Ooteghem, Jan-Bap. Faulte, Philips Michiels. 1745

Jan-Bap. Faulte, Frans Prieels, Lodewijk van Wonterghem. 1747

Digitized by Google

Frans Prieels, Jaak van der Meulen, Lauwrens van Wonterghem. 1748

Jacob van der Meulen, Philips Michiels, Frans Prieels. 1750

Engel van der Meulen, Judook van Dierdonck. 1752

Lodewijk van Wonterghem, Jan Blommaert, Judook van Dierdonck. 1754

Jacob van der Meulen, Emmanuël Vermeeren, Jan-Bap. Hanewijck, Jan Blommaert, Judook van Dierdonck, Jan-Bap. de Poortere. 1757

Judook van der Meulen, Jan-Bap. van Hanewyck, Jan-Bap. de Poortere. 1759

Judook Vermandele, Ferdinand van der Piete, Emmanuël Vermeere. 1761

Emmanuël Vermeere, Pieter de Ryckere, Jan-Domien Bracke, Jaak van der Meulen, Pieter Beyens. 1769

Pieter de Ryckere, Jan-Domien Bracke, Karel Philips Martens. 1778

Ferdinand van Wonterghem, Antoon van Quickenborne, Jan-Bap. Delcroix, Jan van Poucke, Philips-Jan Clement. 1787

Jan-Domien Bracke, B.-H. van der Heeren, Frans de Poortere, Jan Alget, Karel Willebois, Jozef Provoost. 1788

L. Beyens, B.-H. van der Heeren, F. de Poortere, Jan-Bap. Alget, K. Willebois, J.-C. Provoost. 1792

4° AMMANS (1).

Henri	1279	Jan Schoorman . . .	1617
Jan Penninck . . .	1402	Jan Auweghem . . .	1618
Jan Loontins. . . .	1535	Jan van Douveryn . .	1623
Gillis Goetghebuer . .	1543	Lieven Moerman . .	1637
Willem Martins . . .	1546	Willem van der Vennet.	1660
Joos van den Broucke.	1600	Vincent van der Vennet.	1665
Philips Parmentier . .	1613	Willem van der Vennet.	1671

(1) Of *ambtmans*.—SANDERUS wil dat deze bediening erfelijk was en de familiën *Mayart*, *van Gent* en *della Faille* haar eertijds bekleed hebben.

Digitized by Google

Frans van Wonterghem.	1680	Antoon de Caigny . .	1745
Jaak van der Straeten.	1695	Jozef Taintenier. . .	1752
Floribert Wyme. . .	1708		

5° SCHOUTS.

Matheüs de Haveloese .	1456	Michiel Wyme . . .	1685
Pieter de Groote . .	1535	Jan van Wonterghem.	1707
Lodewijk Roelants. .	1653	Willem Herman. . .	1712
Gillis Roelants . . .	1663	Pieter Dobbelaere . .	1745
Willem Roelants . .	16..		

Met den inval der fransche republikeinen (1794) werden de oude bestuurlijke en rechterlijke gebruiken omgeworpen, en gedurende eenigen tijd had het land, om zoo te zeggen, noch bestuur, noch gerecht. In de eene plaats vroeger, in de andere later werden er korts nadien *Municipaliteiten* aangesteld, op weinig na gelijk met de tegenwoordige gemeentebesturen; en de gemeenten, waar het door de wet bepaalde getal inwoners zich bevond, tot een *Vredegerecht* verheven.

Den 4en prairial, jaar VIII der republiek (24en mei 1800), werd de heer Jan-Baptist Ottevaere tot meier (burgemeester) van Deinze aangesteld, na reeds van sedert 't begin van augusti 1796 het ambt van *agent-municipaal* bekleed te hebben (1); den 10en thermidor deszelfden jaars (29en juli 1800) werd de gemeenteraad ingesteld, den 1en florial, jaar X (21en april 1802), Deinze tot een vredegerecht verheven, en de heer Jacob

---

(1) Den 23en thermidor, jaar IV (10en augusti 1796), werd door de hoogere overheid een bevel gegeven, dat den *agent-municipaal* of den *adjunct* gelastte de registers van den burgerstand te onderhouden, die tot dan toe door de geestelijken van de O.-L. Vrouwe- en de St. Martenskerken, elk binnen hunne parochie, onderhouden waren geweest.

Den 11en december 1792 (1e jaar der republiek) werden in de O.-L.-Vrouwekerk twaalf « *provisionnele Representanten der vrije stad Deinze* » gekozen. Na de kiezing begaf het volk zich naar de merkt, om, na er met eene groote plechtigheid den boom van vrijheid geplant te hebben, de eedontluiking der gekozene vertegenwoordigers bijtewonen.

Gazette van Gend, 13en december 1792 (bijvoegsel).

Digitized by Google

Duprez tot vrederechter aldaer benoemd (1). Alhoewel slechts in 1802 ingesteld, bestond het vredegerecht feitelijk, maar misschien voorloopig, sedert 1796.

Om zoo volledig mogelijk te zijn, laten wij hier de naamlijst der burgemeesters, schepenen en vrederechters, die sedert dien aldaar bestaan hebben, volgen.

1° BURGEMEESTERS.

J.-B. Ottevaere . . .	1800	Karel Reyntjens. . .	1837
A.-A. Claes	1815	P.-J. Provoost . . .	1849
F.-E. van der Piete. .	1833	Const. de Beil . . .	1857

2° SCHEPENEN.

Frans de Poortere, Bernaard-Frans van de Keere . . 1800
Jan van Hee 1808
Frans de Poortere, P.-J. Bernaert, Ferdinand-Emmanuël van der Piete, Jan Verkest. 1817
Jan-Baptist Delcroix. 1818
Bernaard Maenhout. 1822
Frans Bernaard Callier, Lodewijk-Jozef Verhulst . . 1830
Jan-Baptist Provoost, Jan-Baptist van den Poel . . . 1837
Frans Françoys, Jan-Baptist Provoost. 1843
Frans Françoys, Jan-Bapt. van den Poel 1846
Fr. Françoys, Pieter-Jozef Provoost 1848
Fr. Françoys, Bernaard-Isdoor de Paepe 1852
Bern.-Isd. de Paepe. 1857
Frans Françoys, Remij-Severien Coppez 1861

3° VREDERECHTERS.

P.-J. Duprez. . . .	1802	F.-Em. van der Piete.	1832
K.-A.-C. Reyniac . .	1823	V.-E. Bouvy. . . .	1839

---

(1) Het canton van Deinze begreep alstoen de volgende gemeenten: *Deinze*, *Astene*, *Bachte*, *Deurle*, *Gothem*, *Grammen*, *Sint Martens-Laathem*, *Machelen*, *Maria-Leerne*, *Olsen*, *Petegem*, *Vijnkt*, *Wontergem*, *Zeveren* en *Zulte*.

Digitized by Google

§ IV. — Bevolking. Landbouw. Koophandel. Nijverheid.

Bijna niets is moeilijker om bepalen dan de oude bevolking eener plaats. Nergens treft men rechtstreeks inlichtende oorkonden aan; al wat daaromtrent voorkomt zijn stukken, die doen gissen, berekenen of vergelijken, en zijn dan nog zoo onzeker en onbeduidend, dat het minste geloof, dat men eraan zou durven hechten, in staat zou zijn van de grootste onnauwkeurigheden te doen begaan.

Het is uit vrees voor die gevaren dat wij ons daaromtrent in den doolhof der verledene eeuwen niet zullen werpen, en slechts aanvangen met eene tienjarige opgave van het getal inwoners van Deinze, te rekenen van 1794. — Dus:

1794, 1900 inwoners; 1804, 1987 id.; 1814, 2901 id.; 1824, 3172 id.; 1834, 3617 id.; 1844, 3532 id.; 1854, 3628 id.; 1864, 3859 id. (1).

Als men het getal inwoneren naziet, is men met recht verwonderd over de zoo groote bedrijvigheid, die in deze stad bestaat. De landbouw, de koophandel, de nijverheid, hebben er van in de verledene tijden, doch bijzonderlijk sedert eene halve eeuw, om het meest wedijverd, — en aan hen alleen heeft men de welvaart harer ingezetenen en het bestaan der stad zelve, die zoo menigmaal tot verdelgens toe door het vuur en het zweerd beproefd werd, toeteschrijven. Houden wij ons een weinig op met deze drie takken, die tevens tot de welvaart van geheel Vlaanderen en dezes luister niet weinig bijdragen.

Oudtijds, gelijk in de meeste kleine steden, was de landbouw te Deinze de geringste der bedrijvigheden niet; op den *buiten* — dit moet niet gezegd zijn — maakte hij de hoofdbezigheid uit der bevolking, die zich op weining anders, tenzij op de vlasnijverheid, als spinnen, weven, enz. toelegden, en deze nijverheid maakte dan nog, als 't ware, deel van den landbouw zelve.

---

(1) Sanderus geeft voor Deinze, onder Philips de Goede, eene bevolking op van rond de 3,000 zielen. Het is waar, alstoen was er de lakenweverij in vollen bloei, doch het cijfer schijnt ons wat overdreven.

Digitized by Google

Voor den *binnen* zelve wordt er in papieren der XIVe, XVe, XVIe, XVIIe, ja nog in die der XVIIIe eeuw melding gemaakt van hofsteden, die aldaar gelegen waren. In die der XIVe en XVe eeuw, welke wij te zien kregen, hebben wij er een vier- à vijftal aangetroffen, en daar de oorkonden welke wij daarover raadpleegden in gering getal waren, zijn er wellicht een aantal andere aan onze nasporingen ontsnapt (1).

Althans ware het onmogelijk daarover met zekerheid breeder te handelen (2); weshalve wij de verledene eeuwen overschrijden, om in het midden dezer tegenwoordige stil te houden. — Wij hebben eene statistiek, opgemaakt ten jare 1846, vóor oogen. Volgens deze waren er alstoen te Deinze 122 landbouwersgezinnen; 196 mans en 143 vrouwen, leden des gezins, hielden zich hoofdzakelijk onledig met den landbouw, boven 57 mans en 44 vrouwen, als dienstboden. Zij hielden *peerden* van inlandsch ras, boven de drie jaren oud : 34 merriën, 29 ruinen ; onder de drie jaar : 3 engsten, 6 merriën en 2 ruinen ;

---

(1) Ziehier de benamingen eeniger hofsteden : *sCaesstede*, reeds bekend in 1353; de *Cleppe* (tevens hostelnij), 1612; 't *Goet ten Boegaerde*, 1358; het *Goed ten Broucke*, 1631; *tGoet Smoers*, 1409; het *Hof ter Clincken*, 1637; *Hospitaelstede*, 1498; het *Leenken*, 16..; het *Poortgoed*, 1450.

(2) In de *Alexanders Geesten* van Jacob van Maerlant leest men, vers 49 en volgende :

« Die Grieken die riepen : « Die sege es onse ! »
En es so menich stake te Donse
Alse daer spiete ende schigte
Na den conine vlogen ghedichte. »

Dr Snellaert, in zijne aanteekeningen op gezegde werk, uit de meening dat van Maerlant door « so menich stake te Donse » op de sperrebosschen doelt, welke in de XIIIe eeuw wellicht rond Deinze meer te vinden waren dan nu, doch neemt ook aan dat de dichter kan gezinspeeld hebben op de staken of peersen, die de boon- en hoppeplanten ondersteunen, welke vruchten ten gemelden tijdstippe aldaer wierden geteeld.

Onzes dunkens is de laatste meening de meest aannemelijke. Inderdaad, de zware, vette grond van het grootste deel der omstreken van Deinze laat eerder de teelt van boonen en hoppe veronderstellen dan de kweek van sperrebosschen, welke laatste doorgaans in drooge, zandachtige aarde groeien.

Digitized by Google

van vreemd ras, boven de drie jaren : 4 merriën en 2 ruinen; onder de drie jaar: 1 merrie. — *Hoornvee:* boven de twee jaren oud, 1 springstier, 53 stieren en ossen, 273 koeien; onder de twee jaren: 23 stieren, 10 ossen, 91 veerzen en 36 kalveren. — *Ezels* en *schapen :* van elk twee. — *Verkens*, van twee maanden en meer : 126; van beneden de twee maanden: 29. — *Bokken, geiten* en *lammeren :* 20. — *Melkkoeien:* 220. — *Hoornvee in mesting,* van twee jaren en meer : 160 beesten; van drie maanden tot twee jaar, 18; kalveren : 4, benevens 3 hamels van boven het jaar en 36 verkens. — Zij gebruikten in eigendom : 120 hectaren, 7 aren en 47 centiaren land; in pachte : 411-31-59. Zaaiden (of plantten) : 30-21-68 tarwe, 0-15-72 spelt, 0-17-06 mesteluin, 165-11-03 rogge, 26-43-02 sukrioen en geerst, 28-02-61 haver, 2-02-00 erwten en vitsen, 0-63-00 boonen, 0-04-06 mengeling van erwten, vitsen, graan en boonen, 7-59-43 boekweit, 1-06-77 cichorei, 0-01-80 tabak, 24-82-07 koolzaad, 24-05-40 vlas, 0-13-0 beten, tot het maken van suiker, en 0-72-36 idem voor eigen gebruik, 3-99-65 rapen, 3-34-11 peën of wortels, 54-02-0 aardappelen, 22-25-43 roode klaver, 5-05-87 witte idem. Zij lieten 0-33-0 braakland liggen; gebruikten 69-33-38 maaimeersch, 32-38-52 weimeersch, 7-19-03 boogaard, 4-37-55 moeshof, 0-06-30 grond voor boomkweekerij, 16-63-50 bosch. Als *naoogst* plantten (of zaaiden) zij : 94-92-20 rapen, 4-56-75 peën of wortels, 10-42-15 aardappels, 1-34-67 verschillige vruchten.

Zooals men ziet uit deze statistiek, hielden 244 ingezetenen op eene bevolking van 3453 inwoners zich met den landbouw onledig; de overigen, op weinige na, — want men treft er een zeer klein getal renteniers aan — oefenden den koophandel of de eene of andere nijverheid uit. De register der gepatenteerden voor 1864 behelst 68 koopmans, 98 tappers (1), 176 winkeliers, 4 schippers en 68 kramers.

---

(1) Ziehier de benaming van eenige oude herbergen : *Sint Anthone*, reeds gekend in 1614; *Andtwerpen*, 1675; de *Appel*, 1725; de *Cleppe*, 1612; de *drie Coninghen*, 1498; het *Coorenhuis*, 1636; de *Croone*, 1666; *Cosynken*, 1570; de *Hert*, 1483; het *gouden Hoofd*, 1719; de *Hovaere*, 1690; de *Hovaertsnest*, 1633; het *Hovehuys*, 1637; *Sint*

Digitized by Google

Keeren wij thans een weinig terug en trachten wij, zooveel mogelijk, den oorsprong en de bronnen dezes zoo bloeienden handels nategaan.

Het kon niet anders, of de ligging van Deinze moest eenen sterken koophandel aldaar doen onstaan. Voorheen, aleer de steenwegen in België waren ingericht, stelde de Lei de stad in verband met de voornaamste steden onzes lands en met die van een deel des noorden van Frankrijk. Het was heure voordeelige ligging, die te allen tijde de graven van Vlaanderen aanpoorde haar, onder betrek van koophandel, zooveel mogelijk te bevorderen.

De keure maakt ons bekend met eene jaarlijksche feest, die de Deinzenaren aan den graaf van Vlaanderen, op O.-L.-Vrouwehalfoogst en drie volgende dagen, vroegen te mogen houden, en dat alle slach van aldaar te koop gebrachte waren, voor die dagen, vrijen in- en uitgang zou mogen hebben. De deinsche koopmans en poorters zelve waren reeds in bezit van een voorrecht, waarbij zij op alle jaarmerkten en vrije feesten met al hunne koopwaren mochten verschijnen, zonder eenig hansrecht te betalen (1). Nergens hebben wij een antwoord op die vraag ontmoet, doch veronderstellen dat zij door den graaf van Vlaanderen moet ingewilligd zijn, welke feest, de *Oogst-feest* genoemd, thans gevierd wordt den eersten woensdag na O.-L.-Vrouw-halfoogst (2).

Gwijde van Dampierre bevestigde, rond 1285, de reeds bestaande wekelijksche merkt en stelde er tevens eene jaarmerkt (de *Koûfeest*) in, die op *Sint Lucas'dag* zou gehouden worden (3), maar die naderhand den volgenden woensdag

---

Jooris, 1463; de *Maeght van Ghendt*, 1624; de *Osse*, 1624; *Paradysken*, 1666; de *Franschen Schilt*, 1603; de *hooghen Sleutel*, 1631; het *Spinnewiel*, 1622; de *Sterre*, 1624; de *Swaene*, 1697.

(1) *Keure van Deinze*, art. XVII. — Men zie over het *hansrecht* WARNKOENIG, Hist. etc., II, 179.

(2) De kermis van Deinze placht, nog op einde der XVIIe eeuw, op dezen dag gevierd te worden. — Zie ook voor den oorsprong der jaarmerkten in Vlaanderen het voortreffelijke werk van jonkh^r. PH. BLOMMAERT, *Aloude geschiedenis der Belgen*, bl. 203 en volgende.

(3) SANDERUS, *Verheerlijkt Vlaanderen*.

Digitized by Google

gevierd werd, hetgeen tot heden in gebruik gebleven is.

Deze feest, indien zij inderdaad van toen dagteekent, zooals SANDERUS, dien wij alhier gevolgd hebben, verhaalt, kan slechts van zeer klein belang en weinig meer dan een gewone wekelijksche merktdag geweest zijn. Waarom anders zouden de schepenen en de ingezetenen van Deinze-binnen en buiten in 1434 nog de aanvraag van eene vrije jaarmerkt, te vallen op den maandag na Sint Lucas'dag, aan Philips de Goede hebben moeten doen? immers, indien zij bestond was dit volstrekt onnoodig. Onzes inziens ontbrak haar het voorrecht van *vrij* te heeten, en zullen de « supplianten » slechts op eene *vrije* jaarmerkt aangedrongen hebben.

Hoe het ook geweest zij, hunne aanvraag is toch verhoord geworden, en de jaarmerkt ingesteld bij diploom, gegeven te Brugge in mei van gezegde jaar, om telken jare den eersten maandag na Sint Lucas'dag te beginnen en tot den woensdag daaropvolgende te duren; op welke merkt alle goederen, acht dagen vóor en acht dagen na, vrijen in- en uitgang, en de kooplieden vrij gaan, verblijf en keeren met al hun goud, zilver, enz. genoten, mits de gecostumeerde rechten (plaatsgeld?) te betalen, ter uitzondering van die handelaars, welke zich aan de jaarmerkten van Champagne verbonden hadden (1), de bannelingen, de vijanden des lands en de schuldplichtigen van den graaf van Vlaanderen (zie *bew.*, STAD, nr 20).

De rekeningen der stad leeren ons dat het magistraat van Deinze, van zoo haast het de wettelijke instelling der jaarmerkt bekomen had, alom boden uitzond om de feest bekend te maken, en geene de minste middelen verzuimde om haar maar alle belang bijtezetten. In die van 1435 vinden wij eene bijzondere rubriek van uitgaaf, getiteld : « *Dit naervolghende es den cost ende last dit jaer van der vrijer jaermaert, anno XXXV* », waarvan het totaal tot 88 ponden 2 schellingen beloopt. Ook te rekenen van dien tijd werden er uit de meeste steden, waar jaarmerkten bestonden, den deinzenaren vrijgeleide (*sauf-*

(1) Zouden wy dit niet als eenen anderen middel mogen aanschouwen, dien Philips de Goede tegen Karel VII, koning van Frankrijk, inspande om zich te wreken over de moord van zijnen vader?

Digitized by Google

conduit) gezonden, onder welke plaatsen wij Ardenburg, Brugge, Doornijk, Kortrijk, Messen, Oudenaarde, Rijsel, Torhout en IJperen bemerken.

De feest werd binst den dag verlevendigd door het gespel van muzikanten (1), en des nachts vierde men met tortsen (2) en ander vuurwerk. Het magistraat bevond zich de drie dagen bestendig ter plaats om er een wakend oog te houden en « alle mannieren van lieden te besceedene ende recht ende wet te doene » (3).

Nog onder Gwijde van Dampierre had de aan Deinze palende stad Petegem ook eene jaarmerkt, doch werd door gezegden graaf, op aanzoek van den burchtgraaf van Deinze, Walter van Nevele, aan gene stad ontnomen, aan Deinze geschonken en in voordeel van deze bevestigd (4). Deze jaarmerkt wordt de *Paschfeest* genoemd, en tot heden nog telken jare gevierd den eersten woensdag na beloken-Paschen (5).

---

(1) Item, betaelt Philips den Buc ende sijnen twee ghesellen van dat zij pepen metten trompers de drije maerct daghen elken XXXVI s. p. heft. . . . . V lib. VIII. s. p.
Rekeningen der stad, 1435.

(2) Item, betaelt van V. C. (500) torchen daer mede dat men vierde de III nachten de XII s. p. elc hondert, heft . . . . . III. lb. p.
Idem.

Item, betaelt Stevin den Buc van III. pringoene die hij dede maken metter stede wapene daer in ghepingiert, om de III pijpers ter stede bouf, XII s. p. van elcken sticke, heft. . . . . XXXVI. s. p.
Idem.

(3) Item, verteert bij den heere ende bij der wet up de halle, mids dat zij waren altoos de III maert daghe te gadre up de halle omme alle mannieren van lieden te besceedene ende recht ende wet te doene, ende mits dattre II scepenen alle drie de nachten waecten met andren poerters, diere toe ghestelt waeren om ongheval van brande of anders te bescuddene, doe de costen bij der vors. . . . . XI lb. XVI. s. p.
Idem.

(4) Sanderus, *Verh. Vl.*

(5) De jaar- en andere merkten gaven aanleiding tot het oprichten der *hallen*, die men eerst uit hout, vervolgens uit steen optimmerde, in welke gebouwen de kooplieden hunne waar, elk in zijnen winkel, te koop stelden. Deze gebouwen werden oudtijds *gild-hallen* genoemd (zie

Digitized by Google

Korts na 1316, wanneer de heerlijkheid van Deinze in handen der graven van Vlaanderen overging, werd er, zooals wij gezien hebben, eene houten brug over de Lei gelegd, en bekwam de stad de vrijheid van tol op de Schelde en in de haven van Sluis (1), iets wat veel tot bevordering haars handels bijdragen moest. Niet min voordeelig was hem de vereeniging van Petegem met Deinze, waardoor allen naijver der beide steden verijdeld en voor goed afgebroken werd.

Tot daar al de voor die eeuwen maar mogelijke bevoordeeling des koophandels van Deinze. — Treden wij thans een nieuw tijdstip in, namelijk datgene van de inrichting der steenwegen en spoorbanen in België.

Rond 1721 kon Deinze van den toen bijna voltrokken steenweg van Gent naar Kortrijk gebruik maken; in 1761 van dien naar Oudenaarde en in 1773 van dien naar Thielt. Daardoor moest natuurlijk de handel van Deinze zich uitbreiden en door diengenen van andere plaatsen van meer om meer gevoed en versterkt worden. Verscheidene bestendige diensten met wagens werden tusschen voornoemde steden ingericht tot het vervoeren der waren, en diligentiën deden er het vervoer der kooplieden.

Aldus werden hier en elders al de hinderpalen des handels overwonnen en het geheele land door steenwegen aaneengeketend. Doch de leus was en bleef: vooruit! De rivieren en steenwegen waren in alles niet meer voldoende: de stoom zou de lastdieren, en de ijzeren richels de steenwegen vervangen; — daar verschenen de spoorbanen. Deinze bekwam eene standplaats op den ijzeren weg tusschen Gent en Kortrijk.

Van toen af kende de handel er geene palen meer: 't werd er al koopman en handeldrijver; eene menigte gebouwen rezen er op tot magazijnen of nijverheidsgestichten bestemd; de merkt werd van meer om meer bevoorraad, en de geheele stad, om zoo te zeggen, in eene stapelplaats van koopwaren her-

---

Warnkoenig, II, 245), wellicht omdat zij ook door de *gilden* of *neeringen* der steden, zooals het te Deinze hiermede het geval was, gebruikt werden.

(1) Sanderus, *Verh. Vl.*

Digitized by Google

schapen. De deinsche handel vond ook een nieuwen steun in de schipdonksche vaart, die aldaar rond 1848 begonnen werd, en in den spoorweg tusschen Deinze, Thielt en Ingelmunster, waarop in 1856 reeds dienst werd gedaan.

De nijverheid moest ook in de vroegere eeuwen, noch moet het heden nog niet, ten onderen doen voor den landbouw of koophandel te Deinze, hoewel zij er oudtijds uit zooveel takken als ten huidigen dage niet schijnt bestaan te hebben.

Sanderus en meer andere geschiedschrijvers der XVIIe eeuw leeren ons dat er den ingezetenen van Deinze, ook korts na 1316 toegestaan werd in hunne stad verscheidene handwerken intevoeren en lakenweverijen opterichten. Of deze handwerken wel tot een bijzonder vak betrek hadden, kunnen wij niet verzekeren, bij gebrek aan het octrooi, waarbij hunne invoering werd toegestaan; wat de lakenweverijen betreft, hieromtrent zijn er inlichtende oorkonden overgebleven. Wij bedoelen de *statuten* en *verordeningen* van de neering dezer nijverheid (1). Deze zijn, in 1481, door de schepenen der stad afgeleverd, nadat een brand, zooals zij ons leeren, de vroegere, boven meer andere het ambacht rakende papieren, vernield had.

De wollewevers, die de toenmalige voornaamste nijverheid der vlaamsche steden uitoefenden, werden *Volders* genoemd (2). Het volambacht van Deinze, gelijk de meeste toen bestaande, was zeer regelmatig ingericht: het had zijnen deken, gezworenen, schatmeester, enz.; dit bestuur had het vermogen recht

---

(1) Mone, (*Anzeiger fur Kunde der deutschen Voorzeits*) drukte in 1832 een fragment in 't Vlaamsch, getiteld: *De properheden van der steden van Vlaenderen*, waarin staat: *de Garen Coepers van Deinze;* en in den *Langen Adieu* van Eduard de Dene, vlaamschen dichter, worden de Deinzenaars *Carde-maekers* genoemd. Het door Mone uitgegeven handschrift dagteekent van de XIVe eeuw; dat van de Dene is uitgegeven omtrent 1560. — Beide deze bijnamen der Deinzenaren komen met de bijzonderste aldaar bestaan hebbende nijverheid overeen.

(2) Wie verder met de oude verschillige ambachten, gilden, enz. wil bekend zijn, zie F. de Vigne, — *Recherches historiques sur les costumes civils et militaires des ghildes et corporations;* en *Mœurs et usages des corporations de métiers de la Belgique et du nord de la France.*

Digitized by Google

te plegen in alle twisten binnen het ambacht, waar geen bloed gestroomd had; het genoot, boven meer andere batelijke voordeelen, al de boeten, beneden de drie ponden parisis, onder zijne leden vallende; die boven de drie pond waren voor den heer der plaats. Verder leeren ons de verordeningen, dat het ambacht, hoewel eene algemeene corporatie uitmakende, uit bijzondere *meesterijen* (werkplaatsen eens meesters) was samengesteld. Geene andere ingezetenen dan poorters wierden tot het ambacht toegelaten; aleer vijftien volle jaren bereikt te hebben, kon men niet als leerling of knape aanveerd worden; de leerling moest drie jaren lang onvergeld bij den meester werken, bij zijne aanveerding in de meesterij 18 ponden parisis in 's ambachts kas storten en aan den heer der plaats 6 ponden betalen; de meester, van zijnen kant, was gehouden 10 schellingen parisis, bij het aannemen van den leerling, en deze eene gelijke som, bij het verlaten der meesterij, den ambachte te betalen. Om meester te worden moest men in de kas van het ambacht 10 schellingen storten en een geheel jaar lang in die hoedanigheid gewrocht hebben, aleer eenen knape te mogen aannemen. Niemand had het vermogen eene meesterij opterechten, indien hij niet voorzien was van twee kommen (1) en eenen ketel; daarentegen was het allen meester verboden meer dan vier kommen in zijne meesterij te gebruiken (zie verder het *bew.*, STAD, nr 21).

De voortbrengselen dezer nijverheid stonden onder de controol van het stedelijk bestuur, dat de « waerderers » daartoe benoemde, die gelast waren twee dagen in de week rondtegaan om de stukken laken op het getouw natezien en die, welke de vereischte hoogte (dit wil zeggen die, wier scheert een genoegzaam getal draden in evenredigheid hunner fijnte bevatte) hadden, « een loodekin daer an te slane », enz. (2).

---

(1) *Volkommen*, waarin de wol gestampt en gewaschen wierd.

(2) Item, up den XVIIsten dach van houste, anno XLIIII (1444), so ware de heere ende de wet vergadert om te ordoneerene ende te makene de waerderers van der traperije, eerst III waerderers die omme gaen sullen II daghe de weke ende tellen de lakene up ghetauwe of zij haer hoechte ghescoren zijn ende selve alle de lakene als zij gheweven sijn te

Digitized by Google

Een andere nijverheidstak, het bierbrouwen, werd ook alvroeg te Deinze uitgeoefend (1), doch schijnt zich lang tot het maken van zoogezegd kleinbier bepaald te hebben, daar er bij eene ordonnancie van hoogbaljuw en schepenen der stad, voor geheel de vrijheid der zelve, verboden was dobbel-bier te brouwen. Zekere Jan van Douvereyn, wellicht dezelfde, die, in 1463, er het ambt van hoogbaljuw bekleedde, door den oorlog ten onder gekomen zijnde, verkreeg, als oudgediende van den graaf van Vlaanderen, van deze een octrooi, waarbij hem vergund wierd eene brouwerij van dobbel-bier te Deinze opterechten. Zijn leven lang oefende hij aldaar deze nijverheid uit, en het octrooi werd na zijne dood, in voordeel eens anderen brouwers, een zekeren Arend Strun (?), vernieuwd.

Welhaast ontstond er een naijver tusschen deze en twee brouwers van kleinbier, daar de voortbrengselen dezer laatste geheel verlaten en er geen ander dan dobbel-bier meer gevraagd werd; welke naijver tot een proces tusschen hen in den raad te Mechelen aanleiding gaf. Korts daarna stond voornoemde Arend zijn recht af aan zekeren Olivier van Betsbrugghe, die ook het octrooi in quaestie bekwam.

Dit voorrecht, dat zoo uitsluitend tot éenen persoon bleef behooren, ten grooten nadeele der ingezetenen in 't algemeen en van de brouwers in 't bijzonder, ontmoette welhaast eene

---

treckene over de persche, ende die wel gheweven sijn een loedekin daer an te slane; item, noch III zeeghelaers die alle de lakene die binnen der stede ghemaect sullen worden, dat zij die, als zij ghevolt sullen sijn, trecken sullen over de persche ende zeeghelen, elc naer zijn weerde dies weerdich zijn; doe te coste up dien dach met den heere ende metter wet als sier mede bezich geesijn hadden . . . . . LVIII. s. p.

Rekeningen der stad.

(1) Men dunke niet dat de Deinzenaren alleenlijk hunne stoffelijke belangen behertigden; neen, zij begrepen ook dat de zedelijke ontwikkeling van den mensch de hoofdvereischte in alles is. Ten bewijze geven wij een uittreksel uit de stedelijke rekeningen : « 1402. — Item, soe was Frans, der stede cnape, ghesonden te Lauwe met eenen brieve an Olivier van Steelant, die de scoele van Doynse toe behoert, dat hi soude senden eenen scoelmeestre te Doynse; hem ghegeven van eenen daghe te peerde dat hi huute was XII *s.* »

Digitized by Google

hevige tegenkanting, en wendden zich de er belang in hebbende Deinzenaren tot de schepenen der stad, om hun de grieven voor oogen te leggen en hun te verzoeken er middels tegen intebrengen. Deze eerste stap gedaan zijnde, begaven zij zich tot den toenmaligen vorst, Karel V, hem ook aanzoekende het bestaande octrooi teniet te doen, en het in algemeen belang te bevestigen. Zij mochten niet ten volle hunne begeerte zien verwezenlijken : de bezitter van het octrooi sterft eer het in algemeen belang bevestigd was, en het recht zette zich voort tot zekeren Frans van Nieuwenhuuse, bij wien zij nieuwe pogingen aanwendden en er beter mochten in slagen. Deze brouwer stond weldra dat voorrecht af in voordeel van al de ingezetenen der stad, en het octrooi werd den 6en april 1529, voor 32 jaren of tot wederroepens, in dien zin bevestigd, mits door de ingezetenen aan den ontvanger der heerlijkheid, deze alstoen nog den graaf van Vlaanderen toebehoorende, 10 ponden parisis bij jare te betalen (zie *bew.*, STAD, nr 22).

Op een plan der stad, berustende in het staatsarchief te Brussel, en in 1780 door eenen zekeren van Maldeghem opgemaakt, zijn de voornaamste, alstoen bestaande nijverheidsgestichten aangeteekend ; daar hebben wij opgeteld : 2 bloempelderijen, 15 brouwerijen en stokerijen (te gaâr) (1), 6 ameldonkfabrieken, 3 huidevetterijen, 1 kalkbranderij, 3 olieslagerijen, 1 zeepziederij en 1 zoutziederij.

Meer is ons over de oude nijverheid dezer stad niet in handen gekomen. Derhalve verplaatsen wij ons tot den huidigen

---

(1) Wij laten hier de benamingen van een drietal oude brouwerijen volgen : 1°, de *Fortuyn*, komt reeds voor in 16..; 2°, het *Meuleken*, id. 1561 ; 3°, de *Swaen*, 1624. — Den 24en september 1569 werd Nicolaas Sauvage, de brouwer uit het Meuleken, vóor het Graven-Kasteel, te Gent, onthoofd « omdat hy over dry Jaeren vyf ofte zes daghen voor dat de Geuzen ontrent Brugge quamen Prediken, aen eenen zynen Vriend tot Brugge geschreven hadde, dat zy tot Brugge zouden komen Prediken, en dat'er geruchte tot Gend, Deynse, Audenaerde en elders liep, by aldien die van Brugge zig niet en voegden met deze andere Steden, dat zy tot Brugge den eenen steen niet en zouden laeten op den anderen. » PATER DE JONGHE, — *Gendsche Geschiedenissen* I, 350.

Digitized by Google

dage, en sluiten wij dit § met eene officiëele opgave der verschillige aldaar tegenwoordig bestaande nijverheidstakken.

Daartoe gebruiken wij nogeens den register der gepatenteerden op eersten januari 1864. — Volgens deze waren er: 10 ameldonkfabrieken, 1 Bergs-blauwfabriek, 4 bierbrouwerijen, 2 bloempelderijen, 1 boekdrukkerij, 1 bretelfabriek, 24 broodbakkerijen, 1 chocoladefabriek, 5 chicoreifabrieken, 5 fabrieken van onderscheidene stoffen en voortbrengsels, 1 goud- en zilversmederij, 2 graanmolens met stoom, 4 hoefsmissen, 1 houtdraaierij, 6 kachelsmissen, 1 koperslagerij, 5 koren-windmolens, 1 leerbereiderij, 1 loodgieterij, 1 loodwitfabriek, 1 lijmfabriek, 1 olieslagerij met molen, 2 olieslagerijen met stoom, 3 roetenkeersmakers, 6 stokerijen, 2 vlasrooters en bereiders, 1 wassenkeersmaker, 2 wijnstekers, 1 zeepziederij, 2 zoutziederijen, en 5 zijdefabrieken.

Hoe nauwkeurig wij ook de optelling der voornaamste nijverheidstakken gedaan hebben, toch moeten wij bekennen dat onze opgave geenszins volledig kan zijn, doordien al de takken der nijverheid geene patent vereischen, althans niet allen aanslagbaar zijn, en wij geene andere dan gepatenteerde nijveraars opgenomen hebben; daarom zal het niet ongepast zijn hier melding te maken van het bestaan van blauwververijen, hoedenmakers, katoendrukkerij, klompmakers, koordendraaiers, schoenmakers, tabakfabrieken, timmermans, wagenmakers, zadelmakers, enz.

Digitized by Google

TWEEDE HOOFDSTUK.

HEERLIJKHEID EN MARKGRAAFSCHAP.

§ I. — Overzicht. Heerlijke baten en voorrechten. Leenhof van Deinze. Geslacht van den naam dier stad. Deinze wordt eene bijzondere heerlijkheid; opvolgelijke heeren. Keert weder tot den graaf van Vlaanderen. Oneenigheden in het graaflijk gezin. De heerlijkheid komt door een bezet van Robrecht van Bethune in handen van zijnen zoon, Robrecht van Cassel; wordt door Lodewijk van Nevers teruggeëischt. Langdurig proces in het parlement te Parijs. Vereeniging der heerlijkheid aan de domeinen van Vlaanderen. Albrecht en Isabella geven haar te leen aan Marten della Faille; eenige bijzonderheden over dezen heer.

De heerlijkheid van Deinze mag als eene der schoonste van Vlaanderen aanzien, en zooniet onder de domeinen van eersten, althans onder die van tweeden rang gerekend worden. Lang werd zij door de graven van Vlaanderen zelven in regie gehouden, en was zij niet in hunne handen, dan behoorde zij steeds aan groote en aanzienlijke geslachten.

Wij kunnen echter niet met zekerheid de uitgestrektheid, die zij in vroegere eeuwen had, noch de eraan gehechte baten, opbrengsten en voorrechten voor de vroegere tijdstippen bepalen, aangezien de oorkonden betrekkelijk dit leen, die wij te zien kregen, slechts van het begin der XVIe eeuw dagteekenen, en de heerlijke renten ook met de jaren aangroeiden; hoewel de kastelnij (later roede) van Deinze, die zich over verscheidene dorpen bestrekte, eene eenigszins gegronde veronderstelling doet ontstaan, dat alvroeg diezelfde plaatsen

Digitized by Google

van het rechtsgebied der heerlijkheid deel gemaakt hebben (1). — Houden wij ons, desniettegenstaande, een weinig op met de baten en voorrechten aan deze heerlijkheid gehecht.

Zij (2) was een leen, gehouden van de souvereine-wetachtige Kamer van Vlaanderen, hoofdzakelijk bestaande in de stad, gemeente en roede van Deinze; in de heerlijkheid van Astene, Petegem en een deel van die van Drongen; in de beste hoofden, te lichten op de nalatenschap der overledene laten van Deinze en van de dorpen van de kastelnij der Oudeburcht te Gent (3); in de hooge, middele en nedere justitie te Deinze, Astene, Petegem, en in de gemeenschappelijke te Drongen; in het recht op allerhande boeten en in eene menigte geldbaten en renten; in het heerlijke recht van het aan- en afstellen te Deinze van den baljuw, burgemeester, schepenen, en verdere bestuur- en rechterlijke ambtenaren; in dat van gezamenlijk met den pastoor de kerk- en armmeesters van de O.-L. Vrouwe- en Sint Martenskerken van Deinze aan- en aftestellen, de rekeningen te hooren en te sluiten; in de jacht, vogelvangst en visscherij in het deinsche water (4); in eenen koren-windmolen (5), het recht der maalderij, der zoutkeeten, enz.; in 350 hoet (6) evene bij jare, als spijkerrent van Deinze (7); in de beste hoofden der overledene laten binnen de dorpen onder de roede gelegen; verder in eene partije land van 40 roeden en in eene menigte voorrechten, die opgesomd zijn

---

(1) Volgens SANDERUS zouden er zelfs eertijds eene menigte landstreken op den linker oever der Lei gelegen, aan Deinze behoord hebben, die haar nadien ontnomen zijn.

(2) Voor al wat hier volgt, zie men de *bewijsstukken*, HEERLIJKHEID EN MARKGRAAFSCHAP, nr 1.

(3) Zie deze gemeenten in nr 8 der *bew.*, HEERL. EN MARKGR.

(4) *Bew.*, HEERL. EN MARKGR., nr 2.

(5) Den 4en juni 1435 kocht de graaf van Vlaanderen van Roeland van Uutkercke, alstoen heer van Deinze, den molen aldaar; sints dien bleef hij deel maken van het domein. Het koopcontrakt berust in het ARCH. VAN DEN STAAT, *carton* 24 *der van Weenen teruggezondene charters*, nr 131.

(6) Zekere inhoudsmaat; was grooter dan een gentsche zak.

(7) Zie *bew.*, HEERL. EN MARKGR., nrs 3 en 4.

Digitized by Google

in de verschillige documenten betrekkelijk de heerlijkheid en het markgraafschap, welke wij onder de bewijsstukken mededeelen.

Tot deze heerlijkheid behoorde ook het bestuur en gerecht der stad en het Leenhof van Deinze; maar, daar deze twee eerste takken in het voorgaande hoofdstuk reeds behandeld zijn, zullen wij er niet meer op terugkomen en maar met het Leenhof voortgaan.

Het *Huis* van Deinze — zoo werd het oudtijds genoemd — was een dier bijzondere leenhoven, waarvan er in vlaamsch Vlaanderen, buiten het Opperleenhof en diegene van eenige bevoorrechte kloosters of abdijen, een 20tal bestonden (1). Zij werden gewoonlijk gehouden in de eene of andere hoofdplaats, waar de graaf van Vlaanderen ondertusschen zijn verblijf hield (2); zij hadden een bepaald rechtsgebied, toevertrouwd aan eenen baljuw, een zeker getal leenmannen en verdere leenrechtelijke ambtenaren.

Van wanneer de stichting van dit leenhof dagteekent, kunnen wij niet vaststellen; alleenlijk is ons bekend dat Vlaanderens vorst reeds van 1300 te Deinze een hotel had, waar hij des zomers meermaals verbleef (3), en dat gedurende zijne afwezigheid, door eenen meesterknecht of hotelmeester, die er ook een zeker gezag voerde, en in wien — indien wij het wel ophebben — wij eene soort van kastelein, baljuw of eenigen anderen hooggeplaatsten persoon meenen te zien.

Thans komt de vraag op, waar dit hotel gestaan heeft. — Sanderus wil — onzes dunkens ten onrechte — dat het opge-

---

(1) Zie Warnkoenig, — *Hist. de la Flandre*, II, 122, alwaar zij allen zijn opgenoemd. — Eertijds had men er ook het *Huis* van Petegem, doch dit was onderhoorig aan dat van Deinze, en werd hoogstwaarschijnlijk onder Gwijde van Dampierre, die de heerlijkheid van Petegem kocht van den heer van Cysoing, met dit laatste vereenigd.

(2) Warnkoenig, II, 121.

(3) Ten bewijze van het verblijf aldaar van den graaf van Vlaanderen strekken de charters te Deinze door hem of zijnen meesterknecht gezegeld. De ontleding van een drietal aldaar gegevene stukken komt voor bij den heer b.on Jules de Saint Genois, — *Inventaire analitique des chartes des comtes de Flandre*, nrs 1088, 1130, 1361; en bij Mr Mussely, — *Inventaire des archives de Courtrai*, I, 117, nr XXXVI.

Digitized by Google

richt werd op de plaats waar voordien het kasteel van den burchtgraaf of kastelein zich bevond, doch bekent ronduit dat hem die onbekend is. De juiste plaats met zekerheid aanwijzen kunnen wij niet meer dan hij; doch een min of meer gegrond vermoeden zou ons daaromtrent op het spoor kunnen brengen. Binnen het zoogezegde Tusschenbruggen bestrekt zich met de eene zijde, oostwaarts langs de Lei, en met de andere zijde langs den steenweg naar Oudenaarde, de hof en het buitengoed van Mr de Beil, burgemeester van Deinze. Deze plaats werd eertijds het *oud-Kasteel*, ook *Princenhof* geheeten, en was, op het tijdstip dat de heerlijkheid aan het huis van Merode behoorde, het eigendom van dit geslacht; ook hadden zij er een kasteel, waarvan men nog overblijfselen aantreft in het tegenwoordige huis van Mr de Beil (1).

Meer stof om onze veronderstelling te doen gelden, dat daar het voordezen graaflijk hotel en leenhof moet hebben gestaan, hebben wij niet. Maar hoe menige oude plaatsnaam brengt niet, hier of elders, eene klaarte in de eene of andere duisterheid? Wanneer men eenen *Bloedmeersch*, bijvoorbeeld, in de nabijheid eener stad of dorp gelegen, waar eertijds slag werd geleverd, ons voor de plaats aanwijst, opwelke de vijandlijke botsing en grootste bloedstorting geschiedden, waarom zou men te Deinze nog elders dan in het *oud-Kasteel* of *Princenhof* die van het voormalige leenhof en graven-hotel moeten zoeken?

Al de leenen, binnen de juridictie van dit leenhof gelegen (2),

---

(1) Rond 1816 werd deze eigendom aangekocht door den heer Ottevaere, die tusschen de twee torrekens of pavilloenen, die men er nog ziet en door de van Merode's opgericht zijn, het tegenwoordige gebouw stichtte. Na Ottevaere werd er, in 1832, de notaris van de Keere eigenaar van, na welken dezelve aan den huidigen bezitter, den heere de Beil, overging.

(2) Deze waren 37 in getal; zij komen allen voor in het denombrement des Markgraafschaps, *bew.*, nr 1 (Heerl. en Markgr.). — Verder enclaveerden nog in Deinze de volgende heerlijkheden en leenen:

1°, *Berchem*, waarvan de zetel te Sint Martens-Laathem was;

2°, *Ten Broucke*;

3°, *Den Drongenschen* (de zetel was te Petegem);

Digitized by Google

en niet rechtstreeks afhangende van het opperleenhof van Vlaanderen, waren onderhoorig aan dat van Deinze. Ziehier wat de costuum der plaats ons daaromtrent leert :

Thof van Deinze es genaemt van ouden tijden thuus van Deinze, twelc es een van den principale hoven van Vlaenderen flamengant, ten welcken hove berecht men alle de leenen danof ghehouden ende alle dat daer uute spruut.

Naer de Costume van den voornoemden huuse ende hove es man ofte wijf, kinderen hebbende, een gestruuct leen achterlatende der doot, de oudste manlijcke getraut kint van den overledene zal gheprefereert zijn totten leene, alwaerer dochters die ouder waeren dan de sone.

Esser gheenen zone, zo heeft de oudste dochtere tleen; ende de zulcke tleen deelende van de vaeder ofte moedere, mach met andere susters ende broeders commen deelen in erfven ende catheijlen gelijc andere kinders.

Item, sulcke ghestruucte leenen ofte leen wert bij den voornoemden gheprefereerden uut den sterfhuuse ghedreghen suuvre, sonder eeneghe schulden te betalen, indien dat het andre goet ghenouch bevonden wort int sterfhuus in erfve ofte catheil; ende de ghuene die derfve ende catheilen deelt, moeten

---

4°, *Ten ouden Goede* (hing af van de heerlijkheid van Nevele);

5°, *Den Horenschen* (*Hoerentsche*, *Hornessche*). Deze heerlijkheid had haren zetel en vierschaar te Deinze : «.... ende es groot vijf oude bunderen lettel meer ofte min, ghelegen inde prochie van Deynse, aldaer men te Westaerde gaet, ende es eene behuusde stede, aldaer het Hof ende de vierschaere staet van den Hornesse.... » (Archief van den Staat, *Leenboek der kastelnij van Kortrijk*, nr 1080, bl. 336 v°) — De Hoorentschen behoorde in 1380-1410 aan het geslacht van Poucke; in 1499 aan de familie van Herseele; in 1724 aan die van Triest, en in 1725 werd zij aangekocht door Bernaard Mongar; haar laatste baljuw is geweest : J.-B. Delcroix;

6°, *Ten Hove* (zijn zetel was te Astene en hing af van de roede van Thielt);

7°, *Ten Hulle*;

8°, *Rammelaere;*

9°, *Reybroek*;

10°, *Thielt* (*de Roede van*).

Digitized by Google

de sculden gheel ende al betalen; sciet de erfve ende catheijlen niet toe, zo moet tleen voort betalen.

Item, de IIe zuene, naer costume, vermach tghestruuct leen ofte leenen te verderden; dies moet hij abandonneren al de erfve ende catheijl, die de IIe zuene deelen zoude int selve sterfhuus daert leen of comt, ende dat al ten profficte van den oudsten leenhaudere; ende van ghelijcken eijst van den derden zuene; ende es ghecostumeert tvoorn. derde te verderden, behaudens ooc de renunchiatie van catheijlen ende erfve int selve sterfhuus ten profijcte van den IIen zuene.

Item, een persoon, man ofte wijf, gheen kinderen hebbende, ende ghestruucte leenen achterlatende ter doot, de oudste broeder hevet leen; esser gheen broeder noch sustere, de oudste rechtzweere, anderzweere, derdezweere hevet leen; altijds de man gheprefereert voor de vrauwe, ten waere dat de vrauwe een alf let naerder waere dan de man, twelc ghenouch es voor de vrauwe om tleen den man tontdraeghen, te weten dat tleen altijts volgt de zijde danof dat commen ende gestruuct es.

Item, man of wijf in huwelicke tsamen conquesterende leen ofte leenen, dat leen zal succederen up de kinderen van den overleden gelijc ghestruuct leen alsvooren. Maer de suene oft dochtere van den ghenen diet gheconquesteert heeft in huwelicke zijnde, die moet inbrijnghen in gemeene sterfhuus den coopscat zo vele alst eerst coste, ende die penninghen zijn deelsaem ghelijc ander ghelt in couffer.

Item, int gheval dat de oudste zuene oft dochtere de coopscat te vele waere, so es hij ghecostumeert tzelve te laeten den IIen, IIIen ofte IIIIen broedere oft sustere, tot den laetsten kinde toe, diet moghen anveerden met de coopscat zelve in te brijnghen; ende daer dat ghebuert, en heeft de heer maer relief, al quame de joncste zuene totten leene, behaudens dat blijcke van de renunchiatie van den oudsten ter goeder trauwe zijnde.

Man ende wijf leen ghequonquesteert hebbende ende tsamen in huwelicke, eijs dat wijf eerst sterft dan de man, de voorn. man blijft erfachtich int leen, maer de man moet de heelft van de coopscat vanden gheconquesteerden leene inbrijnghen ten profficte van de hoijrs van zinen overleden wijfve.

Man ende wijf, leen gheconquesteert hebbende alsvooren,

Digitized by Google

en zulc man sterft teerst dan zijn wijf, tvoorn. wijf heeft kuere oft su over haer heelft van den coopscat vanden gheconquesteerden leene penninghen ontfaen wilt, oft dat zu haer leefdaghen beleeninghe halen wilt up tvoorn. leen, ende hier af moet zu krosen, daer toe versocht zijnde van den leenhoudere diet leen verstorven es.

Item, sterft twijf zonder deen oft dander te verclaeren, de leenhoudere en zal den hoijrs van de vrauwe niet ghehauden zijn te ghevene, ende zal naer costume ghepresumeert zijn, dat zu beleeninghe pretendeerde te houden ant leen, bij dat zij niet verclaerts en heeft dat su penninghen ontfanghen wilde.

Man ofte wijf, conquesterende leen ofte leenen, onghehuwt zijnde, tzij in státe van weese, wedewnare, wedewe oft..... enz., sulcke leenen succederen als voorn up de kinderen, ende en zijnder gheene kinderen, so succederen up de broeders, rechtsweeren, enz., ende hier af en es gheenen coopscat in te brijnghen van de ghuenen die tleen deelt, omme dat gheconquesteert es buuten huwelicke.

Item, nopende den inbrijnghen van den coopscat, dat en ghebuert niet dan tsij leenen, gheconquesteert binnen huwelicke en dat de kinderen van den ghuenen diet gheconquesteert heeft deelen; want alst zo comt dat rechtzweers, anderzweers oft andere deelen dan de kinderen, zo en brijngt men gheen coopscat int sterfhuus, ende succedeert ghelijc ghestruucte leenen.

Item, een man behuwet een leen an zijn wijf ende twijf sterft voor den man, tleen volgt hueren kinderen die zu heeft bij den man oft van de kinderen van den voorgaenden huwelicke; ende en heeft zu geen kinderen, zo hevet de naeste bestaende van de zijde van daven dat eerst quam, ende tzelve leen ontgaet den man sonder ijet daeran te houdene, nietmeer beleeninghe dan proprieteijt.

Item, als een man eerst sterft, de ghestruucte leenen van zijnen zijde volgen ghelijc der vrauwe, ende de huusvrauwe van den overledenen behout bij leeninghe leen huer leven lanck ghedurende.

Item, als leenen succederen, de boom van leene smetter heerlichede ende hoocheden volgen alsvoorn; ende esser een

Digitized by Google

wal die sluut, de leenhaudere metten ert vasten huuse ende catheilen daer op staende volghen den leene.

Item, esser geenen wal, zo volgt tleen den besten boom upt voorn. leen.

Alle de huusen, upgaende boomen, tronckboomen, tronkwulghen zijn catheil, ende fruutboomen in de bogaerden, knie hoochde van de eerde afghehauwen, zijn ooc catheil.

Over den *loon van den baljuw, leenmannen en verdere feodale ambtenaren van het leenhof* behelst de costuum het volgende :

Alsvooren zo dijngt men daer heerlic met ghemaecten ghebannen hove ende alle zaken den leene competerende, ende zijn ghenacht van XIIII daghen.

Item, elck dijngdach heeft de bailliu ende mannen van den heesschere ende verweerdere van elcken XII stuvers en half, comt XV s. p.

Item, de cleerck elcken dijnghdach voor zijn recht int hof V s. p.

Item, elcken taelluede, voor elcken dach die hij partien dient int hof te Deinze heeft hij elcken dach X s. p.

Item, alsmen leen ofte leenen onterft, die moeten gheboden zijn met drij sondaechs keeregheboden van XIIII dagen te XIIII dagen.

Item, de salaris van de keeregheboden voor den bailliu en de mannen, naer dat tkeregebot verre licht, ter ordonnancie van den hove alst partien versoucken.

Item, voor een onterfenesse van eenen leene ooc ten hove commende gheeft men ooc XXII stuvers en half.

Item, voor een erfvenesse ghelijck XXII stuvers en half.

Item, voor tfiauteytscip ende bezweeren van den leene ten coope ofte successie als zij ten hove commen XXII stuvers en half.

Item, als een vrauwe haer beleeninghe afzweert daer vooren gheven zij den bailliu ende mannen XXII stuvers en half.

Item, als een oudste zuene ofte oudste naeste hoijr int vercoopen van leenen hem onterft ende consenteert den leenhaudere tleen te vercoopen, daervooren gheeft men den bailliu ende mannen XXII stuvers en half.

Digitized by Google

Reeds van in het begin der tweede helft van de XIIe eeuw bestond er in Vlaanderen eene aanzienlijke familie, die Deinze (Donsa, Donse, Dunsa, Donze) voor naam, en *d'argent, à l'aigle double deployé de sable* (1) voor wapen voerde.

Zoo ontmoeten wij ten jare 1160 eenen *Theodoricus* (Theodoor, Dirk) *de Donsa*, die eene opene acte der Sint Baafs abdij, als getuige, teekent.

In 1162 onderteekent een *Willelmi* (Willem) *de Donze* eene acte ter gunste der abdij van Sint Pieters (2).

Een charter van 1166 maakt ons wederom met eenen *Thierri* (Dirk) *de Donse* bekend. Hier is hij getuige in den brief van Philips, graaf van Vlaanderen, waarbij deze aan Walter, abt, en aan de monikken van Drongen laat weten dat hij het voogdijschap over hunne kerk, open door de dood van zijnen neef Dirk [van Aalst], heeft genomen, en aan de abdij het leen van Herpe afstaat (3). Ook vinden wij dat hij in 116. Philips van den Elzas naar Meinz vergezelde, alwaar hij met keizer Frederik het Sinxenfeest ging vieren.

Thibaut (Theobaald) *de Donze* teekent, als getuige, de letteren van Philips, graaf van Vlaanderen, waarbij deze het huis van O.-Lieve-Vrouw van Cossard, gebouwd op den aanwas der zee, *Warpland* of *Zand* geheeten, ter beschikking stelt der armen die er zullen aankomen (1183) (4).

In 1207 is een *Willem de Dunza* getuige in eene overeenkomst, tusschen den abt van Sint Pieters en Geeraard, zoon van Walter, Schout van Afsnê, gesloten (5).

Met 1230 komt een *Daniel de Donze* voor als getuige in de brieven van Theobaald, graaf-palatijn van Champagne en Brie, waarin deze verklaart, dat, om een einde te stellen aan de moeilijkheden tusschen hem en zijnen neef F. [Ferdinand van Portugaal?], graaf van Vlaanderen, nopens de vóor en achterwacht in 's konings leger, zij onder elkander, op

---

(1) DE L'ESPINOY, — *Rech. des Antiq. et nobl. de Flandre.*
(2) ARCH. DER PROV. O.-VL., — *Papieren van Sint Pieters.*
(3) COMTE JOSEPH DE SAINT GENOIS, — *Monumens anciens*, *bl.* 176.
(4) *Idem*, bl. 483.
(5) ARCH. DER PROV. O. VL., — *Papieren van Sint Pieters.*

Digitized by Google

aanzoek van den koning, overeengekomen zijn dat de graaf van Vlaanderen eens de vóor- en tweemaal de achterwacht zou doen in hunnen tocht naar Bretagne, zooals de graaf van Champagne het in hetzelfde leger gedaan had; en dat zij in het toekomende gezamenlijk de vóor en achterwacht zouden doen (1).

Jakemon, *Jakeme* (Jacob, Jaak) *de Donze*, een' der aanzienlijkste personagen van zijnen tijd, ontmoeten wij voor de eerste maal als kanonik van Kortrijk (1292) (2); den 11en augusti des volgenden jaars stelt Gwijde van Dampierre hem tot algemeenen ontvanger van Vlaanderen aan (3); in 1296 (26en meert) heeft hij reeds den titel en de hoedanigheid van proost van Sint Donaaskerk te Brugge, eene weerdigheid, die voorwaar niet eene der geringste was, welke men toen bekleeden kon (4). Hij bezat verscheidene heerlijkheden, leenen en tienden, en mag terecht de begunsteling van den graaf van Vlaanderen geheeten worden.

Gillion (Gillis, Willem) *de Donze*, was broeder van Jaak (5); hij werd in eene kwittantie van den 25en april 1293, waar hij voor den graaf van Vlaanderen betaald had, bewaarder (*garde*) van het huis van Petegem genoemd (6), en in 1295 ontmoeten wij hem als procureur des graven van Vlaanderen en kastelein op het kasteel te Petegem (7).

Den 4en mei 1304 stelde Gwijde van Dampierre hem bij eene soort van tweede testament tot uitvoerder aan van zijn eerste, waarbij hij 800 ponden bezet had aan den ridder, die zijne

---

(1) Comte de Saint Genois, bl, 524.

(2) *Idem*, 809; van Mieris, I, 548.

(3) De Saint Genois, 809. — In deze hoedanigheid komt hij voor bi den zelfden schrijver op bl. 813, 814, 819, 820, 821, 822, 826, 827, 828, 829, 834, 836, 837, 842, 846, 859, 865, 866, 869, 870, 875, 877, 878, 885.

(4) Als proost vindt men hem vermeld by de St. Gen. op bl. 859, 871, 873, 874, 875, 877, 878, 883, 940.

(5) De Saint Genois, bl. 827.

(6) *Idem*, 816.

(7) *Idem*, 840-841.

Digitized by Google

belofte op zich wilde nemen van eene bedevaart naar het heilig Land te doen en er in zijnen naam de ongeloovigen te gaan bevechten, indien het hem niet gegund ware zelve zich van zijne belofte te kwijten (1). Zelfde Willem had den graaf van Vlaanderen in zijn ongelukkig gevangenisschap te Compiegne vergezeld (2).

Tijdens de XIVe eeuw bekleedden de van Deinze's het ambt van schepenen te Gent. In 1301 vinden wij eenen *Jean* (Jan) *de Deynse* als 7e schepen van de keure (3); ten jare 1303 was sire *Jan de Deinze* 12e schepen van gedeele, in 1306 de 8e id.; in 1307 de 5e van de keure, in 1309 de 12e van gedeele, in 1310 de 9e id., in 1313 de 4e id. en in 1316 de 6e van de keure; *Pieter van Deinze* bekleedde in 1345 het ambt van 11en schepen van de keure; *Gillis van Deynze* was in 1361 de 4e schepen van de keure; *Henri* (Hendrik) de 8e van gedeele in 1363; en in 1370 was een *Pieter van Deynze* de 10e schepen van gedeele. Ten jare 1452 komt een *Jan van Deynse* voor als raadslid der Sint Jacobs-parochie te Gent; een *Antoon* was in 1575 11e schepen van gedeele te Gent, en *Matheüs* was het in 1578; het jaar nadien was een *Nikaas* de 3e schepen van gedeele, en in 1581 ontmoeten wij hem als de 5e. *Vincent* komt in 1584 voor als deken van de weverij te Gent, en den 16en April deszelfden jaars werd hij, om staatkundige redenen, met meer anderen aangehouden.

Heden nog bestaan er afstammelingen van deze zoo aanzienlijke familie; in Zeeland (Noord-Nederland) treft men er een grooten struik van aan, die een zeer verdienstelijken rechtsgeleerde-schrijver onder zijne leden telt, en in papieren der XVIIe en XVIIIe eeuw hebben wij verscheidene Van Deynse's ontmoet, die de stad van hunnen naam bewoonden.

Echter zouden wij niet gelooven dat ooit de heerlijkheid van Deinze aan dit geslacht heeft behoord, want de eerste gekende bijzondere heer dezer stad was:

---

(1) Kervyn de Lettenhove, — *Histoire de Flandre*, II, 152-153.

(2) *Idem*.

(3) In 1302 trok Jan van Deinze, heer van Leerne, met den baljuw van Deinze naar den sporenslag. Voisin.

Digitized by Google

Pieter van Courtenai, een fransche prins en kleinneef van Josselijn van Courtenai, die in de geschiedenis der kruisvaarten genoeg bekend is. Josselijn was broeder van Renold, die zijne eenige dochter aan Pieter, zoon van Lodewijk VI, koning van Frankrijk, ten huwelijke schonk, op voorwaarde nogtans dat hij den naam en de wapenen van Courtenai dragen zou. — Het is uit dit huwelijk dat onze Pieter gesproten is (1).

In 1184 trad hij, op aanzoek van Philips-August, koning van Frankrijk, in den echt met Agnes, erfachtige vrouw van Nevers, Auxerre en Tonnerre (2). Hij was in innige betrekkingen met dezen vorst, naderhand zijnen schoonbroeder; hij vergezelde hem, in 1190, naar het heilig Land en toonde aan zijne zijde, in den slag van Bouvines (27en juli 1214) bijzondere blijken zijner manhaftigheid, alwaar hij hem zelfs van de dood behoedde (3).

Ten jare 1192 weduwnaar geworden, en voornoemde graafschappen van Nevers, Auxerre en Tonnerre, in naam zijner eenige dochter Machteld (*Mahaut*) (4) te leene houdende, huwde hij het volgende jaar Jolanda, tweede dochter van Boudewijn V, graaf van Henegouw (in Vlaanderen VIII) en van Margriet van den Elzas, bij welke gelegenheid hem, als huwelijksgift, van den kant zijner gezellin, een viertal vlaamsche steden, waaronder Deinze, geschonken werden (5).

Na het overlijden van den broeder zijner echtgenoote, Philips I, graaf van Namen, die Maria, dochter van Philips-

---

(1) Galliot, — *Histoire générale, écclésiastique et civile de la ville et province de Namur*, I, 223-224.

(2) *Dictionnaire de la conversation.*

(3) Galliot, I, 236.

(4) Deze trad in den echt 1°, met Herveas VI, heer van Donzi; en 2°, met Guignes IV, graaf van Forest. Weêral weduw geworden zijnde, werd zij religieuse te Fontevraut, waar zij in 1254 overleed.

Galliot, I, 250-251.

(5) Tnaervolghende jaer (1193), traude die grave Pieter van Auxerre, in Auvergnen, vrau Jole, die tweede dochtere van den grave Boudewijn van Vlaenderen, ende hij hadde die steden van Roeselaere, Deynse, Torhout ende Haerlebeke mede in huwelicke. Despars, I, 382.

Digitized by Google

August, in huwelijk had gehad en kinderloos overleden was, werd hij, door den afstand, die zijn schoonbroeder, Hendrik, aan wien dit graafschap toekwam, ervan deed, in 1212 tot graaf van Namen uitgeroepen.

Door het overlijden van zijnen gezegden schoonbroeder Hendrik, keizer van Constantinopelen (1216), was deze troon ledig gevallen. In eene vergadering der barons van Constantinopelen, werd Pieter van Courtenai tot opvolgende keizer gekozen. Korts daarna stond zijne echtgenoote, uit hoofde van welke hij dat graafschap verkregen had, Namen af aan haren oudsten zoon, Philips II (1), waarna zij zich naar Rome begaven en er den 9en april 1217 in de kerk van Sint Lauwrens (om zekere reden buiten de stad) door paus Honoor III gekroond wierden (2).

Vervolgens scheepte de nieuwe keizer te Brinden in op eene vloot der Venetianen, met welke hij overeengekomen was om de stad Durazzo, hun door Theodoor Comnène, den machtigsten vijand der Latijnen, ontnomen, te gaan belegeren. Vooraleer te vertrekken had hij ook voor de inscheping naar Constantinopelen van zijne echtgenoote en kinderen gezorgd. Na het opbreken des belegs van Durazzo, dat hij slechts een korten tijd had kunnen volhouden, stelde hij zich insgelijks op weg naar Constantinopelen.

De weg was vol hinderpalen en gevaren : hier bergen, daar enge voetpaden en zelden eene menschenwoon ontmoetende, ontbraken algauw de mondsbehoeften aan zijn leger. Na een eindweegs gevoorderd te zijn, bemerkte hij de Grieken, die hem op de hielen volgden; hij stelde zich, niettegenstaande de afgematheid zijner mannen, verdedigensveerdig, en meende hun slag te leveren, wanneer Theodoor Comnène, door tusschenkomst van den cardinaal, Jan Colomna, pauzelijken gezant, hem de vrede aanbood, waarin de keizer, uit oorzaak der gevaarlijke omstandigheden, in welke hij zich bevond, toestemde. Den gespanen strik niet voorziende, trad hij onbedacht het kamp der Grieken binnen om het voorgestelde verdrag te

---

(1) J. David, — *Manuel de l'histoire de Belgique*, 191.

(2) Galliot, I, 242-243.

Digitized by Google

teekenen, waar hem zijne goede trouw ten noodlotte strekken moest, want hij werd er, benevens den pauzelijken gezant, den aartsbisschop van Salonne en eene menigte hem vergezellende edelmans, door den meineedigen Theodoor Comnène in hechtenis genomen (1).

Eenmaal in handen van zijnen vijand, werd de keizer in een duister gevang opgesloten, alwaar deze rampzalige vorst rond het begin van 1218 overleed (2).

De keizerin, deze dood vernomen hebbende, smeekte zij Theodoor Comnène om de stoffelijke overblijfselen haars echtgenoots te bekomen. Van zoohaast deze haar besteld waren, deed zij in de kerk van Sinte Sophia een plechtigen lijkdienst vieren (3). Jolanda, die gedurende zijn gevang het keizerrijk bestuurd had, overleefde hem slechts eenige maanden, en stierf, na eerst eenen zoon, Boudewijn, ter wereld gebracht te hebben. — Beide liggen in het keizerlijk graf te Constantinopelen begraven (4).

Het keizerrijk bleef in handen van hunne twee zonen, Robrecht en Boudewijn, die elkander op den troon opvolgden, tot in 1261, wanneer het door de Gricken overweldigd en ingenomen werd (5).

Hoelang de heerlijkheid van Deinze aan het huis van Courtenai bleef behooren, of tot welk der kinderen (6) van Pieter

---

(1) Du Cange, — *Hist. de Constantinople;* Bouchet, — *Hist. de la maison de Courtenai;* Galliot, — *Histoire de Namur;* — *Dictionnaire de la conversation.*

(2) Galliot, I, 244.

(3) *Idem*, 245.

(4) — (5) *Idem.*

(6) Pieter van Courtenai had bij Margriet van den Elzas dertien kinderen : 1°, *Philips*, die, na den afstand zijner moeder, graaf van Namen werd; overl. in 1226; — 2°, *Pieter*, nam den geestelijken staat aan; — 3°, *Robrecht*, volgde zijnen vader op in het keizerrijk van Constantinopelen; overl. in 1228; — 4°, *Hendrik*, die, na zijnen broeder Philips, graaf van Namen werd; overl. in 1228 of begin van 1229; — 5°, *Margriet*, die eerst met Raold III, heer van Hissoudun, en daarna met Hendrik, graaf van Vianden, trouwde; zy maakte rond 1229 aanspraak op het graafschap Namen, en werd, ingezien den leegen ouderdom haars broeders, Boude-

Digitized by Google

zij is overgegaan, hebben wij niet kunnen ontdekken. Eene acte uit het archief des hospitaals van Oudenaarde maakt ons nogtans bekend met eenen

JAN, heer van Deinze, wiens echtgenoote Elisabeth heette, en die in april 1227 (1228 n. st.) gezegde hospitaal vrij stelde van allen tol (*ab omni thelmeo*, *winagio*, etc.), op de Lei te Deinze; in welke Elisabeth wij de oudste der gekende Kortrezijns willen zien, die inderdaad in 1248 vrouw van Drongen was en het tevens van Deinze ook schijnt geweest te zijn (1). Wellicht door huwelijk, is de heerlijkheid vervolgens overgegaan tot het huis van Luxemburg. De eerste heer van dien naam, dien wij als bezitter van Deinze hebben aangetroffen, was

WALRAVE of WALERAM VAN LUXEMBURG, heer van Liny. Hij was zoon van Hendrik III, graaf van Luxemburg, en van Margriet, dochter van Hendrik II, graaf van Bar; hij had Joanna, vrouw van Liny en Beauvoir, of Beaurevoir, in huwelijk en was schoonbroeder van den graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre, die, in tweede huwelijk, zijne zuster Isabella van Luxemburg getrouwd had.

Walrave, hoewel den titel en de hoedanigheid van heer van Deinze behoudende, schijnt nogtans, reeds van vóor 1284, deze heerlijkheid, ofwel de opbrengst ervan, aan zijnen schoon-

---

wijn, erkend; — 6°, *Boudewijn*, te Constantinopelen geboren, beklom na zijnen broeder, op elfjarigen ouderdom, den keizerlijken troon; vervolgens trad hij met Maria, dochter van Jan van Brienen, oud-koning van Jerusalem, in den echt, en werd in 1237 graaf van Namen, welk graafschap hij in 1263 verkocht aan den namaligen graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre; — 7°, *Elisabeth*, werd echtgenoote van Gaucher, graaf van Bar-sur-Seine, daarna van Eude I, heer van Montaigu; — 8°, *Jolanda*, tweede vrouw van Andreas II, koning van Hongarië; overl. in 1233; — 9°, *Maria* had in huwelijk Theodoor Lascaris, gezegd van Niceën, keizer der Aziatische Grieken; overl. in 1222; — 10°, *Agnes*, trouwde met Godfried van Ville-Harduin II, prins van Achaïe en Morenen; — 11°, *Eleonora* eerste vrouw van Philips van Montfort; overl. in 1230; — 12°, *Constantia*, religieuse te Veselai; — 13°, *Sybilla*, religieuse te Fontevraut.

(1) Zie DE L'ESPINOY, — *Recherches des antiquitez*, etc.; en FRANS DE POTTER en JAN BROECKAERT, — *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen* (eerste deel), Drongen, bl. 26.

Digitized by Google

broeder, Gwijde van Dampierre, van wien hij haar te leene hield, verpand te hebben, als blijkt uit een kwijtschrift, van den 25en juni 1285, door Walrave aan den graaf van Vlaanderen afgeleverd, over eenen termijn, vervallen den 2en februari 1284 (1285 n. st.)— zie *bew.*, HEERL. EN MARKGR., nr 5).

Den 21en augusti des volgenden jaars (1286) bekende Walrave van Luxemburg van denzelfden Gwijde en dezes echtgenoote, Isabella, zijne zuster, eene som van 2,000 ponden parisis geleend te hebben, waarvoor hij aan den graaf van Vlaanderen de heerlijkheid van Deinze en de *beurzeleenen* (1), die hij van hem hield, afstond tot dat de geleende som tenvolle uitgekeerd was (2); welke bekentenis Walrave's gezellin, vrouw van Liny en Beauvoir, bij letteren van zelfde date, verklaarde te zullen onderhouden, enz. (3). Reeds van denzelfden dag gaf Walrave van Luxemburg aan zijnen baljuw van Deinze kennis dat hij gedurende vijf jaar lang verantwoordelijkheid en gehoorzaamheid aan den graaf van Vlaanderen en dezes echtgenoote, voor al wat de inkomsten van Deinze betrof, schuldig was (4).

In mei 1288 trad de graaf van Vlaanderen, op aanzoek zijner gezellin, in eenen bond met zijnen schoonbroeder, Hendrik IV, graaf van Luxemburg, Renold van Guelder en Siegfried, aartsbisschop van Keulen, tegen den hertog van Brabant. Sloten Walrave, Boudewijn en Jan van Luxemburg, allen broeders der gravin van Vlaanderen, zich, niet bij den bond aan, toch namen zij de partij huns broeders Hendrik IV, en trokken zij met deze tegen den hertog van Brabant op. Den 5en juni daaropvolgende ontmoetten de vijandlijke legers elkander te Woeringen, tusschen Keulen en Nuis, alwaar een bloedige slag werd geleverd en de hertog van Brabant volkomen overwinnaar bleef. Onze Walrave vond er nevens zijne twee broeders de dood.

---

(1) Soort van leenen, waarvan de opbrengst uitsluitend in geldbaten bestond.

(2) COMTE JOSEPH DE SAINT GENOIS, — *Monumens anciens*, bl. 738.

(3) *Idem.*

(4) *Idem.*

Digitized by Google

Hoeveel kinderen hij naliet hebben wij niet kunnen ontdekken; zeker is het nogtans dat er een zoon uit zijn huwelijk is gesproten, die onder den naam van

WALRAVE II gekend is en de heerlijkheid erfde. Deze nieuwe heer had Guyota, dochter van Jan IV, kastelein van Rijsel, in huwelijk, die ten jare 1337 overleed en te Phalempint begraven werd. (1) Of het wel aan de rent, waarmede zijn vader Deinze en meer andere plaatsen belast had, en welke hij misschien niet lossen kon, of dat het aan eene andere omstandigheid toeteschrijven is, toch verkocht hij ten jare 1316 de stad en heerlijkheid van Deinze met al wat er toebehoorde aan zijnen neef, den graaf van Vlaanderen, voor eene som van 5000 ponden parisis.

Nauwelijks in handen van den graaf van Vlaanderen, moest de heerlijkheid van Deinze de oneenigheden, die in het graaflijk huis, tusschen Lodewijk van Nevers en Robrecht van Vlaanderen, heer van Cassel, bestonden, nog verergeren. — Robrecht van Bethune had, ten jare 1315, bij testament, zijnen oudsten zoon, Lodewijk van Nevers, ofwel dezes zoon Lodewijk, ingeval zijn vader vóor den graaf-testateur kwam te overlijden, na zijne dood tot het graafschap geroepen, met last van aan Robrecht van Cassel duizend *livrées* (2) land aftestaan, waartoe, tot meer duidelijkheid dezer schikking, Aalst, Geeraardsbergen, de vier Ambachten en het Waasche beschikt en aangewezen werden (3). Hierover was Lodewijk, die, zooals de geschiedenis ons leert, van een oploopend karakter was, zeer misnoegd; hij ontstak in woede tegen zijnen vader, den graaf, en stond schier rechtstreeks tegen dezes gezag op (4). Hiermede was het nog niet al: eene hevige veete, gevolg eens naijvers nopens het graafschap, was tusschen de twee broeders ontstaan, veete, die hen met bijzondere en het graafschap met

---

(1) COMTE JOSEPH DE SAINT GENOIS, — *Mon. Anc.*, bl. 48.

(2) Een *Livrée land* beteekent een landgoed (heerlijkheid, enz.), bekwaam en gehouden om eene heerlijke rent, b. v. van een pond, optebrengen.

(3) EDWARD LE GLAY, — *Histoire des comtes de Flandre*, II, 347.

(4) *Idem.*

Digitized by Google

algemeene erge gevolgen bedreigde. Robrecht, als voorzichtige vader, « om vóor zijne dood de vrede van Vlaanderen te verzekeren en in de eendracht en vriendschap, die tusschen zijne geliefde kinderen Lodewijk, graaf van Nevers, en Robrecht van Vlaanderen diende te heerschen, te voorzien », stelt, bij eene soort van tweede testament, van den 2en juni 1320, de rechten zijner twee voornoemde zonen op de hun wachtende erfenis, zoo van de vaderlijke, als moederlijke zijde, alsook van die hunner moei Margriet, oud-koningin van Sicilië en gravin van Tonnerre, aldus vast : aan Robrecht van Cassel, zijn tweeden zoon, eene jaarlijksche erfrent van 10,130 ponden 11 schellingen en 10 penningen parisis, zware munt, waarmede een elftal plaatsen belast wierden, over welke hij tevens alle heerlijk gezag — ter uitzondering van het oppergezag, dat voor de graven van Vlaanderen behouden wierd — verkreeg ; aan de reeds besprokene schikkingen omtrent de erfenis van Vlaanderen werd niets veranderd. Korts daarna werden gezegde plaatsen door deskundigen nagezien en tot eene jaarlijksche opbrengst van 8,000 pond bekwaam gevonden ; voor de overige 2,130 pond 11 schellingen en 10 deniers werden hem de steden van Sint Winocs-Bergen, Nieuport en Deinze met al hunne aankleven afgestaan, die ook zouden geprezen worden, behoudens het recht voor den graaf van Vlaanderen die binnen de acht jaren weder te mogen aankoopen (1), — al hetwelk in augusti daaropvolgende door Philips de Schoone, koning van Frankrijk, bevestigd werd (2).

Lodewijk van Nevers, zoon van Lodewijk, die volgens vermelde testamentaire schikkingen van 1315, na de dood zijns vaders en grootvaders den troon van Vlaanderen erven moest, maakte, van zoohaast hij denzelven beklommen had, gebruik van het recht, hem door zijnen grootvader nopens den aankoop der drie voornoemde steden behouden. Wellicht om zich alzoo over de mislukte aanspraak, die hij op het graafschap van

---

(1) Al deze voorwaarden en bedingen komen voor in één en zelfde stuk, berustende in het *archief van het departement van 't Noorden*, te Rijsel.

(2) *Zelfde archief.*

Digitized by Google

Vlaanderen gemaakt had, te wreken, weigerde Robrecht van Cassel hierin toetestemmen, waaruit er tusschen hen een langdurig proces in het parlement te Parijs ontstond.

Het eerste gevolg van dit proces was de leenhulde der drie voornoemde plaatsen, die Robrecht, op bevel des parlements, binnen de 15 dagen na Sint Jansdag (24en juni-8en juli) 1323 te IJperen aan zijnen neef, graaf Lodewijk, deed. Daaromtrent schreef deze den 10en juni aan zijnen ontvanger van Vlaanderen en aan de baljuws, schepenen, leenmannen, van Bergen, Nieuport en Deinze, dat zij Robrecht voor dien tijd de opbrengsten van gezegde steden zouden laten ontvangen (1). Deze voorloopige aanstelling van

Robrecht van Cassel als heer van Deinze werd den 12en januari (den vrijdag na drie-Koningendag) des volgenden jaars (n. st.) ten volle verwezenlijkt. Zoo meldde graaf Lodewijk aan zijne bestuurders en leenmannen der meergenoemde plaatsen, dat zij aan Robrecht vrij al de heerlijke inkomsten laten en hem van toen voortaan als hunnen heer mochten erkennen (2).

Of het op een nieuw bevel des parlements was, ofwel dat de zooeven besprokene handelwijs zijns neefs hem daartoe gebracht had, toch stemde Robrecht er eindelijk in toe de prijzij der drie steden in quaestie te laten doen, om alzoo tot eene eindelijke overeenkomst te geraken. Daartoe werden, den 31en meert 1324, Eustaas van Bernage en Jan Paustre, dezelfde die in 1320 de 10,130 pond, enz., gezet hadden, aangesteld, en korts na hunne benoeming gingen zij tot de prijzij over (3).

Er was geene overeenkomst te treffen. Bij Bernage en Paustre werden meer andere prijzers en bemiddelaars aangesteld (4), doch alle moeite bleef vruchteloos. — Zouden de staatkundige omstandigheden van dien tijd de stijfhoofdigheid van Robrecht van Cassel misschien niet hebben gevoed? Hoogstwaarschijnlijk

---

(1) *Zelfde archief.*

(2) *Idem.* — Men zie voor eenige bezonderheden over dezen heer van Deinze het 3e hoofdstuk, § II.

(3) *Idem.*

(4) *Idem.*

Digitized by Google

ja : want van toen af was de vrijheidsoorlog, die het volgende jaar met zulke woede losbrak, reeds aan 't gisten; van toen af was het volk reeds bezig met plannen te beramen tegen Lodewijk van Nevers, die door zijne zucht naar geldverkwisting, den haat aller burgers op zich getrokken had, en bood hem Robrecht van Cassel, wiens streving rechtstreeks naar den graaflijken troon gericht was, reeds geheimen onderstand om zich tegen den graaf te verzetten.

Na verloop van een drietal jaren, namelijk in 1327, komt de zaak nog eens voor den dag, en Lodewijk van Nevers, den 14en juni, op zijne eischen terug, deze zich thans verbindende de renten, waarmede die steden belast waren, op andere plaatsen te bezetten, hetgeen hij tot driemaal toe herhaalde, zelfs den laatsten keer bij notariëele acten van den 2-3en juli de twee eerste sommatiën vernieuwende (1). Zoo verscheen de zaak wederom voor het parlement te Parijs, maar bekwam geene oplossing.

Rond 1329 ontmoette Robrecht van Cassel nieuwe tegenstrevers in de ingezetenen van Bergen en Nieuport, die tegen hem opstonden en weigerden hem als heer te erkennen (2). — Was deze opstand nu misschien door zijnen neef, graaf Lodewijk, niet aangestookt, als een middel om zijn doel te bereiken en zich op zijne beurt te wreken? Wij hebben reden om dit aantenemen, want tegen den maandag van halfvasten van 1330 werd Lodewijk van Nevers door Philips van Valois, koning van Frankrijk, in het parlement gedagvaard, om er zich tegen de klachten, door zijnen oom, Robrecht van Cassel, ingebracht, te verantwoorden, deze laatste beweerende dat, zoolang het proces over den aankoop van Bergen, Deinze en Nieuport, tusschen hem en den graaf van Vlaanderen duurde, deze geen gezag over hem had, en, desniettegenstaande, hij en de zijnen door hem mishandeld en benadeeld werden (3).

Wat uitslag deze tweede opgeworpene zaak gehad heeft,

---

(1) *Zelfde archief.*
(2) *Idem.*
(3) *Idem.*

Digitized by Google

hebben wij niet kunnen ontdekken; doch vermeenen dat zij van korteren duur dan de eerste zal geweest zijn, en was zij alsdan nog niet geëindigd, dat de dood van den aanklager, die in het begin van 1332 (n. st.) overleed, er een einde zal aan gesteld hebben.

Was die opstand, zooals wij vermoeden, door den graaf van Vlaanderen om gezegde beweegredens gesticht, toch mocht hij daardoor in zijn vooruitzicht niet slagen, want Robrecht van Cassel nauwelijks overleden zijnde, zette zijne echtgenoote, Joanna van Bretagne, reeds van in februari 1332 (n. st.) de eerste zaak, zoo voor zichzelve, als over hare minderjarige kinderen, voort (1); doch zij werd den 6en meert des volgenden jaars bij een besluit des parlements verschoven tot dat de erfgenaam van Robrecht van Cassel zijne noodige jaren om alleen te handelen bereikt had (2).

Naderhand werd er, wat Deinze betreft, aan de eischen van den graaf — op welke voorwaarde, weten wij niet — voldaan, en sedert dien bleef deze heerlijkheid omtrent drie eeuwen lang aan de domeinen van Vlaanderen, vereenigd (3).

Albrecht en Isabella bij hunne troonsbeklimming in Vlaanderen, de kas van den Staat schier geheel ledig vindende en eene menigte schulden, door de gedurige oorlogen en beroerten veroorzaakt, moetende vereffenen, vonden geen beteren middel daartoe, zooals zij zelve verklaren, dan eenige hunner domeinen te beleenen en de opbrengst ervan tot het delgen dier schulden aantewenden. Deze trek — het zij in 't voorbijgaan gezegd — van goeden verstande en behertiging hunner zending als vorsten van Vlaanderen, doet nog eens de goede hoedanigheden uitschijnen, waarmede de aartshertogen bedeeld waren, en verraadt de streving, die zij van met het begin hunner heerschappij aan den dag legden om Vlaanderens luister en

---

(1) *Zelfde archief.*

(2) *Idem.*

(3) Ten jare 1433 werd zij, voor zekere door hem aan Philips de Goede bewezene diensten, door deze, voor drie jaren, afgestaan aan Roeland Uutkerke, heer van Heestert en Heinsrode, aan wiens invloed de Deinzenaren hunne vrije jaarmerkt, in 1434 ingesteld, te danken hadden.

Digitized by Google

welvaart tot eene hoogte te brengen, waarvan de weêrga in het verledene verre te zoeken was.

Deinze mocht in die edelmoedige onderneming bijdragen. Den 15en meert 1603, werd hare heerlijkheid aan den baanderheer van Nevele,

MARTEN DELLA FAILLE, voor zijne drie dochters, SYBILLA, SUZANNA en MARIA, voor eene som van 25,000 guldens beleend, met voorbehoud, zoo voor hen, als voor de namalige graven en gravinnen van Vlaanderen, haar, mits voorzeide som terugkeerende, te mogen wederéischen (zie *bew.*, HEERL. EN MARKGR., nr 6).

Deze nieuwe heer, geboortig van Antwerpen, was zoon van Jan della Faille en Cornelia van der Capelle, welken Jan door keizer Ferdinand I, bij diploom van den 8en augusti 1562, gegeven op zijn kasteel te Prague, vergund werd voor wapenen te dragen : *un Ecu de sable, au chevron cousu d'azur, chargé de trois fleurs-de-lis d'or, accompagné en chef, de deux têtes de lions, arrachées et affrontées de même, lampassées de gueules, et en pointe d'une tête de léopard d'or, bouclée d'un anneau de fer; cet Ecu timbré d'un Casque d'acier poli et reluisant taré de profil, la visière abbatuë, assorti de ses lambrequins d'or et de sable, et audessus en Cimier, un croissant d'azur, supportant une fleur-de-lis d'or* (1).

Marten della Faille was de eerste heer van dien naam der baronnij van Nevele; hij werd, bij letteren van den 5en mei 1614, door de aartshertogen Albrecht en Isabella tot lid van den raad der opperadmiraliteit aangesteld en in het recht bevestigd van voor wapenen te dragen die, welke den 8en augusti 1562 aan zijnen vader vergund waren (2). Hij trad in den echt met

---

(1) *Nobiliaire des Pays-Bas*, bl. 58. — De wapenschild dezer familie is thans : *de sable au chevron d'or chargé de trois fleurs de lys d'azur et accompagné en chef de deux têtes de lion d'or arrachées du même, lampassées de gueules, affrontées et en pointe d'une tête de lion léopardé, aussi d'or, ayant la gueule percée d'un anneau d'argent.*

B^on DE STEIN D'ALTENSTEIN, — *Annuaire de la noblesse de Belgique*, 1858, bl. 93.

(2) *Nobiliaire*, etc., 165.

Digitized by Google

Sibylla Stecher, overleden den 8en juni 1589, en ontsliep te Antwerpen den 17en februari 1620.

Uit dit huwelijk zijn de volgende kinderen gesproten :

Jan, heer van Nevele en Poesele; — *Karel*, secretaris van den geheimen staatsraad; — *Marten*, priester; — *Maria*, getrouwd met Schrevel van den Driele, lid van den raad van Vlaanderen, gebortig van Dortrecht, overleden in 1632; — *Sibylla*, overl. den 22 augusti 1606, echtgenoote van Jaak de Varick, heer van Ranst, lid van den hoogen raad te Mechelen; — *Suzanna*, over wie wij geene bijzonderheden hebben kunnen vinden (1); — *Stephaan*, uit wien de tak van de heeren en barons van Huisse gesproten is; — *Daniël*, trad met Livina van Uffelen in den echt; — *Cornelia*, echtgenoote van Melchior van Louvay; — *Isabella*, overl. den 18en juli 1648, getrouwd te Brussel met Amand van Hornes, heer van Geldorp, enz.; — *Geoorg*, heer van Ninove, kapitein en baljuw der Oudeburcht te Gent; *Willem*, kanonik van Sint-Aubert.

§ II. — De heerlijkheid wordt door Philips IV, ten titel van erkentenis, aan eenen spaanschen edelman geschonken en tot markgraafschap verheven. Leenverheffing van het markiesaat. Eenige bijzonderheden over den markgraaf. Hij verkoopt het markiesaat aan het huis van Merode. Opvolgelijke markgraven.

Slechts 22 jaren mocht het huis della Faille de heerlijkheid van Deinze bezitten. De schikkingen door Albrecht en Isabella in het contract van beleening gelascht, waarbij een in het laatste § reeds vermelde recht voor al de graven van Vlaanderen werd behouden, schikkingen die wellicht door hen voorzien waren om, van zoohaast het land hersteld en van zijne schulden

(1) De heer baron DE STEIN D'ALTENSTEIN (*annuaire*) aan wien wij de meeste dezer bijzonderheden ontleend hebben, en die anders zoo nauwkeurig is, gewaagt van deze dochter niet. Dat zij nogtans bestaan heeft, laat geenen twijfel, aangezien het voor haar en hare twee zusters was dat haar vader de heerlijkheid van Deinze te leene nam. Zou de geleerde geslachtvorscher misschien *Isabella* voor haar niet genomen hebben ?

Digitized by Google

gezuiverd was, er gebruik van te maken, werden eerst door Philips IV toegepast, niet om deze heerlijkheid aan Vlaanderens domeinen weder te vereenigen, maar om ermede eenen spaanschen edelman, don

Diego Messia de Guzman (1), ridder der orde van Sint Jaak, kapitein-generaal van de artillerie der Nederlanden, enz., te vergelden over zijne aan den begiftiger, Philips IV, aan dezes oom en moei, de aartshertogen Albrecht en Isabella en aan zijnen vader, Philips III, koning van Spanje, in hoedanigheid van krijgsman bewezene diensten. Deze begiftiging, bij welke gelegenheid, tot meerder eer van den begifteling, de heerlijkheid tot markgraafschap werd verheven, greep plaats den 25en augusti 1625 (zie *bew.*, Heerl. en Markgr., nr 7).

Zoo bekwam deze plaats tot tweemaal toe eene eervolle bestemming: in 1603 werd zij door Vlaanderens vorsten tot vermijding van een financiëelen crisis beschikt, en droeg gevolgelijk bij, zooals wij gezien hebben, tot de grondzuil van den luister en de welvaart onzes vaderlands; thans geldt het eene erkentenis, die de graaf van Vlaanderen aan eenen hooggeplaatsten man wil bewijzen, en Deinze's heerlijkheid wordt weerdig en groot genoeg gevonden tot loon en vergelding van eene onafgebrokene reeks diensten aan drie verschillige vorsten door den begifteling bewezen.

Daar deze heer te Deinze zijn verblijf niet hield, stelde hij, bij notariëele acte van den 16en september des volgenden jaars, den heer Pieter Bogaert, hoogbaljuw van Deinze, als « bedienlijk man » aan om hem in alles en overal te vertegenwoordigen en zijne zaken natezien. In die hoedanigheid verheft deze den 9en meert 1629 het markgraafschap van Deinze, en geeft hij, den 26en derzelfde maand, het denombrement over

---

(1) L'Espinoy, Sanderus, Gramaye en andere oude schrijvers, bij welke deze naam voorkomt, spellen hem Mexia, met eene X. Wij volgen de spelling met twee S's, gelijk hij in al de handschriften en documenten van dien tijd voorkomt. — *De commissie van Monumenten der provincie Oost-Vlaanderen* heeft, in haar *verslag* over de kerk van Deinze, Mexia geschreven; Imhof, — *Recherches historiques et généalogiques des grands d'Espagne*, bl. 147, schrijft Messia.

Digitized by Google

in handen van Willem Meynaert, baljuw van het opperleenhof van Vlaanderen.

Messia was gesproten uit het huis van Avila, dat van Stephaan Domingo, begunsteling van Alphons X, koning van Castiliën, afstamde. Het wapen van dit huis was : *partie au 1r de sinople à la tour d'argent, au 2d d'azur, à 13 tourteaux, ou besans, d'or* (1).

Hij had in eerste huwelijk dona Polyxena Spinola, dochter van den beroemden Ambroos Spinola, markies van Venastro en Balbasez, tot echtgenoote, waaruit don Gasperd-Philips Messia, tweede markgraaf van Leganez, gesproten is. Veel andere persoonlijke bijzonderheden over dezen eersten markgraaf kunnen wij niet aanstippen; alleenlijk is ons bekend dat hij gedurende 21 jaren in hoedanigheid van edelman der Kamer van den krijgsraad Albrecht en Isabella heeft gediend; dat hij kapitein-generaal der artillerie en veldoverste van het spaansche voetvolk, gouverneur en kapitein van het kasteel van Antwerpen is geweest, in menigvuldige gelegenheden manhaftige krijgsdaden verricht, en zich bijzonderlijk den 2en juni 1600, in den slag bij Nieuport, en in mei 1604, tijdens de belegering en inneming van Sluis, alwaar slechts hij en twee andere krijgsoversten overbleven, heeft onderscheiden.

In Spanje teruggeroepen, den 26en juni 1627 door Philips IV tot markgraaf van Leganez (2) en vervolgens tot lid van den staatsraad, gouverneur en kapitein-generaal van Milanen en veldoverste van de legers harer catholieke Majesteit in Italië en Catalonië verheven, verkocht hij, den 24en juli 1632, aan baron

Floris van Merode (3), avoué van Duffel, Leefdaal, vrijheer van Hilverenbeke, Oirschoot, enz., het markiesaat van Deinze met al wat ertoe behoorde, voor eene som van 152,000 guldens (zie *bew.*, Heerl. en Markgr., nr 8).

---

(1) Imhof, bl. 149.

(2) Leganez was een *grandesschap* van Spanje, op omtrent twee mijlen van Madrid gelegen.

(3) Het wapen van dit huis is : *d'or, à quatre pals de gueules, à la bordure engrêlée d'azur ;* de devise : *plus d'honneur, que d'honneurs* (is ook die der huizen van Adhemar en Dauphiné).

Digitized by Google

Floris van Merode was zoon van Isebrand, baron van Merode, en van Maria van Cuylenbourg. Hij trad: 1°, in 1595, in den echt met Maria van Merode, vrouw van Oirschoot, enz., die kinderloos overleed; 2°, in 1626, met Anna (1) de Kettler. Nauwelijks was hij in bezit van het markgraafschap getreden, of er ontstonden tusschen hem en den abt des kloosters van Drongen ernstige geschillen omtrent het rechtsgebied te Petegem, waarop de eerste, als heer dier plaats, en de tweede, als heer van den Drongenschen, die aldaar enclaveerde, recht wilde hebben; welke geschillen tot een proces aanleiding gaven. Na eerst in het leenhof van Deinze vóor schepenen der beide heerlijkheden gediend te hebben, werd de zaak, aldaar niet kunnende opgelost worden, vóor den raad van Vlaanderen verzonden. Wanneer het proces begonnen is, hebben wij niet kunnen ontdekken; bij eene transactie den 17en october 1639 getroffen, werd er, « om te beletten alle andere, die tusschen hemlieden noch souden moghen rysen ter causen van haerlieder respective heerelicheden ende jurisdictien », op verscheidene voorwaarden aan hetzelve een einde gesteld (zie *bew.*, HEERL, EN MARKGR., nr 9).

Een ander proces was tusschen den markgraaf van Deinze en Gillis Balde, heer van den Hove (een leen dat zich in Astene bestrekte en van het hof van Thielt afhing) opgerezen omtrent de hooge justitie te Astene, de jacht, de plaats van eer in de kerk, processiën, enz., waarvan hij het einde niet zien mocht.

In 1652, zonder kinderen overleden, had Floris van Merode, bij testament van den 22en juli des voorgaanden jaars, verleden op zijn kasteel te Duffel, vóor den notaris Abraham Smits, zijnen neef,

WILLEM VAN MERODE, het markiesaat van Deinze bezet, om er na zijne dood in bezit van te treden (zie *bew.*, HEERL. EN MARKGR., nr 10). Willem was zoon van Isebrand, baron van Merode, en van Gertruda van Aswijn, en trad in 1652 met Maria-Albertina van Gent (de Gand) in huwelijk.

---

(1) Volgens anderen heette zijne tweede echtgenoote *Cornelia-Barbara*. Dit schijnt nogtans ongegrond te zijn, daar zij in een authentiek stuk, waarvan wij verder spreken zullen, *Anna* wordt genoemd.

Digitized by Google

Eene menigte moeilijkheden vergezelden de hem te beurt gevallene weerdigheid. Het proces tusschen zijnen voorganger, baron Floris, en den heer Gillis Balde ontstaan, hing nog onopgelost vóor den raad van Vlaanderen, en werd slechts onder zijnen opvolger geëindigd; van eenen anderen kant had hij het met eenen bloedverwant te doen, die aanspraak op het markgraafschap zelve maakte. Deze was Eugeen, graaf van Noyelles en Fallaix. Het was krachtens zijnen echt met Theodora-Alexandrina de Kettler, dochter des overleden broeders van de echtgenoote van Floris van Merode, dat hij op een deel van het markiesaat van Deinze recht beweerde te hebben, daartoe aanwendende dat baron Floris het markgraafschap tijdens zijn huwelijk met Anna de Kettler aangekocht had, en dat gevolgelijk een deel van dit domein, met de dood van Anna, op zijne vrouw verstorven was. De aanspraak van den graaf van Noyelles werd niet in aanmerking genomen (1), en het markgraafschap, in 1653, na de dood van Willem, die het slechts gedurende eenige maanden bezeten had, geërfd door

Maximiliaan-Antoon van Merode, graaf van Montfort, enz., zoon van Philips en broeder van Floris, tweeden markies van Deinze. Den 7en december 1611 geboren, was hij ten jare 1629 in huwelijk getreden met Anna-Francisca-Hubertina van Carondelet, vrouw van Solre-sur-Sambre, burchtgravin van Wavremont en Crupet.

Den 14en october 1653 had hij zijnen amman van Drongen, Hubrecht de Schepper, het markgraafschap van Deinze reeds in zijnen naam doen verheffenen. Desniettegenstaande legde jonkvrouw Maria van Merode, oudste zuster en erfgename van den overleden markgraaf Willem, bij requaest van den 3en meert des volgenden jaars, klacht op het markiesaat, beweerende dat het met de dood haars broeders *ab intestato* op haar verstorven was. Na een proces in de wetachtige kamer van den raad van Vlaanderen, dat meer dan vijftien maanden lang geduurd had, werd, bij vonnis van den 13en juli 1655, de zaak in voordeel

(1) Arch. van den raad van Vlaanderen, te Gent, — *Serie* R, *wetachtige kamer*, *IIe deel*, bl. 304, vo.

Digitized by Google

des verweerders gewezen (1). Tien jaren nadien, den 16en februari 1665, verpande Maximiliaan-Antoon zijne heerlijkheid van Astene met den titel van heer en al de eraan gehechte baten en voorrechten, ter uitzondering van het recht der beste hoofden, dat de markgraaf van Deinze voor zich behield, voor eene som van 2,800 Carolus-guldens, aan jonkheer Frans de Stoppelaere (zie *bew.*, HEERL. EN MARKGR., nr 11). Deze zette ook het proces, tusschen baron Floris van Merode en den heer van den Hove opgerezen, in naam des markgraafs van Deinze voort tot dat het in 1666 een einde bekwam. Het vonnis draagt de dagteekening van den 18en december; het ontzegde den heer Balde het recht in de tegenwoordigheid van den markgraaf van Deinze of dezes baljuws de plaats van eer te nemen in de kerk of in de processiën van Astene, en liet den verweerder toe kerkgeboden te doen aan de kerk van Astene betrekkelijk het rechtsgebied van ten Hove. Voorts wierd er den heere van den Hove verboden van zijne schepenen of laten kennis te laten nemen van eenige crimineele of civile acten; van jacht of patrijzij zonder 's eischers toestemming te houden, enz. 6/8 der kosten werden ten laste van den verweerder gelegd, en de markgraaf van Deinze moest de overige 2/8 dragen (2).

Den 19-24 september 1661 ontmoeten wij den markgraaf en de markgravin van Deinze op het ziekebed. Beide geven volmacht aan hunnen oom, den baron de le Pierre, kanonik der kathedrale kerk van Luik en wereldlijken abt der collegiale kerk van Chimai, hen bij het huwelijk huns zoons Ferdinand, graaf van Montfort, met jonkvrouw Maria-Celestina van Longueval, oudste dochter van Karel-Albrecht, graaf van Bucquoi, ridder van het gulden Vlies, Luitenant-gouverneur en kapitein-generaal van Vlaanderen, te vertegenwoordigen en het contract van huwelijk in hunnen naam te onderteekenen. Bij dit huwelijk, dat den 25en november daaropvolgende werd gesloten, bekwam de bruidegom als huwelijksgift, om te erven

---

(1) *Idem*, bl. 229-231 vo.

(2) ARCH. VAN DEN RAAD VAN VLAAND., — *Sententiën ende appointementen interlocutoire*, 1662-1666, bl. 342.

Digitized by Google

na de dood zijns vaders, het markgraafschap, kasteel en stad van Deinze met al wat ertoe behoorde; het land en de baronnij van Duffel; de heerlijkheid van Sinte Catharina-Waver en Waalhem met al de aankleven, en al wat zijn vader van Floris van Merode geërfd had; verder de heerlijkheid van Ham-sur-Heure en van Bocquignies, het erfelijk voogdijschap der stad Fosse, enz. (1).

Den 21en november 1670 overleed Maximiliaan-Antoon. Achtervolgens bovengemelde contractuëele schikkingen werd het markgraafschap van Deinze geërfd door zijnen zoon,

Ferdinand, graaf van Merode, van Montfort en des heiligen Rijks, die het slechts een negental jaren mocht bezitten. Na zijne dood (1679) volgde hem zijn oudste zoon,

Maximiliaan-Albrecht, graaf van Merode, van Montfort en van het H. Rijk, erfelijk hoogavoué van Fosse, luitenant-generaal en gouverneur van Brussel, op. Geboren te Ham-sur-Heure den 17en november 1662, trad hij den 5en april 1687 in den echt met Clara-Eleonora-Charlotta, princes van Salm, dochter van Karel Florentien Wild en Rijngrave Neufville, graaf van Salm, enz., en Gabriëlla van Lalain, gravin van Hoogstraten; na het overlijden zijner gemalin (1700) sloot hij den 26en mei 1705 een tweede huwelijk met Maria-Magdalena van Oignies-van Coupigny.

De schadelijke gevolgen van de oorlogen der XVIIe eeuw, die den landman arm, den koophandel en de nijverheid, zooniet te niet gedaan, toch zeer verlamd en benadeeligd hadden, werden ook door de grootste en machtigste huizen onzes lands gevoeld, die van den eenen kant in evenredigheid hunner eigendommen in de bekostigingen des oorlogs bijdragen moesten, en van den anderen kant geene inkomsten van hunne domeinen meer genoten. Deze finantiëele crisis, die zoo algemeen was geworden, had ook eenen tak van het huis van Merode getroffen, dien der markgraven van Deinze, die meest allen in spaanschen dienst waren geweest, en hoogstwaarschijn-

---

(1) Arch. der stad Deinze, — *Reg. van Wettel. pas.*, D, 176 vo; Arch. van den raad van Vlaand., te Gent, — *Serie* R., *wetachtige kamer*, IIe *deel*, 343 vo.

Digitized by Google

lijk in die hoedanigheid het gouvernement geldelijken onderstand hadden geboden.

Zoo vond Maximiliaan-Albrecht bij zijne aankomst het markiesaat van Deinze met zware door zijne voorgangers opgenomene renten belast. Hij schijnt de man niet geweest te zijn om goederen te bezitten, die hij niet volstrekt de zijne noemen mocht, en had liever een deel derzelve aftestaan, dan ze geheel, maar belast, in eigendom te houden. Hij wendde zich, in 1699, tot den koning, om hem oorlof te verzoeken van zijn recht tot het heffen der beste hoofden in de dorpen van de kastelnij der oudeburcht van Gent te verkoopen. Den 30en november deszelfden jaars werd hem de toestemming daartoe verleend, mits aan Z. M. den 10en penning der koopsom te betalen (1), en den 2en januari 1700 verleed het contract van verkoop reeds vóor den notaris Abraham de Smet, te Gent. Elk dorp (2), waar de markgraaf van Deinze het recht had op het beste hoofd der overledene laten, was door twee gevolmachtigde schepenen vertegenwoordigd, die, in naam der gemeente handelende, hare ingezetenen ervan vrijkochten; de markgraaf was er vertegenwoordigd door zijnen intendent, den heer Jan-Baptist Herry. De koop werd gesloten voor 27,000 guldens Vlaamsch van 20 stuivers ieder, boven 10 patakons voor « wijnkoop » en 30 idem als bijdrage in de kosten (3).

Wij hebben het hiervoren gezegd, een zijner voorzaten, Maximiliaan-Antoon, had in 1665 de heerlijkheid van Astene aan jonkheer Frans de Stoppelaere verpand. Maximiliaan-Albrecht, die het markiesaat van Deinze rechtstreeks en zuiver wilde bezitten, eischte de heerlijkheid van Astene terug. Dit schijnt nogtans naar zijnen wil niet gelukt te zijn : de heer van Astene weigerde er afstand van te doen, en de zaak verscheen voor het gerecht. Markgraaf Maximiliaan-Albrecht heeft het einde van het rechtsgeding niet beleefd, dat bij eene

---

(1) Arch. van den raad van Vlaand., te Gent, — *Brieven ende Rescriptiën*, 1697-1702, bl. 310.

(2) Men kan deze zien in het *bew.*, nr 8 (Heerl. en Markgr.)

(3) Arch. van den Raad van Vl., — *Serie* R., *wetachtige kamer*, IIIe deel, bl. 83 vo

Digitized by Google

transactie, den 20en mei 1711, tusschen zijnen zoon en opvolger,

JOACHIM-MAXIMILIAAN-MARIA-JOZEF-HYACINTHE, graaf van Merode, van Montfort en des heiligen Rijks, en jonkheer Adriaan-Jozef van den Hecke, schoonbroeder en erfgenaam van den overleden Frans de Stoppelaere, gesloten, vereffend werd. (zie *bew.*, HEERL. EN MARKGR., nr 12).

Joachim-Maximiliaan-Maria-Jozef-Hyacinthe was eene spruit uit het eerste huwelijk en geboren den 14en meert 1690; hij werd den 1en juli 1708 vaandrager bij het regiment waalsche garden, en kapitein bij hetzelfde regement den 12en juli 1712; in deze hoedanigheid doet hij den geheelen veldtocht van den erfenis-oorlog, en verlaat, met den hertog van Havré, den dienst van Philips V.

Hij huwde : 1°, den 12en meert 1715, jonkvrouw Joanna-Philippina, gravin van Merode en Groesbeek; 2°, in juli 1728, Maria-Felicita de Jauche de Mastaing, erfachtige vrouw van Mamez en Marthes. Hij overleed den 9 augusti 1740, en werd opgevolgd door den oudsten zoon uit zijn eerste huwelijk,

JAN-KAREL-JOZEF (1), graaf van Merode, Montfort, Groesbeek, Waroux en des H. Rijks; baron van Duffel, Ste. Catharina-Wavre, Waalhem, Saultour, Houffalise en Gossencourt; burchtgraaf van Wavremont, Viller-sur-Lesse, Jeherenne; heer van Ham-sur-Heure, Nalines, Fontenelle, Rochnies, Drongen, Petegem, Astene, Solre-sur-Sambre, Lisseræul, Faubreux, Rijsel, Masakker, Appelterre, Ossogne, Crupet, Gourgechon, Naron, Jambjoulle, Severij, Wanzenne, Vigné, Gozée en Marbais; erfelijk hoogavoué van de stad en aankleven van Fosse. Den 12en januari 1744 trad de nieuwe markgraaf in den echt met Maria-Flora-Charlotta-Theresia, dochter van Leopold-Philips-Karel-Jozef, hertog van Aremberg, en den 13en november 1765 werd hij door den keizer van Oostenrijk

(1) De *Nobiliaire des Pays-Bas*, I, 209, verwaart deze met zijnen volgenden broeder, *Maximiliaan-Maria-Victor*, die, als blijkt uit de registers, te Ham-sur-Heure den 26en augusti 1716 geboren is, en in zijne kinderjaren overleed.

Digitized by Google

tot ridder van het *Gulden Vlies* verheven (1). Hij overleed den 10en augusti 1774; zijn opvolger was zijn broeder van het tweede bed,

BALTHAZAR-PHILIPS, graaf van Merode, van Montfort, Waroux, Groesbeek en des H. Rijks; baron van Duffel en Sautour; burchtgraaf van Wavremont en Jeherenne; heer van Mamez, Marthes, Severij, Wanzenne, Ham-sur-Heure, Nalines, Fontenelle, Rogné Miertenne, Ossogne en Crupet; erfelijk hoogavoué der stad en aankleven van Fosse; kamerheer van hunne K.K. en K.K. M.M., enz. Hij was geboren den 20en november 1736,(2) en trad den 16en september 1769, bij contract, verleden op het kasteel van Mulle, in huwelijk met Louisa-Ferdinandina-Hendrika van Beauffort van Artois, kanonikers van Nijvel, eene zeventienjarige jonkvrouw, in den echt (3). Dit huwelijk had droeve gevolgen: er waren geene kinderen uit gesproten, en het werd, in 1780, bij echtscheiding verbroken (4). — De

---

(1) Ziehier wat de *Gazette van Gend*, van den 12en december 1765, omtrent de feesten, die te Deinze bij die gelegenheid plaats grepen, bevat:

« Bailliu, Burgemeester ende Schepenen dezer stad Deynse tydinge bekomen hebbende dat het aen Zyne Majesteyt den Keyzer behaegt had van op den 13 november lestleden Zyne Exellentie den marquis van Deynse, heer dezer stad ende marquizaet, tot ridder van het doorlugtig order van het Gulde Vlies te benoemen, hebben ter dezer gelegentheyd heden (8 december) een solemnele Misse van Dankbaerheyd laeten celebreren, gevolgd van den lofzang *Te Deum Laudamus;* gedurende de Misse werden dry salvos uyt het kleyn geschut geschoten, vervolgens wierd er een treffelyke maeltyd gegeven waerby tegenwoordig waeren de voornaemste inwoonders dezer stad; de gezontheyd van Zyne Exellentie wierd onder het luyden der klokken ingesteld. 's Avonds waeren door geheel de stad verligtingen en vreugdevieren aengesteken die tot laet in den nacht gedueerd hebben; en in het stadhuys wierden ververschingen aen het gemeyn volk uytgedeeld, hetwelk hunne blydschap en vreugd over de promotie van Zyne Exellentie ten vollen liet uytblyken : en waer 't dat de omstandigheden toegelaeten hadden, zoude men de vreugde bedryven door een bal gesloten hebben. »

(2) Volgens anderen, zelfs goede ingelichten, den 1en september 1735.

(3) GOETHALS, — *Miroir des notabilités nobiliaires de Belgique, des Pays-Bas et du Nord de la France*, bl. 485.

(4) *Idem.*

Digitized by Google

markgraaf van Deinze overleed in Oostenrijk den 28en mei 1816 (1).

De tak der markgraven van Deinze is door het huwelijk (1en juni 1778) van Maria-Jozephina-Felicita-Gisleina van Ongnies, princes van Grimberge, gravin van Mastaing en Coupignies, erfgename van hare twee oomen, Jan-Karel-Jozef en Balthazar-Philips, markgraven van Deinze, die kinderloos overleden, en van hare moei, Felicita de Jauche, — met Willem-Karel-Gislein, graaf van Merode-Westerloo, met dezen tak versmolten.

Dit huis heeft te Brussel, in de Wollestraat, nog een hotel; een opschrift,

HOTEL DE MERODE DEYNZE

in eenen boven de ingangdeur gemetselden steen gehouwen, vereeuwigt den titel en het recht dat zijn voorgeslacht eertijds te Deinze bezat.

(1) *Idem.*

Digitized by Google

DERDE HOOFDSTUK.

GESCHIEDENIS.

§ I. — Deinze door de Noordmannen verwoest. Samenkomst te Deinze van den koning van Frankrijk en Willem van Normandië met de vlaamsche burgers. Gwijde van Dampierre, de adel en de burgerij; verdeeldheid in de volksstanden van Vlaanderen. Oorlog tusschen Vlaanderen en Frankrijk; Deinze versterkt. Karel van Valois valt met een machtig leger in Vlaanderen; Deinze verwoest en verbrand. Graaf Gwijde trekt naar Parijs, vergezeld van een deinsche deputatie. Oorzaak van nieuwe beroerten. Vlaanderen verlost.

Onder geschiedkundig betrek komt Deinze niet zeer vroeg voor. Hoe oud deze stad ook zij, moet zij lang het geluk gehad hebben geen bloed van den oorlogmoord op haren bodem of in hare nabijheid te hebben zien stroomen. Nogtans schijnt zij rond het jaar 885, gelijk het meeste deel der toen reeds bestaande en op de Lei gelegene steden en kloosters, een der slachtoffers van den verdelglust der Noordmannen geweest te zijn, die, na den winter te Kortrijk doorgebracht te hebben, met het begin der lent de geheele streek der Menapiers en Zweven verbrandden en verdelgden (1), hoewel ons daaromtrent, voor Deinze, zeer onzekere bescheiden zijn overgebleven.

Het eerste historische feit, waarbij er in de algemeene geschiedenis des lands bepaaldelijk van Deinze wordt gewaag gemaakt, betreft de nagelatene erfenis van Karel de Goede, den 2en meert 1127 (n. st.) in Sint Donaaskerk te Brugge onder de

(1) Edward Le Glay, — *Histoire des comtes de Flandre*, I, 47.

Digitized by Google

bijl der zonen en kleinzonen van eenen zekeren Erembold, eertijds kastelein van Brugge, gevallen.

Omtrent eene maand na de moord van den lofweerdigsten der graven van Vlaanderen, drong Lodewijk VI, koning van Frankrijk, aan het hoofd van een machtig leger Vlaanderen binnen, om aan het land Willem van Normandië als graaf optedringen. De andere mededingers naar den graaflijken troon waren Willem van IJperen; Arnold de Deen, zoon van eene van Karels zusters; de gravin van Holland, voor haren zoon Dirk VI; Dirk van den Elzas, wiens moeder de zuster was van Adela, Karels moeder; Arnold van Denemark, neef van den vermoorden graaf; Hendrik, koning van Engeland, en Baudewijn III, graaf van Henegouw.

Na de baanderheeren en edelen van Vlaanderen op den 20en meert 1127 te Atrecht bijeengeroepen te hebben, en hun aldaar zijnen beschermling te hebben voorgesteld, trok de koning met zijn leger dieper het graafschap in, en nam hij bezit van Deinze. Middelerwijl vergaderden de vlaamsche burgers te Brugge om over de belangen van het land te beraadslagen, en verbonden zij zich aldaar bij eede van den weerdigsten en bekwaamsten der medeburgers tot graaf te verkiezen; doch de beloften en giften van den koning van Frankrijk, en het ontzag der groote krijgsmacht, die hem vergezelde, deden weldra de kans ten voordeele van Willem van Normandië keeren.

In de eerste dagen van april begaven zich de burgers van Brugge, vergezeld van de afgeveerdigden van Gent, te Deinze bij koning Lodewijk en Willem van Normandië. Daar stelden zij, den 4en derzelfde maand, den vorsten verscheidene voorwaarden, en, onder andere, de afschaffing van den tol en van het woonrecht voor; zij eischten zelfs het recht om volgens hun goeddunken en de tijdsomstandigheden hunne wetten te mogen wijzigen.

Willem nam de voorwaarden aan, en werd, na al de rechten van het land bezworen te hebben, tot graaf van Vlaanderen uitgeroepen.

Met het einde der XIIIe eeuw komt Deinze met meer klaarte op het historische tapijt te voorschijn, en wordt zij, als 't ware, van toen af, tot een bestendig tooneel van moord, brand en plundering verkozen.

Digitized by Google

Gwijde van Dampierre, een zoo onvoorzichtige, als te vertrouwlijke vorst, bevond zich, van zijne troonsbeklimming af, in eenen zeer moeilijken toestand: de oude adel voedde reeds sedert lang eene soort van afgunst jegens de door koophandel en nijverheid rijkgewordene burgerij, afgunst die Vlaanderens vorst met groot gevaar bedreigde en die hij, in het belang zijner staten, had moeten trachten te bedaren en de twee vijandige standen tot een punt van verbroedering brengen.

Hiertoe was graaf Gwijde niet geschikt, weshalve zijne heerschappij voor Vlaanderen zoo gevaarlijk als nadeelig wierd. Inderdaad, welhaast ontstond er eene niet meer te vereenigen staatkundige volksplitsing in Gwijde's staten, waarvan de aanhangers der eene partij, meer voor Frankrijk genegen, *Leliaards* werden genoemd, en die der andere partij, den graaf aangekleefd, zich *Klauwaards* heetten. De eerste bestond uit den hoogen adel, de tweede uit eenige edelen met al de neeringen, de geheele burgerij en de werklieden aan hunne zijde.

Philips de Schoone, koning van Frankrijk, die aldaar in 1285 den troon beklom, met een inlijvend oog op Vlaanderen loerende en al de inwendige omgangen en gebeurtenissen onzes graafschaps gadeslaande, nam de minste verkoeling der Vlamingen ten opzichte van hunnen vorst te baat om ze tegen hem te verbitteren en na zich te trekken. Van eenen anderen kant moesten de politieke betrekkingen, die Gwijde met den listigen Philips en met Eduard I, koning van Engeland, had, betrekkingen die in onze vaderlandsche geschiedenis genoeg gekend zijn, den graaf in een zeer neteligen en Vlaanderen in eenen hoogstgevaarlijken toestand brengen. De eene moeilijkheid verbeidde de andere niet, en welhaast borst een bloedige oorlog tusschen Frankrijk en Vlaanderen los (1297). Het grootste deel onzes bodems was algauw door de zuider-mogendheid veroverd.

Gwijde zocht zich door eenen wapenstilstand, die hem vergund werd, te redden. Beide oorlogvoerende partijen namen dezen tijd te baat om de steden, die in hun bezit waren, te versterken. Brugge werd door de Franschen met wijde wallen, vestingen en poorten omringd, en de graaf van Vlaanderen

Digitized by Google

deed dezelfde werken te Damme, Aardenburg, Gent, Deinze, Oudenaarde en Cassel uitvoeren.

Gwijde, die in dien tusschentijd door geldstortingen en andere middels den graaf van Holland en eenige duitsche heeren na zich getrokken en 't bestuur van het hem nog behoorende deel zijns graafschaps in handen van zijnen oudsten zoon, Robrecht van Vlaanderen, heer van Bethune, enz., gesteld had, was zich in het kasteel van Rupelmonde gaan ophouden.

Het begin van 1300 was als einde der wapenschorsing bepaald. Nauwelijks was dit jaar aangebroken, of Karel van Valois, broeder des franschen konings, sloeg zich met een machtig leger vóor Brugge neder, waar hij door de grooten der stad, meest allen tot de partij der. Leliaards behoorende, niet ongunstig werd ontvangen.

De verdediging van eenige vlaamsche steden werd vervolgens door Robrecht van Bethune in handen zijner broeders en vertrouwelingen gesteld. De bewaring van Deinze werd aan Jan van Namen toevertrouwd. Maar de Franschen, uit oorzaak hunner talrijke benden, en door de onverschilligheid, die inderdaad onder een groot deel des vlaamschen volks bestond, hadden wederom weldra de bovenhand; zij vernielden een groot deel der vlaamsche steden, randden het heerlijke verblijf van Philips van Maldegem aan, staken het in brand, versloegen wel 400 zijner mannen, en breidden een algemeenen schrik over Vlaanderen uit. Met het begin der lent deed Karel van Valois eene nieuwe vernielende omreis door een deel van Vlaanderen, en verwoestte al wat hij in de omstreken van IJperen, Deinze, Gent en Damme ontmoette; hij versloeg de bezettingen der drie eerstgenoemde steden, stak deze in brand, doch overmeesterde de laatste slechts den 23en april daaropvolgende.

Korts nadien begreep de oude Gwijde dat het grootste deel zijns graafschaps, door de franschen verleid, hem ongenegen was geworden. Zonder troost, verarmd, zelfs door de Engelschen en eene menigte graven en prinsen, met welke hij in 1296 een verbond had aangegaan, verlaten, wendde hij zich tot Karel van Valois, die hem, om vredeswille, aanraadde zich tot Philips, den franschen koning, te begeven. Een vijftigtal hem getrouw geblevene edelmans, benevens eene deputatie van

Digitized by Google

zoogezegde Klauwaards der steden van IJperen, Deinze en andere plaatsen (1) vergezelden den graaf naar Parys.

De geschiedenis van dezen listigen trek en sluwe behandeling te Parys van den graaf en zyn gevolgd zyn genoeg gekend.

Philips, die zich korts nadien als graaf van Vlaanderen had doen erkennen, stelde de landvoogdij over onze provinciën in handen van Jacob van Chatillon. Eene menigte nieuwe zware lasten, strijdig met de privilegiën veler steden, werden den verarmden lande afgeperst en de neeringen en ambachten gekortvlerkt. Welhaast begrepen de Vlamingen dat zij het met een baatzuchtig opperhoofd, dat enkel eigenbelang betrachtte en dat des volks voor niets telde, te doen hadden; uit alle oorden des lands zag men Klauwaards te voorschijn komen, die zich na het voorbeeld van die van Brugge, openlijk tegen den franschen overheerscher verklaarden, en in 1302, in den sporenslag, waaraan, onder anderen, Arend Drubbele, baljuw van Deinze, deel nam, de verlossing des vaderlands bewerkten en te zelfden tijde het feodale stelsel eenen allergevoeligsten knak toebrachten.

§ II. — Aangroei der volksmacht; de gemeenten staan op tegen hunnen graaf. Lodewijk van Nevers beklimt den graaflijken troon; staat de haven van Sluis af. Oproer hieruit gesproten. Het brugsche leger te Deinze; slaat het beleg voor Oudenaarde; bereidt zich tot dat van Gent; dit ontwerp den Gentenaren bekend; deze schaffen zich allerhande oorlogstuigen aan; bereiden zich tot eenen uitval; plechtigheden te Gent; vertrek der Gentenaren; komen aan binnen de heerlijkheid van Nevele; ontmoeten de Bruggelingen nabij Deinze. Rekkelingslag; zegepraal der Bruggelingen. Beleg van Gent. Teraardebestelling der gesneuvelde Gentenaren. Voorstellen tot vrede. Nieuwe onlusten; Deinze verbrand.

Met den zegepraal te Kortrijk was Vlaanderen een nieuw leven ingetreden : van toen dagteekent die zoo rasse aangroei van

(1) Despars, II, 52. Nergens elders hebben wij van de deputatiën dier steden gewaag gevonden. Waren die 50 edelen misschien niet uit hun midden gekozen, als de eenige plaatsen zijnde, die nog den graaf genegen waren ?

Digitized by Google

het volksgezag (1). De gemeenten waren fier geworden over hunne macht; zij hadden Frankrijk doen beven, en schier zij alleen, tot spijt onzes adeldoms, het fransche ridderschap overwonnen. Van toen af had het volk zijne eigenweerde leeren kennen en de slaafsche onderwerping van den hals geschud; het achtte zich niet alleen ver boven den adel, maar kende zich bovendien het recht toe de besluiten en daden zijns vorsten te beknibbelen en er zich tegen te verzetten, wanneer het die met de belangen of de vrijheden des lands strijdig vond (2).

Zoo verklaarde het zich openlijk tegen den toenmaligen graaf, Robrecht van Bethune, die in het verdrag van Athies (1305) zijn woord gegeven had tot den afstand van drie steden van Vlaanderen (Rijsel, Dowaai en Archies) aan den koning van Frankrijk, en gevolgelijk zijne getrouwe, aldaar wonende onderdanen, die noch bloed, noch goud om Vlaanderen uit 's vreemdelings handen te ontrukken gespaard hadden, aan de wraakplegingen van den franschen koning blootstelde (3).

Deze tegenkanting bleef niet zonder invloed bij den graaf, die, niettegenstaande de aanspraak, welke Frankrijks vorst op gezegde steden maakte, den afstand derzelve lang bleef weigeren, en slechts na veel diplomatische onderhandelingen, bij gelegenheid van het huwelijk zijns kleinzoons, Lodewijk van Nevers, met de dochter des konings van Frankrijk, en op aanhoudende aanradingen van hooggeplaatste personen, er ten langenlaatste toe besloot (1320). — Voor dezen eindelijken afstand schijnt het volk, wellicht uit eerbied voor den hoogen ouderdom van den graaf, de oogen gesloten te hebben.

Na zijne dood volgde hem Lodewijk van Nevers of van Crecy in het graafschap op. Deze nieuwe vorst, die het grootste deel zijner jeugd te Parijs of in zijn graafschap van Nevers doorgebracht had, was geenszins met den geest van het volk, dat aan zijn bestuur toevertrouwd was, bekend. Bedorven door de pracht en de vermaken van het fransche hof, stond hij

---

(1) J. David, — *Manuel*, *etc.*, 87-88.
(2) *Idem.*
(3) *Idem.*

Digitized by Google

geenszins de belangen van Vlaanderen voor, maar vond in al wat maar ernstig heet niets dan walg (1).

Nauwelijks in bezit van den troon gesteld zijnde, begiftigde hij, in erkentenis der hem bewezene diensten, zijnen grootoom, Jan van Namen, met de heerlijkheid Ter-Water, of de stad en haven van Sluis, die tot dan toe aan Damme behoord had. Deze afstand, en nog meer de merkt, die er door den nieuwen bezitter ingericht werd, bedreigde den brugschen koophandel met eenen gewissen ondergang, en gaf aanleiding tot ernstige onlusten, die Vlaanderen welhaast te vuur en te zweerde stelden. De eerste dier beroerten, die eerst rechtstreeks tegen Sluis gericht waren, borst te Brugge los. Lodewijk, uit Kortrijk toegeloopen om de Bruggelingen tot bedaren te brengen, werd zelve genoodzaakt aan hunne onderneming deel te nemen en aan hun hoofd op Sluis aanterukken. Weldra was deze stad ingenomen, uitgeplunderd en verbrand. Jan van Namen werd krijgsgevangen genomen, naar Brugge geleid en aldaar in het Gravensteen opgesloten. Korts nadien uit zijn gevang ontsnappende, vluchtte hij naar Parijs, waar hij zijnen neef, graaf Lodewijk, vond, die Vlaanderen bij den Franschen koning was gaan aanklagen.

Terwijl beide deze graven zich tot eene wederwraak bereidden, doorliepen de Bruggelingen het land, alom de eigendommen verdelgende, de kasteelen terneder werpende en de heeren vermoordende; want de adel had zich voor den graaf verklaard, en de hand geleend tot de ontfutseling van Jan van Namen.

Deze wanorders, weleens door de aankomst van den graaf en door krijgsgeweld gedempt, braken los telken male dat de vorst naar Frankrijk, waar hij zijn gewoon verblijf hield, was teruggekeerd. Geheel West-Vlaanderen nam er weldra deel aan, derwijze dat deze beroerten in eenen hevigen burgeroorlog ontaardden (2).

Robrecht van Cassel, alstoen reeds heer van Deinze, oom van den graaf van Vlaanderen, die, zooals wij in het voor-

---

(1) Eug. Gens, — *Histoire du Comté de Flandre*, II, 69.
(2) J. David, 91.

Digitized by Google

gaande hoofdstuk, bladz. 85-86, gezien hebben, in gedurige oneenigheden met zijnen neef, Lodewijk van Nevers, verkeerde, schijnt zelfs de opstandelingen in 't geheim ondersteund te hebben, dunkende alzoo zijn doel betrekkelijk het beklimmen des troons van Vlaanderen beter te zullen bereiken.

De oorlog tegen de kasteelen werd van erger om erger; de opstandelingen schaften zich verscheidene opperhoofden aan, onder welke men Zeger Janssone, Lambrecht Boonen en Nicolaas Zannekyn telde. Met deze aan het hoofd, zetten zij den oorlog voort, belegerden de steden, leverden slag, en meer dan eens bekwam de graaflijke partij de nederlaag.

De graaf van Vlaanderen, Jan van Namen en een 400tal ridders, die hem vergezelden, ontmoetten te Kortrijk, in het begin van 1325, een zestal Bruggelingen, die op 's graven bevel opgeknoopt werden. Dit vernomen hebbende, trokken de opstandelingen aanstonds naar deze stad, om zich over die moord te wreken. Lodewijk, om hun de toenadering te beletten, deed de voorgeborchten in brand steken; maar het vuur zette zich tot binnen de muren der stad voort en legde verscheidene huizen in asch. Hierop schoten de Kortrijkzanen in woede, besprongen de edelen, die reeds op de vlucht waren, doodden hen in het bijzijn van den graaf, en namen deze zelfs gevangen. 's Anderdaags werd de graaf door de Bruggelingen naar hunne stad gevoerd en in de Halle opgesloten. Jan van Namen alleen ontsnapte aan hunne wraak.

Te vergeefs trachtte de fransche koning de vrijstelling van den graaf te bekomen en de bevrediging der opstandelingen te bewerken. Vrijweg antwoordden deze dat Lodewijk uit zijn gevang niet treden zou, vooraleer Gent en Oudenaarde, die nog de partij van den graaf aangekleefd waren, zich onderworpen hadden. Vervolgens wendden zij zich tot Robrecht van Cassel, die te Terwaal zijn verblijf hield, om hem het regentschap over Vlaanderen aantebieden, dat reeds voor het grootste deel in hunne macht gevallen was. Robrecht, door deze weerdigheid zijnen weg naar den graaflijken troon gebaand ziende, verhaastte zich hun aanbood te aanveerden.

Nu had de opgestane burgerij een geschikt leger op de been. Men trekt naar Deinze, welke stad aan den regent Robrecht behoorde. Daar werd het leger in twee korpsen verdeeld: het

Digitized by Google

eene, aangevoerd door Robrecht van Cassel, ging Oudenaarde belegeren; dit bestond uit het volk der aan de zeekanten gelegene en verdere West-Vlaandersche plaatsen. Het andere, uit die van Brugge, van het Vrije, der vier Ambachten en het Land van Waas samengesteld, had Walter Ratgheer tot aanvoerder. Dit werd tot het beleg van Gent beschikt.

De ontmoetingen en gevechten, die tusschen de graafgezinden en de opstandelingen schier dagelijks plaats grepen; de aangroei der macht van deze, de hardnekkigheid van gene moest vroeg of laat op eene bloedige botsing der partijen uitkomen. Dit begrepen ook de Gentenaren. Zij voorzagen zich van eenen dapperen, heldhaftigen kapitein, en verkozen daartoe Willem Wenemaer, bijgenaamd de Reus, een' man van hooge gestalte, kloek en zwaar (1); zij deden inderhaast zich allerhande alstoen gekende oorlogstuigen verveerdigen, om den vijandlijken aanval te kunnen wederstaan, ofwel om zelve eenen te wagen. Zoo leeren ons de rekeningen dier stad dat zij zich in het begin van 1325 tot 52,000 pijlen, 101,000 schichten aanschaften; van den anderen kant voorzagen zij zich van 26 groote en 17 kleine standaarden, waarop het wapen der stad prijkte, boven 3 groote en 2 smalle met dat van Vlaanderen voorzien; verder eene menigte tabbaarden, linnen en kleederen (zie *bew.*, GESCHIEDENIS, nr 1).

Deinze's bodem was bestemd om de eerste dier ontmoetingen uittestaan. Bijna den geheelen winter van 1324-1325 was deze stad door gentsche troepen bezet geweest, die er gezonden wierden « omme daer de port te houdene ende te wachtene sheren bouf van den lande » (2). Onzes wetens hebben zij er niets bijzonders verricht.

Walter Ratgheer, die, gelijk wij gezien hebben, met de belegering van Gent belast was, had, op bevel van Robrecht

---

(1) Men zie voor de bijzonderheden over dezen gentschen held DIERICX, *Mémoires sur la ville de Gand*, II, 538 en volg.; maar vooral den heer Bon JUL. DE SAINT GENOIS, *Histoire de l'Hospice de Wenemaer à Gand, et de ses fondateurs* (Messager des sciences historiques de Belgique, 1853-1854).

(2) Zie het *bew.*, GESCH., nr 1.

Digitized by Google

van Cassel, eenigen tijd met zijn legerkorps te Deinze vertoefd, terwijl Robrecht zich vóor Oudenaarde nedergeslagen en reeds het vorstelijke kasteel te Petegem in brand gestoken had.

Intusschentijd was Ratgheers ontwerp den Gentenaren aan het oor gekomen. — Het was den zondag 14en juli 1325. De geheele stad (1) stelt zich op de been: Zeger de Kortrijkzaan, heer van Drongen en marschalk van Gent, komt met zijne knechten toegesneld; de heer van Steenhuize voegt zich bij hem; de Zelschutters (2), de standaarddragers, de horenblazers (3), de wondheelers (4), allen vergaderen op eene bestemde plaats, en Willem Wenemaer stelt zich aan het hoofd. Vervolgens komen de wagens met brood, wijn, bier, linnen, geschut en andere oorlogtuigen geladen, aangereden (5); de bankklokken (6) brommen hunne plechtige toonen rond; de trompenuren (7) heffen een aanmoedigend geschal aan, en de krijgstoet begeeft zich op weg.

Het was rond den avond, wanneer het gentsche leger te Ooidonk (8), het verblijf des heeren van Nevele, op omtrent 3/4 uurs van Deinze afgelegen, aankwam. Het schijnt zelfs dat op dit slot de bijzonderste krijgsoversten, waaronder Wenemaer, den nacht doorbrachten (9), om met het krieken

---

(1) De wevers uitgezonderd. Later werden deze zelfs deels om den hals gebracht, deels uit de stad gedreven, verdacht zijnde den graaf ongenegen te wezen.

(2) *Gezellen-Schutters:* het gilde van Sint Joris?

(3-4-5) Zie voor dit al het *bew.*, nr 2 (Geschiedenis).

(6) De klokken der schepenenbanken.

(7) Horenblazers.

(8) Binnen de gemeente Maria-Leerne gelegen. Destijds was dit slot het eigendom van Walter van Néelles, zevenden zoon van Jan van Néelles, Drossaard van Vlaanderen; hij trad in den echt met Blanca, dochter van Messire van Nevele, zijnen oom. Hij trok met de Gentenaren mede naar den Rekkelingslag, alwaar hij de dood vond. — Dit kasteel, na lang aan de barons van Nevele behoord te hebben, is thans het eigendom van den heer senatoor 't Kindt de Nayer.

(9) Zie hiervoor het *Revue Belge*, tom. III, bl. 299 en volgende, alwaar, onder den titel: *Wenemaer le Géant* (1325), eene soort van geschiedkundige roman, van den heer Bon Jul. de Saint Genois, voorkomt. Volgens dit gewrocht zou Wenemaer aldaar vernacht hebben.

Digitized by Google

van den dag Ratgheer op het onvoorzienste aantetasten.

De morgend was eindelijk aangebroken. Nog eer de zon zich vertoonde, richtten de Gentenaren hunne stappen reeds Deinzewaarts. Ratgheer, aan wien ook bijtijds van het ontwerp der Gentenaren kennis was gegeven, had Robrecht van Cassel, die met zijne mannen vóor Oudenaarde lag, te zijner hulp geroepen, derwijze dat Deinze met soldaten opgepropt was. Door een « schamele vraukijn van den Bruchschen quaertiere, diet hemlieden al passerende haren wech (by aventure), hoorde jeghens elcanderen vertrecken, haers gheen gade slaende (zo nieuwe ende ongheweune crijchslieden pleghen) » (1) gewaarschuwd over de aankomst van Wenemaer, waren Ratgheer en Robrecht van Cassel al zoovroeg met hunne krijgsmannen op de been, als de Gentenaren zelve. Zij trokken stoutmoedig deze tot aan de Rekkelingbrug, de grenslijn tusschen Deinze en Bachte, te gemoet, alwaar zij stand hielden, om er den Gentenaren het hoofd te bieden (2).

Nauwelijks het leger in slagorde gesteld zijnde, komen de Gentenaren van tusschen de boomen, die alstoen nog de baan omringden, te voorschijn. Wenemaer, zoo verbaasd, als eenigszins aangedaan (3) over deze zoo onverwachte ontmoeting, keert zich tot zijne volgeren en gebiedt den aanval; Robrecht van Cassel en Walter Ratgheer schieten met hunne mannen op hem aan, en de vijandlijke legers waren handgemeen geworden (4).

De broederslachting was begonnen: moordige zweerden slingeren door het ruim, puntige goedendags bonzen tegen elkander, pijlen en schichten mengen zich in den strijd, harnassen worden verbrijzeld, en menschenbloed spuit op den bodem. Het leger der opstandelingen moet buigen onder de

---

(1) Despars, II, 261.

(2) *Idem.*

(3) *Idem*, 262.

(4) Het gentsche leger wordt door de meeste geschiedschrijvers op 20,000 man geschat; de heer Bon Jul. de Saint Genois (*Hist. de l'hosp. de Wenemaer*), wil dat de Gentenaren maar rond de 4000 in getal waren.

Digitized by Google

dappere Gentenaren (1). Robrecht van Cassel, wiens roem en streving naar den troon ook met de nederlaag verijdeld werd, dringt wanhopend, maar razend met zijn ros tot binnen de vijandlijke schaar, schiet op Wenemaer, den gentschen ruwaard, aan, dien hij met zijn zweerd den schedel klieft (2).

Daardoor was de zegepraal der Bruggelingen verzekerd. Op Wenemaer steunde al de hoop, al de trouw der Gentenaren (3); zijne aanwezigheid alleen boezemde hun moed en onversaagdheid in.

Het gevecht had al lang geduurd, want de zon was reeds tot een hoog standpunt geklommen, en eene onverdraaglijke hitte heerschte in den dampkring (4). De slachting werd van wreeder om wreeder. Dezen getroffen door het verlies van hunnen grootsten held, van hem, wiens woord meer vermocht dan misschien honderd goedendags, werden moedeloos; genen aangevuurd door het behaalde voordeel, opgehitst door eenen naar roem en gezag strevenden aanvoerder, versterkt door de overtuiging dat zij zich van de willekeurigheden der edelen vrijmaakten, vochten als leeuwen, en de schrik daalde in de herten der graafgezinde Gentenaren (5). Welhaast zag men deze zich door eene onregelmatige vlucht verspreiden, die door hunne overwinnaren werd tebaat genomen om ze te achtervolgen en op de onbermhertigste wijze aftemaken. Van zoohaast de Bruggelingen van het slagveld meester waren, begon-

---

(1) Le Glay, II, 371.

(2) A. d'Huygelaere, zegt in de aanteekeningen van zijne *Nationale Poëzy*, alwaar, in een uitgebreid gedicht, dien gentschen held met eer en lof wordt bezongen, dat men heden nog in de kapel van Wenemaershospitaal, op de Veerleplaats te Gent, eenen grooten paternoster bewaart, dien hij in het gevecht over den hals droeg, waarvan nog twee bollekens het teeken van den zweerdslag dragen; alsook dat men in 1843, nabij de Rekkelingbrug, eenen gouden penning opgedolven heeft, waarop, langs de eene zijde, Wenemaer in eene « duchtige krijgshouding » afgebeeld staat en die, langs de andere zijde, het wapen der stad Gent draagt. Deze penning, dien wij te zien gekregen hebben, wordt bij zijnen neef, den heer Karel d'Huygelaere, te Deinze, bewaard.

(3) Despars, II, 262.

(4) *Idem.*

(5) *Idem.*

Digitized by Google

nen zij met het doode lichaam van Wenemaer den spot te drijven : zij bonden het op zijn door hen gevangen peerd, en joegen het dier de bosschen in. Na lang in de houtkanten, tusschen hagen en grachten gedwaald te hebben, kwam het rond den avond met zijnen last op Ooidonk toe, vanwaar het des morgends vertrokken was (1).

Robrecht van Cassel, door dezen zegepraal vervoerd, brak het beleg van Oudenaarde voorgoed op, om gezamenlijk met Ratgheer dat van Gent te beginnen.

Van zoohaast de Gentenaren zich daartoe veilig zagen, zonden zij een zestal mannen naar Rekkelingbrug, om er de gesneuvelden, alsook die, welke in de vervolging gedood waren, waarvan zij er « XXVI ofte meer » (2) vonden, ter aarde te bestellen; van den anderen kant deden zij de gekwetsten door goede heelmeesters verzorgen (3).

Om een einde aan dien burgeroorlog te stellen, zond Karel IV, koning van Frankrijk, nieuwe gezanten naar Vlaanderen, om de vrijstelling van den graaf te bekomen en de bevrediging der partijen te bewerken. De Bruggelingen stemden eindelijk op zekere voorwaarden toe; maar zich bedrogen meenende, kwamen zij aan hun woord te kort, en verwekten zij nieuwe onlusten, die heviger nog dan de voorgaande waren. Jan van Namen werd door de Gentenaren als gouverneur-generaal gedurende het gevangenschap van Lodewijk van Nevers aangesteld. Hij behaalde hier en daar al een voordeel op de opstandelingen, doch had ze gewis nooit ten volle kunnen overwinnen, zonder de tusschenkomst van Philips van Valois, koning van Frankrijk, die ze in augusti 1328 nabij Cassel met eene volkomene nederlaag sloeg.

---

(1) Bon Jul. de Saint Genois, — *Wenemaer le Géant.*

(2) Zie *bew.*, Gesch., n^r^ 2.

(3) « Item Janne van Eugem van. I. dagh. ; item Janne van. I. dagh dat hi was te Deunze, daer hi was ghequitst ende lagh tsijnt te bedde.

» Item meester. W. Speliarde van. IX. zieken te ghenesene die waren ghequitst vor Deunze . . . . . IX. lib.

» Item meester H. Elijase van. VI. zieken die waren ghequitst ter selver stede . . . . . XII. lib. »

Arch. der Stad Gent, — *Rekeningen der stad, reg.* 1314-1325, fol. 195 v° en daaromtrent.

Digitized by Google

Vervolgens deed Lodewijk van Nevers, die reeds in zijn gezag hersteld was, strenge maatregelen nemen tegen de opgestane steden, en wel bijzonderlijk tegen de opperhoofden der oproerlingen, waarvan de eene onthoofd, de andere geradbraakt werd. Onder deze laatste bevond zich de baljuw van Deinze, Goossijn van Hoodeghem (zie blz. 42), die, indien wij het wel voorhebben, zich in 1325 met eenige Deinzenaren bij de oproerlingen gevoegd had. Het was uit dien hoofde dat het de geheele stad boeten moest, die, zooals DESPARS (1) verhaalt, op einde van 1328 door de Gentenaren te vure werd vernield «eensdeels ten fine dat hem dierghelijcke gheboufte daer voortan niet meer inne en omthielde, maer meest in wederwrake van dat zyder (nu gheleden drie jaer) zo qualick omthaelt gheweest hadden van die van Brugghe (ghelijck wij voren ghehoort hebben» (2).

Men denke evenwel niet dat de Deinzenaren zich als lafaards handelen en hunne vijanden ongehinderd tot de stad lieten naderen; integendeel, het schijnt zelfs dat zij de Gentenaren, zooniet tegemoet trokken, hen na de gepleegde kwaadwilligheden achtervolgden en er menige van om den hals brachten (3).

---

(1) *Cronijcke*, enz., II, 298.

(2) Ziehier wat de rekening der stad Gent, van 1328, daaromtrent bevat: «Item, ghaven dontfangers scepenen Ghiselbrecht den Grutre, Gerolf Bette, Janne van Audenaerde, Michiel Deynote, Janne Lievins, Livine van Adenghem, J. van Smetlede ende met hemlieden P. van den Mersch; Item, bede den bailliwen ende van den hoftmannen, Salemone Borluut, Janne de Mets ende Willem van Varnewyke; Item den here Janne den Temmerman ende Janne Deinote, ende alle haren cnapen ende meisenieden die voren ute sondages na Sente Gillis dagh met onser porters, turs (te peerde) ende te voet, te Deinsewart omme Deinze te verberne, also si daden..... » *Stadsrekeningen van Gent*, 1326-1829, fol. 241.

(3) Item, den Frermineure van ere capelrien eenen jare elkes dages messe te seegene over de ghene die bleven voer Deunze en upten wech. *Item*, bl. 226 v°.

Digitized by Google

§ III. — De leibrug te Deinze op bevel van Jacob van Artevelde afgebroken. Begin der heerschappij van Lodewijk van Male; zijne geldverkwistende neiging. De Gentenaren weigeren hem door geldmiddelen te ondersteunen. De Bruggelingen staan hem de gevraagde bijlage toe; in erkentenis geeft hij hun oorlof eene vaart van hunne stad naar Deinze te delven. Opstand der witte Kaproenen; verjagen de brugsche aardewerkers. Gevecht te Gent; zegepraal der witte Kaproenen; Deinze treedt hen bij. Oorlog tegen den adel; gevolgen; vrede getroffen. Eene gentsche deputatie trekt den Graaf van Vlaanderen tot Deinze te gemoet; zijn verblijf te Gent. Misnoegen der witte Kaproenen; zij verbreken de vrede en vernielen de adellijke verblijven rond hunne stad. Deinze versterkt. Vrede getroffen, en verbroken door de Bruggelingen; verscheidene steden, waaronder Deinze, sluiten zich bij hen aan. De graaf van Vlaanderen behaalt nieuwe voordeelen; Deinze valt in zijne handen. Wapenstilstand. De vijandlijkheden worden voortgezet; Deinze ingenomen. Lodewijk van Male schaft zich te Brugge een machtig leger aan; gevecht te Nevele; zegepraal der Bruggelingen. Vrouwen en kinders vluchten uit Deinze; deze stad wordt uitgeplunderd en verbrand. Vredevoorstellen; zij mislukken. De oorlog wordt hernomen; de Gentenaren belegeren Deinze; breken op; hernemen de belegering; vruchtelooze pogingen; keeren met hunne dooden en gekwetsten naar Gent terug. Philips van Artevelde tot ruwaard van Vlaanderen aangesteld; zijn bestuur en krijgsverrichtingen. Wraakplegingen op Deinze. Vrede getroffen.

Eene halve eeuw, een tijdvak, gedurende hetwelk de gemeenten, niettegenstaande de geledene nederlagen en vernederingen, onder het wijze bestuur van Jacob van Artevelde nieuwe blijken van leven en macht gegeven en zich de vurige vijanden der verdrukking getoond hadden, was heengevloden zonder dat er aanteekenensweerdige voorvallen te Deinze geschiedden. Alleenlijk is er geboekt geworden dat van Artevelde, den 22en april 1338, het gentsche volk op den *Kouter* bijeengeroepen hebbende, om hem van de aankomst der fransche benden te verwittigen en gezamenlijk met hem middelen te beramen om zich tegen die « verdrukkers des vaderlands », zooals men ze terecht noemde, te verzetten, verklaarde dat hij de brug op de Lei te Deinze, die de zuiderlijke vijanden moesten overtrekken, doen opbreken had, en gevolglijk hun

Digitized by Google

de toenadering onmogelijk had gemaakt (1), — waarna hij met de gentsche gemeente zijne eerste krijgsverrichting met goeden uitslag op Biervliet ging wagen.

In het voorgaande paragraaf hebben wij met weinig woorden het karakter van Lodewijk van Nevers trachten afteschetsen. Genoeg, zooals de algemeene geschiedenis ons leert, hadden de vlaamsche gemeenten hem doen verstaan dat zij eerbied en ontzag droegen voor den vorst die hunne belangen voorstond; dat zij geene verdrukking duldden, geene berooving van privilegiën gedoogden; dat zij min nog genegen waren met den rijkdom der steden, zoo eerlijk door de nijverheid en bedrijvigheden hunner ingezetenen verkregen, tot pracht of ijdele verkwistingen bijtedragen, — doch voor dit alles was hij doof gebleven.

Zijn zoon en opvolger, Lodewijk van Male, scheen in het begin zijner heerschappij nog de stem der gemeenten te hooren klinken : « tot daar, en niet verder! » want hij legde meer verstand en voorzichtigheid aan den dag dan zijn vader, waardoor hij ook algauw de genegenheid der Vlamingen aanwon. Maar de opvoeding, die hij in zijne jonge jaren te Parijs had bekomen, had te diepe wortels geschoten in zijn hert; de ijdelheid met al hare vertakkingen, alstoen de beheerscheres van Frankrijk — die ook niet vreemd was aan een groot deel der vlaamsche gemeenten — bekwam alvroeg de bovenhand op de ernstige plichten, die hij als graaf van Vlaanderen te vervullen had. Geld verkwisten, baldadig leven en slechts het gezag over Vlaanderen voeren, om onze schatten in wellusten te verspillen : ziedaar hoe de jonge graaf zijne taak verstond (2).

Meer dan eens hadden de steden hem geldelijken onderstand geboden; meer dan eens hem daardoor in zijne eer behouden; maar, zekeren keer — korts na de Sinxenfeest van 1379 — dat hij op de korenmerkt te Gent een prachtig tornooispel gaf, waarvan de bekostiging weêral ten laste der Gentenaren viel, ontstond er onder hen een ernstig gemor, en verklaarden

---

(1) Kervyn de Lettenhove, — *Histoire de Flandre*, III, 196.
(2) Zie hierover Eug. Gens, — *Hist. du Comté de Flandre.*

Digitized by Google

zij ronduit dat zij geenszins genegen waren nog met « een enkele mijte te contribuerene » (1) tot die tot niets nuttigs strekkende feesten.

Lodewijk van Male, hierover verontweerdigd, verliet aanstonds deze stad en begaf zich naar Brugge, wier inwoners hem de door Gent geweigerde subsidie beloofden te betalen.

Ten jare 1332 hadden de Bruggelingen eene vaart beginnen delven, die het Minnewater aldaar met de Lei in verband brengen moest en de *nieuwe Lei* zou genoemd worden (2), doch dit werk was onvoltrokken gebleven. Nu zij den graaf hunne bijzondere genegenheid getoond hadden, verleende deze hun eene privilegie, waarbij zij gemachtigd werden het gestaakte werk voorttezetten tot in de Lei te Deinze. Daarenboven stelde hij eenen nieuwen tol op deze rivier ten laste der gentsche schippers, welken deze geenszins wilden herkennen.

Te Gent bestonden er twee machtige familiën, die sedert lang door eenen voortgezetten haat zich gescheiden hielden. De eene heette *Hyoens* (of Yoens), de andere *Mathys*. Het hoofd der eerste, Jan, was de begunsteling en lieveling van Lodewijk van Male; hij was deken van het ambacht der schippers, en in deze hoedanigheid had hij den graaf beloofd den tol op de Lei door de neeringen te doen aanveerden, waarin hij, uit oorzaak der tegenkanting, die hij bij de Gentenaren, en vooral onder de Mathysen ontmoette, niet lukken mocht. Zijn tegenstrever, Gijzelbrecht Mathys, hierin eene gunstige gelegenheid ziende om Jan te vernederen, begaf zich tot Lodewijk van Male en beloofde dezen, dat, indien hij immer in staat mocht gesteld zijn op het volk eenen dergelijken invloed uit te oefenen als dien van Jan Hyoens, hij voorzeker den tol zou doen doorgaan. De graaf van Vlaanderen hechtte geloof aan zijne woorden; hij beroofde Jan van het dekenambt, om er dezes vijand, Gijzelbrecht Mathys, mede te bekleeden (3), die inderdaad den nieuwen tol deed aanveerden. Door deze

(1) Despars, II, 498.
(2) *Jaer-boecken der stad Brugge.*
(3) Despars, II, 499.

Digitized by Google

handelwijs vatte Jan Hyoens eenen onverzoenlijken haat tegen Lodewijk van Male op. Hij nam de verkoeling der gentsche gemeente ten opzichte van haren graaf te baat, om de achting van het volk na zich te trekken; hij toonde — wellicht met overdrijving — de schadelijke gevolgen aan, die de vaart van Deinze voor den gentschen koophandel en voor de scheepvaart dezer stad moest teweegbrengen, en richtte opnieuw het genootschap der *witte Kaproenen* in, dat de sterkste mannen en grootste muitelingen der leegere klas onder zijne leden telde. Hij stelde zich tot opperhoofd dezes genootschaps aan, benoemde een drietal luitenanten, en ging met rond de 420 mannen de brugsche aardewerkers verjagen, die met het delven der vaart begonnen waren (1). Het was te Sint Joris-ten-Distel dat de ontmoeting plaats greep (2); zij doodden verscheidene brugsche werklieden en dreven de overigen op de vlucht. Lodewijk van Male, voor eenen algemeenen oploop beducht, verbood den Bruggelingen voorttedelven.

Hierdoor was de opstand geenszins gedempt; integendeel, Hyoens wist altijd middelen te vinden om de volksverbittering aantevuren en zich alzoo op den graaf te wreken.

Gijzelbrecht Mathys, die de neeringen der schippers en vleeschhouwers onder zijn bevel had, kende zich sterk genoeg om zijnen vijand, den kapitein der witte Kaproenen, nu met de wapenen aantevallen. Hierin werd hij bijgestaan door den baljuw van het burchtgraafschap van Gent, Rogier van Outerive. Beiden hadden den ondergang van Jan Hyoens gezworen; doch deze hield zich op zijne hoede, en trok, van zoohaast hij hunne aannadering vernomen had, hen met zijne Kaproenmannen en het weversambacht te gemoet. — De botsing was schrikkelijk en had plaats op den Kouter te Gent. Een moorddadige slag werd geleverd; Jan bleef overwinnaar; de adel werd verjaagd, de baljuw des burchtgraafschaps gedood, en de geheele stad viel in handen des volks.

Dit voordeel hitste de gentsche gemeente uitermate aan;

---

(1) *Idem*, 499.
(2) *Idem*.

Digitized by Google

dezelfde oorlog tegen al wat edel of graafgezind was, die een vijftigtal jaren voordien gewoed had, ontstak vannieuws en breidde zich met eene ongeloofbare snelheid uit: de burgerij van Hulst, Dendermonde, Aalst, Ninove en Deinze (1) voegde zich bij de Gentenaren, bij welken bond die van Brugge ook niet lang toefden zich aantesluiten.

Nu bevond Hyoens zich aan het hoofd van een machtig leger, maar mocht zelf zijn ontwerp niet verder uitvoeren: eene schielijke dood, waaraan het vergif, naar men wil, niet vreemd was, ontrukte hem aan zijne vrienden. Maar hij had zoo diep de overtuiging in de herten der Gentenaren weten te planten, dat zijne dood geenszins den voortgang des opstands belemmerde; integendeel, deze schaften zich algauw vier

---

(1) Men weet, het was bij onze voorvaderen, die de minste verdrukking niet duldden, eene eer aan het hoofd des legers, tot verdediging of herstelling van eenig gekrenkt recht of privilegie bestemd, ten strijde te trekken. De eerste rang achtte zich boven den tweeden, deze boven den derden, de derde boven den vierden, enz. Zoo betwistte de eene stad der andere die eervolle plaats; deze heer wilde zich met zijne mannen vóor genen stellen, en aldus ontstonden er meermaals moeilijkheden tusschen steden (*), heerlijkheden, gilden en neeringen, die zooniet tot gevechten, zeer dikwijls aanleiding gaven tot langdurige veeten, en meermaals moest de hoogere overheid er tusschenkomen, om er een verzoenend einde aan te stellen.

Wij zouden niet gelooven dat hier, in een onwettigen oorlog, dit toegepast wierd, maar hierin was ook voor Deinze, Harelbeke, Kortrijk en Thielt, nadien de hoofdplaatsen van de vier roeden der kastelnij van Kortrijk, bij een vonnis van den 29en juli 1365, gegeven door Lodewijk van Male, voorzien. Het was, luidens het stuk, slechts de bevestiging of vernieuwing van eene reeds bestaande sententie, ten jare 1338 door de schepenen van Gent uitgesproken, maar werd gegeven om een einde te stellen aan eenige moeilijkheden die tusschen Deinze en Thielt, omtrent den rang, waartoe zij in het vormen van een leger recht hadden, opgerezen waren. Er werd bepaald dat Kortrijk aan het hoofd, daarna Harelbeke, vervolgens Thielt en na deze stad Deinze, indien het geval zich voordeed, ten strijde trekken zou (zie *bew.*, GESCHIEDENIS, nr 3).

(*) Dit greep, onder andere, ten jare 1304 plaats tusschen Gent en Brugge. Beide steden wilden de eer hebben aan het hoofd te staan van hun nieuw leger, waarmede zij den inval der Franschen weêrstand bieden moesten.

Zie DESPARS, II, 135-136.

Digitized by Google

andere opperhoofden aan, die zij onder de stoutmoedigste en onversaagdste mannen kozen. Deze waren Jan Bruneel, Jan Boels, Pieter van den Bossche en Raze van Herzeele. Hunne macht groeide van dag tot dag aan, bijzoover dat zij op korten tijd al de steden van Vlaamsch-Vlaanderen, ter uitzondering van Aalst, Dendermonde (die tot den graaf wedergekeerd waren) en Oudenaarde met zich hadden.

Deze nieuwe opperhoofden trokken met brandenden moed te velde; zij belegerden Dendermonde en Oudenaarde, vóor welke laatste stad zij het langst volhielden en op het punt waren haar, bij gebrek aan mondsbehoeften, te zien overgeven, wanneer graaf Lodewijk, bevreesd voor zijnen troon, de hulp zijns schoonzoons, den hertog van Bourgondië, inriep, die het zonder geweld van wapenen zoover wist te brengen, dat den 3en december 1379 de vrede op voor de opgestane steden zeer voordeelige voorwaarden werd geteekend.

Eene dier voorwaarden besprak dat de graaf van toen-voortaan zijn verblijf te Gent houden moest, waar hij zich inderdaad begaf. Vier en twintig der oude notabelen van Gent trokken hem tot Deinze te gemoet (1), om hem stoetsgewijze binnen hunne stad te leiden. Men onthaalde er hem met geschenken, die hij zeer koel aanveerdde, zeggende dat hij niets verlangde dan het genootschap der witte Kaproenen ontbonden en de moord van zijnen baljuw gewroken te zien. 's Anderdaags begaf hij zich, op aanrading der overheid, naar de merktplaats, om met het volk te spreken; doch ontmoette onderwege schier anders niet dan witte Kaproenen. Wanneer Lodewijk van Male, op het einde zijner aanspraak, op de ontbinding dezes genootschaps viel, ontstond er onder het volk een gemor, dat hem genoeg den ongunstigen weêrklank zijner woorden deed verstaan.

Hij verbleef slechts vijf dagen te Gent, en keerde naar Rijsel terug. De oorlog ontstak opnieuw, waarin de Gentenaren zich wederom de heethoofdigsten toonden: zij vernielden bijna al de adellijke verblijven rond hunne stad, omdat het meeste deel der grooten zich voor den graaf genegen toonden. Zij

(1) Despars, II, 510.

Digitized by Google

trokken ook naar Deinze uit, welke stad zij versterkten, van eene bezetting en « van als dat ter orloghe diende » voorzagen (1).

Bijna dagelijks grepen er gevechten plaats, waarin de graafgezinden hier en daar ook al een voordeel behaalden, tot dat men eindelijk, den 9en juni 1380, tot de vrede geraakte, die slechts tot den 8en augusti daaropvolgende duren mocht, en dezen keer te Brugge door een geschil, tusschen eenige edelen en eenige wevers opgerezen, verbroken werd. De witte Kaproenen en de wevers van Gent namen weldra de partij der opgestane Bruggelingen, bij welke Deinze, Rousselare, Thielt en IJperen niet lang toefden zich aantesluiten.

De graaf van Vlaanderen, deze herbegonnen bewegingen vernomen hebbende, stelde zich zelve aan het hoofd der brugsche krijgsmannen, met welke hij naar Thorhout trok, en door die van Veurne, Nieuport en Bergen vervoegd werd. Hij versloeg de Gentenaren vóor IJperen, en de IJperlingen vóor Dixmude; Gent werd belegerd, en Kortrijk gaf zich over aan Lodewijk van Male, die reeds volkomen overwinnaar van Vlaanderen meende te zijn, want meestal de geringere steden, waaronder Deinze, waren in zijne handen gevallen of hadden zich, gelijk Kortrijk, overgegeven.

De winter schorste de krijgsverrichtingen op, die met het aanbreken der lent van 1381 geweldiger dan ooit hernomen werden. Gent had de burgers van 15 tot 60 jaren oud onder de wapenen geroepen en een leger van 80,000 man op de been gebracht. Dit werd in zes korpsen verdeeld : het eene werd met de bewaring der stad zelve belast, terwijl de vijf andere te velde trokken, zich naar Dendermonde, Geeraardsbergen, Kortrijk, Deinze en de vier Ambachten richtende. Deinze werd ingenomen, de voorgeborchten van Kortrijk verbrand en de vier Ambachten bezet; het Land van Waas, ter uitzondering van de sterkten van Beveren en Rupelmonde, sloot zich bij de Gentenaren aan. Graaf Lodewijk, van zijnen kant, had zich te Brugge ook een leger van 60,000 man weten aanteschaffen, van welke hij er rond de 20,000 op Nevele afzond, waar eene bende van 6,000 Gentenaren, aangevoerd door Raze van Her-

(1) Despars, III, 16. — Men zie vooral het *bewijsstuk* nr 4 (Gesch.).

Digitized by Google

zeele en Jan van Lannoy, zich had neêrgeslagen. Deze twee dappere ridders, die met hert en ziel de volkszaak voorstonden, toefden niet lang, niettegenstaande hunne kleine macht, de Bruggelingen te gemoet te trekken. Dit moest hun nogtans duur, zelfs het leven en de volstrekte verdelging van hun leger kosten.

Vandaar viel de wraak der overwinnaars op Deinze, uit welke stad al de vrouwen en kinderen, op het vernemen hunner aannadering, naar Gent gevlucht waren, en al wat maar draaglijk was hadden medegenomen. Nog waren de gevluchte Deinzenaren op de baan, wanneer al wat binnen de stad te vinden was door de brugsche benden uitgeplunderd en de stad, de kerk en godshuizen te vlam en te vuur werden gesteld (1). In wederwraak staken de Gentenaren het vuur in Aaltre, Eecloo, Ursel, Maldegem en Male, korts daarna met rond de 15,000 mannen bijna geheel het brugsche Vrije plunderende.

Het magistraat, de rijke en de vredelievende burgerij van Gent, in dien aanhoudenden oorlog den volkomen ondergang van den koophandel en de welvaart hunner stad, die van dag tot dag verarmde, ziende, wendden zich tot den graaf van Vlaanderen, om hem de verzoening met de gentsche gemeente aantebieden. Hij stemde toe, op voorwaarde dat hem 500 gijzelaars in handen werden gesteld, iets waarvan de Gentenaren geenszins hooren wilden en hun nieuwe stof tot voortzetting des oorlogs gaf.

Gent werd voor de tweede maal belegerd en alle invoer van mondsbehoeften verhinderd; dagelijks grepen er plunderingen en moorderijen plaats. De rijke burgerij was opnieuw moede geworden van den oorlog en vond de vrede dringend noodig. Nu begaf zich eene deputatie dezer burgerij tot Albrecht van Henegouw, hem aanzoekende zich als bemiddelaar tusschen graaf Lodewijk en de Gentenaren te willen stellen. Hij aanveerdde deze zending en beriep eene vergadering te Brugge, waarop de voornaamste steden van Vlaanderen door afgeveerdigden vertegenwoordigd waren. Lodewijk van Male ver-

(1) Despars, III, 21.

Digitized by Google

nieuwde de voorwaarde, betrekkelijk de 500 gijzelaars door hem zelve te kiezen, hetgeen de Gentenaren nog eens met fierheid dorsten verwerpen.

De vijandlijkheden herbegonnen. Rond half october rukten de Gentenaren, aangevoerd door Raze van de Voorde, op Deinze aan. Deze stad, twee jaren voordien door hen versterkt, na den zegepraal te Nevele door de Bruggelingen ingenomen, en sedert dien door deze in eene bestendige bezetting gehouden(1),was nog van wijde vestingen en goede sterkten voorzien. Op de nadering der Gentenaren, had de binnen de stad gelegerde kapitein, Heilaard van Poucke, de vesten vol water getrokken, derwijze dat de stad oninneembaar was en de Gentenaren onverrichterzaak wederkeeren moesten. Den 25en derzelfde maand waagden zij er eenen nieuwen aanval op, doch dezen keer met meer geweld en standvastigheid. Dien dag was het een oprecht herfstweder: hagel en sneeuw wisselden van 's morgends tot 's avonds met regen en wind (2); steenen en pijlen werden van uit de stad op de belegeraars geworpen, maar niets kon deze van hun ontwerp doen afzien. Meer dan eens werd hun kapitein gekwetst, en menige hunner mannen stortten doodelijk gewond terneder. Zij hielden het den geheelen dag vol; de avond noodzaakte hen optebreken. Men schafte zich de daartoe noodige wagens aan, en laadde er de dooden, waaronder Raze van de Voorde, en gekwetsten op, om ze naar Gent mede te voeren (3).

Pieter van den Bossche, die destijds aan het hoofd der witte Kaproenen stond, zijnen invloed eenigszins voelende verflauwen, en toch genegen zijnde om den oorlog voorttezetten, stelde Philips van Artevelde, zoon van den toen zoo diep

---

(1) De brugsche voetboogschutters (de leden der Sint Jorisgilde) lagen te Deinze in bezetting en werden door de stad Brugge bezoldigd: « Item, in 't selve jaer lagh Jan van Gheits als hoofman te Densen met 18 scotters, ende hij was twee man, ende deze voeren hute den 23 dagh in Meye (1381) ende elc hadde 10 grooten sdaeghs van der stede van Brugghe. »

Dagregister der St. Joris-gilde van Brugge, overgedrukt in den *Jaerboek van Sint Joris-gilde*, door J. van Praet, bl. 15–16.

(2) Despars, III, 30.

(3) *Idem*.

Digitized by Google

betreurden Jacob, aan het gentsche volk tot ruwaard voor, dien het met verrukking aanveerdde.

Philips herstelde de orde in de stad, vernieuwde het bestuur, en gaf verscheidene wetten uit om de willekeurigheden en overdrevenheden te voorkomen. De graaf van Vlaanderen, met de noodwendigheden der gentsche gemeente bekend, alwaar gebrek aan levensmiddelen begon te heerschen, bereidde zich om die stad voor de derde maal te belegeren, denkende de fiere Gentenaren in dien neteligen toestand tot onderwerping te brengen, wanneer, in begin van 1382, de hertogin van Brabant, de graaf van Henegouw en de bisschop van Luik hunne raadsmannen naar Doornijk zonden om er over de vrede te handelen. Gent was er door twaalf afgeveerdigden, met Philips van Artevelde aan het hoofd, vertegenwoordigd; maar Lodewijk van Male bleef te Brugge, en vergenoegde zich den bemiddelaren te laten weten, dat hij met de Gentenaren in geenen vrede treden zou, dan op voorwaarde dat hij recht op het leven en de dood van hen allen had (1).

Deze voorwaarde was te zwaar. Van Artevelde, te Gent wedergekeerd, gaf het volk te kiezen: ófwel zich van honger te laten sterven; ófwel zich in 's graven macht overteleveren; ófwel, eindelijk, eene laatste kans te wagen en hem te Brugge te gaan bevechten (2).

Aan dit laatste werd de voorkeur gegeven : den 1en mei 1382 trokken 5,000 Gentenaren tegen Brugge op, al de mondsbehoeften, die in hunne stad te vinden waren, medenemende. 's Anderdaags waren zij reeds handgemeen met het graaflijke leger, dat meer dan 30,000 mannen telde, hetwelk zij nogtans versloegen en eenen volkomenen zegepraal behaalden. Lodewijk van Male zelf liep groot gevaar voor zijn leven, doch ontsnapte, vermomd met de kleederen van eenen werkman. Hij begaf zich naar Rijsel, om zijnen schoonzoon, den hertog van Burgondië, de hulp van den koning van Frankrijk, een veertienjarigen prins, over wien gezegde hertog eene soort van voogdij voerde, aftesmeeken. Karel VI, nog kind

(1) J. David, *Manuel*, 105.
(2) *Idem*,

Digitized by Google

zijnde, was fier een harnas te mogen aantrekken, aan het hoofd der krijgsmannen te staan, kortom, als man te mogen handelen (1); doch zijne raadsmannen hadden liever gezien dat er hem eerst redens tot oorlog met de Vlamingen gegeven wierden.

Al de steden van Vlaamsch-Vlaanderen, den zegepraal der Gentenaren vernomen hebbende, hadden zich bij deze aangesloten; Oudenaarde alleen wilde van geene onderwerping hooren. De Gentenaren, hierover misnoegd, hadden wederom hunne uitvallen tegen de edelen en wederspannige plaatsen hernomen. Zoo randden zij ook met het begin van augusti deszelfden jaars Deinze aan, die — wij kunnen het niet anders verstaan — nog in handen der Bruggelingen was. Deze plaats moest het boeten voor de nederlaag welke de Gentenaren aldaar het jaar te voren uitgestaan « ende haerlieder voorsaten te meer andere tijden ghehadt hadden » (2). De stad ongetwijfeld slechts bij gedeelten herbouwd, werd opnieuw in brand gestoken en al hare poorten nedergeveld (3). Vervolgens trokken zij met 12,000 mannen tot vóor Rijsel, wier inwoners hen met de wapenen verdreven; van daar rukten zij het Doornijksche binnen, dat rechtstreeks van den franschen koning afhing, en verbrandden er het vlek Helkijn (4).

Nu kon Karel VI onder voorwendsel van verdediging zijner eigene belangen den oorlog tegen Vlaanderen voeren, waartoe hij zich inderdaad bereidde.

Philips van Artevelde stelde zich verdedigensveerdig : hij bezette de grenzen van Vlaanderen met zijne troepen en gebood de aldaar op de Lei gelegene bruggen aftebreken, denkende alzoo den inval der Franschen te verhinderen. Desniettegenstaande drongen zij, na eerst eene soort van brug nabij Comen over de Lei geworpen te hebben, Vlaanderen binnen, en sloegen zich niet ver van Rozebeke neder. Van Artevelde trok hen met 40,000 mannen te gemoet, en leverde hun

(1) Gens, II, 212.
(2) Despars, III, 57.
(3) *Idem.*
(4) Gens, II, 212.

Digitized by Google

den 29en november 1382 slag, bij welken de Vlamingen, of beter de gemeenten, eene schier niet meer herstelbare nederlaag onderstonden en Philips zelve de dood vond. Hij werd in het ruwaardschap opgevolgd door Frans Ackerman, die de worsteling voortzette en in mei 1383 « eeneghe van zijne lieden van oorloghe om victualie zont » tusschen de Lei en Schelde, waar zij alles roofden wat zij vonden. Bij het wederkeeren waren zij genoodzaakt van, met verlies van volk, te Deinze hunnen buit in handen te laten van de edelen (1). Slechts op het einde van gezegd jaar verlieten de Franschen, die gedurende hun verblijf alhier Vlaanderen op eene al te tyrannieke wijze behandeld hadden, het land.

Niettegenstaande die schrikkelijke nederlaag van Rozebeke, waarbij Gent alleen rond de 9,000 mannen verloren had, weigerden de vlaamsche gemeenten zich ten volle te onderwerpen; nog altijd grepen er moorderijen en verwoestingen plaats, en geheel het jaar 1384 was een tijdstip van bestendige beroerten. Slechts den 18en december 1385 werd te Doornijk voor goed de vrede gesloten; al de binst de beroerten gepleegde misdrijven werden vergeven, en Gent, Kortrijk, Oudenaarde, Geeraardsbergen, Dendermonde, Rupelmonde, Aalsl, Hulst, Biervliet en Deinze in hunne privilegiën hersteld (2). De Gentenaren verzaakten aan eenen bond, dien zij vroeger met de Engelschen hadden aangegaan, en zwoeren eeuwige trouw aan hunnen nieuwen graaf, Philips de Stoute (3).

Door deze aanhoudende oorlogen verarmd en niet meer in staat met hunnen gewonen aanslag in den transport der kastelnij van Kortrijk en andere overkomende lasten bijtedragen, hadden die van Deinze en van Petegem, van hoogere hand, eene vermindering bekomen en waren zij op halve kwote gesteld. Niettegenstaande dit bevel, hadden de hoogpunters der kastelnij zich vervoorderd gezegde steden met de oude volle kwote aanteslaan, hetgeen hunne ingezetenen, bij gebrek aan middels, weigerden te betalen, en waarvoor reeds meer dan een in hechtenis was genomen.

---

(1) Despars, III, 83.
(2) Despars, III, 145-146.
(3) *Idem.*

Digitized by Google

De voortdurende dwangmiddelen, die gezegde hoogpunters bewerkstelligden om de onvermogende schuldplichtigen tot betaling te brengen, deden welhaast gegronde klachten ontstaan, waarin, tot behoud der rust, diende voorzien te worden. De aangeslagenen legden, in 1392, al hunne grieven den graaf van Vlaanderen voor oogen, en toonden hem de gevaren aan, tot welke die dwangmiddels, bij voortduring, aanleiding zouden gegeven hebben.

Philips de Stoute vond hunne klachten gegrond, temeer daar eene herstelling der ingezetenen, uit oorzaak der nauwelijks geëindigde oorlogen, onmogelijk was geweest, en bevestigde vannieuws hun recht van slechts met halve kwote in den transport en in alle andere overkomende lasten bijtedragen (zie *bew.*, GESCHIEDENIS, nr 5).

§ IV. — Het leger van Philips de Goede, tot het beleg van Kales bestemd, brengt te Deinze den nacht door en wordt door ingezetenen dezer stad vervoegd. Herinrichting van het genootschap der witte Kaproenen; trekken naar Deinze; wederstand der inwoners; de stad valt in handen harer vijanden; wordt uitgeplunderd en verbrand. Deinze door de Franschen bezet; richten er groote schade aan. Opstand der Bruggelingen en Gentenaren tegen Philips de Goede. De Duitschers komen den graaf ter hulp. Wraakplegingen op Deinze; moedwilligheden der soldaten op de omliggende dorpen gepleegd. Vrede getroffen en verbroken; Deinze ingenomen; gevecht aldaar. De deinsche bezetting trekt met de Duitschers naar Cadsant; wordt onderwege besprongen, verslagen en achtervolgd tot binnen Deinze, die uitgeplunderd en te vure gesteld wordt.

Het ware een nuttelooze omweg, gingen wij in dit § voort met eene schets, hoe kortbondig ook, der algemeene geschiedenis van Vlaanderen, zooals wij tot nog toe gedaan hebben. Er was geen middel anders te handelen, want in dien bloedigen eeuwenlangen oorlog der gemeenten tegen den adel komt Deinze te dikwijls voor, om bloot van de haar betreffende geschiedkundige gebeurtenissen te spreken: er was, inzonderheid voor die, welke met de algemeene historie niet bekend zijn, een leiddraad noodig, langs welken de oorspronkelijke en bijzonderste feiten afgeteekend waren en men den

Digitized by Google

voortgang of de stremming der vijandlijkheden volgen kon. Hier geldt het slechts eenige voorvallen, die wijdgescheiden voorkomen en waarvan de eene tot dezen, de andere tot genen opstand behoort. Zoo vinden wij in de oude kronijken van 1385 tot 1492, gedurende welk tijdverloop, geheel Vlaanderen meer rust genieten en zich herstellen mocht, slechts zes- à zevenmaal gewag van Deinze.

Met het begin van juni 1436 komt deze stad, binnen gezegde tijdvak, eerstmaal voor. Philips de Goede, die het verbond, dat hij vroeger met de Engelschen tegen den franschen koning gesloten, niet zonder gegronde redens verbroken had, en nu met deze tegen genen te velde trok, had te Gent een leger van rond de 9,000 mannen verzameld, waarmede hij, vervoegd door die uit het Land van Aalst en van een achttal vlaamsche steden, Kales, die in handen der Engelschen was, ging belegeren. Zij vertrokken den 10en uit Gent en brachten te Deinze en Petegem, welke plaatsen in de latere krijgstochten meermaals daartoe beschikt werden, den nacht over (1).

De belegering van Kales was zeker wel eene der populairste ondernemingen, die ooit een graaf van Vlaanderen gewaagd heeft: meer dan 30,000 Vlamingen, uit alle oorden des lands toegeloopen, namen er deel aan. Deinze bleef niet ten achter: als blijkt uit de rekeningen der stad, trokken hare moedigste mannen en eenige leden van de aldaar bestaande Sint Jorisgilde, na zich allerhande geschut en wapens te hebben aangeschaft, den 12en van gezegde maand de anderen achterna (2).

Dezelfde graaf, ten jare 1448 eene belasting op het zout en korts daarna op het koren en gemalen meel gesteld hebbende, had de Gentenaren, die gedurende eene halve eeuw van rust, door het hernemen hunner nijverheid en bedrijvigheden, tot welstand gekomen en gevolgelijk wel in staat waren hunne belangen te verdedigen, uitermate misnoegd; welke misnoegdheid, nog verergerd door de veranderingen, die hij aan het schepenen-

---

(1) Despars, III, 354.

(2) Zie voor breedvoeriger bijzonderheden over de deelneming der Deinzenaren aan dit beleg de beschrijving der *Gilde van Sint Joris* (5e hoofdstuk, § III).

Digitized by Google

collegie wilde toebrengen, tot opstand aanleiding gaf. Philips de Goede scheen met genoegen deze bewegingen te zien ontstaan, denkende alzoo tot eene gelegenheid te geraken om het fiere Gent eens voor goed den nekslag toetebrengen (1). Na langdurige beroerten en wanorders van alle slach, werd de opstand eindelijk regelmatiger ingericht. De witte Kaproenen kwamen wederom te voorschijn, die, als onder Lodewijk van Male, tegen al wat edel was den oorlog voerden. Niets bleef rechtstaan in de omstreken van Gent; men telde er meer dan 300 dorpen en 800 hoeven, kasteelen en huizen, die allen vernield en verbrand waren (2).

In het begin van mei 1452 trok eene groote menigte witte Kaproenen, aangevoerd door Jan van Heuverslage, naar Deinze uit om deze stad aantetasten, doch ontmoetten er eenen hevigen wederstand bij de ingezetenen, die weigerden hen binnen te laten. De Deinzenaren, te weinig in getal, konden het echter niet lang volhouden: zij werden overrompeld, hunne stad uitgeplunderd en, benevens het kasteel van Petegem, in verschillige plaatsen te vuur gesteld (3).

Op het einde van april 1484 kwam Philips van Crevecœur, heer van Esquerdes en gouverneur-generaal van Picardië, de Gentenaren, die met aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk omtrent het voogdij- en regentschap over zijnen zoon, Philips de Schoone, in geschil waren, met 800 fransche ruiters en zwaar geschut, ter hulp. Zijn leger werd in twee gesplitst: de eene helft bleef te Gent, de andere trok naar Deinze, binnen en rond de stad veel schade aanrichtende (4).

Vier jaren daarna, namelijk in begin van juni 1488, werd Deinze nogmaals tot slachtoffer eener wederwraak verkozen. De Gentenaren en Bruggelingen waren weêral tegen Maximiliaan van Oostenrijk, die alstoen reeds koning der Romeinen gekroond was en in naam zijns voorzeiden minderjarigen zoons in Vlaanderen heerschte, opgestaan, onder voorwendsel dat

---

(1) J. David, 228.

(2) *Idem*, 229.

(3) Despars, III, 484; *Dagboek der Gentsche Collatie* (uitgegeven door A. G. B. Schayes), bl. 277.

(4) Despars, IV, 251.

Digitized by Google

hij al de schatten onzes lands naar Duitschland voerde (1). Deze opstand, geëindigd door een verdrag, den 15en mei van gezegde jaar te Brugge getroffen, werd alras hernomen, bijzoover dat koning Maximiliaan, de Vlamingen niet meer kunnende dempen, genoodzaakt was de hulp zijns vaders, Frederik III, keizer van Duitschland, interoepen, die inderdaad met een leger van 40,000 man, aangevoerd door Albrecht van Saksen, naar Vlaanderen afkwam.

Na eene nederlaag vóor Gent, welke stad hij belegerde, maar die den onderstand van Frankrijk bekomen had, uitgestaan te hebben, zond keizer Frederik, hierover gebelgd, in 't midden van den volgenden nacht eenige zijner krijgsknechten — wellicht daardoor het gentsche garnizoen trachtende te verdeelen — naar Deinze uit met bevel van de stad in brand te steken. Zij brachten hunne zending met volle geweten ten uitvoer, ja pleegden zelfs hunne moedwilligheden op al de omliggende gemeenten, tot Lichtervelde toe (2).

In augusti 1490 werd te Frankfort de vrede geteekend, tot genoegen der vredelievende en oorlogmoede Vlamingen, doch werd korts daarna, ten gevolge des huwelijks van Karel VIII, koning van Frankrijk, verbroken.

De oorlog brandde opnieuw los. De duitsche troepen namen in het begin van juni 1492 Deinze in (3), alwaar zij den 14en derzelfde maand door den gentschen kapitein, Arend de Clercq, gezegd Ploegenare, aangetast werden (4). Er greep een hevig gevecht plaats, waarbij de Gentenaren veel volk verloren (5).

Den 3en juli begaf de deinsche bezetting zich op weg om met het duitsche leger naar Cadsant te trekken, maar werd onderwege door gezegden Ploegenare besprongen en geheel verslagen; die, welke het met de vlucht ontkomen waren, werden tot binnen Deinze achtervolgd, die uitgeplunderd en in brand

---

(1) J. David, 258.
(2) Despars, IV, 409.
(3) *Idem*, 518.
(4) *Dagboek der gentsche collatie*, 503; Despars, IV, 518.
(5) Despars, IV, 518.

Digitized by Google

gestoken werd; het klooster en de kerk alleen wierden geëerbiedigd (1).

§ V. — Beroerten en onlusten der XVIe eeuw. Aanvang der predikatiën; sermoen te Deinze gehouden, waarop eene groote menigte volk aanwezig is; wordt te Petegem hernomen; hervormde Deinzenaren. De hoogere overheid verbiedt de sermoenen in zekere plaatsen en bepaalt die, waar zij toegelaten zijn; Deinze daartoe aangewezen. Deze stad wordt van eene krijgsmacht voorzien; zij is niet sterk genoeg om er het evenwicht te handhaven. Deze plaats lijdt veel door de bezettingen der verschillige troepen. Voortgang der onlusten; aanval op Deinze; nederlaag der stedelijke overheid. De Geuzen uit Petegem verjaagd. Nieuwe militaire onderstand; schade aldaar door deze aangericht; klachten van het volk. Verbond tegen Spanje tusschen Deinze en Gent gesloten. Schadelijke doortocht der Franschen. Het klooster te Deinze wordt uitgeplunderd; klachten der religieuzen; worden niet aanhoord; beeldenschending in de kerk van 't klooster. Gent zendt eene krijgsmacht naar Deinze om de stad tegen den aanval der Malcontenten te beschutten; kwaadwilligheden van deze. De Hugenoten te Deinze; buitensporigheden door hen gepleegd. Hongersnood aldaar. Vertrek der Hugenoten. De kerk en de nog overige huizen worden te vure vernield. De Deinzenaren verzetten zich tegen de Malcontenten; deze plegen rooverijen te Deinze en in de omstreken. De stad herstelt zich langzamerhand.

Op het tijdstip dat Philips de Goede zijnen vader in het graafschap van Vlaanderen opvolgde, was de gemeentevrijheid België door gevestigd; reeds van met het begin der XIVe eeuw had de burgerij stand genomen nevens den leenrechtigen adel, van toen af had hij zich langzamerhand in het bestuur trachten te wikkelen, en alzoo van meer om meer veld aangewonnen op het gebied der onafhankelijkheid (2).

Hoewel door de gedurige oorlogen, en wel bijzonderlijk door eenige burgerlijke nederlagen wat vernederd, had die vrijheid wortel behouden tot dat de troonsbeklimming van Karel V, wiens karakter en streving gansch tegenover het volk gericht

(1) *Idem*, bl. 521.
(2) David, 217.

Digitized by Google

was, haar met eene volstrekte uitroeiing bedreigde. De gemeenten hadden hunne privilegiën weten te handhaven tegen edelen en heeren, en ze van meer om meer trachten uittebreiden; de Gentenaren beproefden zelfs nog eene laatste poging tegen Keizer-Karel, maar nauwelijks had deze vorst zich vertoond, of zij onderwerpen zich, — en van toen af was de zegepraal der monarchie voltrokken (1).

Met het bestuur van Philips II begint voor België een tijdperk van rampspoeden (2). Tot dan toe was het land rijk en gelukkig geweest: koophandel en nijverheid hadden er om het meest wedijverd; kunsten hadden er gebloeid en bescherming gevonden, en het woord *Belgen* had bij de verafgelegene volkeren groot geklonken.

De beroerten der XVIe eeuw kwamen einde stellen aan dit alles: Belgiës grootheid zonk neêr; hare steden werden ontvolkt, hare monumenten omgeworpen en hare kunstgewrochten verbrijzeld; haar koophandel ging te niet, en het geheele land werd in een moordtooneel herschapen.

De oorzaak dezer godsdienstig-staatkundige beroerten dienen wij niet te onderzoeken: dit behoort tot de algemeene geschiedenis; de plaatselijke vraagt slechts feiten en voorvallen.

Nauwelijks waren de predikatiën der leer van Luther, de vuurstoksters der stormen, in België begonnen, of er werden er te Deinze gehouden. Het eerste onzes wetens aldaar gedane sermoen greep plaats den 25^en juli 1566. Eene groote menigte volk uit de stad (3) en omliggende plaatsen was er tegenwoordig, zelfs waren er geheele wagens en booten met gentsche burgers derwaarts gekomen, het sermoen den dag voordien te Gent aangekondigd zijnde (4). Deze predikatie, die den volgenden dag te Petegem hernomen werd (5), en waarop,

---

(1) David, 282.

(2) *Idem.*

(3) Eenige ingezetenen van Deinze waren reeds aanwezig geweest op een sermoen dat den 14^en te Eeke gehouden werd.

(4) Pater Bern. de Jonghe, — *Gendsche geschiedenissen* I, 12; de Kempenare. — *Vlaemsche kronyk*, bl. 10 (uitgegeven door Jonkh^r Ph. Blommaert).

(5) de Jonghe, I, 12.

Digitized by Google

volgens PATER DE JONGHE, wel 14,000 personen aanwezig waren, schijnt eene menigte Deinzenaren met den stroom der hervorming medegesleept te hebben (1).

Tot dan toe had de hoogere overheid, door de staatkundige bezigheden overlast, voor de predikatiën het oog gesloten gehouden; doch eene soort van plakkaat, korts daarna afgekondigd, verbood het houden van sermoenen in andere plaatsen dan die, waar zij voor den 25en augusti plaats gegrepen hadden (2). Zoo bepaalde de graaf van Egmont, den 14en september van gezegde jaar 1566, voor de kastelnij van Kortrijk, daartoe de steden van Thielt, Deinze en Meenen (3).

De *Sectarissen* (4) of *Nieuwgezinden* waren te Deinze reeds van met 't begin van 1567 in groot getal; de openbare veiligheid vereischte zelfs eene krijgsmacht voor die stad, om er het evenwicht zooveel mogelijk te handhaven (5); doch dit was niet voldoende: ofwel door overtuiging, ofwel door religiehaat aangehitst, leverde men er zich aan de grootste buitensporigheden over, en het zweerd en gevang werd er meermaals, tot beteugeling, den kwaadwilligen toegepast (6). Daarenboven leed de stad oneindig veel door de bezettingen van vreemde en inlandsche soldaten, waartoe zij gedurende den alhier toen heerschenden oorlog meer dan eens beschikt werd (7).

Niettegenstaande de dagelijksche aanhoudingen, de lijf- of doodstraffen op de plichtigen, ja zelfs wel eens op eenen verdachte toegepast, rolde de storm van dag tot dag met meerder woede voort; de Sectarissen vereenigden zich bij groote menigte in alle oorden des lands en trokken, meestendeels van eenen

---

(1) Zie hierover DE JONGHE, I, 37; II, 32; DE KEMPENARE, 26.

(2) DE JONGHE, I, 47.

(3) *Idem*, 43. — Wij hebben nogtans sedert dien maar van twee te Deinze gedane sermoenen, het eene in meert en het andere in juli 1578, gewag gevonden.

(4) Aanhangers der nieuwe secte.

(5) DE KEMPENARE, 26.

(6) *Idem*, 45, 51, 58, 73; DE JONGHE, I, 150.

(7) Voor die, waarvan wij hier niet gewagen, zie men DE KEMPENARE, bl. 65, 72, 149, 153; en PH. KERVYN DE VOLKAERSBEKE et J. DIEGERICK, — *Documents historiques inédits, etc.*, II, 18, 56, 65, 67, 69, 159 en 160.

Digitized by Google

predikant of herdooper vergezeld, van de eene plaats naar de andere, al waar zij aankwamen het naar hunne hand stellende. « Den 24 november 1571 vertoonde zig ontrent Deynse eenen hoop van ontrent 25 Roovers, al wel gewaepent met lange Bussen. Den Borgemeester hun gemerkt hebbende, quam met Volk uyt de Stad om hun te vangen ofte verjaegen; maer wierd zelve terstond dood geschoten. Zynen Knecht doodde ook eenen van de Roovers, en wierd van zyne Makkers ook stappans dood gesteken, zoo dat die van Deynse ziende dat zy te onsterk waeren, de vlugt namen naer hunne Stad » (1).

Het volgende jaar, « den 23 september, wierd eene partye van 't Geus Guarnisoen van Audenaerde, door de Compagnie Gends Krygsvolk van den Kapiteyn *François van Wychuyse*, met verlies van eenig Volk verdreven uyt Petegem by Deynse, welke Prochie aldus van Plunderinge wierd bevryd » (2).

Tot het voorkomen van dergelijke of nog ergere voorvallen, was er eene sterkere macht noodig dan die der stedelijke politie, die zelfs geenen onderstand meer vinden kon om een 20tal kwaadwilligen te wederstaan. Zoo werden er op 25en september daaropvolgende twee regimenten Walen uit Gent naar Petegem gezonden « om de stad Deynse te bewaeren, en acht te nemen op de partyen van de Geuzen, de welke geheel het platte Land afstroopten en menige Kerken schonden en beroofden » (3).

De wanorde had te veel de bovenhand gekregen en het land was te zeer verarmd, om eene gewetensvolle plichtkwijting van deze soldaten te mogen verwachten. Inderdaad, hunne aanwezigheid werd eene grootere kwaal voor de streek, dan die was, welke hunne taak hun tot uitroeiing oplegde : « zy deden alom grooten overlast aen de Boeren, voornaemendlyk tot Beveren ontrent Audenaerde, en zelfs tot Petegem by Deynse : zoo dat het arm Volk even zeer begonst te klaegen van de Koningsche, als van de Geuzen; want den Prince van *Oragnien*

---

(1) DE JONGHE, I, 181; DE KEMPENARE, bl. 98. — Zie ook bl. 45 dezes werks.

(2) *Idem*, 203; *idem*, 109.

(3) *Idem*, 203.

Digitized by Google

geen Geld hebbende om zyn Leger te betaelen, stond toe dat men de Kerken zoude plunderen; en de Koningsche ook niet betaelt wordende, plunderden de Kerken, zoo zy zeyden, om aen de Geuzen alle oorzaeke van plunderen te benemen » (1).

Zes jaren verliepen zonder aanmerkensweerdige kwaadwilligheden aldaar gepleegd te zijn. Eerst met begin van juli 1578 werden zij hernomen door eene bende Franschen, die, van Kortrijk naar Gent trekkende, den landbouwers van Deinze en omstreken erge schade toebrachten (2).

Dit jaar brak een nieuwe storm over geheel Vlaanderen los, en was schier rechtstreeks tegen de kloosters, kerken en abdijen gericht; hij toefde niet lang te Deinze te woeden. « Den zelven dag (14en juli 1578) wierd het Klooster tot Deynse door de Gendsche Lyf-Guarde en de Geuzen van Deynse uytgeplundert; die van het Klooster quamen klaegen by het Magistraet ende 18 Mannen, en die van de Lyf-Guarde quamen'er ook. Maer daer en wierd niet tegen geseyd, waerom zy zig verstoutten den 16 naer Deynse wederom te keeren, en alle de Beelden in de Kerke van 't Klooster af te werpen, en met alle de Ornamenten en Kerk-Cieraeden te breken en vernietigen.... » (3).

Gedurende dien geheelen zomer woedde de storm voort. De Malcontenten (4) hadden tegen Gent, wier ingezetenen meest allen der nieuwe leer toegedaan waren, de wapenen opgevat, om deze te beletten het protestantsche fanatismus over de waalsche provinciën uittebreiden (5). Uit vrees dat Deinze in handen hunner vijanden vallen mocht, zonden de Gentenaren den 1en november een vaandel burgers naar Deinze « om dit stedeken tegen de Ongewilligen te bewaeren » (6). Ongetwijfeld hadden zij er den 2en (7) juni reeds hunne bezetting opgebro-

---

(1) DE JONGHE, I, 203.

(2) *Idem*, II, 30.

(3) *Idem*, 32.

(4) Eene staatkundige partij, hoofdzakelijk uit Walen bestaande, die zich, om zekere redenen, van alle andere gescheiden had.

(5) DAVID, 333.

(6) DE JONGHE, II, 67.

(7) *Idem*, II, 138. — Volgens DE KEMPENARE, bl. 227, den 12en.

Digitized by Google

ken, want een 50tal ruiters der Ongewilligen of Malcontenten naderden de stad « en namen er eenig vee weg. »

Den 5en februari 1579 (n. st.) sloten hoogbaljuw, burgemeester en schepenen van Deinze met de stad Gent een bijzonder verbond tegen Spanje, dat wij als een vervolg op de groote *Pacificatie van Gent* beschouwen, en geschikt was om zich onderling bijtestaan en de « vrauwen, kinderen ende elcken dien in dezen begrepen ende die noch metten tyde daer inne moghen begrepen worden, alles met Gods gratie ende hulpe, broederlyck ende ghebuerlyck te beschermen ende defenderen jeghens de Spaenjaerts.... » (zie *bew.*, GESCH., nr 6). Den 28en januari had Dendermonde een dergelijk tractaat met Gent aangegaan (1).

De eerste helft van 1580 moest voor Deinze en omstreken al zoo noodlottig wezen als de voorgaande tijden. Toen was de stad opgepropt met fransche troepen; niet min dan 12 vaandels Hugenoten lagen er in bezetting en pleegden er de afgrijsselijkste buitensporigheden. Zoo lezen wij bij PATER DE JONGHE (2) dat er drie dagen lang, namelijk den 18en, 19en en 20en februari, niets anders verricht wierd dan « branden, rooven en stelen.... tot Petegem, Deynse, Vyve en op de omliggende dorpen. » Na dat alles uitgeplunderd en geroofd was, leverden zij zich aan de onmenschelijkste en wreedaardigste daden over : zij vingen er de ingezetenen uit de stad en den buiten en sneden ze de ooren en neuzen af; vervolgens, na Petegem te vuur gesteld te hebben, weken zij naar Thielt uit, welke stad zij ook ten deele verbrandden (3). Dit greep plaats op einde der maand februari.

De vernielzucht en brandstichting kenden geene palen meer; er mocht niets recht blijven : de pachthoeven, de schuren en stallingen, dit alles moest door het vuur verteerd of ten gronde gelegd worden. Der stad Deinze zelve was dit lot beschoren :

---

(1) *Audenaerdsche Mengelingen, uitgegeven door* LODEWYK VAN LERBERGHE en JOZEF RONSSE, *onder medewerking van* J. KETELE, 4e deel, bl. 61.

(2) *Idem*, 201.

(3) *Idem*, 202; DE KEMPENARE, 248.

Digitized by Google

den 6en meert werd zij teenemaal verwoest en meest al de heropgetimmerde huizen in brand gestoken (1).

Nu kwam de grootste kwaal — de hongersnood — deze stad te treffen, en Gent moest haar mondsbehoeften verschaffen (2). Hieraan mocht men in zulke omstandigheden zich verwachten; inderdaad, ongetwijfeld was de oogst binst den zomer te grooteren deele afgemaaid tot voeder en onderhoud der peerden, en het overige in de schuren en pachthoeven in het voorjaar verbrand; gevolgelijk was een krisis onvermijdelijk geworden.

Na al deze gruweldaden gepleegd te hebben, na de stad de grootste teisteringen te hebben uitgestaan, vertrokken de moedwillige soldaten den 23en april naar de omstreken van Oudenaarde, om de Koningsgezinden, die op het kasteel te Autrijve lagen, in het oog te houden (3).

De kerk met een klein getal huizen was aan de woede der Hugenoten nog ontsnapt; maar de monumenten, en vooral de godsdienstige gebouwen hadden te veel vijanden, dan dat zij niet vroeg of laat den storm hadden moeten uitstaan. Het was hare beurt geworden: den 6en mei werd zij met al de nog rechtstaande huizen te vure vernield (4).

Nu lag de geheele stad in asch: noch kerk, noch stadhuis, noch burgerwoon, niets stond er recht. Al de ingezetenen waren er uitgevlucht; gedurende drie jaren lang bleef de stad schier geheel verlaten (zie *bew.*, Gesch., nr 7), en bij hunne terugkomst waren de overgeblevene Deinzenaren genoodzaakt zich hutten optetimmeren of in de kelders der afgebrande gebouwen te verblijven (5). Eenige landbouwers alleen schenen zich wat hersteld te hebben, want rond half september kwamen zij in de wapens om zich tegen den aanval der Malcontenten, die hen opnieuw bedreigden, te verzetten (6).

Wij hebben van geene hierop gevolgde gevechten gewag ge-

---

(1) de Jonghe, II, 206.
(2) de Kempenare, 250.
(3) de Jonghe, II, 212; de Kempenare, 253.
(4) *Idem*, II, 214.
(5) Zie het begin des octroois, *bew.*, Stad, nr 4.
(6) de Kempenare, 271.

Digitized by Google

vonden; slechts den 12en december 1581 « kwamen de Malcontenten in het verlaten stedeken van Deynse, en roofden al de dorpen, zelfs Harelbeke, by Kortryk, of zy contributie betaelden ofte niet » (1).

Sedert dien mocht Deinze rust genieten. Een octrooi, zooals wij in het IIe § des eersten hoofdstuks, bladz. 10, gezien hebben, tot het heffen van belastingen op zekere waren, werd haar door Philips II, tot oprechting uit hare puinen, verleend, en nadien door de aartshertogen Albrecht en Isabella bevestigd en uitgebreid. Langzamerhand zag men de stad uit hare asch oprijzen en zich in haren vorigen staat herstellen.

§ VI. — Vijandlijkheden tusschen Holland en Spanje. Verbond tusschen Holland en Frankrijk. Inval der verbondene legers. Krijgsvolk rond Deinze gelegerd; schade door hetzelve aangericht; vertrekt. De oogst vernield door de militaire macht; de landbouwers uitgeplunderd. Nieuwe legers te Deinze; richten er groote schade aan. De bouwlanden liggen verlaten. Staat van de geledene schade. Deinze's bijdrage in den transport der kastelnij verleegd. Inval in de Nederlanden van Lodewijk XIV. De leibrug van Deinze afgebroken en al de schepen en booten uit de rivier geweerd. Verbond van Augsburg. Een deel der verbondene legers te Deinze; vertrekt. Engelsche troepen te Deinze; versterken de stad; slechten de opgeworpene vestingen en vertrekken. Franschen te Deinze; rooven er vee en eetwaren; vertrekken naar Fleurus. Andere fransche troepen aldaar; plunderen de boeren uit en stellen de pachthoeven te vuur. Fourageeringen te Deinze en omstreken. De oogst door het hoog water bedorven. Deinze wordt versterkt en bekomt eene bezetting. Het verbonden leger rond Deinze; de geheele omstreek vol soldaten; vertrekken. Dixmude ingenomen; Deinze belegerd; de stedevoogd geeft zich over; gedenkpenning te dier gelegenheid geslagen. Moedwilligheden der Franschen; verlaten de stad; keeren terug en richten er nieuwe schade aan. Deinze versterkt. Vrede getroffen.

Droeg het octrooi bij om de verdelgde stad tot het leven te doen wederkeeren, ook mocht de hoogstnoodige rust, die de Nederlanden onder het vreedzame bestuur van Albrecht en Isabella genoten, het hare leveren.

Die rust was echter niet van langen duur en werd onder-

(1) DE KEMPENARE, 292; DE JONGHE, II, 275.

Digitized by Google

broken en eindelijk teniet gedaan door de vijandlijkheden tusschen Holland en Spanje, die in januari 1610 door eene soort van verdrag opgeschorst waren geweest, maar in 1625, wel niet na voorafgaande oorlogsverklaring, toch voortgezet wierden, tot dat Frankrijk, die niets dan de vernedering van Spanje en des huizes van Oostenrijk betrachtte, met Holland een verbond sloot om de katholieke Nederlanden met een leger van 60,000 mannen aantetasten, en aan Ferdinand, bekend onder den naam van Prins-Cardinaal, aan wien het bestuur onzer provinciën toevertrouwd was, in 1635 den oorlog verklaarde.

Na het overlijden, in 1641, van den Prins-Cardinaal, werd door Philips IV eenen portugeeschen heer, don Francisco de Mello, de teugels der heerschappij over onze provinciën in handen gesteld. Deze nieuwe landvoogd achtte zich sterk genoeg in 1643 Frankrijk binnentedringen, alwaar hij door den hertog van Enghien verslagen werd.

Op hunne beurt vielen de fransche en hollandsche vereenigde legers in de katholieke Nederlanden, en veroverden in 1645 en 1646 een groot deel der belgische steden. — Van toen dagteekent een nieuw tijdperk van rampspoeden voor Deinze. Houden wij ons er een weinig mede op.

Den 16en juli 1643, werd het magistraat van Astene en Petegem verwittigd door gezegden generaal de Mello, dat deze dorpen beschikt waren om reeds van 's anderdaags eene menigte krijgsmannen te ontvangen, die er tot verder order zouden verblijven en zich met de fouragiën, door de inwoners te leveren, moesten vergenoegen (zie *bew.*, Gesch., nr 8).

Dit krijgsvolk, waarvan in den brief het getal mannen niet wordt vermeld, bestond uit negen compagniën, met zooveel luitenanten, cornetten, guiden, capellanen, tresoriers; boven zeven en twintig trompetten, negen smeden, zes en dertig korporaals en vijfhonderd en drie en veertig soldaten voor de heerlijkheid van Wallebeek te Astene alleen, als blijkt uit den staat der kosten, door haren baljuw en schepenen in november 1643 aan de hoogpunters en vrijschepenen der kastelnij van Kortrijk overgezonden (1). Te zelfden

(1) HS. in ons bezit.

Digitized by Google

tijde had Deinze en Zeveren ook eene menigte mannen te herbergen.

Hoewel generaal de Mello in zijnen brief de officieren met de goede orde en tucht belast had, is het licht om verstaan dat de soldaten, gelijk het in oorlogstijd meestal daarmede het geval is, weleens buiten regel gingen en der stad Deinze en omstreken veel ongemakken veroorzaakten.

Den 24en derzelfde maand zijn zij vertrokken, wellicht om zich, zooals wij hooger gezegd hebben, naar Frankrijk te begeven. Sedert dien heeft de stad niets aanmerkensweerdigs uittestaan gehad, tenzij eenige rooverijen, gepleegd door de legers, die aldaar op hunnen doortocht stilhielden, tot dat, twee jaren nadien, de geheele oogst der landbouwers, zoo te velde, als in schuur, door het volk der vereenigde mogendheden (Frankrijk-Holland) afgemaaid of uitgeplunderd werd (zie *bew.*, GESCH., nr 9).

Het volgende jaar was den ingezetenen, en inzonderheid den landbouwers al zoo noodlottig als 1645. Deinze had in den voorzomer van 1646 de legers van den hertog van Loreinen te herbergen; de mondsbehoeften voor mannen en peerden moest bij den landman gevonden worden, die hun zijne zolders, schuren en veestallen openen moest en zijnen oogst te velde en wassende hooigras in de weide zag afmaaien en door de soldaten wegvoeren (zie nog het *bew.*, nr 9). De landen bleven maanden lang onbeploegd en verlaten liggen, want de landbouwer was te zeer verarmd en had te groot gebrek aan werklieden en vee om ze te bebouwen.

Het jaar nadien werd door het gouvernement eene schadevergoeding uitbetaald; het magistraat van Deinze had ook te dien einde, gelijk al de steden en dorpen gedaan hadden, eenen staat der geledene schade, der leveringen, enz. aan de hoogpunters en vrijschepenen der kastelnij overgezonden, die tot 113,552 pond beliep (1).

---

(1) Opdat men een gedacht hebbe van de te Deinze en omstreken aangerichte schade, laten wij hier de opgave ervan volgen van eenige ronddeze stad gelegene dorpen : Astene, 24,785 pond; Grammen, 23,648 id.; Petegem-buiten, 24,000 id.; en Zeveren 25,248 id. Over Deinze-buiten staat

Digitized by Google

Nog lang nadien voelde de stad den uitgestanen schok, want rond het jaar 1653 stuurde het magistraat een smeekschrift op aan dezelfde hoogpunters, enz., om de bijdrage van Deinze in den jaarlijkschen transport der kastelnij, die bij eene overeenkomst voor twaalf jaar, in 1642 in den raad van Vlaanderen gesloten, op 4 schellingen grooten voor elken uitgezonden transport was bepaald, na het eindigen diens termijns op 2 sch. 4 gr. en 6 den., gelijk zij voordien nog betaald hadden, te brengen. Daartoe wendde het magistraat aan dat de stad « door de ghepasseerde troubelen ende overloop van oorloghe in ghestaethede ende negociatie, door d'afghebroken ende onbewoonde huysen ende ander edifitien, wel verarghert is tot een vierde. »

De hoogpunters en vrijschepenen, na een onderzoek hen van het gezegde van burgemeester en schepenen van Deinze overtuigd had, verleegden, bij apostille van den 25en januari 1655, den transport van Deinze met een vierde (zie *bew.*, Gesch., nr 10).

Sedert dien hebben wij niets bijzonders over Deinze ontmoet, tot dat in 1667 de fransche koning, Lodewijk XIV, die ten jare 1648, na het verdrag van Munster, zijnen bondgenoot verloren had, met twee legers tegelijk, om zekere voorgewende reden, België binnendrong en algauw zich van Vlaanderen en Henegouw meester maakte. Bij het aannaderen van het fransche leger, werd in het hof van Vlaanderen, op voorstel van den graaf van Solre, den 21en juli van gezegde jaar gedaan, een bevel gegeven van de leibrug van Deinze aftebreken en al de schepen en booten uit de rivier te weeren (1); bij gebrek aan aanteekeningen of andere oorkonden, hebben wij geene bijzonderheden betrekkelijk deze stad, binst dien

---

er in den staat : « Les menans de Deijnze dehors declarent de mesme par leur acte et declaration de pertes par eux souffertz a cause desd.s passages et logements leur imposible de contribuer quelque chose pour estre du tout ruinees. Icy mrc 50,486-5. »

HS. in ons bezit.

(1) Arch. van den raad van Vlaanderen, te Gent, — *Resolutiën van den Hove*, 1663-1678, bl. 149 en vo.

Digitized by Google

elfjarigen oorlog voorgevallen, aantestippen. Eerst met 1689 komt Deinze op geschiedkundig gebied met meer klaarte voor, en begint zij nogeens in al het lijden te deelen, dat Vlaanderen gedurende eene geheele eeuw uittestaan had.

In de stedelijke archiven van Deinze berust eene soort van kronijk of dagregister, getiteld : *Memorie van de Legers ende passeeringen onderstaen binnen en ontrent Deynze gedurende den oorlog gedeclareert den* 20 *April* 1689 *binnen Meenen, midtsgaders den oorlog die gedeclareert is binnen Gend den* 10 *july* 1702. Het is van dit handschrift dat wij ons voor de volgende te Deinze voorgevallene feiten bedienen.

De streving van Lodewijk XIV, die niets dan de vereeniging onder zijnen schepter van al de Nederlanden droomde, en reeds met wapenen en vredeverdragen een groot deel van België aan Frankrijk had weten te annexeeren, om ons van een nieuwer woord te bedienen, werd eerst door Willem III, koning van Holland, als gevaarlijk en noodlottig aanzien, die ook de eerste was om er hinderpalen tegen optewerpen. Daartoe wist hij in het gekende verbond van Augsburg, waaraan de keizer van Duitschland, de koningen van Spanjen, Zweden, de keurvorsten van Saksen en Beieren, de kreitsen van Zwaben en Franconië, de palatijnsche en brandenburgsche keurvorsten, de hertog van Savooïë en de Prins van Oranje deel namen, eene menigte prinsen na zich te trekken en in zijne zienswijze te doen deelen. Het volgende jaar sloot Engeland zich insgelijks bij den bond aan, die hoofdzakelijk ingericht was om de verdragen van Westphalië, Nimegen en Ratisbonna te doen handhaven.

Nauwelijks had de fransche koning vernomen dat men palen aan zijnen hoogmoed had durven stellen, of hij nam de wapenen op en drong met het begin van 1689 het Palatinaat binnen, dat hij geheel verwoestte en te vuur stelde; het zelfde jaar rukten zijne legerbenden in België, die het tooneel eens schrikkelijken oorlogs werd.

De verbondene mogendheden hielden zich op de hoede en leverden meermaals slag. Een deel van het leger der bondgenooten, bestaande uit rond de 10- à 12,000 mannen, onder het bevel van den prins van Vaudemont, kwamen den 27en juni te Deinze legeren. Zij sloegen hun kamp in den Oostmeersch

Digitized by Google

neder, en verbleven er tot den 30en augusti daarop volgende, wanneer zij naar Harelbeke vertrokken, na er al het gras en den geheelen oogst in de omstreek afgemaaid te hebben.

Het volgende jaar, den 29en meert, kwam de markgraaf van Bedmaer met rond de 2,000 Engelschen te Deinze aan. Zij hadden vijf stukken kanon met zich, en versterkten de stad op den tijd van negen dagen. Maar dit werk nauwelijks voltrokken zijnde, begonnen zij de opgeworpene vestingen te slechten, waarna zij de stad verlieten. Twee maanden nadien, den 22en mei, « is binnen en ontrent Deynze gekomen het fransch leger onder de commando van den generael Luxembourgh, en alhier verbleven tot den 16 juny daernaer, alwaer zy binnen den selven tyd hebben te Deynse en op alle plaetsen omliggende gefurageert, ende van alle casteelen en sterckten doen haelen alle de coebeesten die daer op gevlucht waeren. » Vandaar is de marschalk van Luxemburg naar Fleurus vertrokken, waar hij den 1en juli een schitterenden zegepraal op het leger der bondgenooten behaalde.

Van den 10en tot den 15en januari 1691 trok de fransche generaal, de markgraaf van Boufflers, met zijn leger twee tot driemaal heen en weder door Deinze, plunderde de boeren uit en stelde eenige schuren en stallen te vuur. Ook had de stad in mei veel te lijden door de fourageeringen van den franschen general van Luxemburg, die te Harelbeke gekampeerd was. Dezefde veldoverste, den 27en september te Waregem en Sint Eloi-Vijve gelegerd zijnde, deden zijne soldaten schadelijke uitvallen tot Petegem (binnen en buiten) en omliggende dorpen, roofden er de koeien, meubelen, peerden en « alles wat zy krygen konden »; den 1en october vielen zij op Deinze aan, zich van daar naar Bachte en Nevele richtende.

In 1692, te rekenen van den 26en augusti, had Deinze het leger van Willem van Nassau te herbergen, dat er een langen tijd verbleef « zoo dat alhier ende alomme ontrent alles total ghefourageert is geworden ».

De Deinzenaren hadden nu twee jaren rust genoten en zich wat mogen herstellen, maar 1694 kwam hen met een nieuw onheil treffen : « Den 12 july is er zoo eenen regen gevallen datter het water is blijven wassen tot den 15 ende 16 dito dat er

Digitized by Google

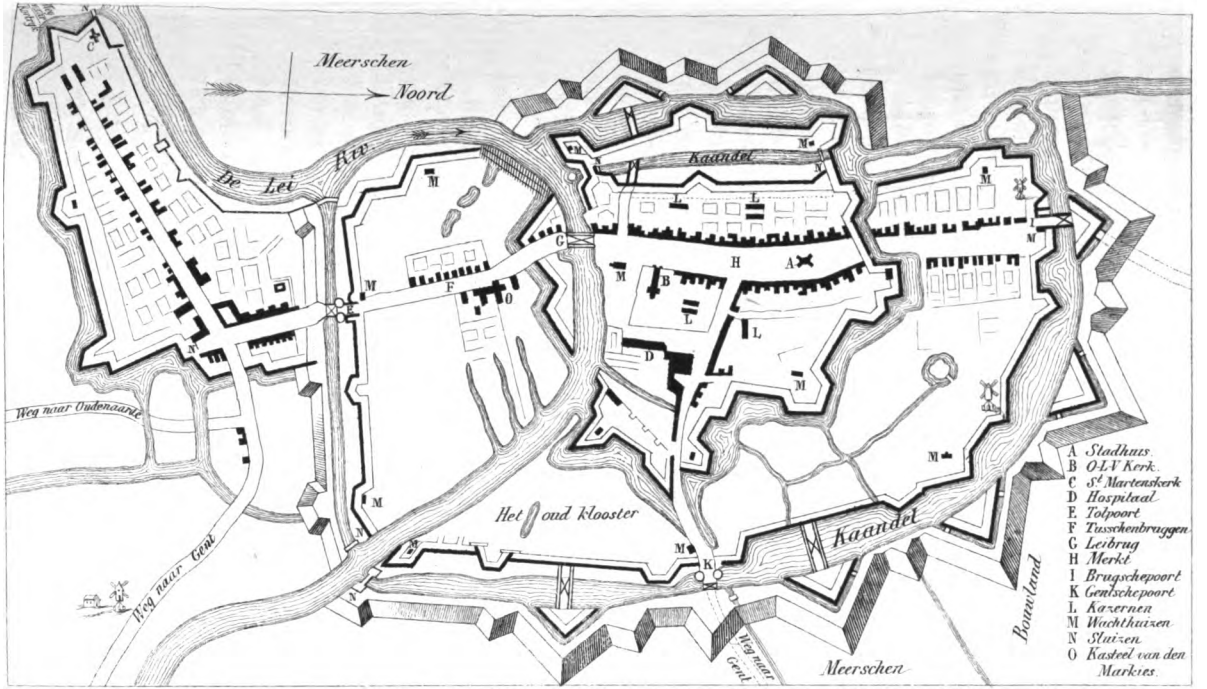

PLAN VAN DE VERSTERKINGEN DER STAD DEINZE (1634)

Digitized by Google

Digitized by Google

nimandt ooyt zoo groot water hadde ghesien, waermede alle vruchten binnen het district van Deynse heeft bedorven ende te niet gedaen is.... »

Den 27en der volgende maand augusti kwam graaf de Thian te Deinze aan om de stad te versterken. Uit al de omliggende dorpen werden er landlieden, pionniers genoemd, naar Deinze geroepen om aan de versterkingen medetehelpen (1). Vervolgens kreeg de stad eene bezetting van negen bataillons en eenige compagniën ruiterij.

Sedert dien had Deinze nog veel te lijden van de legers, die er doortrokken of aldaar, of in hare nabijheid stilhielden, tot den 14en october, wanneer zij eene bezetting van vier regimenten Schotten, onder het bevel van den brigadier d'Offarel bekwam.

Hiermede was de veldtocht van 1694 geëindigd. Den 16en april des volgenden jaars sloeg het leger der bondgenooten zich rond Deinze neder; al de omliggende dorpen werden met soldaten opgepropt, want er was eene ongeloofbare krijgsmacht bijeengekomen, daar meest al de garnizoenen uit Brabant derwaarts geroepen waren. Den 6en der maand mei is het gealliëerd leger naar Marienbeke vertrokken, doch d'Offarel hield zich met zijne bezetting binnen Deinze, en werd met het bewaren der stad belast.

Het fransche leger, aangevoerd door den marschalk van Villeroy, had zich den 14en juli te Dentergem nedergeslagen, van waar het den 17en naar Rousselare en van daar naar Dixmude trok. Van Villeroy had deze stad meenen te belegeren, doch nauwelijks had hij zich vertoond, of de poorten werden geopend en de stad zonder eenigen wederstand, hem overgeleverd. Aanstonds gaf de generaal bevel aan den markgraaf van Feuquierres en van Asfeld om Deinze te belegeren. Reeds van 's anderdaags, 29en juli, sloeg het vijandlijk leger zich te Deinze-buiten neder, om de stad langs den noorkant aantetasten. Maar nauwelijks had de stedevoogd, d'Offarel, de

---

(1) Een plan der fortificatiën van Deinze, van 1694, berust in het staatsarchief te Brussel; wij deelen hiernevens er eene getrouwe teekening van mede.

Digitized by Google

tegenwoordigheid der belegeraars vernomen, of hij geeft zich lafhertig over, zonder dat nog de minste aanval beproefd was geweest. Hij sloot een verdrag met den opperbevelhebber der Franschen, den markgraaf van Feuquierres, dat in zes artikelen vervat was (zie *bew.* GESCH., nr 11) (1).

Ter gelegenheid der inneming van Dixmude en Deinze werd een gedenkpenning geslagen (2), die langs de eene zijde Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, verbeeldt met het volgende opschrift rond:

LUDOVICUS MAGNUS REX CHRISTIANISSIMUS (3).

Op de keerzijde staat er een soldaat, die blootsvoets en nedergeknield, tot teeken zijner gevangengeving, de wapenen overlevert, boven twee muurkronen, die vóor zijne voeten liggen. Het randschrift luidt:

HOSTES AD DEDITIONEM COACTI. VII.M. (4)

Verder leest men op den voorgrond:

DEINSSIUM ET DIXMUDA CAPT.

M.DC.XCV.

---

(1) d'Offarel en Ellenberg, welke laatste medebewaarder der stad was, werden te Gent, zoo het schijnt, vóor den krijgsraad gebracht en volgenderwijze veroordeeld: de brigadier d'Offarel werd van allen militairen dienst afgesteld, zijn degen gebroken en al zijne goederen verbeurd verklaard; Ellenberg werd in rouw gekleed en met de koets van zijnen secretaris, met zijn eigen regiment vóor en achter zich, tot buiten de Dampoort, op den Dendermondschen-weg, nabij eenen molen, gevoerd. Daar gekomen werd een zwart laken op den grond opengelegd, waarop een stoel met zwarten baai overtrokken geplaatst werd. Men hechte hem vast op den stoel, ontblootte hem tot aan de schouders, waarna hem een scherprechter het hoofd afsloeg. 22 veldtochten had hij reeds doorgestaan en was rond de 60 jaren oud. Drie kolonels, die zich aan het verraad plichtig hadden gemaakt, werden afgesteld, waarvan de eene drie maanden in hechtenis gehouden werd, gedurende welk tijdverloop hij van alle soldij beroofd was.

(2) Twee dezer penningen worden te Deinze bewaard: de eene in het kabinet van Mr Baudaert, de andere in dat van den heer d'Huygelaere.

(3) *Lodewijk de Groote allerchristelijkste koning.*

(4) 7,000 *vijanden genoodzaakt zich krijgsgevangen overtegeven.*

Digitized by Google

Hoewel de Franschen de inneming van Deinze aan hunne macht niet te danken en den minsten wederstand niet ontmoet hadden, vierden zij er aan hunne kwaadwilligheden den vollen teugel: zij plunderden de burgers en landbouwers uit, braken een groot deel der huizen af, staken andere in brand, tevens al de opgeworpene vestingen slechtende. Den 4en augusti werd de stad, tot groot genoegen harer ingezeten, door de Franschen, die naar Quaremont en Avelgem trokken, ontruimd.

Te rekenen van dien tijd mochten de Deinzenaren vrijer adem scheppen, tot den 8en juni van het volgende jaar, wanneer een deel deszelfden legers zich te Deinze-buiten kwam nederslaan en er al het koren afmaaide en teniet deed.

Den 17en april 1697 werden nogeens vijf regimenten soldaten door den hertog van Beieren naar Deinze gezonden, met last de stad vannieuws te versterken. Zij verbleven er tot den 23en mei daaropvolgende, van waar zij naar Assche en Brussel trokken.

Beide oorlogvoerende partijen waren eindelijk moede geworden, en verlangden niets dan vrede. De strijd, die nu reeds acht jaren geduurd had, zonder voor de eene of andere zijde eenigen beslissenden uitslag te hebben opgeleverd, was langzamerhand beginnen stillen, tot dat, den 20en september, op het kasteel van Rijswijk de vrede gesloten werd.

§ VII. — Voordeelige rust. Erfenis-oorlog. Oorlogstuigen te Deinze aangebracht. De Hollanders verrichten veel kwaad te Deinze en omstreeks. Het leger der bondgenooten te Deinze; trekt naar Aarseele en Wontergem; komt te Deinze fourageeren. Generaal Spaer te Deinze. De te Rousselare gelegerde troepen komen te Deinze de laatste fouragie halen. 7,000 Ruiters te Deinze; richten er veel schade aan. Wortenborgh te Deinze; vertrekt en laat er eene bezetting. Vrede. Brabantsche-omwenteling. Staatkundige verdeeldheid der Deinzenaren; ongemakken; het magistraat spant er middelen tegen in. Deinsche Patriotten. Feestviering te Deinze na de verjaging der Oostenrijkers; plechtigheden bij hunne wederkomst. Fransche-omwenteling. Mislukte inval der Franschen in België. De leibrug te Deinze afgebroken. De opstandelingen meester van het land. Kiezing en plechtigheden te Deinze; de boom van vrijheid geplant. Tegenwerking in België; de Franschen verjaagd. Overmeesteren opnieuw het land. Kerkplundering te Deinze. De O.-L.-Vrouwekerk tot eenen tempel der Rede herschapen. De pastoor gevangen. Beëedigde priesters te Deinze. Slot. 10

Digitized by Google

Eene vijfjarige rust was heengevloden; de landbouw, de koophandel, de nijverheid hadden zich hersteld, en voorspelden voorspoed en welzijn voor het land. Het gouvernement spaarde geene moeite om dezen drie takken, de grondvestingen en gebinten van het staatsgebouw, sterkte bijtezetten en allen onderstand te verleenen.

Maar de zoogenaamde erfenis-oorlog, na de dood van Karel II, koning van Spanje, wiens groote nalatenschap door bijna geheel Europa betwist werd, losgebroken zijnde, waarvan België voor een goed deel het tooneel werd, kwam aan dit alles einde stellen.

Met september 1702 namen de vijandlijkheden aanvang; doch de veldtocht van dit jaar was van klein belang en korten duur. Den 25en februari 1703 « zijn te Deynse gekomen 50 waegens om pontons-bruggen op te leggen, en een menichte van poer ende canonwaegens ». Het regiment van den baron van Courière bracht binnen deze stad den nacht door van den 29en februari-1en meert 1704.

De hollandsche generaals Spaer en Lader, kwamen, na de verovering der Brugsche-vaart (3en augusti 1705) naar Deinze afgezakt, staken vuur in het dorp Leerne, en vernietigden in de omstreken van Deinze een groot deel der vruchten.

Den 23en mei 1706 werd de slag van Ramillies geleverd, waarbij de Franschen, boven een groot deel van hun grof geschut en bagagie, een 20,000tal mannen verloren. De overwonnelingen, die in de vlucht achtervolgd werden, richtten zich naar Leuven, van daar naar den kant der Schelde, en trokken den 27en door Deinze, zich naar Frankrijk begevende. Den 4en der volgende maand juni sloeg het leger der bondgenooten zich te Deinze, Drongen en Nevele neder, en vertrok 's anderdaags naar Aarseele en Wontergem, « vanwaer zij het overblijvende gefourageert hebben ».

Tijdens het beleg van Meenen kwamen de soldaten tot Deinze en Petegem toe hunne fouragie halen en de ingezetenen uitplunderen (4en december).

« Den 7en juny 1707 is den generael Spaer komen camperen met een vliegende leger tot Deynse en aldaer gebleven 9 weken en 2 daegen, door welke troupen binnen en buyten Deynse

Digitized by Google

alle de vruchten en gers is gheconsumeert geworden » ; en « den 19 oct. (zelfde jaar) zijn van Rousselare naer Deynse gekomen 8,000 mannen om de wynige fouragie die daer noch resterende was te komen halen ».

Meer dergelijke feiten zouden wij nog kunnen opnemen, doch het is en blijft altijd hetzelfde : plunderen, fourageeren en vruchten schenden. Sluiten wij dan met nog een paar aanteekeningen uit de kronijk overteschrijven.

Den « 13 meye 1711 zyn tot Deynse gekomen 7,000 Ruyters en nog een groot getal voetvolk, en den 15en vertroken; welke troupen alhier de vruchten ten naesten by afgemaeyt hebben ». Den 6en november deszelfden jaars « is den generael Wortenborgh binnen Deynse gekomen met 6 escadrons peerden en aldaer verbleven soo lang als daer fouragie was, en zijn vertroken, laetende 500 mannen voor garnisoen ».

Na de vrede van Utrecht (1713), die aan de vijandlijkheden een einde stelde en waarbij onze provinciën aan Karel VI, keizer van Oostenrijk, afgestaan wierden, schijnt Deinze eene langdurige rust genoten te hebben, en komt deze stad, of beter hare ingezetenen, slechts met de Brabantsche-omwenteling, onder keizer Jozef, op het staatkundige terrein te voorschijn.

Reeds lang vóor het uitbersten der revolutie voorspelden de gemoederen van het belgische volk eenen onvermijdelijken krisis, en de staatkundige verdeeldheid in de gezindheden, die men tot in het geringste dorp aantrof, moest vroeg of laat op eene politieke scheuring uitkomen.

Met het begin van 1780 was die gisting te Deinze ook begonnen, en schijnen er de beide toen bestaande gezindheden hunne aanhangers gevonden te hebben; bijna alle dagen grepen er moeilijkheden plaats in de herbergen en op de bijeenkomsten van het deinsche volk. Het magistraat der stad het gevaar voorziende, en om ergere gebeurtenissen te voorkomen, stelde, in eene resolutie van den 12en februari, eene soort van politiereglement op, dat in de volgende artikelen vervat was : Niemand mocht in herbergen of brandewijnhuizen zich op de zon- en feestdagen tijdens de hoogmis bevinden op straf van eene boet van 6 ponden parisis; de ouders en meesters waren verantwoordelijk voor de minderjarigen en dienstboden. — Te rekenen van den 1en october tot den laatsten der volgende maand meert

Digitized by Google

dienden de herbergen gesloten te zijn vóor 9 uren 's avonds; van den 1en april tot den 30en september was de politieuur ten 10 uren 's avonds. De herbergiers, die zich aan eenige overtreding, bij voorgaande artikelen voorschreven, plichtig maakten, vervielen in eene boet van 12 ponden parisis. — Het geluid der klok kondigde de uur van het sluiten der herbergen aan (1).

Welke gezindheid het te Deinze bovendroeg kunnen wij niet vaststellen, doch het schijnt dat het grootste deel der Deinzenaren den *Patriotten* aangekleefd waren. Wij steunen deze veronderstelling op een korps vrijwilligers van dien naam, waarvan wij het eerst met begin van 1790 gewag vinden, en dat zich den 22en april van gezegde jaar tot het magistraat wendde om onderstand en eene eenigszins wettelijke inrichting te bekomen. Bij eene soort van petitie vroegen zij aan het stedelijk bestuur : 1°, Om als een vendel Patriotten, gelijk met de tijdsomstandigheden, erkend te worden; 2°, een uniform voor tambour en fifre, die zou bestaan uit een kleed van rood laken met blauwe omslagen, eene wit laken vest en broek met zwarte getten; 3°, de trommel te mogen herstellen, en den fifre eene fluit *à la militaire* te bezorgen; 4°, van den tambour en fifre te Gent voor veertien dagen lesse te laten nemen bij bekwame mannen; 5°, eene hoeveelheid grof buskruit voor de exercitie, en eene betere soort scherpe cartouchen, waarvan ten minste 50 per man; en 6°, de noodige registers voor het korps (2).

Het magistraat willigde met algemeene stemmen den voorstel in, te meer, daar het korps reeds de goedkeuring der hoogere overheid verworven had, en korts nadien legden de deinsche Patriotten, op de Vrijdagmerkt te Gent, den eed van getrouwheid af.

---

(1) Getrokken uit eenen *Resolutieboek* (arch. der stad). Insgelijks tot het handhaven der vrede, werd de stad in eene vergadering van het plaatselijk bestuur, van den 18en mei 1790, in twaalf gebuurten verdeeld, die elk eenen *deken* en eene *dekeninne* aan 't hoofd hadden, boven eenen *baljuw*, die allen door de geburen moesten gekozen worden.

(*Resolutieboek*, nr 5, bl. 101 v°).

(2) Arch. der stad Deinze. — *Resolutieboek*, nr 5, bl. 990.

Digitized by Google

Verder hebben wij geene bewijzen om onze meening te staven dat de deinsche Patriotten aan de omwenteling van 1789 deel genomen hebben, doch deze gissing ook vindt grond in hetgeen reeds betrekkelijk die vrijwilligers gezegd is, en in de feesten, die binnen de stad in 1790-1791 gevierd zijn geworden. Wij vinden het van belang genoeg, inzonderheid om als eene bijdrage te dienen tot de kennis van dat tijdstip onzer vaderlandsche geschiedenis, eenen tijdgenoot de aldaar plaatsgegrepene plechtigheden na de verjaging der Oostenrijkers en na de aanstelling van keizer Leopold als souverein van Belgie, te laten verhalen. — Wij nemen het letterlijk over uit de *Gazette van Ghendt.*

« Naer dat alhier verscheyde Solemneele Missen gecelebreerd waeren, om van den Alderhoogsten af te smeeken den zegen en gebenedydinge van ons bedrukt Vaderland, als ook tot dankbaerheyd over de gezegende verlossinge van onze vreede Dwingelanden, is 't heden (16en januari) tot laevenisse der Zielen van onze kloeke en dappere Vaderlandsche Helden, de welke hun leven voor onzen Roomsch Katholyken Godsdienst en voor Rechten van het Vaderland manhaftiglyk hebben verloren, door onzen Eerweirden Heer Pastor met twee assistenten geschied eenen solemnelen Dienst en Processie, met uytdeylinge van eene groote menigte tarwe Brooden aen de Arme; de Estrade, zeer verheven ende bezet met veel waschlicht, was geplaetst in het midden van den grooten Choor, aen welke was hangende het waepen dezer Provincie, de Nederlandsche Cocarde en verscheyde Krygs-Teekenen, waer onder te lezen stond den volgenden text : *Wy.... zyn UL. indachtig in de Offeranden, die wy op draegen, gelyk het betaemt de Broeders indachtig te wezen;* boven eene ontelbaere menigte volk, is dezen Dienst en Processie bygewoond door de Heeren van ons Magistraet, het Ridderlyk Gilden van de H.H. *Georgius* en *Sebastiaen*, alle in de alderschoonste Uniforme met hunne Eere-Teekens, de Confraters van onze vier Broederschappen en twee compagniën vrywillige gewapende Borgers gecommandeerd door onzen waeren Vaderlander en Stads kapiteyn d'heer *Leo Vermandele*, dit alles onder het menigvuldig losbranden der geëxerceerde Musquetterye en treurig doodgeluyd der Klokken.

Digitized by Google

» Den zelven morgen is alhier van het stadhuys plechtiglyk afgekondigd het *Manifest* der Hoogmogende Heeren Staeten van *Vlaenderen*, onder het losbranden van het grof Geschut en Musquetterye, en geduerig vreugde geroep *Lang Leven de Staeten van Vlaenderen!* 's Naer middags zyn onze Eerweirde Heeren Pastors, verzeld door de Ridderlyke Gildens van de H.H. *Georgius* en *Sebastiaen*, alle in superbe Uniforme, door de Confraters der zes Broederschappen met alle hunne Eere-Teekenen door twee Compagniën vrywillige wel geoeffende en gewapende Borgers, met ontrolde Vaendels en slaende Trommels, onder het gespel van verscheyde musicaele instrumenten, in de alderbeste order gegaen nae het Stadhuys, en aldaer bekomen hebbende de restitutie der Boeken van hunne afgeschafte Broederschappen, zyn zy in de zelve order, benevens de Heeren van het Magistraet in corpore, weder gekeerd nae de kerken van *O.-L.-Vrouwe* en van *S. Marten*, in welke tot dankbaerheyd met groote plechtigheid gezongen is den lofzang *Te Deum Laudamus*, onder het losbranden van 25 Stukken Kanon, van de Musquetterye, en het luyden der Triumph-Klokken, zynde alle de voorzeyde Solemniteyten in de alderbeste order geeyndigd door het iverachtig bestier van onzen waeren Vaderlander d'heer *Charles-Philippe Martens*, Hoog-Bailliu der zelve Stad, den welken ter differente reprisen in alle de straeten dezer Stad het Volk met de grootste animositeyt heeft voor gegaen onder het geroep : *Vivant de Vereenigde Staeten van Vlaenderen en Brabant! Vivat den Ardsbisschop van Mechelen! Vivat Henricus van der Noot! Vivat den Generael van der Meersch! Vivant alle waere Patrioten, en alle confraters der herstelde Broederschappen* » (1).

Dezelfde plechtigheden grepen den 21en en 26en derzelfde maand januari plaats in de Sint Martenskerk aldaar.

Met niet min geestdrift werd de onderwerping van België aan keizer Leopold het volgende jaar te Deinze gevierd. Ziehier de beschrijving der plechtigheid :

« Heden (11en januari 1791) is in de Parochiale kerke van onze lieve Vrouwe binnen deze stad, ten bywezen van het

(1) *Gazette* van den 21en januari 1790.

Digitized by Google

Magistraet en eenen overgrooten toeloop van volk, met groote plechtigheid gecelebreerd geworden eene Solemneele Misse in vol Musieq, gevolgd van den Lofzang *Te Deum*, met uitdeylinge van Brood en Geld aen de Arme, onder het luyden van alle de klokken en het losbranden van grof Geschut, om den Alderhoogsten te bedanken over de herstellinge van den Vrede en de Ruste in deze landen door de goedertierendheyd van *Leopoldus II*, keyzer en koning, onzen legitimen Souvereyn; zynde de Stad 's avonds op het alderprachtigste verlicht geweest; welke Vreugde-teekenen de voornoemde Heeren van het Magistraet met hunne tegenwoordigheyd hebben vereert, vergezelschapt van eene menigte persoonen van alderleyen *rang*, zoo Inwoonders als vremdelingen, ter welkers aenkomste op de groote Merkt is afgestooken geworden een prachtig Vuerwerk onder het herhaeld geluyd van alle de klokken en het gedurig losbranden van het grof Geschut, welke *Salvos* beantwoord wierden door het Geschut uyt het kasteel, tusschen de aenhoudende acclamatien van eene uytnemende menigte Volk, die de locht dede weergalmen door het gedurig Vreugde-Geroep van *Vive Leopold, onzen Souvereyn*, waer naer het Magistraet, gevolgd door verscheyde bezondere Inzetene en Militaire officieren van *rang* hun vertrokken hebben in het Hôtel van S. Sebastiaen, alwaer een prachtig Avondmael was bereid gemaekt, 't eynden welk het Feest gesloten wierd door een luysterryk Bal, het welk tot diep in den nacht heeft geduert; zynde alles verricht in de beste orde en volmaekste eensgezindheyd, zoo tot genoegen van de generaliteyt der Inzetene als van eenen ongemeynen nomber van bezondere Luyden, die uyt de omliggende Dorpen, tot het bijwoonen van het voorzeyd Feest, binnen deze stad hun verzaemeld vonden » (1).

Terwijl men te onzent nog bezig was met feestvieren; terwijl alom de vreugdebetoogingen plaats grepen, was in Frankrijk reeds eene omwenteling aan 't gisten, die de vrede, welke België sedert eenige maanden onder het bestuur van keizer

(1) *Gazette* van den 10en meert 1791.

Digitized by Google

Leopold en dezes zoon en opvolger, Frans II, genoten had, met groot gevaar bedreigde. Inderdaad, van met het begin van meert 1792 was de omwenteling aldaar met al hare macht losgebroken, en eene maand nadien poogden de fransche opstandelingen in België intedringen. Frans II was nog sterk genoeg hunnen eersten stap te doen mislukken; maar de zegepraal, dien zijne vijanden den 6en november te Jemmappe op hem behaalden, stelde aan zijne heerschappij in België een einde, en verzekerde er die der fransche republikeinen, die zich op korten tijd van geheel ons land meester maakten.

Hoewel de zege iedere onderneming der Franschen vergezelde, gaven het de Oostenrijkers bij de eerste of tweede nederlaag niet op, en spanden zij alle middels in om België van het fransche rot te behoeden. Zoo leeren ons de rekeningen der stad Deinze dat, om den voortgang der fransche veroveringen te belemmeren, op bevel der hoogere overheid, de leibrug, aldaar ook afgebroken werd (1). Doch alles was vruchteloos: naar dezelfde stadsrekeningen, waren de republikeinen reeds van den 14en november van Deinze meester, als blijkt uit de betalingen aan hunne dienstdoende officieren (2).

Van zoohaast hunne verovering volledig was geworden, werd er in al de steden en plaatsen van eenig belang een nieuw bestuur gekozen, wier leden den titel van *Representanten* droegen. Dit greep te Deinze plaats den 11en december 1792 des middags; de kiezing geschiedde in de O.-L.-Vrouwekerk aldaar. Te dien einde hield de *President van de Representanten der vrije stad Gent*, op aanzoek van eenige ingezetenen, er eene treffende redevoering, waarin hij niet vergat de *Vrijheid*, *Gelijkheid* en *Broederlijkheid* aanteprediken. Vervolgens ging men tot de stemming over, en twaalf ingezetenen werden tot *pro-*

---

(1) 9en meert 1793. — Van den selven over het gonne gevallideert in het hoofdcollegie ter causen het afbreken der Leybrugge ten jaere 1792 door militaire magt ten behoeve van 's Majesteyts dienst tot *L.* 70-1-0-0

(2) 22en februari 1793. — Item, uyt de tresorie betaelt over etappen van officieren en fouragie, remboursementen, etc., sedert den 14en november 1792 tot ende met den 8en februari 1793, par lyste, by ordonnantie van de municipaele officieren tot . . . . . *L.* 445-8-10-0

Digitized by Google

visionneele Representanten uitgeroepen. Deze waren de burgers Pieter de Jonghe, kuiper; Antoon Martens, stoker; Emmanuël d'Hondt, koopman; Antoon Haegens, koopman; Antoon van Quickenborne, stoker; Jan-Baptist d'Hossche, koopman; Philips-Jaak Clement, stoker; Emmanuël Lefebure, fabrikant; Constant Beyens, advokaat; Emmanuël van der Straeten, zoutzieder; Marten de Vos, notaris; en Domien Stuyvaert, koophandelaar (1).

Daarna werd, onder het luiden der klok, gedonder van het kanon en spelen der muziek, op de merkt de boom van vrijheid geplant, en ontloken er de nieuw gekozenen den volgenden eed : « Ik zweer getrouw te zijn aan het vrij en souverein volk der stad Deinze, de vrijheid en gelijkheid voortestaan, zooveel het in mij is en het mijne hoedanigheid van provisionneelen representant van het gemeenebest zal vereischen ». Twee representanten (Stuyvaert en Lefebure) weigerden den eed te doen, doch hebben er vóor het eindigen der plechtigheid toe besloten (2).

---

(1) Men treft de beschrijving dezer plechtigheid en de namen der gekozene leden aan in de *Gazette van Gendt*, van den 13en december 1792 (bijvoegsel).

(2) Ziehier wat de rekening der stad betrekkelijk deze plechtigheid bevat :

1793

January 14. Aen den selven over aerbeytsloon en leveringe in het planten den boom van vryheid en accessoiren . *L.* 12-2-1-0

» Aen Pieter d'Huygelaere over de bekostinge van het musiek in het planten van den boom van vryheyd . *L.* 3-5-4-0

» Aen Pieter Vermeeren, over leveringe van buspoer tot de vieringe ter causen het planten van den vryboom. *L.* 1-10-0-0

» Aen Augustinus Steyaert over gelycke leveringe van beuspoer ter selver causen . . . . . *L.* 2-14-0-0

» 19. Aen Engelbert Callier over teire t' synen huyse gedaen ten dage van het planten den boom van vryheyd ende het kiesen der representanten. . . . . *L.* 12-18-9-0

» Aen Joannes Francois over leveringe van buspoer ten dage van den voorseiden keus . . . . . *L.* 1-10-0-0

Digitized by Google

Zoowel elders, als te Deinze waren deze kiezingen met geestdrift gevierd geworden, want de Belgen, eenigszins verleid door de schoone beloften van de commissarissen der republiek, opgevijzeld door de streelende en inderdaad hoogstachtbare vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid, heetten de opstandelingen in het hert welkom.

Wellicht had een groot deel van de stichters der omwenteling geen kwaad inzicht gehad; maar, gelijk veeltijds wanneer het eene hervorming geldt, droegen de fanatieken door en leverden zij zich aan feiten over, die de ware republikein niet zou durven bedenken. Dit veroorzaakte alras eene hevige tegenwerking in België, die de oostenrijksche generaal Clairfayt te baat wist te nemen om de Franschen aantetasten en met groot voordeel te bevechten. De nederlaag te Neerwinden den 18en meert door deze uitgestaan, verzekerde den Oostenrijkers onze belgische provinciën, waarvan zij echter niet lang in bezit mochten blijven, en met de zege den 26en juni 1794 te Fleurus behaald, het meesterschap over geheel België in handen der Franschen zagen overgaan.

January		Aen Joannes Jooris en Jacobus de Boosere, tambour en fifere over hunne devoiren ten voorseiden dage . *L.* 0-8-8-0
»		Aen Jan Baptiste Delcroix over leveringe van buspoer ten voornoemden dage . . . . . *L.* 1-10-0-0
»	23.	Aen Pieter Joannes Delcroix over teire t' synen huyse gedaen ten voornoemden dage . . . . . *L.* 9-11-6-0
»	26.	Aen Xaverius Callewaert over het luyden der klocken ten dage der kiesinge van de representanten . *L.* 0-12-0-0
»		Aen den selven over het luyden de klocken ten dage van het kiesen de municipaliteyt . . . . . *L.* 0-12-0-0
»	30.	Aen Pieter Joannes Balvoet over leveringe van pek, terre, spiegelas, etc., ten dage van de vieringe over het planten den vryboom . . . . . *L.* 2-16-6-0
»		Aen Judocus Martens, sergeant, over vaccatien ende devooren . . . . . *L.* 0-16-0-0
»		Aen Louis Michiels over eene laeken (?) meutse van vryheyd . . . . . *L.* 0-16-8-0
»		Aen Francies Auwenrogghe over leveringe van laeken en aerbeyts loon in het maeken van dry bandelieren voor de sergeanten van dese stede . . . . . *L.* 2-14-6-6

Digitized by Google

De zuiderlijke drommen stroomden ons land binnen, om er al roovende en plunderende de *vrijheid* te planten, onze oude instellingen — die, dit bekennen wij, langs zekeren kant toch te wenschen overlieten, — voor goed omtewerpen en nieuwe in hunne plaats te stellen.

Hunne roofzucht, vergezeld van religiehaat, viel alras op de kerken en godsdienstige gestichten. Na Deinze tot een vredegerecht verheven en er eene *municipaliteit* aangesteld te hebben, leverden zij er zich aan het kerkplunderen over (1), en de kostelijkste juweelen maakten zij zich het eerst tot buit. Eene aanteekening van eenen destijdigen stadgenoot in den register van het broederschap van den H. Rochus maakt ons met de voornaamste in de O.-L.-Vrouwekerk gestolene voorwerpen bekend. Zij bestonden : in eene groote zilveren lamp, die op de feestdagen den hoogen koor verlichtte; een zilveren wierookvat met schelp en lepel van hetzelfde metaal, boven twee schenkplaten en vier wijnpotjes; een zeer schoonen missaal met zilver belegd; vier zilveren reliquiekassen. Verder de juweelen der beelden. Het St. Rochusbeeld wierd ontstolen de zilveren engel, de hond en staf, de callibasse, die door de Bachtenaren gezamenlijk met die uit het gehucht Rekkelinge was geschonken geweest; de zilveren hoed, de schelpen, die op zijne kraag met zilveren haken waren vastgemaakt, boven nog het zilveren beeld van den staf des kerkbaljuws. Na deze gepleegde rooverij stelden zij het zilverwerk te koop aan acht schellingen wisselgeld per once; eenige stukken werden aangekocht door welhebbende ingezetenen en aan de kerk teruggeschonken.

Te dien tijde had de O.-L.-Vrouwekerk vier klokken; drie dezer werden uit den toren gehaald en weggevoerd. De overige (de groote klok) was ook reeds losgemaakt en op het punt denzelfden weg te volgen, wanneer de zoon haars peters, een invloedhebbend man, haar behoud verkreeg.

Vervolgens werd de eerw. heer F. Laridon, pastoor der

---

(1) Het afdoen der kruisen van de kerktorens van het kanton Deinze werd aangenomen voor 7 guldens van ieder, boven het kruis. Bachte onderging het eerst dit lot.

Digitized by Google

O.-L.-Vrouwekerk, die den eed weigerde te doen, gevangen en naar het eiland Rhé gestuurd; gelukkig dat hij het lot niet deelde van zooveel honderde priesters, die te Parijs vermoord of in de Loire, bij middel van schepen met kleppen, omgebracht werden. De deur van de sacristie der O.-L.-Vrouwekerk werd toegezegeld, en de kerk tot eenen tempel der *Rede* beschikt, waar elken *Decadi* met groote plechtigheid de wetten voorgelezen en meer andere republikeinsche ceremoniën verricht werden (1); de Sint Martenskerk werd gesloten en weleens tot een militaire magazijn gebruikt.

Beide parochiën kregen eenen beëedigden priester (2), die er de geestelijke bedieningen verrichte tot den laatsten december 1802, wanneer het concordaat tusschen Pius VII en Napoleon I getroffen, de priesters in hunne vorige weerdigheid herstelde, en de O.-L.-Vrouweparochie bekwam haren ouden herder, den heer Laridon, terug.

Tot daar al wat ons omtrent de eigenlijk gezegde geschiedenis van Deinze is te wete gekomen. Wij sluiten dit hoofdstuk met de fransche omwenteling, daar de jongere gebeurtenissen te versch in het geheugen liggen en voor onze tijdgenooten van klein belang zijn.

---

(1) Bij schoon weder greep dit weleens plaats op de groote merkt, alwaar te dien einde eene stellage opgetimmerd was.

(2) De O.-L-Vrouweparochie had eenen pater-Recolet, Jodoigne genaamd.

Digitized by Google

VIERDE HOOFDSTUK.

GEESTELIJK DEINZE.

§ I. — Beschrijving der O.-L.-Vrouwekerk en van hare bijzonderste meubelen en versierselen. Over hare stichting. Patronaat en personaat. Haar geestelijke omkreits. Tienden. Over de jaarwedde des pastoors, onderpastoors en kosters. Broederschap van Sint Rochus. Dekenij van Deinze. Naamlijst der pastoors en pastoor-dekens.

Het geestelijk Deinze (1) is in twee parochiën verdeeld: de *O.-L.-Vrouwe-* en de *Sint Martensparochie*; beide dragen den naam van den beschermheilige, aan welken hunne kerk is toegewijd. De eerste bestaat uit het oorspronkelijk Deinze, enz., de tweede uit het oud-Petegem. Zij hebben de Lei tot scheidslijn.

De kerk der eerstgenoemde parochie draagt nog den stempel der oudheid, terwijl de toren alleen van die der tweede, die geheel herbouwd is, van vroegere eeuwen dagteekent.

De (2) O.-L.-Vrouwekerk, hoewel door opvolgelijke ver-

---

(1) In de levensbeschrijving van Sint Amand, een gedicht van GILLIS DE WEVEL, in 1366 te Brugge voltooid, werd *Duenze* aangeduid als eene der plaatsen, waar deze heilige veel volk bekeerde:

« Oudenaerde, Duenze, Nevele mede,
Thielt, Meulnebeke, ende Ruselede,
ende andere dorpe, die ic niet al
can ghenoemen, noch ghetal ».

(2) De beschrijving dezer kerk, ter uitzondering van de aanteekeningen, die wij er hebben bijgevoegd, is eene bijna letterlijke vertaling

Digitized by Google

anderingen deels ontaard, is in haar geheel een merkweerdig staal der ogivale bouwkunst van het begin der XIVe eeuw. Een deel van de grondzuilen der muren is uit zware onregelmatig gekapte bloksteenen (*opus incertum*), en de voorgevel, de torens en de noorderbeuk uit witten steen, gezegd van Balegem, gebouwd.

Het is van belang de oorspronkelijke bouwkunst in den noorderbeuk, waarvan wij zooeven spraken, te bestudeeren. Deze beuk heeft vijf spitsbogige vensters die de zijgangen verlichten. Iedere dezer vensters, die door breede randen met gebrokene hoeken (*chanfrein*) omringd is, had een afzonderlijk dak en kap, die het water langs steenen goten, op de kruin der buitendrummers geplaatst, losten. Deze bouwwijs liet de noodige ruimte open voor de vensters des middelbeuks. De boord der watergoten, die op de muren des grooten beuks geplaatst waren, bestond uit eene balustrade van met traliën gekapten steen, waarop, bij middel van eene nog bestaande opening de twee smalle trapkens der zoo sierlijke torrekens van den vóor- of westergevel uitkwamen. Deze schoone samenstelling heeft, ongelukkig, veel veranderingen ondergaan: de oorspronkelijke vensters van den middelbeuk met hun met pilaarkens versierde lijstwerk, wier kroonstukken en zuilen nog in goeden staat zijn, werden in den loop der verledene eeuw (1) gesloten; de balustrade verdween bij het verlengen van het opperdak; de vijf kappen der zijgangen zijn op waterpas gebracht en door een zwaar dak, bijwijze van afdak, vervangen geworden.

De zuiderzijgang, die zeer waarschijnlijk tijdens de verwoestingen der Geuzen gedeeltelijk vernietigd is geweest, werd in het begin der XVIIe eeuw met gebakken steen heropgebouwd. Hetzelfde getal vensters als in dien des noorden werd er in acht genomen, maar men maakte ze grooter en zij waren zoo schoon niet als deze: de boorden bestaan uit

---

van het verslag over dezen tempel der *Commissie van Monumenten der provincie Oost-Vlaanderen*.

(1) Wellicht in 1740, wanneer de kerk van binnen groote veranderingen heeft ondergaan.

Digitized by Google

Digitized by Google

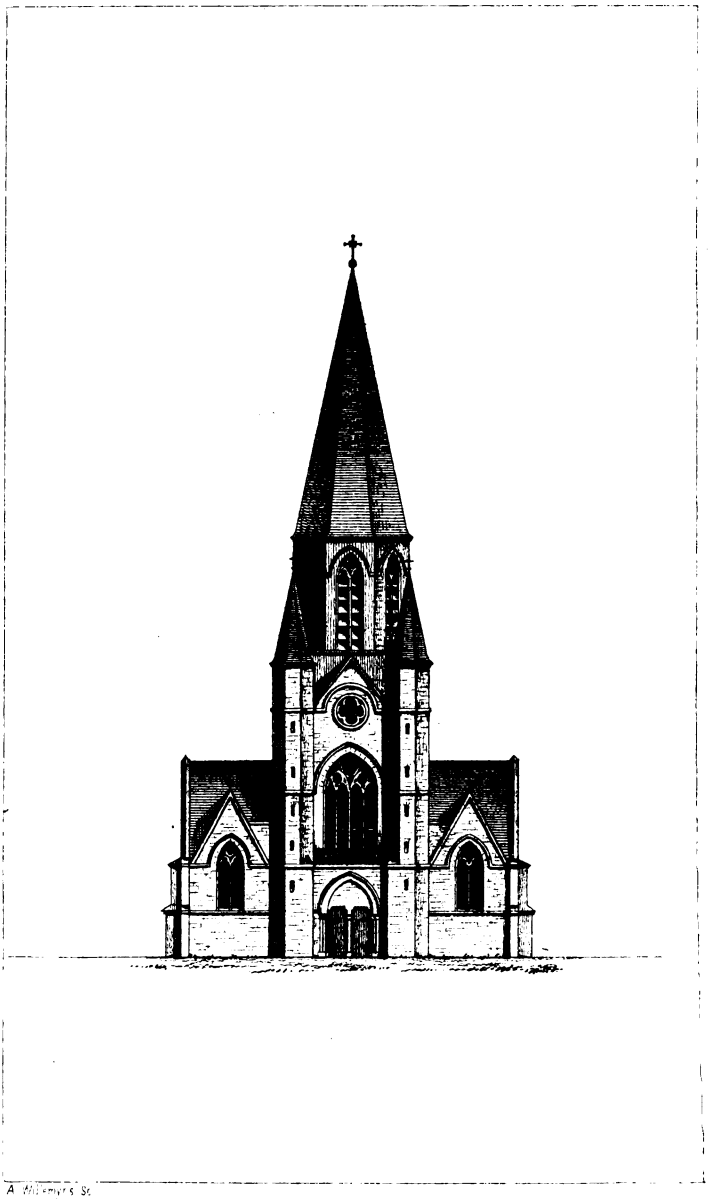

A. Willemyns Sc.

VOORGEVEL DER O.-L.-VROUWEKERK

(Ontwerp van herstelling in haren oorspronkelijken staat).

Digitized by Google

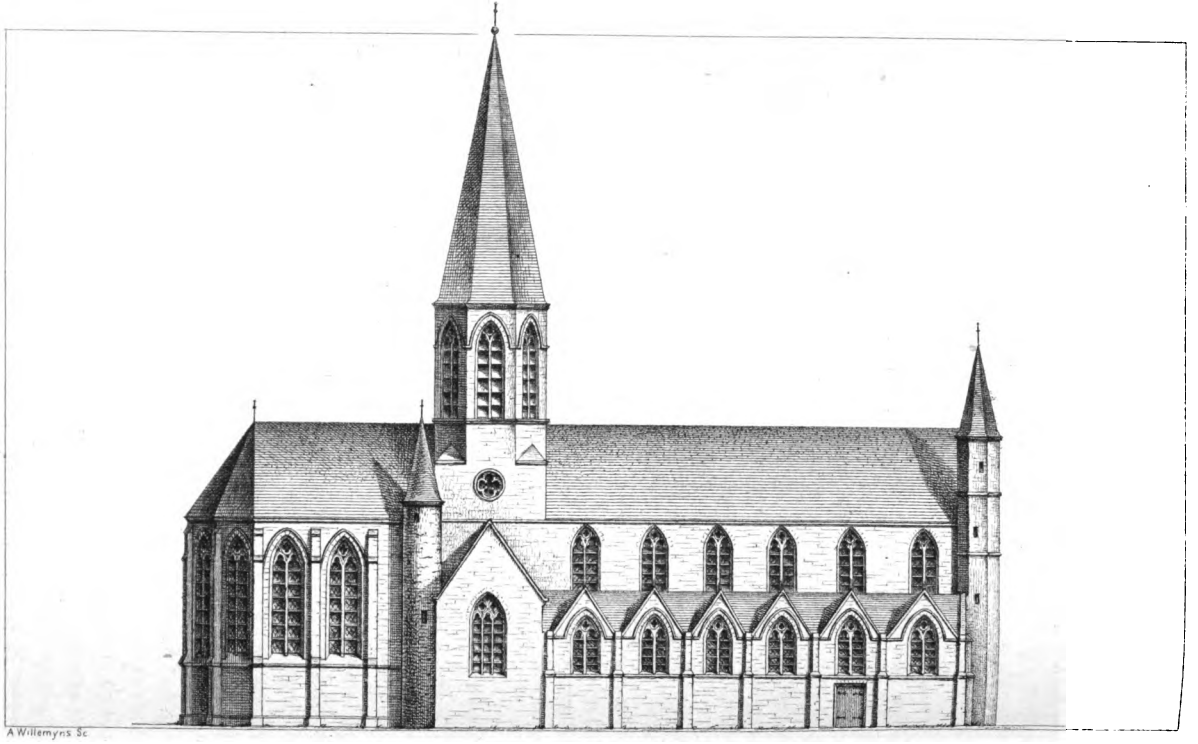

O.-L.-VROUWEKERK
(Ontwerp van herstelling in haren oorspronkelijken staat)

Digitized by Google

Digitized by Google

lijsten in den stijl des tijds verveerdigd, iets wat geenszins met het overige des gebouws overeenkomt.

Het hoofdeinde of halfrond des koors heeft niets van zijnen ogivalen stempel verloren. Uit een tienhoeksvormigen omtrek samengesteld, met vijf thans toegemetselde kruisvensters, ware het gemakkelijk hem in zijnen oorspronkelijken staat te herstellen (1).

De toren is achtkantvormig en door schoone driehoekige vensters die met kolommen met uitspringende zuilen en hoekige kroonstukken geboord zijn. Hij heeft een zeer schoon voorkomen, en dagteekent, even als de middelbeuk, van de XIIIe eeuw (2).

De westergevel (3) maakt een nog wel bewaard deel der kerk uit. Twee eertijds bij middel van eene met traliën gekapte en boven den ingang der deur geplaatste balustrade verbondene torekens prijken op zijne beide vleugels. De kruisen

---

(1) Zeermogelijk zou de herstelling der kerk in haren oorspronkelijken staat in korte jaren kunnen plaats hebben : reeds zijn er zeer schoone plans door den heer Aug.t van Assche, bouwkundige te Gent, daartoe opgemaakt, die de goedkeuring der hoogere overheid bekomen hebben, en waarvan wij hiernevens eene teekening mededeelen.

(2) Of het moet toegeschreven worden aan eene herstelling der kerk ofwel aan eene onteering derzelve, dit hebben wij niet kunnen ontdekken, maar den 13en juni 1446, werden er door den wijbisschop van Doornijk, onderwelk bisdom Deinze bleef tot de inrichting van het gentsche (1559). drie altaren ingewijd : « Item up den XIIIsten dach van wedemaent, anno XLVI, so was te Deijnse de suvergaen van mijnen heere van Dornijke ende de zeeghelare om de outare te wijdene, ende wijden III houtare in de keercke van Deijnse; hem ghescijnct II cannen rijnschen wijns te IX s. p. den stoep, heft XXXVI s. p. »

Stadsrekening.

(3) Vóor dezen sprong het kerkhof, vóor den westergevel, tot ver in de merktstraat uit, en was met eene rei lindeboomen bezoomd. Ten jare 1793 verkocht het kerkbestuur dat uitspringende deel, boven nog een hoekje ter zijde, aan de stad . « february ? (1793). — Aen de kerckmeesters der prochie van O.-L.-V. binnen dese stede over cessie van den grond van het kerkhof uytspringende in de maert ende den gonnen tot het stigten een boter huyseken . . . . . *L.* 40-0-0-0. »

Idem.

Digitized by Google

der groote venster, die dezen gevel versiert, zijn vernieuwd geweest, maar de laatste eraan toegebrachte herstellingen ontaarden merkelijk haar bouwkundig karakter. Zij behooren, uitwijzens hunnen stijl, tot een veel jonger tijdstip.

De kronijken van den tijd leeren ons dat deze kerk meermaals (1) de prooi der vlammen is geweest, en dat de Geuzen geheel haar inwendige in 1580 vernielden (2). Het is alleen aan de milddadigheid der inwoners te danken dat deze schoone katholieke tempel na zooveel verwoestingen heropgericht is. Evenwel is het binnenste der kerk zoo dikwijls veranderd, dat het oneindig veel van zijn belang, onder bouwkundig betrek verloren heeft. Wat zijne gesteltenis betreft, deze heeft weinig veranderingen ondergaan, ter uitzondering van het gewelf, dat eerst uit eiken hout samengesteld en door vooruitstekende lijstwerk, waarvan men nog kleinigheden ontdekt, ondersteund was geweest (3). De kroonstukken der pilaren zijn ook wel bewaard gebleven.

De voornaamste jongere herstellingen der O.-L.-Vrouwekerk, die geheel haar uitwendige bedorven hebben, dagteekenen van 1637. Het stuk dat wij hierachteraan mededeelen en uit de archieven der parochie getrokken is, leert ons dat op dat tijdstip, wanneer zooveel door de voorgaande beroerten vernielde godsdienstige tempels onder het vlijtige bestuur van den bisschop Triest heropgericht werden, de inwoners van den koning van Spanje oorlof bekwamen, daar hunne kerk te klein was, tot het lichten van 900 ponden grooten om er mede de vergrooting, waarvan men heden nog het met 't geheele strijdige werk bemerkt, uittevoeren (zie *bew.*, GEESTELIJK DEINZE, nr 1).

Het schijnt inderdaad dat de koor alleen, die een weinig hersteld was, op dat tijdstip tot de goddelijke-dienstoefeningen diende, en dat het ander deel met de verbrande en verdelgde zijgangen zonder dak gebleven was en dreigde intestorten. —

---

(1) Men zie het derde hoofdstuk dezes werks, bl. 121 en 136.

(2) *Idem.*, bl. 136.

(3) De vouten der drie koors werden ten jare 1759 nieuwgesteken en er al de nog zichtbare ornamenten ingewrocht.

Digitized by Google

In 1643 werd de herstelde kerk door bisschop Triest ingewijd.

Tot daar de beschrijving van het kerkgebouw; thans een woord over hare voornaamste meubelen en versierselen.

De koor is met schoone gestoelten en beeldhouwwerk versierd. Men bemerkt er zeer fijn gesnedene medaillons, het wapen van het huis van Merode, dat van de stad, den goeden Herder, de vier Evangelisten, de Vruchtbaarheid, de Liefdadigheid en de Rechtveerdigheid verbeeldende. Hetzelfde beeldhouwwerk bemerkt men in de doopkapel, alwaar Sint Jan, den Zaligmaker doopende, op eenen schild afgebeeld is. De armendisch en de biechtstoelen zijn ook met beeldhouwwerk versierd, en een houten beschutsel met banken voor de leden der broederschappen omvangt langs binnen een groot deel van den omtrek der kerk. Al dit werk werd rond 1740 uitgevoerd, wanneer ook de hoogzaal getimmerd, een nieuw orgel geplaatst en de altaar van Sint Anna gemaakt werd. De hoogaltaar, die geheel uit hout gebeiteld en met verscheidene beelden versierd is, onderscheidt zich door eenen bijzonder strengen kunstsmaak en biedt een indrukwekkend geheel aan. De communiebank is ook van hout en met beeld- en loofsnijwerk versierd.

De beelden der twaalf apostelen, die aan de pilaren prijken, dagteekenen van 1677, en zijn aan de kerk geschonken door pastoor, baljuw, schepenen en greffier van Deinze (zie *bew.*, GEEST. DEINZE, nr 2).

Verder bemerkt men er twee schilderijen, waarvan de meester der eene niet met zekerheid gekend is, doch tot onze vlaamsche-School der XVIIe eeuw behoort; de andere werd verveerdigd door eenen Deinzenaar, den heer Picqué. De eerste verbeeldt de aanbidding van den Messias in den stal te Bethlehem en is een zeer merkweerdig gewrocht, waarin men weldra eene meesterhand ontdekt; de tweede stelt Sint Rochus voor en is een der beste voortbrengselen van onzen vlaamschen schilder.

Men bewaart nog in deze kerk eene gedreven-koperen schotel van 1630, stijl *renaissance*, waarop Sint Rochus afgebeeld staat. Eene andere, insgelijks van de XVIIe eeuw, school van Nuremberg, verbeeldt Maria's boodschap, en draagt het volgende opschrift: *Gluck alzeit bart.* In de sacristie staat er eene

Digitized by Google

knielbank (prie-Dieu) der XVIIe eeuw; en eene fontein met twee bekken en met twee onderaan de ooren vrouwenfiguurkens versierd, grof werk der XIVe eeuw. De horloge in den kerktoren is nieuw sedert 1724; zij werd verveerdigd door Pieter-Frans Rog, horlogemaker te Bornhem, voor eene som van 650 guldens.

Als iets ongewoons, dienen wij in 't voorbijgaan aantestippen dat het onderhoud der kerk ten laste der parochianen was, en dat de daartoe noodige fondsen in de jaarlijksche kwote gevonden wierden. Na een langdurig proces, werd er onder de ingezetenen van Deinze-buiten, van Rekkelinge en van Bachte met burgemeester, schepenen, punters en zetters, den 13^en november 1645, eene overeenkomst gesloten, waarbij bepaald werd, dat voor het toekomende de pastoor met 2, de stad met 48, Deinze-buiten met 40 en de Rekkelinge met 10 op 100 guldens in het onderhoud der kerk en van het pastoreel huis bijdragen moesten.

De stichting dezer kerk klimt tot eene hooge oudheid op; zij schijnt een van de eerste godsdienstige tempels te zijn, die der leer van Jezus-Christus in Vlaanderen opgericht werden; zij behoort, zooniet tot de VIIIe, toch zeker tot het begin der IXe eeuw : men wil zelfs dat Sint Eloi haar stichter zou geweest zijn, en dat men in het transsept der huidige kerk nog overblijfselen dier primitieve bouwing aantreffen zou.

Reeds van in 840 werd haar outer of patronaat boven meer andere, door Lodewijk de Goedertierene, keizer van Frankrijk, aan Wandelmaar, bisschop van Doornijk, geschonken, om met de eraan gehechte baten het kapittel zijner kanoniken te vergrooten en te onderhouden (1). Dit ontstak welhaast de afgunst der graven van Vlaanderen, die de altaren van de voornaamste kerken des graafschaps in handen van den bisschop zagen, terwijl zij zelve slechts de geringste bezaten. Na langdurige en aanhoudende pogingen, gelukte het in 1027 eenen van hen, Baudewijn met den Baard, in erkentenis van eenen grooten aan den bisschop Harduin bewezen dienst,

---

(1) Despars, I, 112; J. Le Maistre d'Anstaing, — *Recherches sur l'histoire et l'architecture de l'église cathédrale de Notre-Dame de Tournai*, *II*, 24.

Digitized by Google

twaalf outers, waaronder dien van Deinze, terug te krijgen om ze tot in den derden graad te behouden, op voorwaarde dat ze met den vierden weder tot het bisdom keeren zouden (1).

Juist honderd jaren nadien, na zooveel moeite, als de graven van Vlaanderen eertijds aangewend hadden tot de terugbekoming der afgestane altaren, had de bisschop van Doornijk en Noion dezelve wedergekregen; maar, daar deze goederen reeds aan de vlaamsche heeren afgestaan waren, weigerden deze die te laten volgen, en bleven zij sedert dien meest allen in handen van wereldlijken (2).

Dit geestelijk recht was ook erfelijk en zette zich in de familiën voort. Het is licht om verstaan dat wij de opvolgelijke patronen of personen (3) (want te Deinze ging dit gepaard) niet hebben kunnen nasporen; alleen is ons bekend dat het in de XVIIe eeuw aan de familie van der Haeghen, heeren van Meere (4), heeft behoord, en, indien wij het wel ophebben, in de XIVe en XVe eeuw aan de familie van Poucke, en na haar, in de XVIe eeuw, aan het huis van Ersele (Heerzele, Herseele), welke familiën ook de heerlijkheid van den Hoorentschen, het grootste der te Deinze enclaveerende leenen, hebben bezeten.

In die hoedanigheid, waren de personen van Deinze aldaar

---

(1) Despars, I, 166-167; le Maistre d'Anstaing, II, 33-34.

(2) le Maistre d'Anstaing, II, 43.

(3) « Een persoon — zoo heette men dengene die het persoonaet bezat — deed zich gelden als de oorspronkelyke pastoor, *pastor primitivus*, alhoewel hy den last van zyn beneficie niet droeg. Tot het bedienen der parochie benoemde hy eenen priester, die nu den titel van *presbyter curatus* aenneemt, dan eens *persoons priester* genoemd wordt, en op eene andere plaets als *presbyter mercenarius* voorkomt. »

Kuyl, — *Gheel vermaerd door den eerdienst der heilige Dimphna*, bl. 30-31.

(4) Bij testament, verleden vóor meester Jan de Keghele, notaris te Gent, den 27^en april 1667, besprak jonkh^r Philips-Frans van der Haeghen, zoon van Lucas, onder andere : dat men na zijne dood zal doen binnen de kerk van Deinze, Meigem en Sint Jans-Leerne, parochiën van zijn patronaat, eene « gesongen sielmisse, sonder eenige pompe alsvooren, met distributie in elcke kercke van eenen sack terwen broot aen den armen. »

Digitized by Google

de groote-tiendeheffers (1); de pastoor, de kerk, het Sint Blasiushospitaal (2) en het armbestuur heften er de kleine tienden.

Gezegde tienden brachten aan den heer pastoor, in 1726, 25 ponden vlaamsch bij jare op; daarenboven ontving hij nog, als jaarwedde, van den persoon van Deinze 12 zakken graan, te weten : 4 zakken tarwe, 4 idem rogge en 4 id. haver; verder genoot hij de offeranden en de vleeschtiende, en bewoonde een onbelast huis (3).

De jaarwedde van den onderpastoor werd in eene vergadering van den 26en september 1655, van pastoor, burgemeester, schepenen, kerk- en armmeesters, punters en zetters van Deinze-buiten en notabelen, bij eene overeenkomst gesloten met den heer Baudewijn de Backer als onderpastoor van Deinze, volgenderwijze vastgesteld : De heer de Backer aanveerde het onderpastoorschap met al den eraan gehechten last; hij verbond zich van, wanneer de pastoor dit verzocht, te Bachte de mis te gaan doen, er de zieken te bezoeken en de H.H. sacramenten te bedienen; — dit alles mits eene jaarlijksche bijlage van : 1°, 8 ponden grooten uit de goederen van het hospitaal van Deinze (4); 2°, van Deinze-binnen 7 pond grooten; 3°, van Deinze-buiten 4 pond 18 schellingen grooten; 4°, van het gehucht Rekkelinge 2 pond 2 schel. groot.; 5°, van den pastoor, uit den opbrengst der pastorij van Bachte, 12 pond groot.; 6°, uit de goederen der kerk 3 pond gr.; 7°, uit die des armen 6 pond, boven zijn deel uit de uitvaarten (5). Volgens J. B. de Castillon's reeds vermelde handschrift, bestond de jaarwedde van den onderpastoor, in 8 vlaamsche ponden, die hem betaald

---

(1) Deze bestond in den 11en schoof van al de vruchten wassende op de gronden aan die belasting onderworpen; in 1617 werd een derde deel der groote tiende te Deinze verpacht voor 50 pond grooten bij jare.

(2) Rond 1719 stond dit sticht zijn recht af aan den pastoor, welke tiende zich op 1 bunder 200 lands en 12 roeden, kortrijksche maat, bestrekte.

(3) J. B. de Castillon, — *Parochiæ Episcopatus Gandavensis*, bl. 34 (HS. berustende in de boekzaal der Hoogeschool, te Gent).

(4) Hiervoor moest hij in de kapel van 't klooster twee missen per week doen, en er de H. Communie uitdeelen.

(5) Arch. der stad Deinze, — *Reg. van wettel. pass.*, C, bl. 139 v°.

Digitized by Google

wierden uit de kas der stad, 10 idem door de gemeente, 6 door Deinze-buiten, 1 door het gehucht Rekkelinge, 6 door het armbestuur en 4 door de kerkfabriek.

De koster werd door den persoon van Deinze aangesteld en had 3/4 bunder meersch, boven eene halve mudde fijne tarwen bloem van ieder werkpeerd, uit de fondatie der *Lampe* een vlaamsch pond, 15 guldens van de kerkfabriek en eene gelijke som van den armendisch. Deze laatste bijlage was niet verplichtend.

Wij hebben het bij het aanvangen dezes hoofdstuks reeds gezegd, langs de eene zijde had de O.-L.-Vrouweparochie de Lei tot scheidslijn; langs de andere bestrekte haar geestelijk gebied zich over Deinze-buiten, den wijk Rekkelinge, Bachte en een deel van Zeveren tot aan den weg van IJperen naar Gent, hierin begrepen eene hoeve, die van de gemeente Meigem deel maakte. Deze omkreits bestond reeds van in de XVIIe eeuw en ongetwijfeld van nog vroeger, en werd in zitting van den gemeenteraad, van den 13^en fructidor, jaar X der fransche telling (31^en augusti 1802), achtervolgens een keizerlijk dekreet van den 11^en prairial van gezegde jaar, opnieuw vastgesteld.

Broederschap van Sint Rochus (1). — Werd den 7^en december 1688 in deze kerk opgericht, met reglement, enz., aan den altaar van den H. Geest. De « Regels of Statuten » leeren ons dat het getal uit niet meer dan vijftien ongehuwde personen mocht bestaan; de pastoor was gehouden alle maanden eene plechtige mis op gezegden outer te celebreeren.

Den 1^en januari 1692, vóor de hoogmis, werden de mirakuleuze reliquiën van Sint Rochus ingehuldigd en eene octave in de kerk begonnen.

Ten jare 1713, wanneer er eene hevige ziekte, eene soort van pest, te Deinze woedde, werd Sint Rochus tot patroon van Deinze verkozen in plaats van den heiligen Egidius, met welke verkiezing, zegt eene legende, de pest aan de leibrug

---

(1) Dit broederschap bezit eenen nog welbewaarden register, die van aan de stichting dagteekent en waarop de « Reghels », de bijzonderste plaatsgegrepene feesten, de namen der gildebroeders, kortom het geheele historiek ingeschreven is.

Digitized by Google

heeft opgehouden. In 1740 werd er een altaar aan den nieuwen beschermheilige opgericht.

In den loop van 1754 doen ingezetenen uit Kruishouthem eene offerande aan Sint Rochus, bestaande in eenen zilveren hond. Bij die gelegenheid grijpen er groote plechtigheden en eene processie plaats. Vijftien jaren nadien, namelijk in 1769, draagt Joanna Martens, wed. van der Meersch, landbouwster te Deinze-buiten, een zilveren engel aan den heilige op, die door het broederschap plechtig ingehaald wordt; denzelfden dag werd er een roode standaard ingehuldigd, die 84 ponden wisselgeld kostte.

In april 1786 werden, bij een edikt van keizer Jozef, al de geestelijke broederschappen afgeschaft; de leden derzelve waren gehouden eenen inventaris van al wat zij bezaten optemaken. De baljuw en een gedeputeerde leverden in mei daaropvolgende den inventaris des broederschaps van Sint Rochus aan de overheid af, boven eene som van 25 ponden 4 schellingen en 10 grooten, benevens den register des broederschaps. — Men weet dat dit geld geschikt was om eene algemeene liefdadige maatschappij, onder toezicht van het gouvernement, tot stand te brengen. Maar deze kas « en hadde geenen bom, en in het jaer 1790, in de revolutie, als het Landt hem vry hadt verklaert, kregen wy onsen boek, maer geen gelt, met declaratie dat het gestolen was » (1).

Den 1en januari 1811 haalt de confrerie het voetstuk voor het beeld van Sint Rochus in; in het voorjaar van 1813 werd de altaar geschilderd, verguld, enz.; de kandelaars ondergingen eene herstelling en de geheele kerk werd opgetooid, — dit alles tegen de octave der honderdjarige jubelfeest, die op den 2en Sinxendag zou aanvangen. Den zondag 13en juni greep de grootste plechtigheid plaats: de kerk werd binnen en buiten met bloemen, kranzen, loverkronen en opschriften versierd, de straten der stad met groen en wimpels behangen en een solemneele dienst in de kerk gevierd. Eene overgroote menigte volk was naar de stad gekomen, die des avonds prachtig

(1) Getrokken uit den register des broederschaps.

Digitized by Google

verlicht werd. — Het broederschap is onafgebroken tot heden in stand gebleven.

Dekenij. — Al onze opzoekingen omtrent de inrichting der dekenij van Deinze zijn vruchteloos gebleven; het schijnt dat de daartoe betrekkelijke documenten óf verloren zijn, óf in een bijzonder of nog niet in regel gebracht archief berusten. Wij zijn nogtans geneigd om aantenemen dat Deinze lang onder de dekenij der christenheid van Gent schuilde, en dat zij slechts na de inrichting van het gentsche bisdom (1559) tot dekenij verheven werd. Het eerst vinden wij er in 1575 melding van (1); een uittreksel uit de kerkvisieten der dekens, die de eerw. heer Lamotte, pastoor-deken aldaar, de welwillendheid heeft gehad ons te bezorgen, en waarover wij hem alhier onzen oprechten dank betuigen, leert ons dat haar geestelijk gebied zich in 1650 bestrekte over Afsnê, Astene, Bachte, Baarle, Deurle, Deinze, Sint Denijs-Westrem, Drongen, Hansbeke, Sint Martens-Laathem, Landegem, Sint Jans- en Sint Martens-Leerne, Machelen, Mariakerke, Melsen, Merendré, Nazareth, Nevele, Petegem, Zeevergem, Zwijnaarde, Vinderhoute, Vosselare en Zeveren.

Eertijds was de deken niet gehouden binnen de stad te verblijven. Als dekens van Deinze, de stad niet bewonende, hebben wij aangetroffen :

1°, Willem van den Muel, in 1594;

2°, Jacob-Domien van Damme, van 1722 tot 1762 pastoor van Nazareth en van 1732 tot zijn overlijden deken van Deinze (2);

---

(1) 1575. — « Den XVII^en^ july zo betrac haer Jannekin, de zuster van den dekene ende pasteur deser stede te huwelicke an Jan van Beke.... »

Rekening der stad.

(2) Zijn grafzerk te Nazareth in de kerk berust hebbende, en thans in het pastoreel huis bewaard wordende, luidt :

D. O. M.

HIC JACENT DUO FRATRES
REVERENDUS ADM : DOMINUS
Jacobus Dominicus van Damme
HUJUS PAROCHIÆ ANNIS 40 PASTOR, ET
DISTRICTUS DONSANI ANNIS 30 DECANUS.
IN UTROQUE MUNERE OMNIBUS GRATUS,

Digitized by Google

3°, J. VAN BAETEN, pastoor van Hansbeke, teekende den 5en meert 1792 den register van overlijdens der O.-L.-Vrouweparochie : *signatum erat J : van Baeten, Pastor in Hansbeke et Dec. Dist. Donsa.*

Rond 1814-1815 werd de dekenij opgeschorst; de onder haar gebied staande parochiën werden deels aan die van Oudenaarde, deels aan die van Nevele bijgelegd, tot dat zij op 21en december 1843, heringericht, en de eerw. heer C. Janson, pastoor te Deinze, tot deken verheven werd. Sedert dien bestaat zij uit de volgende parochiën: Asper, Astene, Bachte-Maria-Leerne, Deinze, Deurle, Eeke, Gaveren, Gothem, Grammen, Sint Martens-Laathem, Machelen, Nazareth, Nazareth (Pinte), Olsen, Petegem, Wontergem, Zeevergem, Zemmerzake, Zeveren en Zulte.

Wij sluiten dit § met eene naamlijst van

PASTOORS EN PASTOOR-DEKENS.

Jan Vogelsanc . .	1337	Willebr. Huybens	1632-1661
Matheüs van der. . Brugghen . . .	1407	Philips de Keysere	1661-1681
Pieter Maraut . .	1456	Jan Barry (pastoor-deken . . .	1681-1711
Jan van den Wiele .	1548	Jacob Claey . .	1711-1720
Laurens Goethals .	1598	P. Verlysen . .	1720-1722
Lieven Neirinck.	1612-1632	Jacob Bockstal .	1722-1727

QUIBUS PRÆFUIT PROFUIT ET SEDULAM CURAM,
BONA ECCLESIÆ AC MENSÆ SANCTI SPIRITUS
MULTUM AUXIT MORBO EPIDEMICO HIC
GRASSANTE OBIIT 17 JULII 1762. ÆTATIS
SUÆ ANNO 71
ET DOMINUS
Maximilianus Marinus van Damme
CÆLEBS OBIIT 6 MAY 1754 ÆTATIS
SUÆ 49.
IN VITA SUA DILEXERUNT SE ET POST
MORTEM NON SUNT SEPARATI ORO
UT QUANTOCIUS ÆTERNA.
R. I. P.

Digitized by Google

A. Van Tieghem. 1727-1754
Andries Wauman (pastoor-deken) 1754-1785
J.-B. Verbraken. 1785-1792
Jacob Laridon (1), (pastoor-deken) 1792-1825
J. Seghers . . 1826-1830
C. Janson (pastoor-deken) . . . 1830-1848
F. Vanderstraeten (pastoor-deken) 1848-1859
J. M. S. Lamotte (pastoor-deken) 1859-1865
Karel Claessens (pastoor-deken) 1865

§ II. — Beschrijving der Sint Martenskerk en van hare bijzonderste Meubelen en ornamenten. Over de stichting dezer kerk. Haar geestelijk gebied. Patronaat. Tienden. Jaarwedde van den pastoor en koster. Broederschap van Sint Antoon. Naamlijst der pastoors.

De Sint Martenskerk, gelijk wij hooger hebben gezegd, bezit niets merkweerdigs onder betrek van oudheid of architectuur; de oprichting haars torens alleen zou tot de XVe eeuw kunnen opklimmen. Eertijds schijnt zij veel kleiner geweest te zijn, en werd in 1772 omtrent de helft afgebroken en merkelijk vergroot; in 1832 werd het overige deel neêrgeworpen en op eene breedere schaal heropgebouwd, derwijze dat het huidige gebouw, veel grooter, maar geheel modern en zonder smaak is.

Hare oude meubelen van gelijke zijn er niet meer; al wat men er onder dit betrek aantreft zijn twee uit hout gesneden beelden. Het eerste is vastgehecht aan den steunpilaar des torens, en stelt Sint Sebastiaan op het oogenblik zijner maarteldood voor: drie schichten steken hem in de borst. Het tweede verbeeldt de legende van Sint Marten, den beschermheilige der kerk; dit is boven de orgelkas geplaatst.

Boven den hoogaltaar hangt eene schilderij der XVIIe eeuw, de *Besnijdenis des Zaligmakers* voorstellende; zij mag vrij goed geheeten worden.

---

(1) Den 3en mei 1817 geeft de heer Laridon zijn 25-jarigen jubilé. Hij was geboren te Oost-Rozebeke den 20en november 1753, werd priester gewijd den 8en juni 1781, onderpastoor tot Eine in 1783, pastoor tot Deinze 3en mei 1792, aldaar overleden den 22en september 1825.

Digitized by Google

De twee zijaltaren zijn versierd met gewrochten van den schilder Picqué; het doek van den O.-L.-Vrouwenouter verbeeldt de *H. Maagd, den Rozenkrans aan Sint Dominicus aanbiedende*, en is geschilderd in 1849. Boven den outer van Sint Antoon is het eene soort van aanroeping van dezen heilige door lieden, die door het zoogezegde vuur aangedaan zijn; zij draagt het jaartal 1842. Verder bezit de kerk zeer kostelijke en prachtige outergewaden.

Zijne toewijding aan Sint Marten alleen verraadt de hooge oudheid dezes tempels; hoewel wij het geenszins kunnen bewijzen, schijnt ons zijne stichting tot in de IXe eeuw opteklimmen, een tijdstip, opwelk het christendom eene menigte kerken langs de leiboorden zag oprijzen.

De Sint Martensparochie bestrekt zich over het zoogezegde Petegem-binnen; maar Petegem-buiten of het dorp Petegem, welk laatste, zoo men wil, geene kerk bezit, wordt ook door de geestelijken der Sint Martenskerk bediend.

Het patronaat dezer kerk behoorde aan de abdij van Drongen, die er ook, gezamenlijk, met het kapittel van Doornijk en dat van Kassel de tienden lichtte. Gezegde abdij was er de grootste tiendehefster en moest gevolglijk in de jaarwedde van den pastoor het meest bijdragen. Zoo leert ons het meergemelde handschrift van DE CASTILLON dat de pastoor der Sint Martenskerk, gezegd van Petegem, bij jare van den abt van Drongen 45 ponden vlaamsch, van het kapittel van Doornijk 12 idem, en van dat van Kassel 4 pond 3 stuivers en 4 deniers genoot. Hij had ook al de offeranden en bewoonde een onbelast huis.

De koster werd er door den abt van Drongen benoemd; als jaarwedde ontving hij van gezegden abt 6 ponden vlaamsch en van de kerkfabriek 27 guldens, voor welke som hij het missebrood, het lover tot versiering der kerk en de vaagborstels leveren moest; daarenboven was hij nog gehouden daarvoor verscheidene jaargetijden te zingen, en binst de novene van Sint Antoon met de reliquie van dezen heilige te zegenen.

Broederschap van Sint Antoon. — Wellicht omdat Sint Antoon medepatroon der parochie was, werd er, den 2en october 1665, door den eerw. heer Gellemans, kanonik en penitentier

Digitized by Google

van het kapittel van Sint Baafs te Gent, en den eerw. heer deken van Deinze, op aanzoek van Willem Jacobs, pastoor der Sint Martensparochie, eene reliquie van dezen heilige aan deze kerk geschonken « om aldaer geëert te worden tot troost van alle gheloovighe; ende heeft daertoe oock besorght het consent ende approbatie van de seer eerweerdighe heeren vicarissen generael van het bisdom van Ghendt, waer van sij verleent hebben behoorelijcke brieven gheseghelt ende ond.t van hunnen secretaris, welcken brieven neffens gheseyde reliquien rusten in de reliquie casse, waervan den sleutel ligt in den offerblock » (1).

Na die reliquie bekomen te hebben, spande pastoor Jacobs alle middelen in om een broederschap onder de bijzondere bescherming van Sint Antoon in zijne kerk opterichten, doch mocht zijne begeerte niet zien verwezenlijken; slechts onder zijnen opvolger, Jacob van Gyseghem, religieus uit de abdij van Drongen, is het broederschap tot stand gekomen, en werden de « Reghels » opgesteld. Deze leeren ons dat niemand beneden de 18 jaar als broeder kon aanveerd worden; dat het gilde niet meer dan 15 broeders tellen mocht; dat elke broeder verplicht was te verschijnen in de kerk, voorzien van eene waskeers, op de vier hooge feestdagen van het jaar, op H. Sacramentsdag, den dag van den omgang, op Kerkwijding en den feestdag van Sint Antoon, op verbeurte van eene boet van 2 grooten; den 2en zondag van iedere maand wierd eene gezongene misse gecelebreerd op den altaar van hunnen patroon; het broederschap genoot bij het huwelijk en overlijden van een lid 3 schellingen, tot versiering van den outer bestemd; al de broeders waren gehouden op de begraving en uitvaart van een overleden lid, op boet van 2 grooten, te verschijnen; alle twee jaren, op den 2en Sinxendag, moest de deken (2) herkozen worden; om medelid te worden was men gehouden 14 stuivers in de kas des broederschaps te storten, waarvoor, na zijn overlijden, de pastoor eene

(1) Overgeschreven uit den oudsten register des broederschaps, die met eene « kronycke » begint. Al wat hier volgt is insgelijks uit gezegden en volgenden register getrokken.

(2) De hoofdman des broederschaps.

Digitized by Google

gelezene mis deed aan den altaar van Sint Antoon, waarin al de leden aanwezig moesten zijn op de boet van 1 stuiver; al de vallende boeten moesten tot versiering van den outer besteed worden.

Onder andere door het broederschap gevierde plechtigheden, dienen wij melding te maken van eene die plaats heeft gehad den 24en juli 1854, ter gelegenheid der jubelfeest van Jan-Emanuël Duchêne als 50 jaren lid der confrerie, 25 jaren deken derzelve en een gelijk getal jaren armmeester der Sint Martensparochie (Deinze).

Al de maatschappijen en broederschappen van Deinze, boven eene menigte uit de omstreek, woonden eenen wel ingerichten stoet bij, die den jubilaris door de stad voerde. De nieuwsgierigen waren er ontelbaar, en heden nog spreekt men van de toen plaats gegrepene plechtigheden.

Na voortdurende geschillen onder de leden, baljuw en deken opgerezen, stelde Z. H. den bisschop van Gent, bij eene soort van mandement, van den 28en juli 1843, in twaalf artikelen al de regels vast nawelke het broederschap zich te gedragen had, en maakte de confrerie zelve korts nadien een *algemeen reglement* op, dat uit zestien artikelen bestond.

Na nieuwe opgerezene moeilijkheden, heeft dit Broederschap in 1860 opgehouden te bestaan. Sedert een tweetal jaren is er een gelijk gilde in dezelfde kerk opgericht.

NAAMLIJST DER PASTOORS.

Egidius Pieters .	1487	J. M. Charles . .	1722
Christofel Morenus	1635	F. Ph. Martens .	1724
Jan van de Velde .	1649	F. Norb. Quirynssens	1749
Willem Jacobs. .	1650	S. G. van Hersele.	1775
Jacob van Gyseghem. . . .	1683	F. G. Bauwens .	1776
Jacob Wyme . .	1709	F. A. de Coninck.	1781
Godfried de Roovere	1711	F. E. Bottelier .	1793
F. P. de Caesmaker	1715	B. Bultens. . .	1815
		Van den Driessche	1824-1827

Digitized by Google

J. F. Ampe(1). . 1827-1858 | P. Maesfranckx 1858-heden.

§ III. — 1°, Sinte Margrieteklooster.

Op eene plaats, waar thans het weezenhuis opgericht is, met de eene zijde aan den Kaandel, met de andere aan het voordezen Sint Blasiushospitaal palende, verhief zich weleer het Sinte Margrieteklooster, gezegd van Bethlehem. Te Deinze is dit sticht bijna geheel vergeten, en de plaats waar het gestaan heeft, draagt de minste uitwendige teekenen van het godsdienstige gebouw niet meer, ja wordt zelfs tegenwoordig het *Kalkhof* genoemd. Eenige onderaardsche thans deels met aarde gevulde plaatsen, onzichtbare waterleidingen en fondatiën uit ongebakken steen, — ziedaar de eenige overblijfselen van het middeleeuwsche gesticht.

Sommigen willen nog dat dit onderaardsche metselwerk van vroegere tijden dan de stichting van dit klooster dagteekent, die tot het einde der XIIe of begin der XIIIe eeuw opklimt,

---

(1) Binnen het beenderhuizeken dezer kerk treft men zijnen grafzerk aan. Men leest er op :

D. O. M.

GRAFSTEDE

van den heer jan francies
Ampe, geboren te Ardoye
den 16 juny 1792, priester geweid
den 30 mei 1817, onderpastor
te Meenen den 10 november
1817 pastor te Oostbourg
den 18 april 1825 pastor te
Deynze, parochie St Martens
den 19 febry 1827, aldaer
overleden den 10 november
1858.
bid tot rust zyner ziele

R. I. P.

Digitized by Google

en dat het de oude grondvestingen zouden zijn van het kasteel des burchtgraafs of kastelein, waarop men, na de afbraak van dit laatste, het klooster zou gebouwd hebben. Nergens hebben wij nogtans eenig document ontdekt dat deze traditie staven kan; doch wij voelen ons geneigd om aantenemen dat, indien de zware fondatiën, die men bij menigte op het Kalkhof aantreft, geene overblijfsels zijn van het burchtgravenkasteel, dit daar toch moet gestaan hebben.

Aanvankelijk was dit sticht een beggijnhof (1) en komt het in die hoedanigheid voor in papieren van 1337, wanneer het ook reeds eene kapel bezat (2), van 1352 (3), van (1370) (4) en van 1446. Dit jaar werd zijn kerkhof en de altaar zijner kerk ingewijd (5). Het komt ons eenigszins zonderling voor dat het juist datzelfde jaar is geweest dat de drie outers der O.-L.-Vrouwekerk hunne wijding ontvingen.

Zelfs schijnen er twee hoven bestaan te hebben, blijkens

---

(1) Gramaye, — *Antiquitates illustratissimi Flandrensiæ*, bl. 22.

(2) « Het zy cont ende kenlyc allen den ghenen die nu zyn ende wezen sullen dat Jan Voghelsanc, prochipape van Doinze hevet ghegheven ende wettelic ghedervet den convente van den beghinen in Doinze ende der capellen van den voors. covente, enz. »

Arch. der prov. O. Vl., — *Cartulair van het klooster van Deinze*, n.r I, bl. 228.

(3) « Kennelic zij allen den ghenen die dese jeghenwoordeghe letteren zullen zien of hooren lesen, dat Lysbette van Langheraert, beghyne, woonende int beghynhof in Deynse, gaende, staende, enz. »

Idem, bl. 264.

(4) « Wy....., als schepenen mijns heeren van Vlaenderen in Doijnsen, In desen tijt. Doen te wetene allen lieden dat jonfre Belie van der Brugghen heeft ghegeven ende gheeft naer haer lijf der capellen ende den huse van den beghinen in Doijnse, enz. »

Idem, bl. 263.

(5) « Item, up den XXIIIsten dach van spoorkele, anno XLVI, so was te Deynse int beghijn hof een keerckhof ghewijt ende de houtare ghewijt, ende daer waer ghebeden de heere ende de wet van der stede van Deynse ter maeltij; doe ghepresenteert den savergaen van mijnen heere van Dornijke ende den ghemeenen gheselscepe van den begin hove ter eeren van der wijdinghen ghescijnct III cannen petans te V S. p. den stoep, heft .... XL. s. p. »

Rekening der stad.

Digitized by Google

het onderscheid dat de charters maken tusschen « den convente van den beghinen » en de « beghinnen te Deunze int groote Convent » (1).

Ten jare 1427 namen de religieuzen den 3en regel van den H. Augustinus aan (2); ook te rekenen van rond dien tijd komt het sticht voor onder de benaming van *Sente Margrieten Cloostre* (3).

Het Sinte Margrieteklooster bestond in de XVe en XVIe eeuw uit religieuzen van beide geslachten; een *prioor* en eene *prieuse*, ook weleens *pater* en *mater* genoemd, waren de oversten van het sticht, terwijl het verder ook zijne voogden had. De bisschop van Ruremonde heette zich geestelijken vader van het klooster.

Dit sticht bezat in de XVe eeuw reeds een aantal goederen, en van 1460 tot 1500 koopt het bijna al de eigendommen, die de Willelminen van Brugge, voordien te Bochoute, in den Sint Joris-, Sint Salvatoors- en Sint Clemenspolder bezaten (4). Den 7en april 1466 verkoopt Roeland, heer van Pouke, burchtgraaf der stad en kastelnij van IJperen, heer van Tomme en Wijngene, de tiende van Tomme, die hij gekocht had van Jan van Herseele, aan *pater* en *mater* en *religieuzen* van het klooster, voor 190 ponden grooten, vlaamsche munt; welke tiende gelegen was in Thielt en daaromtrent en geheft wierd op alle slach van vruchten (5). Den 21en november 1475 ver-

---

(1) 1358. — Wij.... , schepenen mijnts heeren van Vlaendren in de stede van Deunze. Doen te wetene ende maken cont allen den gheenen die dese presente lettre sullen zien of hoeren lesen. Dat jonfrouwe Lysbette van den Moere ende jonfrouwe Soetin Smaechs, beghinnen te Deunze int groote convent, hebben ghecocht, enz. »

Cartul. nr 1, bl. 234.

(2) Gramaye, bl. 23.

(3) Wij hebben in het kabinet van oudheden van den heer d'Huygelaere, te Deinze, den zegel gezien van dit klooster; hij is nog in goeden staat en draagt, volgens deskundigen, ✕ Sce Margar. bedlee de Deinse (✕ *Sancte Margarete bedleem de Deinse*) voor randschrift. Hij is gevonden op het Kalkhof.

(4) Arch. der prov. Oost-Vl., — *Cart. van het klooster van Deinze*, nr I.

(5) Zelfde arch., — *Doos Deinze*.

Digitized by Google

leende Karel de Stoute oorlof aan het klooster om al zijne eigendommen, renten, leenen, enz., die hij allen opsomt in het octrooi en welke een jaarlijksch inkomen opbrachten van 268 ponden 11 stuivers en 7 deniers parisis, ter *dooder hand* te bezitten, mits daarvoor eens aan zynen secretaris, Antoon Spillaert, ontvanger van den opbrengst der geamortiseerde goederen, 720 pond te betalen (1).

Het Sinte Margrieteklooster had ook zijne bijzondere weldoeners, onder welke wij de familie van Lalaing als eene der milddadigste aantreffen. Na het sticht met menige gift vereerd te hebben, werd in meert 1476 (n. st.), Simoen van Lalaing in de kapel des kloosters begraven, en in mei des volgenden jaars vond er zijne echtgenoote, Joanna d'Escornaix (*van Schorisse*), vrouw van Brakel en Salardijnge, insgelijks hare rustplaats (2). Hun zoon Jan (Joos) van Lalaing, heer van Montigny, Hantes, Brakel, Salardijnge, gouverneur van Holland, Zee- en Vriesland, enz., deed niet min dan zijne ouders; een charter van den 14en augusti 1480, waarbij pater en mater van het Sinte Margrieteklooster verklaren dat heer Joos van Lalaing (3) hun met verscheidene kostelijke altaargewaden en versieringen begiftigd had, en dat zij van toen voortaan, ten eeuwigen dage, voor hem en zijne echtgenoote, Bonna de la Viesuille, of voor hunne vrienden, een zaterdaagsche lof zouden doen ter eer van O.-L.-Vrouw (zie *bew.*, GEEST. DEINZE, nr 3), leert ons dat hij eene bijzondere genegenheid tot het sticht, en de oversten dezes tot hem moeten gedragen hebben.

Vóor de oorlogen, die in het begin der XVe eeuw over Vlaanderen woedden, maakten de kloosterlingen gebruik van eenen handmolen (of kwern), waarmede zij al het graan tot

---

(1) *Idem*, cartul. nr I, bl. 374.

(2) Hun grafschrift komt voor bij BRASSART, — *Notice historique et généalogique des seigneurs et comtes de Lalaing.*

(3) Hij overleed in augusti 1483 aan de wonden, die hij tijdens de belegering van Utrecht daags voor zijne dood bekomen had, en werd in de kerk van Deinze begraven. Men zie zijne epitaphe bij JEAN BAPTISTE MAURICE, — *Le Blason des armoiries de tous les chevaliers de l'Ordre de la Toison d'or*, bl. 91.

Digitized by Google

hun gebruik maalden, welke molen met meer andere meubelen des kloosters, tijdens de beroerten, het slachtoffer van den verdelglust der kwaadwilligen werd. Van zoohaast de rust hersteld was, begonnen de religieuzen zich ook te herstellen en schaften zij zich eenen molen aan, die door peerden in beweging werd gebracht. Van dit maaltuig, dat veel zwaarder dan het eerste en ook geschikt was om er meer werk mede te verrichten, schenen zij gebruik gemaakt te hebben tot het malen van graan voor bijzonderen, iets wat de andere mulders benadeeligen moest en waardoor zij zelfs den graaf van Vlaanderen, alstoen heer van Deinze, aan wien, zooals wij hiervoren, bladz. 68, gezien hebben, het recht der maalderij behoorde, te kort deden. Een mandement van den ontvanger der heerlijkheid verbood hun hierin voorttegaan, zelfs van den molen nog in werking te stellen. De kloosterlingen wendden zich, in 1455, tot den graaf van Vlaanderen zelven, om hem de toestemming te verzoeken van hunnen molen gebruik te mogen maken. Philips van Burgondië willigde hunne vraag in, op voorwaarde dat zij geene granen van anderen meer malen zouden (zie *bew.*, GEEST. DEINZE, nr 4).

De aangroei der religieuzen van de eene, de groote kosten van onderhoud der peerden van de andere zijde, brachten de kloosterlingen op het gedacht van eenen windmolen opterichten; maar daartoe hadden zij een octrooi van hoogere hand vandoen. Zij stuurden opnieuw een smeekschrift op aan den graaf van Vlaanderen, Maximiliaan van Oostenrijk, waarin zij hem geheel hunne gestaatheid afschetsten, en den 18en meert 1487 (n. st.) werd hun den gevraagden oorlof verleend, met nieuw verbood van voor iemand anders te malen of andere brooddeelingen buiten het klooster te doen dan ten titel van aalmoes, op verbeurte van eene boet van tien ponden, waarvan de tweederde deelen voor den graaf en het overige derde deel voor de stad zijn zou (zie *bew.*, GEEST. DEINZE, nr 5).

Zooeven spraken wij van oorlogen en beroerten. Welnu, wanneer die te Deinze losborsten of de stad met eenig gevaar bedreigden, vluchtten de religieuzen naar Gent, alwaar zij eene schuilplaats (*refuge*) achter « de Frere Mineuren an de syde te Bogaerde waert » schenen gehad te hebben, althans

Digitized by Google

waar zij zich ten jare 1469 ophielden (1). Meermaals hebben zij zich door de vlucht moeten redden, meermaals werd hun klooster, bij hunne afwezigheid, uitgeplunderd en verbrand (2). Na al die teisteringen, na al de ongemakken en moedwilligheden der XIIIe, XIVe en XVe eeuw te hebben doorgestaan; na het sticht meer dan tienmaal, zooals eene aanteekening ons leert, door de vlammen vernield was geweest, bouwden de religieuzen zich op het einde der XVe eeuw een klooster nabij de kerk van Sint Marten, gezegd Akkergem, te Gent, hetwelk eenigen van hen rond 1501 betrokken.

Al de schrijvers, die, onzes wetens, van dit sticht gesproken hebben, verhalen dat het geheele klooster zich rond gemeld tijdstip aldaar ging vestigen. Het is nogtans zoo niet : om het tegenstrijdige te bewijzen, en aantetoonen dat er zelfs nog ten jare 1573 religieuzen van beide geslachten te Deinze verbleven, strekt ons meer dan een document tot getuige. Wij zullen ons evenwel met een paar uittreksels uit de rekeningen der stad vergenoegen. De eerste post van uitgaaf leert ons dat juffrouw Anna de Bailleul den 8en juni in het Sinte Margrietekloster *te Deinze* als kloosterzuster gekleed werd (3); den 14en juni, zelfde jaar, deed broeder Gillis de Moor, binnen gezegde klooster zijne eerste mis (4). Verder strekt een octrooi van Karel V, van den 5en mei 1540 (5), tot een ander onbetwistbaar bewijs, dat het klooster aldaar ten gemelden tijdstippe nog bestond; bij welk octrooi er den religieuzen oorlof gegeven werd eene grootte van rond de 90 gentsche roeden intenemen van den weg, die naar eenen meersch (*Oostmeersch? Princenham?*), die aan gezegden vorst toebehoorde, leidde, en de oude slotgrachten des kloosters, die geheel vervallen

---

(1) J. J. Steyaert, — *Volledige beschryving van Gent*, bl. 198.

(2) Gramaye.

(3) « Item, ghepresenteert upden VIIIen junij XVcLXXIII ten gheestelicken cleetsele van joncvr. Anna de Bailleul binnen den cloostre van Ste Margrieten deser stede..... »

(4) « Up den XIIIIen juny LXXIII zoo celebreerde broeder Gillis de Moor, religieux binnen den cloostre van Deynse, zyne eerste messe... »

(5) Komt voor in den *Cartulair van het klooster*, nr 2, bl. 286 ve (Arch. der prov. O.-Vl.)

Digitized by Google

waren, te verwijden, om het alzoo tegen kwaadwillige aanvallen, enz. te beschutten.

Veronderstellingen en traditiën zijn de gevaarlijkste gidsen van den geschiedschrijver; uit vrees voor de misleiding, hebben wij ze zooveel mogelijk trachten te vermijden, doch vinden ons, bij gebrek aan bescheiden, genoodzaakt het eindelijk vertrek uit Deinze der kloosterlingen, bij vermoeden, binst juli 1578 te bepalen, wanneer het klooster geheel uitgeplunderd werd en de religieuzen den onderstand der hoogere overheid tevergeefs inriepen. Men denke evenwel niet dat de kloosterlingen zich maar rechtstreeks naar het klooster te Akkergem te begeven hadden; neen, deze waren op dat tijdstip, zoo wij aanstonds zien zullen, ook verspreid en bij hunne familiën troost gaan zoeken.

Indien onze veronderstelling gegrond ware, zou de vervoeging der religieuzen slechts met half december van gezegde jaar kunnen plaats gegrepen hebben, bij gelegenheid van eene nader te besprekene overeenkomst, tusschen de religieuzen van het *klooster van Deinze*, te Gent, en de schepenen der stad gesloten.

Tot het voorkomen van mishandelingen en het plegen van kwaadwilligheden op de kloosterzusters, had keizer Karel V, den 26en april 1536, aan de vertakking van Gent eene *sauvegarde* verleend, 't is te zeggen: dat hij al de goederen des kloosters en al wat het sticht aanging onder de bijzondere bescherming stelde van zijnen hoogbaljuw van Gent (1).

Niettegenstaande deze hooge bescherming, die het klooster ongetwijfeld niet alleenlijk genoten had gedurende de heerschappij van Karel V, maar die zich onder zijnen zoon en opvolger had voortgezet, werd het sticht in augusti 1566, wanneer de kwaadwilligheden op de politie reeds de overhand gekregen hadden, door eene bende Geuzen teenemaal uitgeplunderd (2), terwijl, tijdens dezelfde beroerten, al zijne goederen door de commissarissen der stad Gent in beslag werden genomen. De religieuzen hadden op hooger bevel hun klooster

---

(1) Arch. van O.-Vl. — *Cartul. van 't klooster*, nr I.
(2) de Jonghe, I, 24.

Digitized by Google

verlaten, en waren bij hunne ouders of bloedverwanten eene bergplaats gaan zoeken, tot dat zij, in 1578, bij eene overeenkomst van den 16en december, tusschen de schepenen « van beede de bancken ende beede de dekens, by overeendraghen van de drie leden der stede van Ghent » van de eene, en « suster Marie van den Guchte, supprieuse », en verscheidene andere religieuzen, ter andere zijde, bij gelegenheid van den religievrede getroffen, in het recht werden gesteld van hun order in vrede te blijven behouden en de roomsche Godsdienst binnen hun klooster uitteoefenen; van hunne huizingen en andere, zoo roerende, als onroerende goederen in bezit te houden; van hunne pacht- en renteboeken en andere eertijds aangeslagene papieren te lichten, enz., mits ten eeuwigen dage aan de stad Gent 200 guldens bij jare te betalen. Daarenboven mochten de religieuzen van hunnen kant nog schadevergoeding vragen voor de eigendommen in de te Akkergem opgeworpene fortificatiën gebruikt (1). Niettegenstaande dit verdrag werden twee jaren nadien eenige huizen van het klooster door de Geuzen verkocht (2).

Na de religiestorm opgehouden had te woeden, bloeide het sticht welhaast zoozeer als ooit, en oefenden er de religieuzen hunne godsdienstige en liefdadige werken ongehinderd uit, tot dat hun order, bij een edikt van keizer Jozef II, van den 1en mei 1783, afgeschaft werd. Zeven jaren nadien mochten zij er in gelukken zich te herstellen maar werden in 1796 door de fransche republikeinen verjaagd en al hunne bezittingen *genationaliseerd*. Te rekenen van toen werd hun klooster tot een militaire hospitaal ingericht, waartoe het heden nog dient.

NAAMLIJST VAN EENIGE PRIEUZEN.

Soetijn Smaechs. . .	1348	Maria van der Guchte .	1578
Allice Sbrunen . . .	1352	Katrien Nyssens. . . .	1644
Margriet Smuencx . .	1451	Maagdalena Borluut .	1683
Magriet Sgrootheeren .	1474	Joosijna Hebberecht .	1669
Clemencia Caboeters .	1480	Francisca Robijn . .	1740
Barbara van Barbanchon.	1543	Maria Cappers . . .	1795

(1) Arch. van O.-Vl., — doos *Deinze*.
(2) de Jonghe, II, 202.

Digitized by Google

PRIOREN.

Simoen van den Wijnghaerde.	1480	Jan van Gele	1500
Jan van Diest. . . .	1485	Eustaas Wille . . .	1520
		Gillis Scockaert . . .	1543

2°, SINT BLASIUSHOSPITAAL (1).

Even als dat des Sinte Margrietekloosters, is het jaar der stichting van het Sint Blasiushospitaal niet gekend. GRAMAYE, die eene bijzondere opzoeking omtrent onze godsdienstige gestichten gedaan, en alle gelegenheid gehad heeft om de archieven van kloosters, kerken en abdijen te doorpluizen, vergenoegt zich met aantestippen dat Deinze van den beginne af in godsdienstige werken uitgeschenen heeft en dat er met medehulp van bisschop, vorst en bijzondere weldoeners een schoon hospitaal gesticht werd, welk « korts daarna », in 1200, reeds in vollen bloei was.

Blijkens een bezet van tienden tot onderhoud der *broeders* en *zusters*, rond 1264 door eenen zekeren Walterius (Walter), persoon van Deinze, aan het hospitaal gedaan, waren er toen ook religieuzen van beide geslachten, die zich op de oefening der liefdadigheid toelegden, terwijl men er 200 jaren later (XVe eeuw) slechts kloosterzusters aantrof (2).

Dit sticht was nogtans geen eigenlijk gezegd hospitaal, gelijk men het thans verstaat, maar een echt godshuis, alwaar de zieke verzorging, de pelgrim nachtrust en de arme reiziger onderstand en herberging vond.

Ongelukkiglijk zijn de archieven van dit sticht met de fransche omwenteling van 1794 verloren geraakt, en zijn wij bijgevolg niet in staat er eene eenigszins volledige beschrijving van te maken.

De oude rekeningen der stad Deinze, die in het staatsarchief

---

(1) De zusters Maricolen bezitten nog den zegelstempel van dit sticht. In het midden is er eene *raak* met de letters S B afgebeeld; het randschrift luidt : SIG * HOSP * DONS *.

(2) GRAMAYE, bl. 23.

Digitized by Google

te Brussel berusten, maken ons met de wijding van zijne kerk bekend, die den 6en juni 1456 plaats heeft gehad (1). Bezat het hospitaal voordien nog geene kerk of kapel, ofwel was deze inwijding die eener herbouwde kerk? Ziedaar eene nieuwe duisterheid, die wij evenmin met zekerheid kunnen ophelderen. Uitwijzens het erop geplaatste jaarschrift, werd zij in 1662 opnieuw herbouwd of merklijk hersteld.

Eertijds schijnt men de overledene religieuzen in hunne kapel begraven te hebben; eenige grafzerken, waarvan het opschrift en de erop afgebeelde kloosterlingen — andere hebben wij niet gezien — zoozeer uitgesleten zijn, dat men er niets duidelijks meer kan uit opmaken, strekken ons hierin tot getuige. Slechts een dier grafmonumenten is ongeschonden bewaard en dezer dagen, door de zorg der overste van de er thans verblijvende zusters Maricolen, in den wand van den rifter der kinderen gemetseld, en bijgevolg buiten gevaar van vernietiging gesteld. Dit monument verbeeldt zuster Catharina van de Woestyne, overste (2) van het gewezen hospitaal, in gewaad van religieuze, en draagt het volgende opschrift :

SEPVLTVRE VAN JOe CATHARINA VAN WOESTYNE
VRAV PRIEVSE VAN St BLASIVS HOSPITAEL
AVDT 42 JAEREN IN HET 26 HAERDER
PROFFESSIE ENDE ONTRENT 2. HAERDER
REGIERINGHE OVERL. DEN 10en OCTOBR 1672.
bidt voor de Ziele.

Door stormen en beroerten heen heeft dit weldadigheidsgesticht tot op het einde der verledene eeuw stand gehouden, wanneer de fransche republikeinen zich van al zijne eigendommen meester maakten, en ze als nationale goederen verkochten, de religieuzen met eenen *bon*, goed tot het aankoopen van zulke goederen, heenzendende. Vervolgens richtte men

(1) Item, up den visten dach van weeumaent so was te Deynse int suster huus de kercke ghewyt, ende daer was ghebeden de heere ende de wet om te commene ter wydinghen ende ter maeltyt; doe ghepresenteert III cannen vra... te VIII s. p. den stoep, heft . . . . III *L.* III s. p.

(2) In 1706 was Judoca de Waeghenaere prieuse.

Digitized by Google

een deel van het kloostergebouw tot primaire school in, terwijl de kapel, rond 1809, tot stedelijk gevang beschikt werd (1).

Na hij het kloostergebouw van de familie Ottevaere aangekocht had, deed de eerw. heer Papeleu kanonik te Gent, aanvraag om er een gesticht voor onderwijs voor behoeftige kinderen van het vrouwlijk geslacht, onder het bestuur der *Sœurs morales* uit de gentsche congregatie, interichten; en de gemeenteraad van Deinze, willigde, in zijne zitting van den 3en juli 1816, het voorstel van den edelmoedigen stichter en menschlievenden priester in. Eenige der ijverigste kloosterlingen uit het huis van Gent werden, onder het bestuur van zuster Francisca, in de wereld Maria de Ruyck, naar Deinze gezonden, en stichtten er, in het voormalige Sint Blasiushospitaal, het huidige

3o, Klooster der zusters Maricolen.

Dit nieuw gesticht was onderhoorig aan het huis van Gent (aldaar *roode Lijvekens* genoemd), 't is te zeggen dat zij voor hen beide maar éenen bestuurder hadden, die in 1816 de eerw. heer Papeleu, stichter der vertakking van Deinze, was. Boven de communiebank, langs den kant van het evangelie, bemerkt men in de kapel van 't klooster eenen schoonen in den wand gemetselden gedenksteen van den eerw. heer Eduard-Jan-Gelijn Pycke de ten-Aerden, overleden bestuurder des kloosters. Aan het hoofd is zijne familiewapen afgebeeld, waaronder het volgende opschrift staat :

TER GEDACHTENISSE
DES WELED. EN HOOGW. HEEREN
EDWARD-JOAN-GELIJN
PYCKE DE TEN-AERDEN,

---

(1) Tot den 5en september 1843 werd de kapel uitsluitend daartoe gebruikt, wanneer zij door de overste van het klooster der zusters Maricolen voor eene som van 5,000 francs, boven afstand aan de stad van 10 aren grond, aangekocht werd. Op dezen afgestanen grond werd het gevang en de gemeenteschool gebouwd.

Digitized by Google

HEERE VAN STAVELE,
COMMANDEUR DER RIDDERORDE VAN GREGORIUS DEN GROOTE,
GEHEIM KAMERHEER VAN Z. H. GREGORIUS XVI,
EERVICARIS GENERAEL DES BISDOMS VAN GENT,
KANONIK-GROOTCANTOR DES KAPITTELS VAN St BAEFS HOOFDKERK
GEESTELYKEN BESTUERDER DER MARICOLEN,
OVERL. OUD LVIII JAREN,
TE GENT, DEN XXV NOVEMBER MDCCCXXXXVII.

bid voor de ziele.

Boven dezen geestelijken bestuurder, wiens gezag zich over geheel het klooster uitstrekt, is het toezicht over de weezekinderen (1) toevertrouwd aan eenen geestelijke, die in de nabijheid van het gesticht verblijft en er in de kapel de goddelijke diensten doet.

De hoofdzaaklijke bezigheden der zusters bestaan in het houden van dagschool voor betalende en niet betalende leerlingen van het vrouwlijk geslacht, en, zooals wij reeds gezegd hebben, in het opvoeden van weezemeisjes; voor de niet betalende leerlingen ontvangt het klooster, als aangenomene meisjesschool, van de stad eene jaarlijksche bijlage van 200 francs. Op 1^en mei 1865 waren er 80 weezekinderen en 33 religieuzen. — Ziehier de

NAAMLIJST DER OVERSTEN.

Maria de Ruyck, zuster *Philomena*. 1816-1817
Maria Dewerchin, zuster *Barbara* 1817-1819
Maria van de Capelle, zuster *Agnes* 1819-1821
Maria-Theresia de Meyer, zuster *Landrada* . . . 1821-1824
Maria-Jacoba Tydtgat, zuster *Theresia* 1824-1833
Joanna-Catharina Waeremoes, zuster *Coleta* . . 1833-heden.

---

(1) Sedert 1845 heeft het klooster schamele minderjarige kinderen van het vrouwlijk geslacht opgenomen, alwaar zij tot hunnen 18jarigen ouderdom opgebracht worden en alle slach van handwerk aanleeren.

Digitized by Google

4°, Klooster van den H. Vincent-a-Paulo.

Gelijk dat van het klooster der zusters Maricolen, heeft men het bestaan van dit sticht aan de liefdadigheid te danken. Gene had den eerw. heer Papeleu tot stichter, dit de gebroeders en gezusters Martens, kinderen van den gewezen hoogbaljuw van Deinze, die, bij testament, aan het armbestuur der O.-L.-Vrouweparochie een huis, stalling en medegaande erf bezet hadden, om tot verzorgingsgesticht van behoeftige ouderlingen en weezen te dienen. Na gezegde bestuur van de stedelijke en hoogere overheid het vermogen bekomen had die gift te aanveerden, werden er, in 1834, zusters van Liefde, van den regel van den H. Vincent-à-Paulo, aangesteld en met de verzorging der ouderlingen en weezen (1) belast.

Ten jare 1837 waren er eenige moeilijkheden tusschen het armbestuur en de kloosterzusters opgerezen, bijzoover dat deze eruit gedreven werden, en de armmeesters wereldsche personen in hunne plaats aanstelden. Deze verwijdering was niet van langen duur; de religieuzen, aan welke juffrouw Maria Martens andere van hare huizen beschikt had, werden teruggeroepen en sloten met het bestuur van het burgerlijk godshuis, in 1846, eene overeenkomst, waarbij zij het onderhoud der zieke en behoeftige ouderlingen van beide geslachten, die in het armhuis-hospitaal van Deinze verzorgd wierden, op zich namen, iets waarmede zij tot heden nog voortgaan.

Ziedaar den oorsprong van het tegenwoordige klooster.

Daarenboven, doch alles afgezonderd, is er in dit gesticht eene kostschool voor meisjes en een compartiment voor damen en juffrouwen, die er als *tafelieren* hunne dagen in vrede slijten. — Op 1en mei 1865 telde het klooster 25 religieuzen.

Sedert het overlijden van den eerw. heer Janson, pastoordeken van Deinze (1848), die de directie over het gesticht tot aan zijne dood heeft uitgeoefend, heeft het klooster eenen bijzonderen, door hem bezoldigden bestuurder, die binnen de stad verblijft.

---

(1) De weezemeisjes werden slechts tot rond 1845 in dit sticht opgevoed, wanneer zij in het klooster der zusters Maricolen hunnen intrek namen.

Digitized by Google

NAAMLIJST DER OVERSTEN.

Rosalia Huvine, zuster *Maria* 1834-1857
Hendrika Sulmon, zuster *Philomena* . . . . 1857-heden.

5°, WEEZENHUIS.

Dit menschlievende gesticht is Deinze verschuldigd aan de gebroeders Frans-Bernaard en Albrecht-Frans van Doorne, twee oude geestelijken, die in 1785 aldaar verbleven.

De eerstgenoemde bezette bij testament van den 8en april van gezegde jaar « aen het weezenhuys op te rechten binnen dese stede, hondert pondt gr. by jaere, waer voor den regent sal alle dagen moeten misse celebreren » tot zijner intentie; verder was het bestuur van gemelde huis nog gehouden daarvoor een « eeuwig altydduerende jaergetyde met uytdeelinge van brood » (1) te doen.

Albrecht-Frans gaf, insgelijks bij testament, dit van den 29en juni deszelfden jaars, het derde deel van al zijne natelaten roerende en onroerende goederen « tot oprechtinge van een weezenhuijs ende alimentatie van behoeftige kinderen van 't mannelijk geslachte, waer in sullen geprefereert worden de gonne sijnde van mijne — zoo luidt zijn testament — bloedvrienden en maegschap . . . . . en in gevalle geene genoegzaeme kinderen van mijn maegschap en waeren tot des selfs alimentatie, het getal der selve sal vervolt worden door de arme kinderen der stad Deijnze op de conditiën onderschreven » (2).

Deze besprokene voorwaarden bestonden in het volgende : het arm- of weezenbestuur was gehouden daarvoor eene uitvaart voor den testateur te doen celebreeren met uitdeeling van brood aan de armen, boven een eeuwig jaargetijde insgelijks met brooddeeling, waarin gezegde weezekinderen zullen tegenwoordig zijn; verder moest meergemeld bestuur « met den

---

(1) Getrokken uit zijn testament (*Arch. der stad, Reg. van wettel. pass.*, P, bl. 86).

(2) Getrokken uit zijn testament (*Arch. van Deinze, Reg. van Wettel. pass.*, R, bl. 183).

Digitized by Google

eerste » doen vieren 1,000 missen, en aan den arme van Petegem 100 ponden groote uitkeeren.

Te wijdloopige, om alhier optenemen omstandigheden, die eene menigte moeilijkheden deden ontstaan, waren oorzaak dat de uiterste wil der stichters slechts in 1860 zijne uitvoering bekwam, wanneer een onder alle betrek wel geschikt gebouw, tot weezenhuis bestemd, op een deel van het Kalkhof opgericht werd (1). Een steen, boven de ingangdeur in den muur gemetseld, vereeuwigt de namen der stichters, der toenmalige stedelijke magistraten en het jaartal van de oprichting des gebouws.

De verzorging der weezen, die op 1en mei 1865 27 in getal waren, is toevertrouwd aan broeders-Hieronimijten, en het gesticht staat onder het toezicht eener bijzondere commissie en der stedelijke overheid van Deinze.

(1) In deze eindelijke oprichting droeg burgemeester Provost bij, met eene som van 20,000 francs.

Digitized by Google

VIJFDE HOOFDSTUK.

MAATSCHAPPIJEN, GILDEN, ENZ.

§ I. — Rederijkers.

Voorheen, gelijk nog, was de geest van het Vlaamsche volk tot de vereeniging genegen : vandaar al die verschillige *confreriën* en *neeringen*, al die *gilden*, die *kamers van rhetorica*, enz. Weliswaar beoogden zij misschien voor het grootste deel een ernstiger doel dan de tegenwoordige; maar die strekking, die men in hun bestaan gewaar wordt, stond ook meer met de staatkundige tijdsomstandigheden in verband. Zoo leert ons de vaderlandsche geschiedenis hoe de ambachten of neeringen en de gilden aan de politieke gebeurtenissen der middeleeuwen deel namen, hoe zij te velde trokken met of tegen hunnen vorst, naarmate deze de belangen des lands of der stad, waar zij verbleven, voorstond, of in gevaar stelde of vertrapte.

De rederijkers alleen schijnen hierin eene uitzondering

Digitized by Google

gemaakt te hebben. In de XIIe, XIIIe, ja nog in de latere eeuwen bestonden hunne vertooningen schier uitsluitend uit godsdienstige voordrachten, en voerden zij bijna geene andere stukken op dan *mysteriën* (1), *mirakelspelen* (2) en *spelen van sinne* (3), waaraan de geestelijken zelve meest altijd deel namen. Hieruit valt optemaken dat hun bestaan enkel strekte om het volk, door godsdienstige vertooningen, in de godsvrucht aantewakkeren en het tevens eene gelegenheid te verschaffen om door een onschuldig vermaak op de feestdagen den geest te verkwikken en zich van de vermoeinissen der ernstige bezigheden van de werkdagen uitterusten.

Met de XVe eeuw neemt het tooneel hier en daar een luimiger karakter aan, en verschijnen de *ebattementen*, waardoor men eerst het tooneelspel in 't algemeen verstond, maar dat later enkel diende om een kluchtspel aanteduiden (4); verder de *wagenspelen* (5), de *stomme spelen*, (6), enz.

Al die vereenigingen trof men ook te Deinze aan : daar had men de neering der wollewevers, de gilden van Sint Joris en Sint Sebastiaan, eindelijk de kamers van rhetorika.

Van de eerste hebben wij in het IVe § des eersten hoofdstuks gesproken, en over de gilden der boogschutters zal er hierna

---

(1) Waren stukken, wier onderwerp uit den bijbel of het H. Schrift getrokken was.

Zie Alfons de Vlaminck, — *Jaerboeken der aloude kamer van rhetorika, het Roosjen, te Thielt*, bl. 13 (aanteekeningen).

(2) Het *mirakelspel* was de dramatische voorstelling van eene wonderbare legende der middeleeuwen.

Idem.

(3) Aldus genaamd omdat hunne personagen allegorische wezens (sinnekens) verbeeldden.

Idem, bl. 14.

(4) *Idem.*

(5) De wagenspelen werden, zooals de naam het aanwijst, op wagens uitgevoerd.

Idem.

(6) Soort van *pantomine.* — Werden ook wagenspelen genoemd (zie Jonkhr. Ph. Blommaert, — *Gesch. der rhetorykkamer : de Fonteine, te Gent*, bl. 13.)

Digitized by Google

gehandeld worden. Dus blijven wij voor het oogenblik bij de rhederijkers en vangen wij aan met de

KAMER VAN DE NAZAREENE,
met kenspreuk
Donze om een beter (1),
de oudste der aldaar bestaan hebbende tooneelafdeelingen.

---

(1) De heer ALFONS DE VLAMINCK ziet in *Donse* (of *Donze*) eene woordspeling, die *doen zij* beteekenen zou. Het verdienstelijke werk, dat hij over het thieltsche *Roosken* geschreven heeft, getuigt genoeg van zijne kennis en verraadt eene bijzondere studie over ons aloud tooneel. Gevolgelijk hebben wij geenszins het inzicht den schrijver te betwisten, doch meenen dat *Donze* hier slechts den naam der stad beteekent, en de kenspreuk der maatschappij bijgevolg mag genomen worden voor

Digitized by Google

Bij gebrek aan bescheiden, kunnen wij het jaartal harer wettelijke inrichting niet vaststellen. Indien de kamer in het begin der XVe eeuw nog niet regelmatig bestond, gelijk het wel te veronderstellen is, daar de voornaamste maatschappijen van Vlaanderen slechts te halvent gezegde tijdvak tot stand kwamen (1), was reeds in 1400 de redenkonst te Deinze aan 't broeien, en werd zij er zelfs beoefend.

De rekeningen der stad, de getrouwste en zekerste gidsen tot het opstellen eener monographie, maken ons van toen af met « Ghesellen van der kercken » bekend, die er in de paschdagen de *verrisenesse* vertoonden (2).

Een en dertig jaren lang blijven de « Ghesellen » in de rekeningen achter en komen slechts voor « op den groet vasten avont » van 1431, wanneer zij « voer de halle » een *spel van Arnoute* opvoerden (3).

Wordt er van geene Ghesellen meer gewaagd, die zich op de ernstige tooneeloefening toelegden, integendeel komen de « Bisschop ende de Ghesellen van den kercken » die « up alre kinderdach te harer feesten » speelden in alle rekeningen voor.

Deinze om een beter of, in andere woorden: *Deinze betracht de volmaaktheid*, *den vooruitgang in rhetorica*, dat op dezelfde beduidenis als Deinze om een beter, — *de onze* (de deinsche rederijkers) *om een beter*, — uitkomt. In elk geval bestaat er toch woordspeling, iets waaraan onze vroegere rederijkers een zeker belang schenen te hechten.

(1) Te Dixmude werd rond 1448 de maatschappij *Scherp duere H. Kruis* en die *Nu*, *morgen niet* gesticht; in 1448 bekwam de gentsche *Fontein* hare wettelijke inrichting; en de *Zeegbare Herten* van Rousselare kwamen korts vóor 1474 tot stand.

(2) Item, den ghesellen van der kercken die de verrisenesse speelden in de paeschdaghe te Deinze, ghesend in hovesscheden. XXIIII s. p.

Den titel der meeste te Deinze vertoonde stukken heeft de heer Alfons de Vlaminck in zijne voornoemde *Jaerboeken* opgenomen, zie bl. 15, 16 en 17.

(3) In de volgende rekeningen komen de *Ghesellen van der kercken* voor nevens de *Schoelkinderen*, b. v. in 1402 en volgende jaren: « Item, ghesonden des bisschop van den scoelkinderen ende den ghesellen van der kercken van Doynse op alre kindren dach te harer feesten, mids datse de heer ende de wet waren ter maeltijt, 11 cannen wijns heffen. XXII s. »

Digitized by Google

— Houden wij ons een weinig op met deze jonge tooneelisten, die wij als andere kweekelingen der rhetoriek mogen aanzien, ja zelfs in de rekeningen van 1454 de « Jonghe Ghesellen » genoemd worden (1).

Op onnoozelenkinderendag (28en december) werd een der schoolkinderen, gewoonlijk een zoon van eene der aanzienlijkste familiën uit de stad, zelfs meestendeels die van den baljuw, van eenen schepen of eens anderen hooggeplaatsten ambtenaars, tot *bisschop*, *bisschop van der kercken* of *ezelbisschop der scoelkinderen* verkoren (2); men kleedde hem in eene koddige costuum, en te dier gelegenheid greep er een « feest der scoellieren » plaats. De vader dezes zonderlingen bisschops rekende het zich tot eene eer zijnen zoon tot die weerdigheid (?) verheven te zien ; hij gaf eene maaltijd (3) waarop het magistraat uitgenoodigd werd, en dit, van zijnen kant, beschonk den ezelbisschop (4) en de andere genoodigden met eenige kannen wijn. Sommigen willen den oorsprong dezer feest bij de Grieken of Romeinen zoeken ; anderen meenen hem bij onze germaansche voorvaderen te vinden. In alle geval klimt haar bestaan tot eene hooge oudheid op.

De beschenking van den ezelbisschop vinden wij in al de rekeningen vergoed onder de rubriek « *huutgheven van present wynen ende anderen ghiften ghecostumeert* ». Tot 1504 werd

---

(1) Item, up aller kindren dach in de kerstdaghe so hilden de jonghe ghesellen van der stede een feeste van den eeselbisschop; hemliden doe ghescynct 11 cannen rynsche wyns te VII s. p. den stoep heft. XXVIII s. p.

(2) In andere plaatsen komt hij voor onder de benaming van *zotten bisschop* (zie DE VLAMINCK, bl. 24 en 26; en EDMUND VAN DER STRAETEN, — *Aldenardiana*, bl. 14 tot 19.

(3) 1460. — Up allerkinder dach in de kersdaghe so hilt Pieter Benedictus een bisscop feeste ter causen dat sijn suene was bisscop van der scoelkinderen ende den dienst in de kercke ghedaen adde alsoet behoort; doe ghepresenteert ter feeste III cannen rynsche wyns te VII s. p. den stoep, heft . . . . . XLII s. p.

(4) 1403. — Item, ghesonden den bisscop ende den ghesellen van der kercken up alre kinder dach te harer feesten, daer de heer ende de wet aten, II cannen wyns heft . . . . . XII s. VIII d.

Digitized by Google

deze feest uitsluitelijk in de kerk of in de school gevierd (1); dit jaar greep zij plaats op het stadhuis.

Met 1436 ontmoeten wij de Ghesellen opnieuw; zij vertoonen, op den 2en Paschdag, « ons liefs Heeren verrisenesse » (2).

Dit jaar, waarvan de staatkundige gebeurtenissen genoeg gekend zijn, en die wij in het IVe § van het derde hoofdstuk dezes werks kortbondig hebben verhaald, was den rederijkeren geenszins voordeelig. De ernstige bezigheden en voorbereidselen in den voorzomer tot het beleg van Kales door Philips de Goede, waaraan bijna geheel Vlaanderen deel nam en de Deinzenaren niet vreemd bleven; en de onlusten die er in het naseizoen op volgden, waren wellicht de oorzaak dat men te Deinze de tooneeloefening, nu herbegonnen, weêrom voor eenigen tijd aan kant schoof. Zij bleven sedert dien achter tot 1444, wanneer zij, na den omgang op « Ons Liever Vrauwen dach » (3) het *spel van den wyghe van Ronchevale* (4) ten tooneele voerden.

Te rekenen van toen komen zij in het vervolg meermaals voor, en treft men niet zelden in de rekeningen eenen post van uitgaaf van « present wynen » of andere geldelijke bijlagen « hun thulpen huerlieder costen » aangeboden.

Vergenoegen wij ons met eene chronologische opgave van de bijzonderste vertoonde stukken.

1445. — 2en Paschdag, *ons Heeren verrisenesse.*

1448. — Op denzelfden dag, zelfde vertooning.

1449. — Op O.-L.-V.-halfoogst (alstoen Deinz' kermis zijnde) *een spel van sinne.*

1450. — *Ons liefs Heeren verryssenesse* (5).

1456. — Zelfde vertooning.

---

(1) In 1544 verzette de hoogere geestelijkheid zich tegen het uitvoeren dezer feesten in de kerk. VAN DER STRAETEN, *Aldenardiana*, bl. 18.

(2) Item, te Paesschen lest so speelde Arend van Ronneke ende meer andere ghesellen ons liefs Heeren verrisenesse; hemlieden ghepresenteert II cannen wyns van VI s. p. den stoep, heft . . XXIIII s. p. s. p.

(3) 15en augusti.

(4) Slag van Ronchevaux.

(5) Deze wierd altijd vertoond op den 2en Paschdag.

Digitized by Google

1462. — De maatschappij bekomt een schoon groen zijden vaandel, waarop het jaartal in gouden cijfers geborduurd is. Heden nog is de tooneelafdeeling *Vooruit!* ervan in bezit. Dit jaar wordt ook de *Verrijsenis* opgevoerd; zelfde vertooningen in 1464, 1465, 1472, 1473, 1475 en 1478.

1475. — Er wordt van « Ghesellen van Peteghem » (1) gewag gemaakt in de rekening, die op den 3en Paschdag *tspel van Masscheroenne* opvoerden. — In de voorgaande rekeningen hebben wij nergens van deze kamer melding gevonden. Beschonk het magistraat van Deinze deze gezellen misschien omdat Petegem nu van Deinze deel maakte? ofwel waren zij slechts sedert de vereeniging (1469) tot stand gekomen? Dit laatste is zoowel als het eerste aantenemen, want in

1478 — worden zij nog de « jonghe Ghesellen van Peteghem » genoemd, wanneer zij *een stom spel van onser Vrauwen* speelden en van de stad 20 schellingen parisis ontvingen « te hulpen te haerlieder costen ». Hetzelfde jaar vertoonden zij *een spel van ghenouchte.*

1479. — *De verrijsenis van Christus.*

1481. — De gezellen van Deinze geven, op den 2en Sinxendag, ten Pletspoelle een *spel van Ghenouchte.*

1483. — « Smaendaechs in de paschdaghe ..... so speelden de ghesellen van Doynse *een groet spel van Thehouffeluse* (Theophiel) ende noch *een ander spel* ». Op den 2en Sinxendag vertoonen zij een *scoen spel van sente Margrieten.* Zij ontvangen een bezoek van « de deeckene ende besurghers van Sente Agneeten Gulde van Ghent, » die er « speelden vele diversche speellen ende maecten veele ghenouchten ».

1485. — De rederijkers van Sinte Agneet vernieuwen hun bezoek, en « abattementen » er « ende maecten veel ghenouchte »; het magistraat beschenkt hen met vier kannen wijn.

---

(1) Hoewel de naam van Petegem door de diploom van Karel de Stoute, waarbij deze stad bij Deinze ingelijfd werd, afgeschaft was en de maatschappij gevolgelijk binnen Deinze haren zetel had, zullen wij deze gezellen in 't vervolg maar met den titel van Gezellen van Petegem opgeven, om ze, daar hunne kenspreuk ons onbekend is, van de *Kamer van de Nazareene* te onderscheiden.

Digitized by Google

1493. — « Up den heleghe Sacraments dach .... so speelden de ghesellen van der retorycke ter eeren van den heleghen Sacramente ende omme de blyscepe vanden payse vanne Vanckricke. »

1495, 96 en 97. — Geven de Petegemsche rederijkers, telkens op den 2en Sinxendag, vertooningen.

1499. — Den 2en Sinxendag spelen « de Ghesellen van der rethorycke van Peteghem » een *scoen spel van Gryselle.*

1505. — Den 11en mei dragen de « jonckmans van der stede van Doynse » *Tspel van Christophelus* « voer der stede huus » voor; het magistraat geeft hun eene tonne bier ten beste, waarvoor er in de rekening 29 schellingen parisis « metter assise » vergoed is.

1509. — « De goede mannen ende joncxmans » van Deinze vertoonen de *Verijsenis* vóor de halle.

1510. — Binst den vasten vertoonen zij *gheestelicke spelen.*

1513. — De « goede Jonghers van Doinse ende Petegem » spelen *Ons Heeren verrysenesse.* — Het vieren van den vastenavond wordt te Deinze ingericht. Te dier gelegenheid « quamen ... de goede mannen ende jonghe Ghezellen van Landeghem, de welcke ghenouchte bedreven met te dansen over ten werdt (heen en weder) ende andere ghenouchte ter eeren van der stede »; tot erkentenis bood het magistraat hun eenen Philippus-gulden aan. In september doen de « Gezellen van der retorycke van Thielt » een uitstapje naar Deinze, en spelen er een *spel van Zinne.* Het stedelijk bestuur beschenkt hen met drie kannen wijn.

1514. — Op H. Sacramentsdag vertoonen de « Ghezellen van der Retorycke » van Deinze een *spel ter eeren van den heleghen Sacramente* (1).

1517. — *Een scoen spel ende myraeckele van onser Vrauwen, mids eenen baetemente* werd door de deinsche « Ghesellen van der Retorycke » voorgedragen op « onser vrauwendach in oustmaent ». — Op den dag van Petegemkermis spelen de Gezellen dezer plaats het *spel van den rijcke Vrecke.*

---

(1) Dit en andere op dien dag vertoonde spelen werden hoogstwaarschijnlijk, gelijk in de meeste plaatsen, voorgedragen na de processie.

Digitized by Google

Van meer om meer toonden de rederijkers van Deinze zich weerdig van hunne kenspreuk, en gaven zij « uppe de nieumaert », door het vertoonen van een stuk, getiteld : *wat grootten duechden ende welvaert datter of quam in een steede daer kaerytate, minne ende eendrachticheede was*, een klaar bewijs dat zij het begrepen, dat de broederliefde en de eendracht de eenige wegen waren, langs welke zij hun betracht doel « een beter » moesten bereiken (1). — Hetzelfde jaar vierden zij « huerlieder conync feeste van huerlieder conync die zij ghemaect hadden, ende bedreven vele ghenouchten van baetementene ende anders ». — « De Rethorijcken van Peteghem speelden in de Kerstdaeghe ende up nieudach ... *de Gheborte van onsen heere.* »

1518. — De *Besnijdenis.*

1519. — De rederijkers, die de ziel en het lichaam der plechtigheden uitmaakten, droegen niet alleenlijk het hunne bij om de geestelijke, maar bewerkstelligden ook al hun talent en hun vermogen om de wereldsche feesten opteluisteren en te verlevendigen. Zoo zien wij hen, ander andere, dit jaar deel nemen aan de plechtigheden, die bij gelegenheid der verkiezing van Karel V, koning van Spanje, tot keizer van Duitschland, Vlaanderen door gevierd werden. Het stedelijk bestuur presenteerde hun 6 ponden parisis « ten costen waert dye zylieden deeden up den haevont van der prossessyen geenerael .... ter eeren van Gode, dat ons conync keysser ghecoren wàs, van veellen dyveerschen cost die zy deeden van keysser waepene, zyne croone te scildene, groote menichte van lanternen te maeckene om mee te vyerene, baetementen ende anders ». Deze feest werd gevierd in de maand juli. — De rederijkers van Petegem ontvingen dezelfde schadeloosstelling voor hunne deelneming aan bovengemelde processie.

1521. — Op H. Sacramentsdag speelden de Gezellen van Deinze een *scoen spel ter eeren van den Sacramente*, en op dien van

---

(1) Was er den Deinzenaren misschien toegestaan eene nieuwe merkt van de eene of andere waar of voortbrengselen opterichten, omdat er in de rekening van eene « nieumaert » spraak is? Nergens elders nogtans hebben wij iets met betrek daartoe gevonden.

Digitized by Google

1522 — een *spel van de bekeerde Zonderesse*. Hetzelfde jaar, den dag van Maria-geboorte (8en september), vertoonden zij een *spel van ons Lieve Vrauwen* « voor schepenhuus ».

1523. — Het herderspel van *Pyramus ende Thysbe* wordt door die van Petegem voorgedragen.

1525. — De tijding van den grooten zegepraal door keizer Karel V te Pavia, in Italië, den 24en februari op Frans I, koning van Frankrijk, behaald, en de krijgsgevangenneming zelve van dezen vorst werd alras door geheel ons land verspreid, en nieuwe vreugdebetoogingen grepen alom plaats. Deinze ook vierde mede en de Gezellen waren nog al eens aan 't hoofd : zij « speelden ende tsbatementen omme de goede tydynghe ende blyscepe te vermeerderene » en ontvingen van het magistraat een hulpgeld van 8 pond 17 schel. en 8 den. parisis. — Op beloken-Paschen geven zij een *scoon mirakele van den heleghen Sacramente;* en « up den verzwooren maendach (1) speelden die van Petegem een esbatement » Den 28en februari

1526 — viert Frans de Smet zijne feest als koning van de rederijkers. — Ter gelegenheid van het verdrag van Madrid (14en januari), waarbij de fransche koning, Frans I, het hertogdom van Burgondië aan Karel V afstond en van alle aanspraak op Milanen en het koninkrijk Napels afzag, gaven de rederijkers van Deinze en Petegem *diverschen esbatementen*.

1527. — De *verrijsenis* wordt, als naar oude gewoonte, op den 2en Paschdag vertoond.

1529. — Deinze en Petegem geven *esbatementen ende ghenoughelycke spelen* .... « ter verblydynghe van den payse ghesloten te Camerycke den XIIIsten in hoymaent XVcXXIX ».

1530. — Op O.-L.-Vrouwendag, 8en september, geven zij een *mirakule van onser Vrauwen*.

1531. — Een *spel ter bediedenesse van der cronemente van der K. M.*

1532. — Den 21en juni spelen die van Petegem een *gheestelyc spel*.

---

(1) Was een dag, opwelken de ambachten en neeringen vergaderden en op het schepenhuis maaltijd hielden.

Digitized by Google

Hoewel de vastenavondfeest reeds van in 1513 ingesteld was, begon men haar slechts met 1527 telken jare te vieren. De rekeningen der stad leeren ons zelfs dat er vrouwen uit de omstreek derwaarts kwamen om aan de feesten en spelen deel te nemen, die er in

1533 — plaats grepen. Wij schrijven den post van betaling uit de rekening letterlijk over: « Item, ghepresenteert van scepenen de ghezellen ende die tvastenavondt spel speelden ende verteert te Baetkin Heerweechs XLs. p., ende een bende te Pieter Danyns te Peteghem XXIII, s. p., ende noch een vastenavondt heere (heir?) te Peteghem buten, ende verteert int Schaek XXIIII s. p., ende de vrauwen van Astene die quamen te Deynse tsamen huerlieder vastenavondt spel spelen met ghenouchten, ende huerlieder ooc ghepresenteert XXIIII s. p., compt. VL. XII s. p. » — Dezen jare ontvingen onze rederijkers, den dag der kermis, den koning en deken « vanden drooghen gulde vander stede van Ghent vander retorycke, die er speelden een batement met retorycke ende musycke ende waren meer dan XXV sterck ende quamen met twee waghens ende waren in Ste Jooris twee daghen ». Het magistraat bood hun 12 ponden parisis aan. — Op O.-L.-Vrouwendag in september wierd aldaar in processie rondgedragen eene mirakuleuze *spunne* of reliquiekas (1) der H. Maagd Maria, voordien, zoo het schijnt, bij mirakel verkregen. De feesten te dier gelegenheid ingericht, schijnen zeer aanzienlijk geweest te zijn; ook lang te voren hadden de rederijkers zich daartoe voorbereid en een heel nieuw mirakelspel, dat het mirakel der Spunne tot onderwerp had, doen verveerdigen door hunnen factoor. Den dag der processie gaven zij er eene vertooning van; het stedelijk bestuur betaalde 40 grooten aan den dichter en 6 ponden parisis aan de acteurs die het opvoerden (2). — Op allerkinderendag, wan-

---

(1) In de rekening der stad, waaruit wij het overgeschreven hebben, leest men *Spunne*. Dit is anders niets dan kas (*châsse*); in sommige streken gebruikt men nog dit woord in plaats van kas. — Men wil dat deze reliquiekas te Deinze nog bestaat.

(2) Item up onzer Vrauwen dach in piemaent (pietmaand, — September) XV^c^XXXIII als men ter Deynse omme draecht met processien de spunne

Digitized by Google

neer ook de koning (thans is het geen bisschop meer) der scholieren, na eenige jaren afwezigheid, in de rekeningen wederom voorkomt, « speelden ende ebathementen de ghesellen van der retorika ».

1534. — Den dag van Deinz'kermis deden de thieltsche « rethorisyns » een uitstapje naar Deinze en vertoonden er *gheestelycke spele ende ebatementen.*

1535. — Den 15en februari een *spel van sinne ende ebatemente.* Hetzelfde jaar speelden zij vóor de halle bij gelegenheid van de vernieuwing der wet.

1538. — In het begin van januari had Kortrijk eenen wedstrijd geopend, waarop de deinsche rederijkers den 7en verschenen. Welke maatschappijen er al deel aan namen, weten wij niet; al wat ons bekend is, is dat de *Kamer van de Nazareene* er prijzen behaalde, en dat zij bij hare aankomst in Deinze door het magistraat den eerewijn aangeboden werd (1). — Twee maanden nadien, namelijk den 27en meert, viel hun dezelfde eer te Thielt te beurt (2).

1838. — Op vastenavond wordt er een *ghenoughelyc waghespel* gegeven.

1539. — Groot landjuweel door de gentsche kamer de *Fontein* tegen den 12en juni uitgeschreven. « Dit was een der groote vergaderingen »., zegt Jonkh. Ph. Blommaert (3), « welke onder

---

van Marien, ende es spunne van miraculen; ende ten zelven daghe zo speelden de Retorycken van Deynse een nyeuwe gedicht spel van der spunne van Marien, ende hoe dat by miraculen hier quam te Deynse, twelck zeer wel ghedicht ende ghemaect was; ende ghepresenteert den facteur van den spele te dichten ende stellen XL gr., ende de gheheele retorycke boven dien diet spel speelden VI *L.* p., comt tsamen . VIII *L.* p.

(1) Item, ghepresenteert den rethoriken van Deynse als zy quamen van Cortrike ende brochten zeker prisen ghewonnen up den VIIen lauwe XVcXXXVII (oud. st.) ende zeer ghenoughelyc in brochten, ende hemlieden ghepresenteert voer den wyn. . . . . III *L.* p.

(2) Item, ghepresenteert up den XXVIIen in maerte XVcXXXVII der rethorike van Deynse ter causen dat zy zekere prysen in brochten seer sierlyc ende ghenoughelyc, die zy ghewonnen hadden te Thielt, ende hemlieden ghepresenteert II cannen wyns ten X gro. den stoop, comt. . . . . X *L.* p.

(3) *Geschiedenis der rhetorykkamer: de Fonteine*, te Gent, bl. 42-44.

Digitized by Google

de Rhetoryken der Dietsche tongen werden gehouden. . . .

. . . . . .

» De geest des volks was nog in gisting bij de hervorming door Luther bewerkt, en nu in de belydenis van Augsburg door den keizer zoo niet erkend toch gedoogd. In weerwil der plakkaten door keizer Karel afgevaerdigd om alles hier in rust te houden, kon dit echter niet beletten dat de nieuwe leer hier ook oversloeg, en zoo geene beroerten, ten minste eene innige beweging veroorzaekte en de groote omwenteling onder Philips II voorbereidde. De steden ook, de oude nederlandsche vrye gemeenten, zagen hunne macht van ten tyde der hertogen van Bourgondie gefnuikt, maer hadden hun vroeger aenzien en voorspoed niet vergeten. Elke godsdienstige gezindheid heeft immer eene zekere staetkundige uitdrukking: het calvinismus was democratisch; ook de steden, de groote leenhouders, het groeijend despotismus vreezende van keizer Karel, die alles onder zijne voeten wilde vernederen, waren het calvinismus toegedaen. En reeds in den onderhavigen wedstryd ziet men grondbeginsels voorgedragen, welke gansch tegenstrydig waren aen den alsdan bestaenden staet van zaken,..... »

De prijskaart behelsde vier vragen: 1°, voor het spel van sinne: *Welck den mensche stervende meesten troost is?* (in refereinen te beantwoorden); 2°, in 't vroede: *Wat dier ter werelt meest foortse verwint?;* 3° in 't sotte: *Wat volc ter werelt meest sotheyt toocht?* en 4°, in 't amoureuse: (op den stok) *Och, mocht ickse spreken ic waer gepaeyt?*

Negentien maatschappijen dongen mede naar den prijs; de deinsche *Kamer van de Nazareene*, korts daarvoor te Kortrijk en Thielt bekroond, stelde zich insgelijks op rang; den 23en juni betrad zij, volgens beurt bij lottrekking, het tooneel.

Hoewel zij er geene lauweren mocht plukken, geven wij haar antwoord *in 't sotte*, als een staal van de staatkundige, of zoo men wil philosophieke grondbeginselen der deinsche rederijkers van dien tijd:

Tes wondere wat smenschen kinderen brouwen
Int vremt aenschouwen van swerelts opstel
Hoe dwaeselijck si hun selven benouwen
Om tonderhouwen van duutwendicheyt snel,

Digitized by Google

De sulcke ghenoughen zijn manieren wel
Dies hijse vertoocht int openbare
Dander soeckt ydel lof, het duncke hem spel,
Dat hy ghepresen is, van elcken int clare,
Hopende hier duere te ghecrijghen mare
Soeckt hy met cleederen sulck sot bevel
Men siet dat tkint gaet boven den vadere
Van jare te jare, dus seg ick ghepoocht
Sulck volck inde werelt meest sotheyt toocht.

Die om swerelts eere Gods woort verlaten
En voor alle staten willen zijn ghepresen,
Die willen wijs zijn, nochtans als ydel vaten
Tot huerer baten, voor waerheyt luegen lesen,
Die den gewonden met slagen waent genesen,
Die elcken raet gheeft, en self is tenden rade,
Die door ghemaecte heylicheyt, goet wilt wesen
Die God in tschijnen bidt om zijn ghenade,
Eenighe plecken kiesende vroech of spade
Anders dan in Gods geest duechdich geresen,
Die sieck liggende, yemandt wilt staen in staden,
Ick segghe van die, al schijnen si verhoocht,
Sulck volck in de werelt meest sotheyt toocht.

Die op eenighe menschen troost wilt stichten
Door dwoort der slichten, als seer wys beraen,
Die hem tot Gods dienst stelt sonder swichten,
Ende daer door van menschen wilt loon ontfaen,
Die uut der claerheyt in duysterheyt gaen,
Die duecht wilt geven, en buyten zijn cracht is,
Die elck verlichten wilt, en is selve verlaen,
Die wijsheyt wilt weten, en als sot bedacht is,
Die van sonden wilt wachten (*wasschen?*) en self ver-
Die op syn eyghen wijsheden wilt staen, [smacht is,
Die stercken wilt, en selve als een riet boocht,
Sulck volck in de werelt meest sotheyt toocht.

PRINCE.

Prince men vint sotten sonder ghetal

Digitized by Google

Int eertsche dal, si schijnen seer prijselijck
Maer diet seyde hem naecte ongheval
Door haer valscheyt seer afgrijselijck
Sy tooghen ons weghen die schijnen advijselic
Maer selve laten si die onghetreden,
En wiet hemlieden wilt zijn bewijselijck
Die wert vervolcht in allen steden,
Sy willen straffen, haerlieder zeden
En willen si gheensins zijn verknijselijck
Maer Paulus sprekende met Christus leden,
Haerlier dwaesheit sal openbaer werden verdroocht
Dits tvolc dat inde werelt meest sotheit toocht.

Acht jaren verliepen eer wij ergens de rederijkers ontmoeten. Eerst met

1547 — komen zij voor, en vertoonen den 2en en 3en Paschdag de *gloriose Verysenesse Christi,* « ter eeren Gods ende stichtinghe aller menschen, tot welcke vele personaigen wesen moesten thuerlieder gheabitueert ». De schepenen presenteerden hun, « metsgaders de facteur vele nieux dichts ghestelt » had, 18 ponden parisis.

1549. — Den 26en februari *zeker morael ende tafel spel.*

1551. — Den 24en mei legde « tjonghe ghulde van Retorycke vander stede van Thielt, ghenaempt bespoyt (*besproeid?*) dat bloyt (1), bij de Deinzenaren een bezoek af en vertoonde er een *mey spel ghemoraliseert int gheestelicke.*

Van wege de heeren van financiën was het den deinsche schepenen verboden nog « present wijnen » te schenken, vooraleer zij zekere op de stad wegende renten gelost hadden, welk verbood geenszins in acht werd genomen. De commissarissen, die de jaarlijksche rekeningen kwamen sluiten, het magistraat zoo eenigszins met de bevelen der hoogere overheid den spot ziende drijven, wilden niet eenen post van zulke

(1) De heer Alfons de Vlaminck (*Jaerboeken,* enz., bl. 135), meent dat de oorsprong dezer maatschappij aan de staatkundige verdeeldheden, die men in 1569 reeds het land door ontmoette, toeteschrijven is, daar de rekeningen der stad Thielt in gezegde jaar het eerst van deze *Jonghe Rhetorycke* gewagen.

Digitized by Google

uitgaven in de rekening over 1554 herkennen en haalden ze allen door. Van toen voortaan leende het magistraat gehoorzaamheid aan het verbood. — Gevolgelijk bleven de maatschappijen gedurende eenige jaren in de rekeningen achter. In die van 1562 — vinden wij een hulpgeld vergoed, betaald voor het vertoonen der *Veryssenesse Christi* en daarna *de Doot Pilati*.

1563. — Den 3en mei dragen zij voor een *spel van amoreusche met moralen materie ter recreatie van eenen yeghelycken*. Den 4en juni zien wij hen hunne philosophieke principen, indien wij het wel ophebben, nu binnen hunne eigene stad vooruitzetten, en dit wel bij het opvoeren van *zeker spel van zinne moralic hoe de meinscelycke natuere verleedt was by der weerelt ende weder ter kennesse brochte by zyner moeder der eerden, ter ghestichticheyt van eenen yeghelycke*.

1564. — Oudenaarde (*de Kersouwe*) opent een rederijkfeest, waaraan Deinze deel neemt en verscheidene prijzen betaalt. Voor de *intrede :* den 2en, bestaande uit 4 oncen zilvers; voor het *blazoen :* den 1en; voor den *kerkgang :* den 1en (4 oncen zilvers); *wijs referein :* den 3en (1 once zilvers); *amoureus referein:* den 3en (1 once zilvers).

Twee jaren nadien braken de religieberoerten los, wier gevolgen de stad in eenen zeer rampzaligen toestand brachten. Sedert den prijskamp van Oudenaarde hebben wij van geene rederijkers meer gewag gevonden; in deze jaren van onlusten, gedurende dewelke het vuur en het zweerd alleen schijnen geheerscht te hebben, moeten wij hen evenmin op het tooneel verwachten.

In het begin der XVIIe eeuw was Deinze nog niet geheel hersteld: de asch, het eenige overblijfsel der oude stad, was weliswaar weggeruimd en in putten gedolven (1), en hier en daar verhief zich eene hut, die in de eerste jaren dier eeuw door een eenigszins beter geschikt gebouw werd vervangen, maar de bedrijvigheden waren nog te zeer verlamd, om de kunst te zien verrijzen.

---

(1) Op het *Kalkhof*, onder andere, heeft men, eenige jaren geleden, nog geheele massas kolen en asch bij het opspitten van den grond ontdekt; in hoven van bijzonderen heeft men er insgelijks opgedolven.

Digitized by Google

Wij zouden er nogtans niet aan twijfelen, of het tooneel richtte zich onder de aartshertogen Albrecht en Isabella op, doch kunnen, bij gebrek aan bescheiden, dit niet vaststellen, en de stadsrekeningen blijven hieromtrent zoo stilzwijgend, als welk ander document. Slechts op einde der XVIIe eeuw worden er door het stedelijk bestuur eenige onderstandsgelden den rederijkers aangeboden, maar wij zien ook dat het magistraat groote moeite had om de goedkeuring dezer uitgaven bij de hoogere overheid te verwerven, en dat die betalingen eindelijk voorgoed verboden werden.

Heeft de maatschappij gedurende eenigen tijd in de XVIIe eeuw bewijzen van leven gegeven, zeker kan dit slechts van korten duur geweest zijn, en hebben haar de oorlogen van de tweede helft van gezegde eeuw tot groot nadeel verstrekt, bijzoover dat zij er eindelijk onder bezweken is.

Den 24^en juni 1700 werd zij opnieuw opgericht en de

CONFRERIE VAN DEN HEILIGEN JOANNES-BAPTISTA

genoemd, welken heilige de maatschappij tot patroon verkoos. — Ziehier een fragment uit eenen *Lof-dicht op de instelling van de Confrerie*, door GILLIS ROOMAN verveerdigd (1).

Wat heeft men niet gesien in dees voorlede tijden,
hoe dat de menschen hier geduerich moesten lijden,
wanneer den vreeden Mars met alle sijn ghewelt
het spaensche Nederlant hadd' in den druck gestelt,
het heele lant verwoest, door rooven ende branden,
had in sijn macht ghebrocht, en door sijn felle handen
soo menich mensch bedroeft en veel verongheluckt,
den vader van sijn kindt en man van vrouw gheruckt,

(1) Getrokken uit een handschrift, toebehoorende aan den heer van Maldeghem, toonzetter te Brussel, en getiteld: *Dese Naer-volghende dichten sijn ghemaeckt door mij* GILLIS ROOMAN, *ende hebbe die in desen boeck te samen bij een ghebrocht in het jaer* 1706, *te weten die te voren ghemaeckt waeren; de andere vervolghens den tijdt als ick die ghemaeckt hebbe.*

Digitized by Google

door moort en vreet ghequel naer Plutos hol gesonden
daer Charon met sijn schuijt hun stiert tot de af-gronden.
En Dons wiert voor tonneel hem dickwils toe-bereijt,
daer Mars sijn vreede handt heeft veeltijts opgeleijdt,
waer door Dons sonder moet, ja bij-naer heel besweken
van haer Rethorica met vrees is af-gheweken
en seer wijt af-ghevlucht naer een gheruster lant
om niet te doen aen Mars de minste offerhant.
Maer nu den goeden Godt ons heeft den peijs gegeven,
soo sal Rethorica in ruste bij ons leven,
te meer als Ceres oock ons geeft in overvloet
haer vruchten aengenaem, op dat wij nu met moet
en ganschelijck verblijdt Rethorica ontfanghen,
de welcke wij tot ons met over-groot verlanghen
sien commen aenghetreen met lauwren gecroont
om dat ons Vlaender-lant met vrede wordt bewoont.

. . . . . .

. . . . . .

Sa Deijnse sijt verheucht met eenen blijden moet,
wanneer Rhethorica haer blijden intree doet
in uwe blijde stadt, die in voorleden jaeren
(doen Bellona ront u haer quam veropenbaeren)
in volle droefheyt waert door 't vier dat ront u blaect
en door de bitter vrucht die gij doen hebt gesmaeckt.
Wilt nu door groote vreucht het blijde vier ontsteken
op dat de gratie Godts u noyt en mach ontbreken.

. . . . . .

De maatschappij nu hersteld zijnde, schijnt verscheidene *prijs*vragen uitgeschreven te hebben, waarvan de volgende *ons* zijn overgebleven : (1)

1°, Secht eens, Rethorica, hoe comt dat alle menschen
t'sch ijnt meer naer s'weirelts goet als naer het hemels wenschen,
gemerckt sij dach en nacht daer soo hun sinnen jaeghen
en nauw een quaert bij dagh tot Godt hun herte draeghen.

---

(1) Zelfde handschrift.

Digitized by Google

2°, Daer is wat dat men niet en siet
waer in veel wonder noch gheschiet,
het is meer weert als gelt en goet
en t'wordt verquist in overvloet.

3°, Ick vraeg wat gieriсheijt dat in den mensch kan wezen,
en is nochtans niet quaet, maer wordt seer wel gepresen
om dat dees gieriсheijt haer streckt tot eenich goet
dat Godt geschapen heeft en aen ons geven moet.

1720. — Den 1en september vertooning van *Het wonderlijck ende heijlich leven, de boetveirdighe wercken ende predicatien ende gloriose doot van den heijlighen Joannes-Baptista, ende het boos overspeligh leven van den koninck Herodes.*

1749. — (26en, 27en, 28en december). *Den doodelyken minnennyt tegen de edelmoedige liefde van don Pedro, infant van Portugael, ende Agneta van Castro, blyeyndig treurspel* (1).

1750. — (1en en 4en januari). Zelfde stuk, daarna eene klucht.

1758-1759. — Drie vertooningen van den 24en december tot den 6en januari van *De wonderbaere bekeeringe van Margarita de Cortona.*

1759. — (Drie vertooningen van den 18en februari tot den 4en meert). *Balthassar, coning van Babylonien, zynen ondergank, verwonnen ende gedoodt door de coningen van Sweden en Perzien, aen hem voorzeyt door den propheet Daniel, uyt de worden geschreven door Godts vingeren op den muer.* — Drie vertooningen van den 25en februari tot den 11en meert van het *Leven ende glorieuse doodt van den H. Rochus* (2).

1761. — *Den beklaegden onderganck van Crispus door echtschendige liefde van Fausta.* (Drie vertooningen van den 6en tot den 11en september).

1771. — Voordracht op den 15en, 18en, 21en, 25en augusti, 1en en 2en september, in de herberg de *Kleppe* van *Het alder-*

---

(1) Dit stuk was opgedragen aan den markgraaf van Deinze. — De maatschappij heet hier de *Leersuchtige joncheyt van Deynze en Peteghem.*

(2) Beide deze stukken werden vertoond door de *redenrycke en constminnende gulde broeders van de confrerie van den H. Rochus.*

Digitized by Google

heyligste lichaem ende bloed van Christus onsen Saligmaker, schuylende onder de gedaente van Brood in het H. Sacrament des Autaers, schandelyk onteert ende mishandelt van de hertnekkige joden tot Brussel ten jaere 1370.

1772. — Prijskamp te Rousselare op 3en september; op te voeren stuk : *Maria Stuaert, koninginne van Schotland.* 14 mededingende maatschappijen ; *de Leerzuchtige Minnaers der welsprekentheyd* van Deinze winnen den 2en prijs. — Vertooning op het stadhuis te Deinze van hetzelfde stuk den 4en, 5en, 11en, 18en en 25en october.

1773. — Prijskamp te Zomergem ; Deinze dingt mede. Meer is ons hierover niet bekend.

1775. — *Maria Stuaert*, enz. (Vijf vertooningen van den 4en tot den 25en october).

1777. — Den 7en, 14en en 26 december voert het *Broederschap van St. Rochus* het *Leven en dood van Sint Rochus* op. *De doodbaerende standvastigheid van den grave van Essex* wordt den 8en, 21en en 28en december, en den 4en en 11en januari

1778 — vertoond. — Hetzelfde jaar den 4en en 11en januari, speelde het *Broederschap van Sint Rochus* het *Leven ende dood van den heyligen Rochus, voorspreker bij Godt, ten tijde van Pestilentie en andere haestige ziekten, treurspel*,

1780. — De rederijkers hadden tegen.... (?) het blijeindig treurspel *Den zegenpraelenden Cather* (?) *oft onderganck van Mardocheüs,* aangekondigd om in *den grooten Hert* te vertoonen. Het magistraat deed er hun verbood van, beweerende dat het tegenstrijdig was met de « ordonnancien van hare M. » en met die der stad, uitgegeven « om diergelijcke inbreuken van soo grossiere misbruijcken te beletten ». De rederijkers gaven voor antwoord dat hun de toestemming gegeven was van den hoogbaljuw en van den pastor der O.-L.-Vrouweparochie. Het schepenencollegie onderrichtte bij rechtsgeleerden en vond de tooneelisten in hun recht.

1789. — Onze *Leersugtige Yveraeren der tooneelkunde* — zoo heeten zij zich — verschijnen op den prijskamp te Lokeren met eene vrij geestige kenspreuk, namelijk : « drollige herten, vieze perten »; doch schijnen haar uit loutere fantaisie aangenomen te hebben, want nog hetzelfde jaar ontmoeten wij hen onder den kenzin :

Geen konst zonder nyd,

Digitized by Google

dien zij in 't vervolg, zelfs tot ver in de XIXe eeuw, blijven behouden. — Den 10en juni vertoonen zij, ten hove van de wede. van den heer Lodewijk van Wonterghem « by het hof van St. Sebastiaen » het gekende prijsstuk van Lokeren: *Trazinus en Timagenus, of den zegenprael der vriend-schap, treur-spel in vyf bedryven*, gevolgd door de *twee gierigaerts, bly-spel in twee bedryven.*

1796. — De *Kunstminnaeren* koopen den theater aan van de oude leden der *Leerzugtige Jongheyd* van Oudenaarde, gevestigd in het *Sacksken*, voor eene somme van 56 guldens 17 stuivers courant (1).

1797. — Den 15en october stellen zij een nieuw reglement op, dat door 47 leden onderteekend wordt (2). — In eene resolutie van den 4en februari wordt besloten deel te nemen aan den wedstrijd, geopend te Kortrijk. Iedere acteur zal van het *Konstgenootschap* (3) ontvangen 3 guldens en 3 stuivers, tot het dekken zijner kosten, boven de rijtuigen tot het vervoer, die door de maatschappij afzonderlijk zullen betaald worden, benevens de noodige costumen, enz. Zij behalen er den 1en prijs met *den Deserteur uyt kinderliefde.*

1798. — Nemen zij *de Roos* tot lokaal. — De abonnementen worden opgeschorst uit oorzaak der tijdsomstandigheden.

1801-1802. — Opvoering binst den winter van *den Graaf Benjouwsky.*

1803. — *De bedriegeryen van Scapyn.*

1805. — *Janot, of den geslaegen betaelt de boete*, blijspel in een bedrijf.

1806. — Prijskamp te Wakken; Jan-Jozef Soenen, lid van het *Konstgenootschap*, van Deinze, behaalt er den 3en prijs in het *dichtwerk*, en den 1en in het *geestelijk vraagstuk.*

1808. — Nemen deel aan den wedstrijd te Aalst met de

---

(1) Zie *Oud en Nieuw*, 1e jaargang, 1e en 2e aflevering, bladz. 48.

(2) Al wat hier volgt is getrokken uit de registers van beraadslagingen (arch. der huidige tooneelafdeeling *Vooruit!*), waarvan de oudste met october 1797 begint.

(3) Alzoo wordt de maatschappij genoemd tot 1809, wanneer zij onder den naam van *Maatschappij van Rhetorika* voorkomt.

Digitized by Google

onechte Zoon, gevolgd van het blijspel *Jocrisse weggejaegd*, en behalen er den prijs van de verstafgelegenen, boven den 2en lauwer met de *onechte Zoon*. — De prijsuitreiking had plaats den 2en zondag van september.

1810. — Onze rederijkers schrijven eenen tooneelstrijd uit tegen den 8en september. Daar geen genoegzaam getal maatschappijen zich ter mededinging aangeboden hadden, wordt hij in zitting van den 8en september voortgeschoven tot den 30en derzelfde maand; en op dit bepaalde tijdstip geene nieuwe mededingers meer ontvangen hebbende, wordt de prijskamp ingetrokken.

1811. — Prijskamp voor dicht- en schrijfkunde, op den 29en juni.

PRIJZEN. — *Dichtkunde.*

1e Een gouden eermetaal;
2e » » »
3e Een zilveren verguld eermetaal;
4e Een zilveren eermetaal.

Schrijfkunde.

1e Eene zilveren vergulde pen;
2e Eene zilveren pen;
3e » » »

Voor de versiering van het schrijfwerk.

1e Een zilveren vergulde eerpenning;
2e Een zilveren eerpenning.

Verder twee *borstsieraden* voor de volgende geestelijke vraagstukken :

1o, (Te beantwoorden in 12 heldenverzen) :

« Myn draeger scheen barbaers gedoemt op my te branden,
Zyn doods-beveel'er zelf ontsloeg hem van zyn banden :
Schonk hem ten tweede mael aen dien hy hem eerst gaf.
Een vond'ling onderging op my myn draegers straf » (1).

---

(1) Deze prijsvraag hebben wij uit den register van beraadslaging overgeschreven; doch de prijskaart luidde :

Schets Abraham, zyn zoon, hun steun op Gods gena,
Liefd' g'hoorzaemheyd en reyz' nae en op Moria.

Digitized by Google

2°, (In 12 heldenverzen te beantwoorden) :

« Die ik was toegeschikt, en schuld'loos my moest draegen,
Bekwam ik door de woede en yzelyke slaegen :
Dus zyn wy beyde uyt haet en vraek ten toon gesteld,
Hy 't heil des mensch, wierd ik den schrik van 't helsch
[geweld. »

Nog werd een eermetaal uitgeloofd, gelijk aan dat van den 1en prijs des dichtwerks, voor de schoonst intredende maatschappij.

De prijswinnaren op de eerste vraag waren: 1°, Meyne, van Nieuport; 2° de Borchgraeve, van Wakken; 3°, J. Robyn, van Gent. De anderen zijn ons onbekend.

1813. — Gedurende den verleden winter (1812-1813), uit oorzaak des oorlogs en het gedurig optrekken der jongelingen naar een ander tooneel, namelijk naar dat van de .... slachtbank Napoleon's, geene vertooningen gegeven hebbende, besloten de leden, in zitting van den 19en juli, onder hen eenen wedstrijd te houden, opdat de maatschappij niet heel bezwijken mocht. Het onderwerp was eene alleenspraak uit het stuk *Demophontes*. Er waren 14 mededingers; P. J. van Damme won den 1en en J. Claeys den 2en prijs.

1817. — Vertooning, op den 18en februari, in voordeel der armen van Deinze en Petegem.

1818. — Den 23en meert wordt *Hariadan Barbarossa*, gevolgd van den *nieuwen Jocrisse* opgevoerd.

1819. — 12 leden der maatschappij nemen, voor eigene rekening, deel aan het concours te Oudenaarde; tot het dekken hunner kosten hadden zij tweemaal het vermelde stuk *Hariadan Barbarossa*, en het blijspel *Jocrisse* met toestemming van het bestuur der maatschappij te hunnen voordeele tot Deinze vertoond. — Op 6en october prijskamp van declamatie onder de leden der maatschappij, met de *onechte Zoon;* en om meer luister aan dien strijd, waarop het publiek aanwezig was, bijtezetten, werden nog de *Engelsche Goederen* opgevoerd. Prijswinnaren: 1°, Karel Lammens; 2°, Frans Goemaere; 3°, Karel de Backer.

1820. — Eenige leden der maatschappij schrijven eenen prijskamp uit voor dicht- en schrijfkunde. — Onderwerp :

Digitized by Google

« Eene rouwklagte over het afsterven van den deugdrijken, schranderen, en alom belauwerden dichter PETRUS-JUDOCUS DE BORCHGRAEVE, die de akkelige brugge tusschen tijd en eeuwigheid is overgestapt op den 13en october 1819 binnen Wacken ».

1e Prijs een zilveren vergulde pronkpenning;
2e » » » »

Voorwaarden : In 64 tot 80 heldenverzen te behandelen; het dichtstuk moet geschreven zijn op papier van 70 centimeters hoog, op 45 breed.

Prijswinnaren.

1o, van der Meersch, te Oudenaarde;
2o, Renier, van Deerlijk;
3o, Hofman, te Kortrijk.

Voor het oplossen van Bijbelvragen.

1e Prijs een zilveren vergulde pronkpenning.
2e Prijs, idem.
De prijswinnaars zijn ons onbekend.

1821. — Het tooneelstuk *de Woestyne* wordt binst den winter driemaal vertoond. — Prijskamp, uitgeschreven door de *Fontein* te Gent. Deinze neemt er deel aan, en behaalt den 3en prijs in het treurspel met het opvoeren der *Ortenbergsche Familie*; daarenboven valt een tweede prijs van aanmoediging als tooneelspeelster ten deele aan juffrouw Joanna Burvenich, en een gelijke prijs aan Desideer van Houte, der eerste voor het uitvoeren der rol van *Carolina* in de *Ortenbergsche Familie*, den tweeden voor die van *Willem Ortenberg*. In het blijspel wint onze maatschappij den 2en prijs met de *Engelsche Goederen*. — Zelfde jaar groote kampstrijd te Lokeren, alwaar onze rederijkers den hoogsten lauwer, in eenen strijd met Gent en Brussel, onder andere, wegdragen met *Hariadan Barbarossa*. Deze groote zegepraal bracht de geheele stad te been, en elkeen wilde het zijne bijdragen om de zegevierende burgers-tooneeloefenaren met eer en luister den 29en april te verwelkomen, wanneer zij hunnen behaalden lauwer in stad brachten. Een welingerichte stoet trekt, tot twee uren buiten Deinze, de

Digitized by Google

bekroonden tegemoet; het kanon doet zijne donderende vreugdetoonen door het ruim weêrgalmen; vlaggen en banieren wapperen boven de straten, en alom wordt er lover bij de plechtige intrede gespreid.

1822. — Den 27en januari komt de Wakkensche tooneelmaatschappij de deinsche prijswinnaren met eene dichtuitgalming complimenteeren. Den 18en april begiftigt de heer P. J. Verpoest de maatschappij met een nieuw vaandel; er grijpen wederom feesten plaats.

1825. — Den 4en mei concours onder de leden voor het best declameeren zijner rol. Prijswinnaren: Karel Lammens en Pieter Laute.

1827. — Den zondag 29en april vertooning van het *Weeskind* en het blijspel *Zozo*. — In zitting van den 1en april worden de voorwaarden van den volgenden wedstrijd vastgesteld, tegen den zondag 15en juli.

Prijsstoffen en Belooningen.

Uitgalming, deftig vak. — 1e prijs. « Een zilveren verguld Eermetaal, ter waarde van zestien gulden nederlandsch, zal tot Loon verstrekken van hem die best en natuurlijkst eene *deftige alleen-reden*, naar eigen keuze, van niet minder dan 40 en niet meerder dan 100 verzen of drukregelen, naar den smaak der Tooneel-kunde en tevens volgens de personaadjes met gebaarden, gelaatstrekken en tooneelzwier, zal hebben uitgegalmd ».

2e prijs. — « Een zilveren Borstsieraad, ter waarde van twaalf gulden, zal tot tweeden prijs der deftige uitgalming verstrekken ».

Boertige uitgalming. — 1e prijs. « Een zilveren Pronkpenning, ter waarde van twaalf gulden, zal worden vereerd aan hem, die best en op het vermakelijkst, na den eisch der personaadjes, met den behoorlijken tooneelzwier, eene *boertige alleen-spraak*, naar eigen keuze, van niet minder dan dertig en niet meerder dan tachtig verzen of drukregelen, zal uitgalmen ».

2e prijs. — « Een zilveren borstsieraad, ter waarde van tien gulden, zal worden uitgereikt aan de maatschappij, van

Digitized by Google

welke het grootste getal leden, in het een of ander tooneel-vak, zal hebben medegedongen, mits behoorlijk bewijzende met certificaten door de hoofdambtenaren der Maatschappij afgeleverd, en door den burgemeester hunner gemeente of stad gelegaliseerd, dat zij van de zelve deel maken ».

Dichtkunde. — 1e prijs. « Een zilveren vergulden eerschakel, ter waarde van zestien gulden, zal worden gegund aan hem, die best *het Heil en Onheil der Tooneel-oefening* (in aanmerking van haren invloed op den Geest der volkeren) in een *heldendicht* in Nederlandsche Taal, van tachtig tot honderd twintig verzen zal hebben beschreven ».

2e prijs. — « Een zilveren eermetaal, ter waarde van twaalf gulden, zal tot tweeden prijs dezer verhandeling verstrekken ».

3e prijs. — « Een zilveren gedenkpenning, ter waarde van twaalf gulden, zal vereerlijkt worden aan hem, die het best *het Nut der Broedermin* (beschouwd onder de genootschappelijke zamenleving) in een zespozig *Lierdicht*, van acht of tien reken, zal hebben beschreven ».

4e prijs. — « Een zilveren pronkpenning, ter waarde van tien gulden, zal tot tweeden prijs dezes Lierdichts worden vergund ».

Schrijfkunde. — « Een zilveren eerpenning, ter waarde van twaalf gulden, zal vergund worden aan den schrijver, die het schoonste geschrift in *Engelsche*, *Fransche of Italiaansche Letteren* op een vel papier ter hoogte van 75 en ter breedte van 45 Nederlandsche duimen (centimeters) een dichtstuk naar eigen keuze, in Nederlandsche taal, van niet minder dan 40 *heldenverzen*, zal hebben ingeleverd; zullende de zelfde schrijfstukken met versierselen worden omvat ».

Tien dichters, drie schoonschrijvers, vijf en veertig in het *deftige* en zeventien in het *boertige* vak van uitgalming nemen deel aan den prijskamp. De deftige uitgalming duurt den zondag tot middernacht; de boertige neemt aanvang des anderdaags 's morgends ten 9 uren.

Bekroonden. — *Uitgalming*, *deftig vak*, 1e prijs, toegekend aan de Nobele, van Gent; 2e idem, aan Missauw, van Gent; 3e idem (buiten het program?) aan van Parys, van Gent; vereerende melding aan Hendrik de Smet, van Oudenaarde, en de Nobele, zoon, insgelijks van Gent.

Digitized by Google

Boertig vak, 1e prijs, aan Hendrik de Backer, van Oudenaarde; 2e idem, aan van Caster, van Brugge; hoogsteervolle melding aan de heeren Biës, van Gent, en Guettrel, van Brugge.

Dichtkunde. — 1o, *Heldendicht.* — Het beste ingezonden dichtstuk op het *Heil en Onheil*, enz. was dat van Prudens van Duyse, van Dendermonde, maar het had « het gevraagde voorwerp op de behoorlijkste wijze niet behandeld ». De eerste prijs werd vervolgens toegewezen aan Karel Ledeganck, van Eekloo. De heer Rens, van Geeraardsbergen, behaalde den tweeden; de heeren d'Huygelaere, van Oudenaarde, en Lambin, van IJperen, bekwamen eene eervolle melding.

2o, *Lierdicht.* — Het ingezonden stuk van den heer Rens voornoemd verdiende den eersten prijs; doch, daar het zevenin plaats van zespozig was, kon het er geene aanspraak op maken. De heer van Duyse bekomt hem met algemeene stemmen, maar hij wordt niet toegewezen, de dichter afwezig zijnde. Vervolgens wordt hij toegekend aan Ledeganck en d'Huygelaere. Daar Ledeganck den eersten prijs van het heldendicht bekomen had, en, volgens de voorwaarden, geenen anderen winnen kon, werd hij aan d'Huygelaere toegewezen. Lambin behaalde den tweeden.

Schrijfkunde. — Eenige prijs behaald door den heer van Turnhout, professor aan de kostschool te Melle; een prijs van aanmoediging aan Jan Steyaert, van Kruishouthem.

1828. — 2en en 17en februari : *Natuer en Plicht*, gevolgd van de vertooning van *de dochter van Pharao.*

1829. — Den 28en september wordt er, op aanvraag eeniger leden toegestaan *fransche stukken* binst den winter te vertoonen.

1829-1830. — Binst de wintervertooningen : *Siegfried van Hohenwart*, *de Azyn Verkooper*, *wie weet waarvoor het goed is.*

1830. — Ter gelegenheid van de feestviering van Sint Jan-Baptist, beschermheilige der maatschappij, wordt den 28en augusti *Menschenhaet en Berouw* gespeeld.

1832. — Wintervertooningen : *de Graef van Sternfeld,* en *de Engelsche Goederen.*

1833. — 10en feb.: *de Graef van Sternfeld, Generael Moreau.* — Prijskamp van declamatie voor Deinzenaren alleen. Bekroonden : 1e prijs aan Lodewijk de Lava; eervolle melding aan

Digitized by Google

den heer van Hove; — 2e prijs: Camiel Hauwe; melding: den heere Laute, zoon.

1833-34. — Binst den winter : *Menschenhaet en Berouw*, *de Spiegel*, *Clemence en Waldemar* en *Jocrisse weggezonden.*

1834. — 20en april : *de Onechte Zoon* en het blijspel *de Spiegel.*

1835. — Tooneelkundige prijskamp tegen....? In het *treurspel* werd bekroond met den 1en prijs de maatschappij *Jong en Leerzuchtig*, van Gent, met *Othello*, *of de Moor van Venetiën ;* de 2e werd behaald door eene antwerpsche maatschappij, ook *Jong en Leerzuchtig* genaamd, met *Dertig jaren*, *of het leven van een dobbelaer;* en de 3e door de *Zuigelingen van Polus*, van Zottegem, met *de Dood van Cesar.* — Vereerende melding aan de *Fonteinisten*, van Gent, met *Mahomet.* In het *blijspel* plukte de maatschappij van Zottegem den lauwer met de *Gevaerlyke Buerman.* — Vereerende melding aan het rhetorica van Eekloo, *Eikels worden boomen*, en de *Goede Vrienden*, van Gent.

De maatschappij gaf in het vervolg nog verscheidene vertooningen, maar de stukken zijn ons onbekend; ook schijnt zij korts nadien in sluimer gevallen te zijn, doch bleef leven behouden, zelfs namen nog vier harer leden, de heeren C. van Wonterghem, Rob. Clement, Modest en Juliaan Stuyvaert den 27en januari 1856 deel aan den festival-concours, uitgeschreven door de *Musophielen* van Mechelen, alwaar zij *het Beeld*, de *Engelsche Goederen* en *'t Spookt in huis* opvoerden; de vrouwenrol in het *Beeld* werd vervuld door mev. Destanberg, uit Gent. Het oude vaandel van Deinze werd op den voorgrond van het tooneel geplaatst. — Zij wonnen er den eereprijs der beste tooneelspeelster; daarenboven, bij afwijking van het program, schonk de maatschappij aan de actrice eene prachtige medalie; eene eermelding werd aan den heer Cam. van Wonterghem voor uitgemunt te hebben in zijne rol in *'t Spookt in huis*, en aan Modest Stuyvaert voor de zijne in *'t Beeld* toegekend. Met algemeene stemmen werden zij nog, bij afwijking van het program, voor de beste en zuiverste vlaamsche uitspraak bekroond.

Digitized by Google

Maatschappij van vereenigde Taal- en Kunstminnaars,

onder kenspreuk: *Vooruit!* (1)

Werd, na menigvuldige vergaderingen en ernstige beraadslagingen, waaraan veel leden der alsdan bestaande maatschappijen deel namen, zooals van de rederijkkamer *Geen konst zonder nyd*, van de maatschappij *Union et Progrès*, van het *Vlaamsch-Gezelschap*, van het muziekgenootschap *Sinte Cecilia*, der koormaatschappij en andere kunstminnende Deinzenaren, op 9en october 1858 ingericht. De maatschappij heeft voor doelwit « medetewerken tot volksverlichting en beschaving, bij middel van tooneel-, letter-, toon- en zangkundige oefeningen » (2).

Den dag der inrichting teekenen 52 leden-stichters de verordeningen der maatschappij, en bij het uitgeven van dit boek beloopt het getal deinsche leden tot 145, boven 87 leden uit andere plaatsen.

De maatschappij *Vooruit!* bevat:

Eene tooneel- en letterkundige en eene toon- en zangkundige afdeeling.

De tooneel- en letterkundige telt 35 werkende leden,
Het muziek » 30 » »
De zangafdeeling » 25 » »

Het tegenwoordige bestuur is samengesteld als volgt: *Eerevoorzitter:* Mr K. Reyntjens, oud-burgemeester van Deinze; *onder-eerevoorzitter:* Mr K. de Kerchove-Delimon, burgemeester der stad Gent en volksvertegenwoordiger; *werkende voorzitter:* Mr P. J. Verpoest; *ondervoorzitter:* Mr Cam. Lagrange; *bestuurleden:* de heeren H. Priem, A. Boulanger, L. Callewaert, Cam. van Wonterghem en Cam. Goeminne.

De bestuurleden der tooneel- en letterkundige afdeeling zijn: de heeren Aug. de Lava, Rob. Clement en Vit. Callebaut;

---

(1) Wat hier volgt hebben wij geheel en gansch te danken aan de dienstwilligheid van den heer Augt de Lava, voorzitter van het *Vlaamsch-Gezelschap* en secretaris van *Vooruit!*

(2) Art. 2 der verordeningen.

Digitized by Google

— der toon- en zangkundige afdeeling: de heeren K. Lagrange, van Landeghem, vader, en Des. Lagrange.

Hier volgen eenige stukken, welke *Vooruit!* te zijnen schouwburge heeft opgevoerd:

Arme Jaek, tooneelspel met zang in één bedrijf.
Het Beeld, blijspel id. id. id.
De vrolijke Kruiskensdag, id. id.
De Familie Dykmans, drama in 3 bedrijven.
Anne-Mie, blijspel met zang.
De Revisieraed, id. id.
Rosita, id. id.
De Dochter van Dominique, id. id.
Bruno de Spinner, id. id., in 2 bedrijven.
Twee Hanen en een Henne, id. id.
Vader Martens, de Pakkendrager, drama in 3 bedrijven.
Fortunatus Beurze, blijspel met zang.
De Schoolmeester, id. id.
De Slaepkameraed, id. id.
Engeltje de Koewachtster, id. id.
Op Gods Genade! drama met zang in 5 bedrijven.
Louisette de Liedjeszangster, blijspel in 2 bedrijven.
Wat leelyk Spook! blijspel met zang.
Tony, of 5 jaren op 2 uren, blijspel met zang in 2 bedrijven.
Zestien jaren, of de Brandstichters, tooneelspel in 3 bedrijven en 7 tafereelen.
Hotsebotse, blijspel met zang.
Trommelaer en Trompetter, id. id.
De Duivel op 't dorp, id. id.
Arthur, of zestien jaren later, drama in 2 bedrijven.
99 *Beesten en een Boer*, blijspel met zang.
Tamboer Janssens, id. in 2 bedrijven.
De Madelieve van Zomergem, zangspel (operette).
De Molenaerster van Laeken, blijspel met zang.
Wit en Zwart, id. id.
De Duivenmelker, volksdrama met zang.
't Mollepootje, blijspel id.

Daarenboven geeft deze Maatschappij jaarlijks eenige schoone concerts en dansfeesten, die altijd door eene groote menigte worden bijgewoond.

Digitized by Google

De bijzonderste feestplechtigheden zijn voorzeker diegene gegeven ter gelegenheid der inhuldiging van het nieuw vaandel en der zegevierende intrede van de tooneelafdeeling dezer maatschappij.

Het vaandel geschonken door twee warme kunstaanmoedigers, de heeren Pieter-Jacob Verpoest, voorzitter, en wijlen Karel van Wonterghem, lid, is eene der schoonste en best verveerdigde banieren, welke men ergens aantreft. Op 8en november 1863 werd hetzelve ingehuldigd en aan de maatschappij overhandigd. — Te dezer gelegenheid greep er dezen dag een luisterlijk muziek- en zangfeest plaats en 's anderdaags eene buitengewone tooneelvertooning.

Zegepraal der tooneelkundige afdeeling ten prijskampe der stad Meenen. — In 1863 schreef de maatschappij van rhetorica van Meenen eenen grooten prijskamp uit voor het ten tooneele voeren van blijspelen. De prijzen bestonden in :

Eerste prijs.	— 500 franken	en een zilveren verguld eermetaal.	
Tweede prijs.	— 300 »	en een	id.
Derde prijs.	— 200 »	en een	id.
Vierde prijs.	— 100 »	en een	id.

Op verzoek van verscheidene tooneelgenootschappen voegde er de uitschrijvende maatschappij, eenige dagen later, eenen prijs bij voor het opvoeren van een drama, ten minste uit twee bedrijven bestaande.

Eenige prijs. — 200 fr. en een zilveren verguld eermetaal.

Negen voorname tooneelmaatschappijen van Vlaamsch-België dongen mede naar de lauweren, te weten :

Hoop en Liefde,	van	Antwerpen.
De Noordstar,	»	Blankenberghe.
IJver en Broedermin,	»	Brugge.
De Morgendstar,	»	Brussel.
De Verbroedering,	»	Brussel.
Vooruit!	»	Deinze.
De Fonteinisten,	»	Gent.
Sint-Joris,	»	Oostende.
De Vlaamsche Star,	»	IJperen.

Vooruit! behaalde er den grootsten lauwer : zij won den 1en *prijs*, voor het opvoeren van blijspelen, en een bijzonderen prijs, bestaande uit een zilveren verguld eermetaal werd

Digitized by Google

haar, buiten het program, voor het drama toegekend « ingezien — zoo luidt het proces-verbaal der rechters — de uitmuntende uitvoering in den kampstrijd der dramas ».

Vooruit was opgetreden met de moeilijke blijspelen *Louisette de Liedjeszangster* en *Rosita*, *of een schat van eene vrouw*, en kampte in het drama met *Vader Martens, de Pakkendrager*.

Den 22en mei 1864 had te Meenen de plechtige prijsuitreiking plaats. Denzelfden avond kwamen de bekroonde Deinzenaren terug met den trein van 7 uren, onder 't geroffel der trommelen, 't gedommel der kanonnen, 't spelen van het vaderlandsch aria en de opgetogenste en luidruchtigste toejuichingen van eene ontelbare en verrukte menigte. De voorzitter, de heer Pieter-Jacob Verpoest, en de andere prijswinnaren werden door de bestuurleden van *Vooruit!* en door afgeveerdigden van andere kringen met de gulhertigste wenschen verwelkomd en met bloementuilen overladen.

De stoet trok langzaam voorwaarts ; hij was samengesteld uit al de leden en eereleden van *Vooruit!* van de afgeveerdigden der koninklijke *Koormaatschappij* van Gent en der tooneel- en letterkundige maatschappij *Moedertaal en Broedermin*, van Nevele, van het *Vlaamsch-Gezelschap*, en verscheidene andere maatschappijen van Deinze. Nooit had men zulken stoet, zulke viering in eene kleine stad kunnen bewonderen : van aan de statie tot aan de schouwburgzaal waren bijna al de huizen met vlaggen, wimpels en opschriften versierd ; zeven zegebogen, waarvan die van het *Vlaamsch-Gezelschap* de kroon spande, verhieven zich op den doortocht, langs welken men alom niets dan lover en groen, welkomgroeten en bloemkranzen ontmoette.

Nauwelijks uit de statie getreden, dringt mej. Est. S. door de menigte, biedt den heer voorzitter hare gelukwenschen aan, en overhandigt hem de eermetalen der aloude kamer *Geen konst zonder nyd*, om bij degene van *Vooruit!* aan eene zelfde banier te prijken.

Om 8 uren trad de stoet de schouwburgzaal, die ook met veel smaak versierd was, binnen.

M.r Vital Callebaut hield de eerste redevoering uit naam der maatschappij, die de opgetogenheid nog meer opwekte en met een daverend handgeklap beantwoord werd ; niet min

Digitized by Google

vreugdevuurstokend was de *Zegekreet*, waarvan de heer Em. de Coutere onmiddellijk daarna lezing gaf, en waarin de jonge deinsche dichter met hert en ziel over de groote overwinning zegeviert. Vervolgens boden de te Gent wonende Deinzenaren en andere aldaar verblijvende leden van *Vooruit!* dezer maatschappij eenen prachtigen zilveren lauwerkrans ten bewijze van hunne sympatie en toejuiching aan dezen zegepraal aan. De heer Karel Goemaere voerde het woord in naam dier heeren, en bracht met welsprekendheid een huldebewijs aan den ijverigen en overmoeibaren voorzitter, den heere Verpoest, en aan de kundige leden der tooneelafdeeling. Daarna plaatste de heer B. de Vuyst den schoonen lauwerkrans op het hoofd des voorzitters; langdurige toejuichingen en bravogeroepen weêrgalmden door de zaal. Vervolgens voerden de heeren Dobbelaere, afgeveerdigde der koninklijke *Koormaatschappij* van Gent, en Armand Dubois, jongste, lid van *Vooruit!*, nog het woord, waarna de voorzitter eene treffende redevoering uitsprak.

Om tien uren nam er in de schouwburgzaal een dansfeest aanvang, dat tot laat in den avond duurde.

KUNST- EN LETTERKRING met zinspreuk : *Eendracht.*

Deze maatschappij werd ingericht den 6en januari 1861; « met een oogwit van verbroedering en beschaving, stelt zij zich voor de kunsten en letteren te vereeren en aantemoedigen in de maat harer middelen » (1).

Zij bestaat uit werkende- en eereleden. De werkende leden zijn aan al de door de verordeningen opgelegde verplichtingen onderworpen; zij maken deel van het bestuur, en hebben recht op de aan de maatschappij behoorende voorwerpen. De eereleden zijn geheel en gansch onafhankelijk, maar zij hebben ook het minste recht niet op eenig eigendom der maatschappij, of kunnen van het bestuur geen deel maken; zij betalen een bijzonder jaargeld, waarvoor zij op alle feesten en avondstonden der maatschappij worden toegelaten.

---

(1) Art. 2 des reglements.

Digitized by Google

De werkende leden kiezen in jaarlijksche algemeene vergadering den bestuurraad uit hun midden, samengesteld uit eenen voorzitter en negen leden; deze kiest de twee ondervoorzitters, eenen geheimschrijver, eenen ontvanger, eenen boekbewaarder en eenen tooneelmeester.

De *Kring* geeft jaarlijks drie of vier vertooningen in de groote zaal van het stadhuis, alwaar een zeer fraaie schouwburg is opgeschikt.

In 1863 schreef deze maatschappij eenen prijskamp uit voor letter- en tooneelkunde. — De bekroonde schrijvers waren; in de *proza* (een romantisch verhaal) 1°, mevrouw Goutier, geboren de Smet, hoofdonderwijzeres te Gent; 2°, Mr A. C. van der Cruyssen, hulponderwijzer, te Kortrijk; 3°, Mr van Hoorde, hulponderwijzer, te Gent; — in de *dichtkunst:* (eene drie- of vierspraak) Mr J. Lafaut, van IJperen; — in de *tooneelkunde:* de heeren van Gyseghem, van Lokeren; de Swarte en van Tomme, van Nieupoort; Laurie en Hennaert, van IJperen; V. de Vlaminck, van Thielt; en K. Crasset, van IJperen.

Den 25en september 1864 gaf de maatschappij, met medewerking van 'stads *Fanfarengenootschap*, ten voordeele van een werkend door ramp getroffen lid, een luisterrijk toon-, zang- en tooneelkundig avondfeest; deze broederlijke en liefdadige onderneming werd met een buitengewonen bijval bekroond, die alle verwachting overtrof.

Tot nog toe heeft de tooneelkundige afdeeling des krings slechts stukken (dramas en blijspelen) opgevoerd omgewerkt zonder vrouwenrollen; maar men spreekt met veel lof van het door verscheidene harer leden bewezen talent.

§ II. — Maatschappij van vlaamsche Taal en Letteroefening,

met kenspreuk:

Natuur begaaft,
Oefening beschaaft

Werd gesticht den 13en juli 1845. « Het oogmerk der leden dezer maatschappij is : zich elkander te onderwyzen, de moe-

Digitized by Google

dertael te beoefenen en te verheerlyken en den smaek voor de Vlaemsche Letterkunde uittebreiden » (1).

Den 2en december des volgenden jaars neemt deze maatschappij voor titel aan : *Maetschappy van nederduitsche Tael- en Letteroefening* en voor kenspreuk : « VOOR MOEDERTAEL EN VADERLAND ».

Zij telde nog geen twee jaren bestaan, wanneer zij reeds, op 14en februari 1847, eenen prijskamp van *uiterlijke welsprekendheid* opende. — In *het deftig vak*, 1e klas, dongen 14 declamatoors naar den lauwer, en in de 2e klas 17. De prijswinnaren waren de volgende : 1e *klas*, 1e prijs, A. van Hoorebeke, van Zomergem, met de *Dood van Jacob van Artevelde ;* 2e prijs, F. Frembgen, van Gent, en van de Watter, van Brugge, (bekwamen een gelijk eermetaal voor gelijke verdienste). *boertig vak*, 23 concurenten. 1e prijs behaald door P. de Smet, van Zomergem.

Daarna schreef zij eenen prijskamp uit van *letter- en tooneelkunde*, tegen den 10 februari 1850.

1o, LETTERKUNDE, (een historisch-romantisch verhaal). — Bekroonden : 1o, Eug. Zetternam, van Antwerpen, met *Simoen Cokkermoes*. De prijs bestond in een gouden eermetaal ; 2o, Ecrevisse, van Eekloo, met Egmont's einde. De belooning was een zilveren verguld eermetaal.

2o, TOONEELKUNDE, *deftig vak*, 1e *klas*. — A. van Hoorebeke, van Zomergem, won den 1en prijs met *Philips van Artevelde tot de Gentenaren ;* hij bestond in een gouden eermetaal ; L. van de Watter, van Brugge, behaalde den 2en met *het Uer der doodstraf*. — 2e *klas*. Hier waren de prijswinnaren de volgende : 1o, A. van Gyseghem, van Lokeren, met *Willem van Saftingen ;* 2o, P. de Smet, van Zomergem, met *Jacob van Artevelde ;* aanmoedigingsmedalie aan de Stadsbader, van Brugge. — *Boertig vak*. 1e prijs, A. van Weymeersch, van Ronse, met *Pieter, de domme Dienstbode ;* 2e prijs, van de Watter voornoemd, met *Mijnheer Langenbek*.

Om tegen den 1en augusti 1852 de antwoorden intezenden,

---

(1) § II van het 1e art. der verordeningen.

Digitized by Google

schreef de *Maatschappij van Nederduitsche Taal- en Letteroefening* de volgende prijsvraag uit :

« *Een zedenroman.* Tafereel uit het hedendaegsch werkelyk leven, in Noord- of Zuid-Nederland genomen. De prys bestaet in eene geldelyke toelage van drie honderd franken of een eerepenning van de zelfde waerde, naer verkiezen des bekroonden schryvers ».

De rechters in dezen wedstrijd waren de heeren baron Jul. de Saint Genois, Conscience, Dr Snellaert, J. Joossens en professoor Heremans. Vier stukken waren ter mededinging ingezonden, die voor titel droegen : *Freê-altyd-wys*, *Lodewyk*, *Beatha Blancken* en *een Middeltje om ryk te worden.* Pieter Geiregat, van Gent, behaalde den lauwer met *Freê-altyd-wys*, en Désiré Delcroix, van Deinze, bekwam met *Lodewyk* eene eervolle melding.

Den 1en meert 1848 was nog eene andere maatschappij voor Letterkunde, het

VLAAMSCH GEZELSCHAP.

tot stand gekomen, die tot doel had de verbroedering te bewerken « van alle, de stad of het kanton Deynse bewoonende liefhebbers, beoefenaers en beschermers der Moedertael, van derzelver Letterkunde, en de Kunsten en Wetenschappen die daermede in betrekking staen » (1).

Deze ook had reeds tegen den 20en januari 1861 eenen prijskamp voor letter- en tooneelkunde uitgeschreven, alwaar bekroond werden, in de Letterkunde, (*Proza*) : mevr. Goutier, geb. Maria de Smet, met *Wanhoop en Wroeging;* in de *Poëzie :* Karel Bogaert, van Eekloo, met *Alva's Droom.*

In de tooneelkunde, *tweespraken*, *deftig vak*, waren de bekroonden met den eersten prijs Bern. de Vriendt en Lafontaine, van Gent, met de *bijeenkomst van Alva en Egmont*; den tweeden prijs werd behaald door Ed. Lauwers en J. Cats, van Brussel, met *Vader en Zoon.* — *Boertig vak*, 1e prijs, toegewezen aan P. Willems, van Mechelen, met *de pas gehuwde*

(1) *Art. 1 der verordeningen.*

Digitized by Google

Boerenknaep; 2e id. aan J. Stappaert, van Gent, met *Cornelis Hoorens*.

Tooneel- en Kluchtliederen. — 1e prijs, P. Thery, van Gent, met *Lammeken Smeerbuik*; 2e prijs, J. Naveau, van Antwerpen, met *Suske de Soldaet*. Eervolle melding aan Willems, van Mechelen.

Korts na haren laatsten prijskamp was de *Maatschappij van Vlaamsche Taal- en Letteroefening* begonnen sluimeren; daarop volgde het verlies van een groot getal harer leden, bijzoover dat haar bestaan in gevaar verkeerde.

In eene zitting, gehouden den 16en april 1856, werd besloten aan het *Vlaamsch-Gezelschap* de vereeniging van beide maatschappijen voortestellen, iets wat dit in zijne vergadering van den 23en derzelfde maand inwilligde. Zoo versmolten de beide genootschappen tot één; de titel des eersten werd behouden, maar het *Vlaamsch-Gezelschap* nam de kenspreuk van het tweede: *voor Moedertaal en Vaderland*, aan.

§ III. — 1o, Gilde van Sint Joris.

(*Voetboogschutters* (1).

De stichting dezes genootschaps klimt tot eene hooge oudheid op; echter kunnen wij slechts met 1400 zijn bestaan vaststellen, daar de oudste, ons in handen gekomen documenten, die ervan gewagen, namelijk de rekeningen der stad, maar van toen dagteekenen. Maar aangezien zij van toen af reeds regelmatig ingericht was; aangezien wij hare leden alstoen reeds bezig vinden met het vieren van hunne jaarlijksche feest en het schieten van den *papegaai* (2); aangezien de

---

(1) De *voetboog* was een kruisboog, die, uit oorzaek zijner zwaarte, slechts met behulp van den voet kon gespannen worden.

(2) 1400. — Item, ghegheven den coninc ende den ghesellen van den voetboghe doe men den papegay te Deinze scoet den andren dach (den 2en) in octob. ter maeltijt van den gulde Ste Jorise VIII cannen wijns, heffen . . . . . XLVIII. s. p.

1402. — Item ghegheven den coninc ende den scutters van St. Joeris

Digitized by Google

stad hun met de gecostumeerde acht kannen wijn beschenkt, blijft er geenen twijfel meer over het bestaan der maatschappij van in de XIVe eeuw. Een ander feit tot staving van ons gezegde is, dat de gildebroeders van toen af een lokaal bezaten, waarin het beeld van hunnen beschermheilige in 1403 geplaatst, ofwel het oude werd hersteld. Tot het dekken dier kosten kwam er de stad met 6 pond parisis tusschen. (1)

Het bestuur dezer maatschappij was samengesteld uit eenen deken, twee mannen van den eed, twee hofmeesters (ook bezorgers of commissarissen genoemd) en eenen ontvanger. Deze bestuurleden werden telken jare herkozen door de leden der gilde, in tegenwoordigheid van twee schepenen; deze kiezing greep plaats na het sluiten der jaarlijksche rekening. Verder had men eenen koning, baljuw en soms eenen keizer. De *koning* (2) was dezulke, die op de jaarlijksche schieting den *papegaai* nedervelde, ofwel het meest in de *sprang* schoot; de *baljuw* was diegene, die het eerste stuk van den papegaai ofwel het meest, op een na, de sprang raakte; om *keizer* te zijn moest men drie jaren achtereen zich koning schieten. De koning, deken en mannen van den eed hadden het recht uitspraak te doen in alle geschillen, in het lokaal of in het hof opgerezen.

Reeds van in de XVIIe eeuw bestond de uniform der leden uit eenen driehoekigen zwarten hoed, cocarde van witte en roode zijden linten, witte pluimen met rooden top, eene roode

---

gulde op den dag dat sij den papegay scoeten ende sij haer feesten daeden ghesonden VIII cannen wijns van V s. VI d. den stoep, heft. . . . . IIII lib. VIII s.

Deze post van uitgaaf komt in alle rekeningen voor tot 1554, wanneer zooals wij hiervoren, bladz. 203, gezien hebben, al de uitgaven van presentwijnen door de tot het sluiten der rekeningen aangestelde commissarissen gerooieerd werden.

(1) 1403. — Item ghegheven den cueninc ende den scutters van St. Joeris gulde van Doynse te hulpen ter beelden van Ste Joeris stofferene.

Alles getrokken uit de Stadsrekeningen.

(2) De heer P. J. d'Huygelaere bezit het portret van eenen heer van Pouke, koning der Sint Jorisgilde van Deinze, afgebeeld in de costuum van schutter.

Digitized by Google

scharlaken kazak met zilveren, of met zilver geplatineerde knoppen, witte vest, zwarte broek, witte kousen en zwarte schoenen.

Als blijkt uit den aankoop van laken tot het kleeden der tot de belegering van Kales bestemde schutters (1436) waren de kleuren hunner costuum, gelijk die van het wapen der stad, wit en zwart; en in de statuten, ten jare 1536 door Karel V voorgeschreven, stond het der gilde vrij kleederen te dragen volgens haar goeddenken, doch men behoorde, tot nagedachtenis van den begiftiger, er zijne devise *plus ultra* op te borduren. Haar blazoen was, gelijk dat der meeste Sint Jorisgilden, *wit, met een rood kruis.*

De papieren der maatschappij zijn sedert haar verval hier en daar verspreid : een register, waarin hare privilegiën van 1536, en een reglement der maatschappij van den 24en mei 1559, benevens eenige namen van gildebroeders overgeschreven zijn, berust in het archief der stad; van de andere, die wij te zien kregen, is de heer Victor de Lava, brouwer te Deinze, in het bezit. Deze bestaan uit eenen register van beraadslagingen, beginnende met den 28en mei 1679 en eindigende met den 28en mei 1793. Ook bezit hij de opvolgelijke registers tot het einde van haar bestaan, boven eenige pakken briefwisselingen, enz.; verder een blazoenschild, waarop langs de keerzijde de legende van Sint Joris met de draak afgebeeld is. Eindelijk bezit gezegde heer de Lava een zeer curieus overgebleven zilveren meubel der maatschappij, namelijk een aardig verveerdigden molen, die nagenoeg volgenderwijze samengesteld is : op den bodem van eenen op den rand rustenden drinkbeker, met versierselen in drijfwerk en uitspringende leeuwenkopkens, rust eene ronde kolom, waarop eene staak en vier zoogezegde steekbalken, die den molen tot steun verstrekken. De molen heeft zeer goed den vorm van onze houten windmolens der XVIe eeuw. Boven den trap of steiger, langs welken men drie figuren bemerkt, is een uurwerkschild afgebeeld, terwijl men op zijde, in een zoogezegd *kijkgat,* den kop eener vierde figuur ziet. Onderaan den hoek van het gebouw is een blaaspijpken vastgehecht, dat den wind naar binnen leidt, die op inwendige zeilen valt en de buitenzeilen in beweging brengt. Hoewel niet één artikel der drie reglementen, die wij te zien kregen,

Digitized by Google

ervan spreekt, moest men, om tot lid der maatschappij aanveerd te worden, den met wijn gevulden beker kunnen ledigen, aleer de molen, bij middel van den adem in beweging gebracht, ophield van draaien. In het geheele is het drinktuig twintig centimeters hoog, en aan den boord des bekers acht breed. Twee zulke drinkbekers-molens hebben wij gezien in het cabinet van oudheden van den heer Onghena te Gent; het schijnt ook dat men in Noord-Nederland, vooral in de Polders, nog soortgelijke bekers aan tafel gebruikt, wanneer men *oogstkermis* viert.

Men vergelijke evenwel deze gilde niet met eene schuttersmaatschappij onzer dagen, wier inrichting geen ander doelwit heeft dan het lichaam eene oefening en den geest eene afleiding van stoffelijker bezigheden te verschaffen; neen, hare zending was verhevener: zij bezorgde haren leden, in tijd van vrede, diezelfde genoechten als de tegenwoordige, maar had tevens ten doel hare aldus geoefende mannen, in oorlogstijd, te velde te zenden, zooals wij bij het aanvangen van de beschrijving der aloude kamer van rhetorica gezegd hebben, met of tegen haren vorst, naarmate deze de belangen des lands voorstond of bedreigde. Zoo maakten de schuttersmaatschappijen der vorige eeuwen eene soort van burgerwacht uit, die zich in bestendige oefening hield (1) en bij elken voorval slechts het wapen optenemen had om ten strijde te trekken.

Het eerste ons bekende krijgsfeit, waaraan de Sint Jorisgilde van Deinze deel nam, dagteekent van 1405. Den 24en mei

---

(1) Item betaelt Jacoppe Ronneke als deeken van myns heeren St. Joris gulde inde stede van Deinze van XV sondaghen dat de scotters gescoten hebben met haeren conincstavels, waer of deerste sondach inghinc up den XXIIIIsten dach in wedemaent, anno XXXI (1431) toet Ste Baefs daghe int selve jaer, elken sondach VI s. p., comt . . . . IIII lib. X s. p.

Rekeningen der stad Deinze.

Item, betaelt den selven deecken van dat de scotters ghescoten hebben met haeren conincstavels van half maerte XIIIIc ende XXXI tot up den den XXIIsten dach in wedemaent anno XXXI van XV sondaghen elk sondach VI s., comt. . . . . III lib. X s.

Idem.

Digitized by Google

van gezegde jaar bracht een bode van de hoofdpunters der kastelnij van Kortrijk te Deinze den oproep van de hoogere overheid aan van twee schutters en negen sergeanten om naar Thielt te trekken, en, na aldaar in wapenschouw genomen te zijn door den hoogbaljuw der voornoemde kastelnij, « voert te treckene inden dienst van onsen gheduchten heere » (1), wellicht om de Engelschen te verdrijven, die de kust van Vlaanderen onveilig maakten, iets waarvoor Jan van Burgondië van in de eerste jaren zijner heerschappij zorgde.

De stedelijke rekeningen leeren ons hoe de Deinzenaren dien oproep beantwoordden en hunne zending ter herte namen; hoe zij zich weldra nieuwe bogen aanschaften en verdere daartoe betrekkelijke bekostigingen deden. De kapitein van Gent wees hun de plaats aan, die zij in het leger nemen moesten (2).

Den 3en augusti 1427 nemen onze schutters deel aan eene schieting te Thielt, waarop nog die van Kortrijk, Rousselare en Isegem verschijnen, welke laatste den prijs van het schoonst inkomen wegdragen (3).

Het volgende jaar, den 7en augusti, wonen de keizer, koning, deken, « ende meer andere gulde broeders » een luisterrijken

---

(1) Op den XXIIIIen dach in mey so was Abseloen, als sergant sbaillius van Curterike te Deynse ende brochte een brievelken van den hoeft pointers van Curterike an scepenen van Deynse dat sij bevelen souden II scutters ende IX serganten ende dat die hun sonden te Thielt met hare wapene omme wapenscuwinghe te doene voer den bailliu van Curterike op den asens.... avend omme voert te treckene inden dienst van onsen gheduchten heere; Abseloene ghegheven. . . . . V sch.

Stadsrekening van Deinze.

(2) 1405. — Item, so was Willem van Overacker ende Willem de Decker (twee schepenen) ghesonden te Ghend ter dachvaert daer de casselrie van Ghend dach hadde, om te hebbene tvonnesse van minen heere den capitein van Ghend ende van scepenen omme te wetene waer elc gaen soude in orloghe; daeromme uute eenen dach van hare costen. . . . . XX s.

Idem.

(3) A. DE VLAMINCK, — *jaarboeken*, enz. bl, 31.

Digitized by Google

kampstrijd bij te IJperen, tot welken zij zeer behoorlijk uitgenoodigd waren (1). Of zij er prijzen hebben geschoten, hebben wij niet kunnen achterhalen. — De volgende maand september trokken zij naar Oudenaarde met een 20tal gilden van andere plaatsen. Het magistraat dezer stad beschonk de gilden ieder met vier stoopen wijn. De oudenaarsche gilde beschonk ook de opgekomene maatschappijen met *giften* in gelde, in evenredigheid van het aantal schutters: zoo bekwam Gent 40 schellingen en de *montcosten*, Bergen en Eekloo 12 schel., Dixmude 20 id. en de montcosten, Kortrijk, 1 mannekin en de montcosten, Deinze 6 schellingen (2).

Met 1436 komen onze schutters nogeens op het staatkundige terrein te voorschijn. De opgang, dien het beleg van Kales door Philips de Goede Vlaanderen door maakte, toefde ook niet lang te Deinze weêrklank te vinden: de stad schafte zich bogen, pijlen, donderbussen, buskruit en andere wapens aan, en onze gildebroeders trokken met het te Gent verzamelde leger ter belegering op. Eene bijzondere rubriek, van een viertal bladz. geschrifts, van uitsluitend daartoe betrekkelijke uitgaven, die in de rekening der stad voorkomt, dient tot staving van ons gezegde. Zij luidt: « *Dit hier naer volghende sijn de costen ende last die de stede van Deijnze ghehadt ende ghedaen heeft ter cause vander huutfaert, de welke ghedaen was met onsen gheduchten heere ende princhе, ende vaert metten gemeenen lande van Vlaendre jeghen den Inghelschen coninc ende omme te vercrighene der stede van Calaeys* » (3). Daarin treft men aan-

---

(1) Item, so was ghesonden eenen brief met huut anghende sterten van mijns heeren St Joris gulde van der stede van Ypre anden keyser, coninc ende deeckene van mijns heeren St. Joris gulde van Deinze, mensioen makende dat hemlieden soude willen ghelieven te commen scietene omme den prys up den VIIsten dach in houstmaent inde stede van Ypre; Ende daer was ten voors. scyetspele de keyser, coninc deeckene ende meer andere gulde broeders van der stede van Deinze. Hemlieden ghepresenteert te hulpen haeren costen. . . . . XII *L.* p.
Idem.

(2) Getrokken uit de *rekeningen der stad Oudenaarde.*

(3) De gehecle bekostiging voor Deinze beliep tot 697 ponden en 6 schellingen parisis; de rekening draagt nr 34,685.

Digitized by Google

koopen aan van buskruit, lood, booggeschut, laken voor kleederen, enz. (1).

Zooals wij hiervoren bl. 127, gezien hebben, was het te Gent verzamelde leger te Deinze en Petegem den nacht komen

---

(1) Wij schrijven hier eenige posten van uitgaaf over :

Item, betaelt Willem Huus, als scuttre vander vors. stede van Deinse, van dat hij was voor Calaeys van LIX daghen te XVI s. p. sdaechs, heffen. . . . . XLVII *l.* IIII *s.*

Betaelt Thomaes den Hondt als scuttre vander vors. stede van Deinse up de selve reyse van LIX daghen te XVI s. p. sdaechs, heffen. XLVII *l.* IIII *s.*

. . . . . .

Betaelt meestre Janne vors. van XXIII *l.* donderbospoedere omme mede te vaerne voor Calaeys, van elken ponde VIII s. p., heffen. IX *l.* IIII *s.*

Betaelt Gillis van den Ackere van eenen ledirene sacke daer tvors. poeder in ghedaen was, cost. . . . . V *s.* p.

Den XXIIII^sten^ dach in me so was Daneel van den Nieuwenhuus als ontvanghere van der stede van Deinse te Gent omme tvors. poeder te coepene, ende omme te coepene gheschut van voetboghen, ende omme loede te doen gietene ten donderbossen, ende om andere diversche saken van al eenen dach van sinen wedden. X *s.*

Betaelt te Ghent eenen loetghietere van V steenen ende II lib. loets dat hij gegoten heeft omme mede te scietene huut loedbossen te IX s. p. elken steen, heffen. . . . . LVII *s.*

Betaelt eenen boechmakere van Ghend van XII dossijnen voetboochsgescuts te VIII s. p. elke dossine, heffen. . . . . IIII *l.* XVI *s.*

Betaelt den selven boechmakere van VI dossinen outs voetboechsghescuts te vervederne, van aller dossine II s., heffen . . . . XII *s.*

Noch ghecocht jeghen Pieter Boutkene II dossinen ghescuts met vederen ghevedert, ende met andre faetsoene van ysere, mits doet de capitein van Curtrike beghérde, ende van eener dossine yseren omme out ghescut mede te veryseren, cost al. . . . . XXVI *s.*

Betaelt Sanders van der Moerscepe dat hij tvors. ghescut, loet ende poedre broecht van Gent toe Deinse van al. . . . . III *s.*

Betaelt Luuc Blondeels van V ellen ende III vierendeels lakens swart omme de scutters vander stede van Deinse mede te cleedene te XVII s. p. elke elle, heffen. . . . . IIII *l.* XVIII *s.*

Betaelt Gillis den Deckere van III ellen wits lakens ten selven abyte te XIIII s. p. elke elle, heffen. . . . . XLII *s.*

Up den dach als alle serganten, scuters ende andre diversche lieden ghecomen waren ende gheordonneert bij den heere ende wet omme te treckene voor Calaeys, doe te coste mette vors. heere ende wet. LIIII *s.*

Digitized by Google

doorbrengen. 's Anderdaags, den 11en juni, vertrekkende, vaarden onze moedige Deinzenaren den 12en den krijgstoet achterna (1); de plaats die zij in zulk geval in het leger moesten nemen was hun een dertigtal jaren voordien opnieuw aangewezen (2).

Gedurende 1436 grepen er geene feesten plaats; maar « den XXVsten dach in oust int jaer XXXVII scoet men den Gaey. » Hetzelfde jaar hervatten de confraters der gilde hunne gewone oefeningen met halfvasten, die duurden tot den zondag na den 25en augusti (3); waarna zij die in den achterzomer tot « Bamesse » toe voortzetten (4).

Ongetwijfeld moest de maatschappij op die wijze goed geoefende schutters onder hare leden tellen; het was zeker wel uit dien hoofde dat wij tien harer gildebroeders deel zien nemen aan het groot *landjuweel* door de Sint Jorisgilde van Gent in 1439 uitgeschreven (5), waarop eene groote menigte maatschappijen verschenen. Hebben zij er prijzen behaald, dit is ons onbekend.

Sints dien blijven zij een geruimen tijd achter, en komen eerst met 1471 in de rekeningen te voorschijn, wanneer de « cueninc ende veel notabele guldebroeders van mynen heere Sent Joeris binnen de stede van Ghent ende vanden scietspele van Dixmudden » hun een bezoek aflegden.

---

(1) Op den XIIsten dach in wedemaent, so voeren die der stede van Deinse huut ende die onder hem lieden ter reijse van Calaeys.....

(2) Zie hiervoren, bl. 228. *Stadsrekening.*

(3) Betaelt Daneel van den Nieuwenhuus, als deken van mijns heeren Sent Joeris ghulde inde stede van Deinse, van dat de scutters gescotten hebben met hueren cueninestavels van halfvasten int jaer XXXVI (1436, n. st. 1437) toet tsondaechs naer den XXVst dach in oust anno XXXVII, van XXVI sondaghen, te VIII s. p. elken sondach, heffen . X *l* VIII *s.*
Idem.

(4) Betaelt Hendrik van Overbeke, als deken vanden vors. ghulden van V sondaghen dat de scutters ghescotten hebben alsoet behoert toet Bamesse anno XXXVII . . . . . XL *s.*
Idem.

(5) *Deynse*, X scutters, ende ghelogiert te Mechiels Buusers, up den Brabantdam, en quamen met 1 keyser XXXV te peerde boven de scutters.
Getrokken uit eene copie van een oud verloren geraakt Hs., toebehoorende Mr P. Goetghebuer, te Gent.

Digitized by Google

Dit is het eenigste ons bekende bewijs van leven dat de maatschappij gedurende de geheele laatste helft der XVe eeuw heeft gegeven; indien het zoo geweest is, vond deze sluimering wel reden van bestaan in de oorlogen en beroerten onder de heerschappij van Philips de Goede, Karel de Stoute en Maximiliaan van Oostenrijk, gedurende welk tijdverloop de burgerslachting met de kwijning des handels en der nijverheid wisselde of gepaard ging.

Den 20^en juni 1500 ontmoeten wij de gilde op het schietspel te Deinze. De vergoeding in 'stadsrekening der betaling van den haar alstoen aangeboden wijn en geldelijken onderstand komt eenigszins onze veronderstelling, dat de maatschappij door den oorlog moet geleden hebben, bevestigen; want boven den wijn « naer doude costume » werd haar nog drie ponden parisis tot herstelling van haar tijdens de oorlogen verbrand hof bijgelegd (1).

Den 7^en september des volgenden jaars kregen onze schutters een bezoek van den heer van Dentergem, den hoogbaljuw en de gildebroeders van Sint Joris van Thielt en Karel van Halewijn, die gezamenlijk met hen zich op eene schietpartij verlustigden (2). Denzelfden dag ontving de hoogbaljuw van

---

(1) Item, up den XX^en dach van wedemaent XVe zo scoten de keysere ende conijnc ende ghemeene guldebroers van mynen heere St. Joerisse van der stede van Deynze den papegay; hemlieden ghepresenteert ut name van der stede naer doude costume vier cannen wijns van V s. den stoep; boven desen noch ghesconcken den zelven ghuldebroers III *l.* p. ende datte te hulpen van de commisserus (bezorgers) int scutters hof, anghesien datse dees orloghe verberrent waren, comt samen V *l.* p.
Stadsrekening.

(2) Item, up den VII^en dach van septembre XVe een zo quam te Doijnze myn heere van Denterghem, den hoochbailliu van Thielt ende tSiaerle van Halewyn metten ghemeenen guldebroeders van mynen heere St. Jorisse vander stede van Thielt omme te commen scietene mindelic metten guldebroers vande 'ede van Doynse; aldoe ghesconcken de selve heeren ende guldebroers uter name vander stede IX cannen wijns ten VI. s. p. den stoop, comt . . . . . X *l.* VIII *s.* p.
Idem.

Digitized by Google

Deinze den koning en de schutters van den graaf van Vlaanderen (1).

Den 24en juli 1502 greep te Deinze eene gelijke schieting plaats, nu tusschen Cornelis Boullins, raad des graven van Vlaanderen, met de schutters van Sint Jorisgilde van Gent en die van Deinze (2); des avonds namen zij op het stadhuis aldaar een verbroederend afscheid (3).

Den 27en april 1533 « so quam te Deynse myn heere van Poucke met den conync ende veel guldebroeders vanden gulde van St. Jooris te Poucke, ende quamen schieten te Deynse, ende naer tschieten zo wasser ghenouchtelycke chiere ghemaect mette voorn. heer ende guldebroers, ende doe ghepresenteert van de wet XVI *l.* p. ». Den 6en mei zelfde bezoek en gelijke feest.

27en meert 1537, dagteekening van de privilegiën der maatschappij, door keizer Karel V verleend, waarin hare statuten kortbondig opgesomd zijn (zie *bew.*, MAATSCHAPPIJEN, GILDEN, ENZ., nr 1).

Op Sint Jorisdag (23en april) 1552 werd de gilde verwelkomd

---

(1) Idem, up den VIIen dach van septembre XVc een quam te Doynze den conync van de artsiers van mijnen gheduchten heere ten huusse van den hoochbailliu vander stede van Doynse; hun ghesconcken uter name vander stede een canne wijns ten VI s. p. den stoep, comt . XII *s.* p.
Idem.

(2) Item, up den XXIIIIen in hoymaent XVc twee quam te Doynse meester Cornelius Boullins, raet myns gheduchs heeren, ende meer andre met hem, metten guldebroers van mynen heere St. Jooris van der stede van Ghent, omme te scietene mindelic metten guldebroers vander stede van Doynse; doen ghesconcken den zelven heere ende guldebroers ut name van der stede VIII cannen wyns ten VI s. p. den stoep, comt . . . . . IIII *l.* XVI *s.* p.
Idem.

(3) Item, up den selven dach snavons zo vergaderde de heere ende wet vander stede van Doynze met meer ande goede mannen metten guldebroers vander stede van Ghent ende Doynze up der stede huus, daer hemlieden de guldebroers van der stede van Ghent presenteerden ende sconcken den guldebroers van Doynze den wyn; de heere ende wet vander stede van Doynze sconcken den ghemeenen guldebroers VII cannen wyns ten VI s. p. den stoep, comt . . . . . III *l.* p.
Idem.

Digitized by Google

door die van Sint Sebastiaan, bij gelegenheid harer intrede met te Nazareth behaalde prijzen (1).

Wij hebben het hiervoren, bl. 202, gezegd, de hoogere overheid had het magistraat van Deinze verboden nog presentwijnen te schenken aan de maatschappijen der stad of hun andere gelden aantebieden, vooraleer deze van zekere renten ontlast was. De gildebroeders van Sint Joris, even als de andere maatschappijen daardoor benadeeligd zijnde, stuurden een klachtschrift op aan wien het behoorde, en den 13en mei 1557 werd er aan de schepenen der stad van hoogere hand een bevel gegeven aan de leden der gilde den gecostumeerden zondagschen wijn te schenken (zie *bew.*, MAATSCH., GILDEN, ENZ., nr 2); en zeven jaren nadien, den 28en september 1564, werd hun door het stedelijk bestuur 16 schellingen in gelde toegestaan voor elken zondag dat de schutters zich oefenen zullen (zie dezelfde *bewijsstukken*, nr 3).

Met het losbreken der religieberoerten blijven al de maatschappijen in de stedelijke rekeningen achter, en daar wij geene andere inlichtende bescheiden voor handen hebben, is het ons volstrekt onmogelijk de beschrijving der maatschappij eenigszins te volledigen.

De eerste hierop volgende documenten, zijn de papieren der maatschappij, thans toebehoorende aan den heer de Lava, waarvan de oudste, zooals wij gezegd hebben, van den 28en mei 1679 dagteekenen. Deze leeren ons dat de maatschappij met zeven leden deel nam aan de schieting gegeven te Brugge den 26en augusti 1770; en met een gelijk getal leden aan die van Gent, van den 4en augusti 1776.

De gilden van Aalst, Brugge, Kortrijk en Oudenaarde, een onderling verbond gemaakt hebbende tot het geven van beur-

---

(2) Up St. Jooris dach XVe LII na paesschen zo haelde tgulde van St Jooris deser stede den mey na costume metgaders zeker prysen die zij gheobtineert hadden te Nasarette, ende alsdoe tgulde van mynen heere van Ste Sebastian eerlic met hueren conynck voer Ste Martins prochie in Doynse met hemlieden inne quamen ende ghepresenteert een tonne biers volghende een bilget, comt . . . . . XL *s.* p.

Stadsrekening.

Digitized by Google

telingsche schietingen, wordt er in algemeene vergadering van die van Deinze, den 9en december 1781, besloten zich bij gene aantesluiten en ook alle jaren eene schieting te geven (1).

In 1789 wonen zij met acht leden de schieting bij van Isegem.

Verder zien wij uit gemelde papieren dat al de leden gehouden waren, op eene boet van 3 guldens, de jaarlijksche processie bijtewonen, die op H. Drievuldigzondag naar Zeveren uittrok, en dat zij er in uniform moesten verschijnen. Deze verordening bestond reeds in 1754.

De maatschappij heeft stand gehouden tot aan de belgische omwenteling (1830); te rekenen van toen, begon zij dagelijks leden en met hen hare inkomsten te verliezen, tot dat eindlijk, in 1833-1834, zij slechts nog negen confraters telde, die niets meer verrichtten, en hunne tent en schietpeers tot zulk een verval lieten komen, dat het stedelijk bestuur hun, bij brieve van den 16en april 1834, kennis gaf van eene genomene resolutie, waarbij er bevolen werd de tent en peers ofwel te herstellen, ofwel te weeren, als « ruine menacerende » (2). Naar een tweede brief van den 30en augusti, zelfde jaar, ons leert, schijnen die weinige leden eenige herstelling aan de peers toegebracht, maar de tent in haren vervallen toestand gelaten te hebben. Het genomen besluit van den gemeenteraad gaf hun deze maal slechts tien dagen tijd om de tent te herstellen of aftebreken, na welk tijdverloop het « stedelijk bestuur, in het belang der publieke veyligheid en verbetering van den stedelyken eygendom », zelve het werk zou doen uitvoeren hebben (3).

Zes maanden naderhand, namelijk den 26en februari 1835, verkoopt de notaris Verhulst, voor rekening der negen leden, het geheele materiëel der maatschappij : tent, ijzerwerk, hout, reepen, leere, enz., iets wat eene som van fr. 235-03 opbracht (4).

2o, Gilde van Sint Sebastiaan.

(*Handboogschutters*).

Het bestaan dezer maatschappij kunnen wij slechts eerst met

---

(1) *Papieren van M.r de Lava.*
(2) *Idem.* (3) *Idem.* (4) *Idem.*

Digitized by Google

1514 vaststellen, en vermeenen zelfs dat zij van weinig vroeger dagteekent. De rekeningen der stad, die van al wat maar maatschappij heet gewagen, behouden de grootste stilzwijgendheid omtrent de Sint Sebastiaansgilde tot gezegde jaar 1514, wanneer hare leden door het magistraat geroepen werden om een wakend oog te houden over een 300tal ruiters, die den derden Paschdag te Deinze moesten aankomen (1).

Te rekenen van 1522 werd haar telken zondage door de stad 8 schellingen parisis « voer den wijn als zy dien schutterlyc schietten » betaald; en met 1534 vinden wij haar reeds regelmatig ingericht: zoo had zij haren koning, deken, bevrijders en gemeene leden, die gezamenlijk, in behoorlijke costuum, naar eene schieting te Brugge trokken (2). Den 1en mei 1560 namen zij deel aan eene schieting te Matere « int landt van Scorisse » en wonnen er prijzen.

Den 8en juni des volgenden jaars geeft de maatschappij zelve eene schieting voor « zelvere juweelen in scale ende coppe », waaraan, onder andere, de maatschappij van Zottegem met 30 à 40 mannen, allen in 't groen gekleed, deel neemt, en die, voor het gulle onthaal, waarmede zij korts voordien de rederijkers en andere ingezetenen van Deinze vereerd had, door het magistraat en de kamer van de Nazareene verwelkomd en met wijn beschonken werd (3). Den 24en, 25en en 26en derzelfde maand

---

(1) Item, up den derden Passchedach a° XIIII quamen te Deynse ontrent IIIe rutters, de welcke in andere plaetsen ghelogiert ghezyn hadden, ende met behaelt (?); den bailliu, ende wij daerof gheadverteert zynde, deden vergaderen de guldebroeders van mynheere Ste Sebastiaen omdat zy waken zouden, twelck zy deden; hemlieden doe ghepresenteert een halve tonne biers, comt XIIII s. VI d. p.

Rekeningen der stad.

(2) Item, ghepresenteert den coninc, deken, bevrysters ende ghemeene ghulden van Sente Sebastiaen te Peteghem XII *l.* p., ende dat omme te Brugghe te treckene ende in te legghene VI loten, elc lot XL gr.; ende noch als zy ghynghe schiete, mids dat zy hemlieden eerlyc met paluere huut ghestelt hadden om te gaen schieten om de voorn. VI loten, zoe was den zelven ghuldebroers noch ghepresenteert tulpe ten oncosten waert XII *l.* p., compt tsamen XXIIII *l.* p. *Idem.*

(3) Soondaechs den VIIIen dach van wedemaent XVc LXI zo quamen te Doinze tgulde vanden edelen hantboghe vander stede van Zotteghem

Digitized by Google

greep eene gelijksoortige schieting te Deinze plaats. Thans zijn het de Gentenaren, die men er ten getalle van rond de 60 aantreft. Allen dragen een uniform van gele rokken en gelijkvormige hoeden; zij treden met groote plecht, al spelende, de stad binnen, noodigen het magistraat uit op een banket, en ledigen, tijdens hun verblijf, eene goede flesch (1).

In den nazomer van het volgende jaar trekken onze deinsche schutters naar een beschrijf te Harelbeke. Een post van uitgaaf in de stedelijke rekeningen leert ons dat zij er prijzen schoten, en in de kosten van het halen derzelve door het magistraat geholpen werden (2).

Met het losbreken der religieberoerten blijven de « Sebastianisten » ook, even als de andere gilden, in de rekeningen

---

wel totte ghetaghe (getalle) van XXXVI zo XL persoonen te peerde ende te waghene al int groene gheabitueert omme prys te scietene van zelvere juweelen in scale ende coppe binnen Ste Martins prochie in Doinze, ende mids dat zy den ghuldebroeders vander rethorycke te vooren ende andre, alle wesende te Zotteghem, groote eere ghedaen ende bewesen hadden met banckette, hemlieden by scepenen ghepresenteert uuter name van de stede (boven de presentacie van de Nasareene deser stede) per billet an Roelant Traē drie cannen wijns te XIIII gr. den stoop, comt tsamen IIII *l.* IIII s. p. *Idem.*

(1) Up den XXIIII, XXV ende XXVI daghe van wedemaent XV^c^LXI zo quamen ende waeren te Doinze zeker guldebroeders van den edelen hantboghe vande ghulde vander stede van Ghendt wel totten ghetale van tsestich persoonen al in een peleure van gheluwe rocx ende gelycke hoeden omme zelvere prysen te bescietene alsvooren, doende eerlick intreye vele te peerde ende met trompetten, claroenen ende sandaren (?), spelende diversche esbatementen ende andere recreatie doende met zanghe, noodende by hemlieden het geheele collegie van heeren ende wet op chierlicken banckette; ende hemlieden binnen desen drie daghen byder wet ghepresenteert als hooft wesende deser stede, twaelef cannen wyns te XIIII gr. den stoop, loopt p. bilet an Vincent Danins, upstelder van de prysen by adveux vande wet tsamen . . . . . XVI *l.* XVI *s.* p. *Idem.*

(2) 25^en^ september 1562. — Betaelt ende ghepresenteert tgulde van den Sebastianisten van den edelen hantboghe van Ste Martins prochie in Doinse thulpen van den oncosten by hemlieden ghedoocht int haelen van zeker prysen te Haerelbeke..... *Idem.*

Digitized by Google

achter, en komen zij naderhand zelden of niet meer voor. Andere papieren betrekkelijk deze gilde hebben wij nergens gezien, en de archiven der huidige maatschappij bestaan slechts uit eenen register van beraadslagingen van den 28en juli 1784 tot heden, weshalve wij eene tijdruimte van omtrent twee eeuwen moeten overschrijden. Zoo gaan wij voort met hetgeen ons daaromtrent in handen is gekomen.

Een register van wettelijke passeeringen (1), berustende in het archief der stad Deinze, maakt ons bekend met den aankoop, door de maatschappij gedaan, van een lokaal, zijnde eene herberg het *Hol* genaamd, en eene rentbekentenis op gezegde huis en nog twee kleinere, haar insgelijks toebehoorende, aanpalende gebouwen, aan den heer de Beer, heer van Beveren. Deze acte draagt de dagteekening van den 5en augusti 1741. Slechts vier jaren bleef de gilde in bezit van gezegde herberg, en verkoopt zij die den 25en meert 1745.

Reeds een geruimen tijd zich zonder lokaal bevindende, wendden koning, deken en leden der maatschappij zich in 1761 tot het magistraat der stad, om de toestemming te vragen van boven de Tolpoort eene gildekamer te mogen bouwen. Den 4en april werd hun dien oorlof verleend, op voorwaarde nogtans, dat de maatschappij alles verrichte te haren koste en de twee torrekens en poort onderhoude en eene eeuwige rent van tien stuivers bij jare aan de stad betale (2). Twee en twintig jaren nadien, den 9en meert 1783, staat het bestuur aan den kooper van het *Hol* zijne kamer boven de Tolpoort af voor 23 ponden wisselgeld.

Men make uit deze handelwijs evenwel niet op dat de gilde aan 't vervallen was; integendeel, zij schijnt te gemelden tijdstippe zeer bloeiend geweest te zijn, blijkens hare groote schietingen rond dien tijd gegeven.

Zoo schreef zij tegen den 30en augusti 1780 eene schieting uit, waarvan de prijs des oppervogels bestond in eene *zilveren kan*, ter weerde van 100 guldens; die der twee zijvogels waren *zes zilveren lepels* en zooveel *vorken*, ter weerde van 10 pon-

---

(1) Letter I, bl. 120 v°.

(2) Arch. der stad Deinze, — *Reg. van Wettel. passeeringen*, L, bl. 275.

Digitized by Google

den; de prijzen der twee kallen waren *twee zakorlogen* van 5 pond.

Den 1en juni 1783 groote schieting. — 1e prijs : *twee zilveren kandelaars;* 2e - 3e prijs : *een zilveren service van lepels en vorken*, te zamen ter weerde van 20 pond; 4e - 5e prijs : *zilveren zakorlogen.*

1786. — Beschrijf eener schieting tegen den 30en juli. De prijs van den oppervogel bestond in 24 *keizerlijke kroonen*, en die van iederen zijvogel in 12 *idem.*

Tegen den 12en mei 1788 werden « alle geoctroyeerde, zoo Mans als Jongmans-gilden » op eene prijsschieting uitgenoodigd. Door de maatschappij werden vijf vogelen opgesteld : 1o, oppervogel van 24 *keijzerlijke kroonen;* 2o, twee zijvogels van 14 *idem* ieder; 3o, twee kallen elke van 9 *idem.*

Den 5en fructidor 1801 schieting voor 49 fransche kroonen, verdeeld op drie vogels : 25 als prijs des oppervogels, en 12 als prijs van elken der twee zijvogels.

Sedert een drietal jaren, ten aanzien der tijdsomstandigheden, geene schieting in luister gehouden hebbende, schrijft de gilde tegen den 17en juni 1804 de volgende uit : 1e vogel *eene zilveren koffiekan*, weerd 25 ponden wisselgeld; 2e een *suikerpot met* 12 *lepelkens*, weerd 11-10-0; 3e een *melkkanneken*, ter weerde van 10-10-0; 4e een *mostaardpot*, *zout- en pepervat*, weerd 2-10-0; 5e eene *zilveren louche*, ter weerde van 5-5-0; verder twee eermetalen, een voor de verstkomende schutters en een voor de plechtigste intrede. Den 18en december, zelfde jaar, andere schieting, waarvan de oppervogel in een *keizersch goudstuk van* 40 *francs*, en de twee zijdevogels elk in een *goudstuk van* 20 *francs* bestonden.

Onzes inziens is het geenszins noodig hare statistiek verder te drijven, en vermeenen wij de beschrijving der maatschappij te mogen sluiten met deze aanstipping nogtans, dat die drie eeuwen oude gilde heden nog bestaat.

§ IV. — Teekenschool.

Een voor kunst en nijverheid hoogstnuttig en onmisbaar onderwijs — de teekening in hare verschillige vakken — dat eertijds alleenlijk in de groote steden gegeven werd, en waarvan

Digitized by Google

het gemis zoo menige burgerszoon uit de geringere plaatsen belette zich aan de maatschappij nuttig of zich in de kunstwereld verdienstelijk te maken, of zich een bestaan te verzekeren, werd te Deinze ingericht bij besluit des gemeenteraads van den 10en november 1860, en de daartoe betrekkelijke verordeningen vastgesteld in zijne zitting van den 20en meert des volgenden jaars.

De gemeenteraad benoemt jaarlijks eene besturende commissie der teekenschool die uit drie leden bestaat. De academie van Deinze heeft twee afdeelingen van *bouwkunde*, twee van *lijnteekening* en eene van *versierselen;* de leerlingen der drie laatsgenoemde oefenen zich ook met goeden uitslag volgens het stelsel van den heer Hendrickx.

Het onderwijs wordt er kosteloos gegeven, maar de school heeft eene jaarlijksche bijlage op 'stadsbudjet van 500 francs. De heer Cam. Inbrouck, professor, voorheen laureaat der academie van Gent, is met het onderwijs in al de afdeelingen belast; de lessen worden gevolgd door 35 à 45 leerlingen. Om tot leerling aanveerd te worden moet men ten minste 10 jaren oud zijn, kunnen lezen en schrijven en de grondregels der cijferkunst kennen. De lessen grijpen plaats, van den 1en november tot den 15en meert, den woensdag en zaterdag van 6 tot 8 uren 's avonds, den zondag van 7 tot 9 1/2 uren 's morgends; van den 15en meert tot den 1en november alleenlijk den zondag van 7 tot 9 1/2 uren des morgends. — Tot aanmoediging worden er jaarlijks kampstrijden onder de leerlingen geopend, en de prijzen aan de bekroonden uitgereikt ten zelfden dage van de prijsdeeling der gemeenteschool.

§ V. — Verdienstelijke Mannen.

Het is ofwel aan de zedigheid onzer voorvaders, ofwel aan het gebrek aan middels, daar de letter- en drukkunst niet vergenoeg gebracht waren, ofwel, eindelijk, aan de woelige tijdsomstandigheden toeteschrijven, dat men zulke onnauwkeurige bijzonderheden over onze voormalige verdienstelijke mannen aantreft. En nogtans hebben de vroegere tijden, zoowel als de latere, hunne wonderheden, hunne uitmuntende mannen, hunne zeldzame wezens opgeleverd, die misschien

Digitized by Google

wel, bij gebrek aan gelegenheid, geringer in getal waren dan heden, maar die elke eeuw toch ziet geboren worden, en welke, als ware het zoo de beschikking des Scheppers, als eene heldere ster onder hunne tijdgenooten uitblinken.

Deinze ook heeft de hare geleverd. De eene is meer dan de andere verborgen achter den nevel der jaren, en is slechts bij name tot ons overgekomen; een andere, dank aan de nasporingen onzer eeuw, is aan het helderste daglicht gebracht.

Tot de eersten behooren *Lodewijk van Houtte*, *Gillis van Betsbrugghe*, *Lauwrens de Metz* en *Judook de Hondt;* de bedoelde tweede is *Willem Baudaert.*

Lodewijk van Houtte schreef ten jare 1482 een fragment, na oorspronkelijke bronnen, van den sporenslag, bij Kortrijk; 't is hij die ons met de deelneming van den baljuw van Deinze, Arend Drubbele, en Jan van Deinze, heer van Leerne, aan eene der grootste en verhevenste ondernemingen onzer voorouders — de vrijmaking des vaderlands — bekend gemaakt heeft.

Gillis of Willem van Betsbrugghe (of Betsbruggius) nam den geestelijken staat aan. De rekeningen der stad Deinze leeren ons dat hij den 8en mei 1524 te Deinze zijne eerste mis deed en door het magistraat met « zes cannen wyns » beschonken werd. Ten jare 1509 was een Michiel van Betsbrugghe deken der Sint Jorisgilde van Deinze, en in 1523 bekleedde een Olivier van Betsbrugghe aldaar het ambt van schepen; het jaar voordien, den 30en april, was deze in huwelijk getreden met de dochter van zekeren Philips Buridan (1). Rond 1527-1528 oefende een Olivier van Betsbrugghe eenen geenszins geringen nijverheidstak, het brouwen van dubbel-bier te Deinze uit (zie bl. 64-65).

Onze Gillis schreef verscheidene verdienstelijke werken in latijnsche taal, en verwierf een grooten naam als schrijver.

Lauwrens de Mets of Metz (of Metsius), zoo verhalen Willem en Johan de Bleau (2), was een zeer welsprekende Deinzenaar, en werd voor zijne uitstekendheid tot het bisdom van 's Hertogenbosch geroepen. Er schijnt nogtans twijfel te bestaan

(1) *Rekeningen der stad.*
(2) *Novum ac magnum theatrum urbium Belgiæ regiæ.*

Digitized by Google

omtrent de geboorteplaats van Metsius; men wil zelfs dat hij van Geeraardsbergen zou zijn.

Judook de Hondt deed zijne eerste studiën in de school te Deinze, en werd abt van het Nizelleklooster (1). In 1454 was een Willem de Hondt schepen van Deinze, en in 1479 ontmoeten wij eenen Christiaan de Hondt in dezelfde hoedanigheid.

Willem Baudaert (of Baudartius) (2) werd te Deinze geboren den 13en februari 1565. Zijn vader heette insgelijks Willem, en zijne moeder Maria (van) Zachmortel (3); zijne ouders traden te Deinze in den echt den 28en september 1544. Zijn vader telde toen twintig jaren.

Van zoohaast het Protestantismus in Vlaanderen begon te dringen, stelde Willem (vader) zich in betrekking met apostels der nieuwe secte; hij las de schriftuur en andere hem door hen bezorgde boeken, en nam eindelijk de hervormde religie aan. Om de vervolgingen der inquisiteurs te ontgaan, stak hij, na eerst regel in zijne huiszaken gesteld te hebben (4), in 1565,

---

(1) de Bleau.

(2) Getrokken uit een handschrift (levensbeschrijving) door hem zelven voor zijnen zoon verveerdigd, uitgegeven door Dr P. C. Molhuijsen, te Deventer.

(3) In 1535 en 1553 bekleedde een Geeraard van Zachtmoortere te Deinze het ambt van schepen. Baudaert wil dit woord uit het fransch afleiden, en ziet er de beteekenis in van: « *Welaen ghij sterffelijcke mensche* (*sa-mortel*) ».

(4) Hij verkocht, onder schijn, aan zijne bloedverwanten zijne « goederen, huijs en hoff » om ze aan de confiscatie der Spanjaarden te onttrekken. Maar wie kocht die goederen? Baudartius gewaagt maar van eenen broeder zijns vaders, die *Loijs* heette, zonder nogtans aantestippen dat hij geene andere had, welke Loijs zich insgelijks in Engeland ging vestigen. Welnu, de register *vander Stede poorterije ende tiende penninghen*, fol. 2, berustende in het archief te Deinze, maakt ons bekend met eenen *Pieter Baudaert*, *fs W.ms*, *daude*, die den 3en december 1564 van eenen *Lowijs Baudaert*, zijnen broeder, een vierdedeel van een huis en erve te Deinze koopt: « Pieter Baudaert, fs W.ms, daude, heeft ghecocht jeghens Lowijs Baudaert zynen broedere, poortere alhier, tvierde deel vanden huse ende erve te Doinse, byder Bruchpoorte, neffens en zuut vander stee van Willem de Keysere, oost vande strate, daer den coopere nu ter tyt inne woont, om de somme van vyf ponden grooten Vlaemsch, zuvers gelts.... » Dezelfde Pieter koopt den 8en derzelfde maand nog een deel in dat huis en erve van zijnen zwager, Pieter Willemyns: « Pieter

Digitized by Google

naar Engeland over, en zette hij zich te Zantwijts (of Zantwijk) neder, waar de hervormden van koningin Elisabeth vrij verblijf en vrije uitoefening van hunnen godsdienst genoten. Eenige maanden nadien gingen er hem zijne vrouw en kinderen vervoegen.

Onze Willem was alstoen het jongste kind en het eenigste van het mannelijk geslacht van zes. Van in zijne vroegste jaren werd hij ter school gezonden; zijn eerste onderwijs genoot hij in Engeland bij eenen schoolmeester, Pieter Entes genaamd. Daarenboven leerde hij drie talen te gelijk spreken: engelsch op straat, en nederduitsch en fransch binnen huize.

Ten jare 1574 overleed zijn vader aan de pest; zijne moeder verbleef nog drie jaren in Engeland, waarna zij zich te Gent kwam huisvesten, en er den 28en september 1581 overleed.

De jonge Baudaert zette in de latijnsche protestantsche-school te Gent zijne studiën voort; daar oefende hij zich ook in het muziek en deed er goeden voortgang in. Vier jaren na de dood zijner moeder trok hij naar Leiden, alwaar zijne oudste gehuwde zuster woonde. Hij studeerde er rond de twee jaren en begaf zich van daar, in 1587, naar de hoogeschool van Franeker, waar hij reeds menig bewijs van schranderheid gaf. Twee jaren nadien werd hij *conrectoratum* aan de school van Sneek; hij onderwees er *prosodiam, grammaticam graecam et Plutarchum*, en oefende zich tevens in de grieksche taal. Na een jaar en half te Sneek als leeraar doorgebracht en eenig geld vergaârd te hebben, begaf hij zich naar de hoogeschool van Heidelberg, in Duitschland. Daar verveerdigde hij zijn *Triplicem judicem*, dat achteraan den bijbel van IMMANUELE TREMELLIO gedrukt en door

---

Baudaert, fs Willems, heeft ghecocht, jeghens Pieter Willemyns, fs Jans, zynen zwaghere, poorter alhier, zyn recht ende actie in thuus ende erve te Doinse, byder Bruchpoorte, zuut ende neffens de stee van W.m de Keysere, oost vande strate, om de somme van vyf pond gr. VI., zuvers ghelts.... »

Zouden die *Pieter* en die *Lowijs* Baudaert misschien geene broeders zijn van den vader van onzen Baudartius? Zoo ja, dan moet dezes grootvader ook *Willem* geheeten en vier kinderen gehad hebben: drie zonen, *Willem*, *Pieter* en *Lodewijk*, en eene dochter, die echtgenoote werd van *Pieter Willemyns*, *fs Jans*.

Digitized by Google

Francisco Junio vertaald werd. Den 8en april 1593 verliet hij de school van Heidelberg, waar hij nogtans het *professionem sanctae linguæ* verkrijgen kon. Maar zijne eenige begeerte was naar de hoogeschool van Geneven te trekken, hetgeen hij echter, bij gebrek aan geldmiddels, niet uitvoeren kon; hij was genoodzaakt naar Franeker wedertekeeren, waar hij evenwel slechts eenige maanden verbleef, en zich naar Leiden begaf, waar alstoen zijne oudste zuster woonde. Daar werd hij naar Kampen geroepen om er het predikambt te bekleeden. Na er een tweetal jaren deze functie uitgeoefend te hebben, trad hij er met Barbara Martens, dochter van den oud-burgemeester van Kampen, Marten-Abrecht, en van Anna Hebelens, in den echt (3en october 1595). Na een jaar in huwelijk geweest te zijn en na aanhoudend aanzoek van het magistraat van zich voor zijn leven lang aan de gemeente te verbinden, waarin Baudaert, die de vrijheid liefhad, geenszins wilde toestemmen, ging hij het predikambt te Lis, een schoon dorp tusschen Haarlem en Leiden gelegen, bekleeden. Daar zijne echtgenoote zich in den buiten niet kon gewennen, begaf hij zich, in 1597, naar Zutphen, waarheen hij meer dan eens geroepen was geweest. Daar overleed zijne gade den 5en september 1612 bij haar negende kinderbed, en werd in de grootekerk, binnen den hoogenkoor begraven. In september 1617 sloot hij een tweede huwelijk met Josina Mum, dochter van jonkheer Gasper Mum, en van Elisabeth van Olst. Bij deze vrouw had hij twee zonen, die beide Gasper genaamd werden en in hunne kinderjaren overleden. Den 14/4 meert 1626 overleed zijne tweede echtgenoote, die in hetzelfde graf bij zijner eerste begraven werd.

Op einde van april van gezegde jaar heeft hij Zutphen verlaten en is hij zich te Leiden, in de *Breedestraat* (*Brede straete*) gaan huisvesten. De oorzaak dezes vertreks was zijne benoeming in de commissie, belast met de vertaling uit het Hebreeuwsch des *Ouden Testaments* in nederlandsche taal. Tot het vertalen des bijbels werd hij benoemd tijdens zijn predikantschap te Kampen.

Baudartius schreef verscheidene oorspronkelijke en zeer verdienstelijke werken, en vertaalde er een vijftal andere; ook hem viel de eer te beurt de zijne te zien overzetten. Zijne historische gewrochten vooral, en wel inzonderheid zijne *Me-*

Digitized by Google

morijen ofte cort verhael van de gedenckweerdichste geschiedenissen, enz., worden door de geschiedschrijvers hooggeschat; andere, alsnog de *Morgenwecker*, hoewel zij in zekere omstandigheden verschooning vinden, verraden een te hevigen partijgeest, iets wat men bij eenen man, als Baudaert schijnt geweest te zijn, niet geern ontmoet.

Wij laten hier eene naamlijst zijner kinderen, alsook eene van de door hem geschrevene en vertaalde werken volgen. Beide komen achteraan zijne levensbeschrijving, die hij voor zijnen zoon verveerdigd heeft.

Deese kinderen heeft mij Godt de Heere gegeuen bij mijn eerste huijsvrouwe Babara Martens :

Willem. Anno 1596 op den 24/14 August. eenen soone binnen Campen genaemt Willem, te Zutphen ouerleden den 24 Novemb. 1603.

Anna. Anno 1598 den 1 April st. vet. des naemiddachs tusschen 3 à 4 uijren een dochter binnen Campen, gedoopt den 3 dito, genoemt Anna, nae haere beste moeder, gehijlicht aen d. Warn. Wentholt.

Maria. Anno 1600 den 21/11 April te Zutphen een dochter genoemt Maria, des avonts een weijnich voor tien uijren. Sij is den 30/20 dito gedoopt van d. Petro Gellio de Bouma.

Janneken. Anno 1601 den 3 Octob. een dochter te Zutphen geboren, dese dochter hebbe ick selfs gedoopt op den 11/1 dito ende genoemt Janneken, dit kint is aen de peste gestoruen anno 1603 den 17 September.

Geertruit. Anno 1604 den 19/9 Februarij des avens te seven uijren, een dochter te Zutphen, gedoopt den 26 dito st. vet. ende genoemt Geertruit.

Janneken. Anno 1605 op den 30 October st. vet. des morgens te drije uijren heeft ons Godt wederom een dochter gegeuen, die des anderen daechs van d. Dammanno is gedoopt ende Janneken genaemt.

Willem. Anno 1608 te Zutphen eene soone gebooren den 24/14 Januarij des naemiddags, gedoopt den 3 dito st. vet., ouerleden den 27 Meij st. vet. anno 1612.

Ester. Mijn dochter Ester is geboren den 27/17 Meij anno 1610 binnen Zutphen op hemelvaertsdach des morgens t' ses uijren.

Digitized by Google

Willem. Anno 1612 op den 20/16 August. te vijf uijren in den morgenstont is mij binnen Zutphen gebooren eenen soone, van d. Sebastiano Dammanno gedoopt den 23/12 dito, genoemt Willem; sijn moeder is (in) den craem gestoruen op den 5 Septemb. st. vet. anno 1612.

Deese boecken ofte tractaeten hebbe ick geschreven, doch bij sommige en hebbe ick mijnen naeme niet gesett om redenen.

Anno 1588 hebbe ick te Franeker *publice* in het Latijn gedaen ende daerna drucken laten *Orationem de classe Hispanica*.

Anno 1596 is te Franckfort herdrukt de groote Latijnsche bijbel *Eman. Tremellij et Franc. Junij*, ende achter den selfden *Triplex index* 1°. *Hebraeus*, 2°. *Graecus*, 3°. *Latinus*, denwelcke ick te Heijdelberch gemaeckt hadde, dit is geschiet op versoeck van d. Franc. Junio, *præceptore meo*.

Anno 1599, doe de peste seer grasseerde over al in Nederlant, maer insonderheijt te Campen, hebbe ick tot troost van vele goede christenen, maer insonderheijt dezer van Campen, daer ick eenige jaeren gestaen hadde, ouergeset uijt het Latijn in onse Nederduijtsche spraecke het boecxken *Ludouici Lavateri*, *de peste*.

Anno 1600 hebbe ick uijt t' Francoijs in Nederduijtsch getranslateert *Den t' saemen sprekinge*, *gehouden te Nancij tusschen Jacques Couet*, *predicant aldaer bijde princesse van Bar ende eenen jesuijt*. Hier heb ick bijgevoeght *Een waerachtig verhael vande t' samenspreeckinge*, *gehouden te Fontainebleau anno* 1600 *in Meij tusschen Philips de Mornaij Plessis ende Jacques, bisschop van Eurex*, *in de tegenwoordicheijt des conincx Henrij le Grand*. Die tractaeten hebbe ick drucken laeten sonder mijnen naeme daerbij te setten.

Anno 1601 hebbe ick gemaeckt ende drucken laeten een boecxken genoemt *Bruijloffspiegel*, doe graeff Lodewijck Gunter van Nassau te Arnhem trouwde Anna Margriete, grauinne van Manderscheijt, naegelaetene weduwe van den heer H. van Broeck, denwelcken d'admirant van Arragon hadden laeten vermoorden op het huijs te Brouck, anno 1600.

Anno 1601 hebbe ick beschreven ende drucken laeten *Een hijstorisch verhael vanden anslach en het innemen der vlecke, doch met den casteele van Bredevoort door den Spaenschen*

Digitized by Google

ouersten Guillermo de Verdugo, die daer weder is uijtgedreuen door t' secours van Zutphen etc.

Anno 1603 *Afbeeldinghe der coninghinne Elijsabeth Jacobi VI, Annæ sijner huijsvrouwe ende Henrici principis Walliae met de beschrijvinge haer geboorte ende leuens &c.*

Item. eodem anno *Een waerschouwinge aen alle christenen die gesinnet waeren, tegens pinxteren des zelfden jaers* 1603 *nae Munster te reijsen op den paus Clementis VIII jubel jaer.*

Anno 1605 hebbe ick d'eerste mael drucken laeten mijn *Apophthegmata Christiana.*

Anno 1606. *Wechbereijder op de verbeteringe vanden Nederlantschen bijbel.*

Anno 1610. *Morgenwecker der vrije Nederlantschen provintien;* dit boexken is daernae in een ander forme gestelt ende genoemt geworden: *Spiegel der jeucht*, meermaels herdruct; oock int Frans getranslateert ende gedruckt met den titel van *Miroir de la jeunesse.*

Tegens den *Morgenwecker* heeft de jesuijt Thomas Saijllij een groot boeck in 4° laeten uijtgaen 't welck van d. Joh. Polliet gerefuteert is, daer de jesuijt niet op geantwoort en heeft.

Anno 1611 hebbe ick gemaeckt ende drucken laeten een boexken geïntituleerd *sica-tragica*, ofte *jaerclachte over den moort begaen aen Henricum IIII, coninck van Vranckrijck ende Nauarre*, gedediceert aen prins Maurits van Nassau, die mij vereert heeft met een goude medaijlie daer sijn beltenis op staet.

Anno 1615 is mij des vermaerden *historici* Jean Petits *Nederlandsche republijcke van Jan Jansz., boeckvercoper te Arnhem*, behandicht, met versoeck dat ick de selfde soude willen in beteren Duijtsche stellen, als deselfde van Jean Petits geschreuen was, want hij een Waele sijnde van Betune, daer hij eertijts greffier geweest is en heeft geen goet Nederduits connen spreken noch schrieuen. Ick hebbe aengenomen dat te doen, meijnende dat het licht te doen soude wesen, maer als icker aenquam hebbe ick bijnae t' geheheele werck moeten herschrieuen; ende noch heeft het hier ende daer behouden den character vande Walsche spraecke van Jean Petit de Betune.

Dit jaer van 1615 hebbe ick oock uijt het Schots Engels

Digitized by Google

getranslateert *Wilh. Couperi, christelijcke t' saemensprekinge tusschen Godt ende de bedroefde siele.*

Ick hebbe oock anno 1615 in rijm gemaekt een cleijn boexken geintituleert *Wijege, offte affbeeldinghe hoe de Spaensche ende paepsche princen door haere listicheijt alle coningen ende princen in slaepe wiegen;* dit boexken is stracx int Frans ouergeset ende in Zeelant gedruckt ende genoemt *Berceau, ou bien delineation representante, comment les princes espagnols etc.*

Anno 1615 hebbe ick oock aen den dach gegeuen de *Sondaechsche epistelen ende evangelijen,* welverstaende so als de text staet in onse ouersettinge, niet gelijck dien staet inde paepsche translatie, wtlaetende de paepsche feestdaegen.

In October des jaers 1616 hebbe ick te Borculoh een lijkpredicatie gedaen ende drucken laeten ouer de doot ende begraffenesse van frauw Maria, geborene grauinne van Holsteijn ende Schouweburch ende gewesene gemalinne van den welgeborenen heere graeue Joost van Limborch ende Bronckhorst &c. wt Gen. 23 vs. 1, 2, 3, 4.

Oock hebbe ick anno 1616 drucken laeten een boeck in lanckwerppich formaet, geintituleerd de Nassausche oorlogen, gedruckt t'Amsterdam bij Michiel Collijn, deurgaens met copere platen, dit boeck is stracx overgeset ende gedruckt int Latijn ende oock int Frans.

Anno 1620 sijn mijn *Apophthegmata Christiana* herdruckt vermeerdert met een tweede deel.

Jtem hebbe ick anno 1620 uijtgegeuen mijn historieboek in quarto genoemt: *Memorijen ofte cort verhael van de gedenckweerdichste geschiedenissen etc.*

Anno 1624 een boecxken genoemt: *Veelaus vastelauontspel, ofte cort verhael vanden alarm diê op den vastelauont in de Velau geweest is.*

Op het eijnde dezes selfden jaers 1624 is volbracht geweest mijn groote historije, in twee tomes, geïntituleert, *Memorijen ofte corte verhael vande gedènckweerdichste geschiedenissen etc.*

Jck hebbe oock gemaeckt ende drucken laeten eenige rijmen ofte versen op het Nederlantsche caertien, bij Jodocum Hondium gesneeden ende gedruckt.

Item rijmen op de plaeten van de historije Josephs, ende nu en dan een carmen, rijm, prefatijen &c.

Digitized by Google

Anno 1626 ben ick in fine Aprilis met mijn kinderen van Zutphen op Leijden gereijst, om het boeck der boecken, den bijbel uit het Hebreus in onse Nederlantsche spraecke te helpen translateren, neuens de eerwaerdighe mannen, rever. d. Joh. Boghermannen ende r. d. Herhonium, Bucerum, waer van ick een apart verhael geschreven hebbe. Godt de Heere wille sijnen seghen tot dit werck geuen, dat wij het tot sijner eere ende tot stichtinghe sijner kercke moghen ten eijnde brengen.

Jck hebbe gemaeckt een cort verhael vande translatie onses Nederlantschen bijbels ende daerbij gevoeght, een *diarium* van sulcx als ons bejegent is, geduijrende onsen arbeijt ouer de niewe translatie, t' welck ick continueren sal off tot den einde deses wercks, ofte tot mijnes leuens nae Godes wille.

Den 15en december 1640 overleed de groote schrijver, en werd in de grootekerk te Zutphen begraven. Daar heeft men, eenige jaren geleden, zijnen grafzerk ontdekt; het opschrift werd opgenomen in een noord-nederlandsch tijdschrift, *de Navorscher*, Xe deel, bl. 320. Het luidt:

Epitaphivm. R. D. WILHELMI
BAVDARTIJ. Ministri. ec
claesiae. Zvtphaniensis.
(*Het wapen is uitgehaakt*).
Flandria. me. genvit. pve-
rvmqve. Brittannia. fovit.
Vidi. Germanos. aliosqve
hinc. inde. morantes.
nvnc. horvm. potvit. mori-
entem. cernere. Zvtphen.
qvae. me. doctorem. colvit.
corpvs. qvoqve. servat.
natvs. anno. domini 1565.
obiit. anno. domini. 1640
die 15 decembris. anno
aetatis. 75.

GILLIS ROOMAN, wiens geboortenacte wij tevergeefs in de verschillige registers van den burgerlijken stand van Deinze gezocht hebben, was medeinrichter van het broederschap van

Digitized by Google

Sint Rochus aldaar (1688), en bekleedde er ten jare 1716 het ambt van schepen. Hij beoefende ook van 1700 tot 1718 de dichtkunst, verveerdigde verscheidene gelegenheidsgedichten, en werd den 11en september 1706 door de *Phenixgilde,* van Gent, met een antwoord op de vraag : « Wat sonden van den mensch de goddelijcke cracht alder-eerst bestraft » bekroond.

Hij maakte ook een tweetal tooneelstukjes, die te Deinze vertoond werden. Deze waren : 1°, *Het leven ende glorieuse doot van den heiligen Rochus;* 2°, *Het wonderlijck ende heijlich leven, de boetveerdighe Wercken ende Predicatien ende glorieuse doot van den heijlighen Joannes Baptista.*

Als een staal zijner poëzie geven wij hier een vrij aardig liedeken, dat tot antwoord op de prijsvraag heeft gediend der gentsche Phenixgilde, van den 11en september 1706 :

« Wat dat een traeghe vrouw, 't sij dat sij slaept of waeckt, eerst ende aldermeest van daghe wacker maeckt ».

Stemme: *Van de Bevaert van Ronse.*

De vroukens meest die sijn van geest
seer traegh in al haer wercken.
Dit is t' en allen tijdt
licht wel om te bemercken;
want veel heel luij en traegh,
dienen den man voor plaegh,
gaen of sitten allen daegh
met d' handen t' saem ghevouwen, ja trouwen
met d' handen t' saem ghevouwen, ja trouwen.
Sijn dat geen traeghe vrouwen,
die daer soo steegh sijn, altijdt leegh;
het mach hem wel berouwen,
die sulck een heeft, seer qualijck leeft,
of hij die moet, op staande voet,
twee meijsens voor haer houwen.

t' Sij dat sij slaept, of dat sij waeckt,
s' is altijdt om te traegher.
En is dan sulck een man
niet weert om te beclaeghen?

Digitized by Google

want alles wat hij siet
en wat voor hem gheschiet,
dat is hem een groot verdriet,
want sij niet doet als slaepen of gaepen,
want sij niet doet als slaepen of gaepen.
Wie kan daer vreucht in raepen?
Bij sulck een vrouw is altijdt rouw;
de mans en sijn maer knaepen;
want siet, den man doet wat hij kan:
hij loopt, hij gaet, noijt stille staet,
veel ergher als de aepen.

Wat dunckt u, vrient, wat dat hier dient
om soo een te ontwaecken?
Wat dat is alderbest
om wacker haer te maecken:
de liefde tot haer kindt,
dat sij soó seer bemindt,
hier seer crachtelijck toe dient.
Al waer sij schier geseten om t' eten,
al waer sij schier geseten om t' eten
en gheel den dach versleten,
wanneer het crijdt, het haer seer spijdt:
de oorsaeck wilt sij weten,
dat haer soet lam (sij is seer gram)
is soo ontstelt door het ghewelt
en traenen seer becreten.

Het kindjen maekt dat sij ontwaeckt,
al waer sij vast in slaepen;
geen saeck ter weirelt kan
soo haest haer wacker maecken.
Wanneer het maer begint
te sijn seer onghesint,
(om dat sij dat seer bemint)
soo t' hem begint te stooren, laet hooren,
soo t' hem begint te stooren, laet hooren,
het is terstont: gij slooren,
en hoort gij niet, ontbreekt daer iet

Digitized by Google

wilt gij het kint vermooren?
Staet op terstont en siet eens ront
wat dat hem let, terstont sij set
gheheel het huijs in stooren.

Schoon dat sij gaet, of dat sij staet
die traegh is van manieren,
't is altijdt dit of dat;
den man moet al bestieren.
Te veel ist dat sij gaet
met voeten lanckx de straet,
ja sij 't alf-voornoen op staet.
Maer siet haer seer geneghen ter deghen,
Maer siet haer seer geneghen ter deghen,
soo 't kintjen heeft ghecreghen
iet dat let, terstont uut bedt,
't is al genoech gheleghen;
om dat s' haer kint soo seer bemint
is sij alf doot; haer pijn is groot,
noch loopt sij lanckx de weghen.

Wel vrouw, waerom sijt gij zoo stom,
die traegh sijt om te spreken;
de traegheijt maeckt haer flauw,
dit is dickwils ghebleken;
maer soo daer t' minste iet
aen haer cleyn kint misschiet,
sij roept booser als een griet.
Maer siet hier die lamijne, ja sijnne,
Maer siet hier die lamijne, ja sijnne,
soo seer ontstelt te sijne,
die van te veur sat in haer deur,
door leecheijt schier verdwijnen,
roert haeren mont ter selver stont,
en schreeuwt zeer luij : gij traeghe truij,
gij laet mijn kint in pijne!

GHESCHREVEN DEN ELLEFSTEN IN SEPTEMBER.

AUGUSTIEN D'HUYGELAERE werd te Deinze geboren den 18en

Digitized by Google

meert 1774 en ontsliep te Oudenaarde den 9en december 1849. « Hy was vroeger onvermoeid mededinger in de dichtstryden door de vlaemsche Rederykkamers uitgeschreven, zoodat hy reeds in 1812, ten pryskampe der *Fonteinisten*, te Gent, den *Slag van Friedland* bezong. In 1844 gaf hy, onder den titel van *Nationale poëzy*, by Landrien, te St Nikolaes, een dichtbundel uit, meestal prysverzen bevattende. Zyn volksverhael: *Arnoud, vryheer van Pamele*, werd in Willems' *Belgisch Museum* opgenomen. Ook bezong hy den Gentschen held der Rekelingbrug : *Willem Wenemaer*, daerby vermeldende dat hy tot het nakomelingschap van dien held behoorde. Enkele zyner luimige stukjes, als : *De naïve aenklagt; de zieke mulder* en dergelyke puntige anekdootjes meer zyn niet onbevallig. Het beste echter zyner verhaeltjes komt in ons *Jaerboekje* (1838) voor, onder den titel : *Frans Hals*. Hy was een braef en echt vriendschappelyk man. Zyne liefde tot de moedertael ging tot zyne zonen over, en een zyner dochteren, Maria, beoefent ook de poëzy, zooals de vorige deeltjes dezer verzameling getuigen » (1).

Onze eeuw ook heeft te Deinze hare verdienstelijke mannen zien geboren worden, die in de schilder,- letter- en tooneelwereld min of meer roem bekomen hebben of er eene eervolle plaats bekleeden. Allen zijn nog in leven; wellicht wacht hen nog menige lauwer, moeten zij de kunstgewrochten of daden nog met een groot getal vermeerderen.

Gaat voort, kunstoefenaren; bewaart het zedelijke bij het stoffelijke; dat het werk des geestes niet ten ondere doe bij dat des lichaams : dat de kunst eeuwig gepaard ga met uwen koophandel, met uwe nijverheid!

---

(1) F. Rens. (*Nederduitsch letterkundig jaerboekje voor* 1850, bl. 181).

Digitized by Google

Digitized by Google

BEWIJSSTUKKEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

BEWIJSSTUKKEN.

STAD.

Nr 1.

PHILIPS VAN BURGONDIË *past het bestaande octrooi tot het heffen van rechten op de wijnen, bieren, mondsbehoeften, enz., die gesleten en verkocht worden binnen Petegem, toe op den wijk Tusschenbruggen aldaar.*

— 16 april 1445. —

Philippus, by der gratie Godts hertoghe van Bourgoignen, van Lotryck, van Brabant ende van Limborch; grave van Vlaenderen, van Arthois, van Bourgoignen; palatin van Henegauwe, van Hollant, van Zeelant ende van Naemen; marcgrave van Selicx Rycx; heere van Salines ende van Mechelen, doen te wetene allen den gonen die hier nu syn ofte wesen zullen, dat wy ontfaen hebben dootmoedeghe supplycatie van onse wel gheminde schepenen ende inwoneren van onze stede ende vryhede van Peteghem, inhoudende hoe dat de voorseide stede ende vryhede ons toebehoort, ende hebben alle justitie: hooghe, middele ende nedere, ende omme die te regieren ende gouverneren bailliu, schepenen ende andre officiers: ende hebben de zelve supplyanten recht

Digitized by Google

ende zyn in goeder possessie ende saysine, by octroye van ons ofte van onsen ontfanghere generael van Vlaenderen, te hebben, heffen ende te doen geven assyse ende maltote in onse voorseide stede ende vryhede op alle de wynen, bieren ende andere drancken, die men daer vercoopt, braut ende verteert, ende oock van allen goede dat men daer bringht ende vercoopt, es te weten: van elcken stoop wyns eenen ingelschen, ende van elcke tonne biers van buyten twee grooten; van elcke tonne biers, ghebrauwen inde voorseide stede ende vryhede, eenen grooten; ende van alle goede coopmanschepe, diemen daer vercoopt ende coopt, van een pondt groote twee groote. Ende op daeghe syn de zelve supplyanten ghehauden ende ghecostumeert te doen maken ofte hauden in redelycken state de cautchie ende weghen in onse voorseide stede ende vryhede tot eender brugghe, die men heet de manebrugghe, alsoo men gaet te Curtrycke waert, twelc es ontrent een boechschuete buyten onse voorseide stede ende vryhede, ende te doene ende te draghen diveersche costen ende lasten opcommende in onse voorseide stede ende vryhede, sonder dat de wonende buyten de voorseide vryhede, ende wonende tusschen de voorseide vryhede ende de selve brugghe zyn ghehauden ofte ghecostumeert daer af yet te betalen. Ende het zy alzo dat onlancx verleden eeneghe persoonen om huer propere ende singulier profyt, ende om te benemen de inwoneren van de voorseide stede ende vryhede huer winnynghe, ende oock trecht ons toebehoorende, zynde hemlieden vervoordert te huysene tusschen de voorseide brugghe ende derselver vryhede, daer maer eene cleene brugghe van steene en is tusschen beeden, ende daer te brauwen bier, ende te vercoopen wijn, ende te hauden herberghe ende cabaret, ende daer te vercoopen alle maniere van coopmanschapen: bier, wyn, broot ende anders, thuerer ghelieften ende wille, onder deeksel van dat zy niet en zyn begrepen inde statuten, kueren van de voorseide stede ende vryhede, ende dat syt moghen vercoopen thuerder ghelieste ende wille ende thueren meesten profyte ende voordeele, sonder hier mede te verbuerene eeneghe peyne ofte boete jeghens ons. By den welcken, ende oock dat diveersche persoonen in meeninghe van grootelicx te winnene ende te proffiteren zyn vertrocken van onse voorseide stede ende vryhede, ende der voorseide brugghe, ende dat meer andere persoonen willen hebben van daer ooc te gaen wonen, ten fyne van niet te betalen assyse ofte maeltote van

Digitized by Google

wyne, bieren ende andere drancken ende goet, dat zy daer vercoopen ende brauwen ende vercoopen zullen, ende dat mense daer niet ne mach callengieren ofte doen wysen in eeneghe boete tonsen profyte, ende dat zy moghen maken broot, sulcx alst hemlieden ghelieft, ende te hauden herberghe sonder eenich begryp ofte verbuerte, onse voorseide stede waere gheschepen te syne cortelynghe grootelicx ontvolckt ende te gane ter destructie ende verderffenesse; ende by ghelycke waeren gheschepen te verliesen onse recht dat wy hebben ende heffen van de assysen ende maeltote, ende ooc onse boeten die daghelicx ons mochten vallen ten grooten griefve, schade ende achterdeele van ons ende ooc van onse voorseide stede ende vryhede van Peteghem, ne waere hier in niet voorsien bij onse gracelicker en voorsienelicker remedie, alzo segghen de voorseide supplyanten. Om twelcke wy verstaen de sake voorseit, ende sonderlinghe dat tusschen de voorseide vryhede van Peteghem ende de voorseide brugghe de hooghe justitie, middele ende nedere ons toebehoort, alzo zy segghen, zy ons hebben oodmoedelyck ghedaen supplieren. Daeromme zo eyst dat wy de saken voorseit gheconsidereert die hier inne begheeren te voorsiene, ende daeromme ende op al so hebben wy ghedaen, doen en hauden by onsen procureur generael van Vlaenderen zeker informatie ende versouck omme onze rechten ende elcx anders te bewaren, de welcke onze procureurs, metsghaeders eenen zynen adjonct, ende gheroepen de schepenen ende lieden vande wete vanden rigoreusen abt ende convent vande keercke van Dronghene van huerlieder heerelichede die zy hebben buyten ende binder voorseide vryhede van Peteghem, heeft hierop ghehoort ende geexamineert by vele diversche notable persoonen, zo wel schepenen ende officiers vanden voorseiden abt ende convent van Dronghene, als andere; ende de voorseide informatie ende besonderlick alzo ghetrauwelick ghedaen heeft de zelve onse procureur generael by onse ordonnantie ghedreghen an onse gheminde ende ghetrauwe de president ende lieden van de camere vanden raede in Ghent, diese hebben ghesien ende ghevisiteert, ende daer naer weder ghesonden by onslieden van onsen grooten rade, wesende by ons; metsgaders huerlieder advyse ghetrauwelyck ghesloten ende ghezeghelt onder tsinget van onse voorseide camere vanden rade, ende dat al ghevisiteert by goede ende pure deliberatien vande voorseide lieden van onsen grooten rade, hebben gheordonneert ende ordonneren, ende den boven ghenoemden

Digitized by Google

supplyanten gheconsenteert ende gheoctroyeert, consenteren ende octroyeren, by onsen zekeren sientie, by den inhaude van desen presenten, dat nu voortan de laten ende wonende, wie zy zyn, weder wonende ofte die hier naer wonen zullen buyten de voorseide vryhede van onse stede van Peteghem tot de voorseide brugghe, gaende te Curtrycke waert, gheheeten de manebrugghe, tot de welcke brugghe wy ghemeerst hebben ende by onse speciaele meersen by dese presente letteren de vryhede van onse voorseide stede van Peteghem betalen sullen afsyse van wyne, biere ende andere leeftochten, ende eeneghe die zy daer vercoopen ende verteeren, al ghelyckelyck, ende inder manieren dat men dat betaelt in onze voorseide stede van Peteghem, ende daertoe dat de gone die daer alzo wonen willen buyten der boven ghenomde vryhede van Peteghem tot der voorseide brugghe van manebrugghe, gaende naer Curtrycke waert, alzo voorseit is, van wat staet ofte conditie dat sy zyn, synt poorters van goede steden ofte andere, ende daer willende hauden herberghe, vercoopen wyn, bier ende leeftochten ende coopmanschepen, ofte daer te doen makene ofte te haudene brauwerien, sullen ghehauden zyn te haudene de kueren, statuyten ende ordonnantien, die hauden ende hauden sullen de guene die wonen zullen in onse voorseide stede ende vryhede van Peteghem, ende dat sy zullen moghen ende schuldich syn te ghebruycken van zulcke vryheden als de gone van onse voorseide stede ende vryhede, behoudens ons ende de heeren fonsiers, onder wien zy wonen ofte wonen zullen, de rechten van vercoopinghen van huerlieder landen ende huysen ende andere heerelicke rechten, alzo inder manieren dat wy ende sy die hebben ghehadt ende ghegheven van houden tyden. So bevelen wy onse gheminde ende ghetrauwe, den president ende lieden van onse camere ende rade van Ghendt, onsen ontfangher generael van Vlaenderen, bailliu van Ghendt, van Curtrycke, van Peteghem ende alle onse andere baillius, justiciers, officiers ende ondersaten, wie zy syn ende wient aengaet, jeghenwordich ende toe te commen, dat zy onze bovenghenomde ordonnantie, consent ende octroy, ende al thinhauden van desen presenten, zy ende elc int zyne, wachten ende onderhauden, ende doen wachten ende onderhauden by de gonen dient behoort ombesmettelick, gheheelick ende sonder inbreken; ende onse voorseide stede ende vryhede van Peteghem, ende onse inwoneren ende ondersaten inde selve ende allen andere dient aengaet, dient zyn ende in

Digitized by Google

toecommende tyden wesen zullen, danof doen ghedooghen ende laten ghebruycken ende useren vulcommenlick, paisibelick ende teeuweghen daghen, zonder nu noch in toecommende tyden hemlieden daerin te doene stellene ofte ghevene, noch ghedooghen ghedaen tsyne ghesteldt ofte ghegheven trouble, molest ofte onghebruyck in manieren ter contrarye, want alzo ghelievet ons ghedaen tsyne. Ende ten hende dat het wese vast ende ghestaede alle daghen, wy hebben aen dese presente ghedaen stellen onse seghele, ghehauden in andere dinghen onse berecht ende elcx anders. In al ghegheven in onse stede van Brugghe, den 16en dach van april int jaer van gratien duyst vier hondert vyfenveertich naer Paesschen.

Arch. der stad Deinze, — *Register van wettelijke passeeringen*, A, bl. 71.

Nr 2.

Karel de Stoute *vereenigt Peteyem met Deinze en schaft den naam van gene stad af, om voortaan gezamenlijk onder dien van deze te blijven bestaan.*

— Juli 1469. —

Charles, par la grace de Dieu, ducq de Bourgoingne, de Lotthier, de Brabant, de Lembourg; comte de Flandres, d'Arthois, de Bourgoingne; palatin de Haynnault, de Hollande, de Zeelande et de Namur; marquis du Saint-Empire; seigneur de Frize, de Salins et de Malines, Scavoir faisons à tous presents et advenirs, que pour le grand desir et affection que nous avons au bien, augmentation et accroissement de nostre ville de Deinze, que est assise sur la riviere du Lys, et en lieu propre pour passaige par eauwe et par terre, et pour y faire et exercer faict de marchandise, et aussi pour considération de ce que la dicte ville et celle de Petenghien sont deux petites villes contigues, et comme joignans l'une à l'aultre, et quelles il y a eu par cydevant deux diverses loix et jurisdictions, qui d'an en an ont este renouvellees par noz comissaires, etca, ce ordonnez, et que icelles deux loix ont eu et suscite plusieurs questions, proces et differens pour leurs jurisdictions aux très grands fraiz et missions d'icelles villes, interest et dommaige

Digitized by Google

de noz subiects illecq. Nous, pour ces causes et pour aultres grandes considerations qu'a ce nous meuvent, avons, de notre certaine science, authorité et plaine puissance, joinct et uny, joignons et unissons, par ces presentes, lesdictes deux villes et seigneuries de Deinze et de Petenghien en une seule ville, qui se nommera Deinze, et a ceste fin avons aboly et abolyssons ledict nom de Petenghien, pour perpetuellement et à tousiours noz subiectz illecq estre gouvernez par un bailly et un corps de loy, et soubz les previleges, keures, ordonnances et statutz faict ou à faire en icelle ville de Deinze; lequel corps de loy se renouvellera chascun an par noz commissaires, que ordonnerons à ce des subiects bourgeois desdicts lieux de Deinze et de Petenghien qui ne sera doresenavant qu'une bourgeoisie, et ce de gens notables, preudhommes, experts et scachans, et en tel nombre d'echevins, conseilliers et tresoriers qu'il y a eu jusques a present en ladicte ville de Deinze, et non plus; laquelle loy exercera bien loyaument et dilligement le faict de la justice dudict lieu de Deinze à la conjure de nostre dict bailly ou de celluy qui conjurer les doit ou debura, et s'y s'entendra bien et soigneusement au gouvernement et police d'icelle ville et pour l'ayder à ce faire, fera et ordonnera par l'advis de nosdicts commissaires menuz officiers, tels et en tel nombre qu'il appartiendra, lesquels se renouvelleront par lesdicts de loy touttes et quantesfois que mestier sera. Sy donnons en mandement à noz amez et feaulxles, president et gens de nostre conseil en Flandres, que ces presentes ils facent lire et signifier publicquement et au jour de marché esdicts lieux de Deinze et de Petenghien, ou l'on est accoustumé de illecq faire cryz et publications, affin que nosdicts subiects desdicts lieux se reiglent et conduisent selon que dict est; mandons en oultre a noz amez feaulx, les gens de nostre chambre des comptes à Lille que, affin de perpetuelle mémoire, ils facent enregistrer cesds. presentes en nostre dicte chambre des comptes, et ce faict nostre dict bailly de Deinze et tous aultres nos officiers et subiectz qui ce pourra toucher et regarder, gardent, observent et entretienent, et facent garder, observer et entretenir doresenavent ceste nostre presente union perpetuellement et à tousiours, selon le forme et teneur de ces presentes, car ainsi nous plaist il estre faict. Et enfin que ce soit chose ferme et estable a tousiours, nous avons faict mettre nostre scel à ces presentes. Donné en nostre ville

Digitized by Google

de Gand, au mois de juillet, l'an de grace mille quatre cent soixante neuf.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *Reg. van wettelijke passeeringen*, C, bl. 85. — Eene vlaamsche vertaling van dit stuk komt voor in denzelfden register, bl. 134 v°.

Nr 3.

Decreet van KAREL II, *waarbij Deinze van de toepassing des reglements, van den 3en juli 1672, rakendende de onbeslotene steden, vrijverklaard wordt.*

— 22 april 1681. —

Opt vertooch ghedaen aenden coninck van weghen den hertogh van Holsteijn, als voocht vande minderjaerighe kinderen van wijlent mher Ferdinand, in sijn leven graeve van Merode, marquis van Deijnse ende collonel van een regiment voetvolck ten dienste van sijne mat, etca, dat sijnde de stede van Deijnse van alle oude tijden gheweest eene beslotene stadt, die de princen van desen lande hunne goede gheneghentheijt soo totten heere, als tot de ghemeijne inneghesetene der selver stede successivelijck hebben ghethoont, inderdaed, als zij aen hun hebben gheaccordeert verscheijde uijtstekende privilegien : ende alsoo daer van d'oude ende primative brieven ende chartres waeren verongheluckt door groote oorloghen ende ruinen van dese landen, soo is Philips, sone vanden coninck van Vranckerijck, als hertoghe van Bourgoignen, grave van Vlaenderen, etca, ghedient gheworden bij de hier overghevoughde solemnele acte vanden neghensten junij des jaers 1389, speeialijck te verclaeren dat de ghemeene inwoonders van Deijnse paisibelijck sauden blijven ghenieten alle hunne voorighe vrijdommen ende exemptien op den voet in conformiteijt als daer van waeren in possessie, opdat bij dien middel de selve stadt saude connen uuijtten ruinen vande oorloghen herstelt ende bewoont worden, tot welcken fine heeft den voorseijden prince bij de selve acte allen hunne oude previlegien, vrijdommen ende exemptien gratieuselijcker gheconfirmeert, waer op oock is ghevolght eene andere acte confirmatoir, de date 27 junij des jaers 1405, gheleden door hertogh Jan, hier insghelijcx bij copie overghelevert, ende naer dien den coninck Philippus (hooghloffelijcker memorie) bij opene brieven van patente op den 25 augustij 1625 hadde beghift mette heerelichede ende alle andere domaniaele gherechticheden don Diego Messia, marquis de Leganez,

Digitized by Google

is de selve ma^t insghelijcx gheneghen ghevallen allen de respective prerogativen ende vrijdommen vande ghemeijne borghers te vernieuwen ende te ratificeren ten effecte daer aen gheen hinder nochte beletselen saude worden voorghewent, oock met besundere uuijtdruckinghe dat den voorseyden Diego de Messia, als heere van dese beslotene stede, saude ghenieten allen die preeminentien, prerogativen ende gherechtiecheden ghelijck die successivelijck waeren ghebruijckt ende ghenoten gheweest bij allen de voorgaende princen als heeren, behaudelijck dat hij daer van saude ghehauden wesen de verheffen te doene aen sijne ma^t, des oock is geschiet naer dien de selve sijne ma^t de voorseijde stede, wesende bemuert, bewalt, bevest ende sluijtende met vier poorten, hadde gheerigeert in een marquisaet tot meerderen luster ende tot meerder authoriteijt, soo van den ghemelden don Diego Messia, als van de ghemeijne inghesetenen, in conformiteijte van den denombremente van den 17 meert 1629. Staende oock te noteren dat volghens d'acten van unie, ghemaeckt tusschen die van Deijnse ende Peteghem, de date 14 julij 1449, bij authoriteijt van hertoch Carel is gheordonneert gheweest dat aldaer de weth jaerelijckx saude vernieuwt worden bij commissarissen weghens den selven hertoghe daertoe te committeren op dat hij niet en saude werden vercort in sijne gherechticheden ende dat de ghemeijne borghers wel sauden worden ghegouverneert; waernaer oock ghebeurt is dat tusschen de selve borghers ter eenre, den luitenant Cuul (?) der stede van Ghendt eenighe questien voorghevallen sijnde op 't stuck van de indaeghijnghe wel expresselijk bij eenen solemnelen vonnisse ende decrete uuijtghegeven bij authoriteijt van vrauw Marie op den 20 junij 1544 is verclaert ende gheordonneert gheworden datter gheene indaeghijnghe admissibel en is binnen den bijvanghe ende stede van Deijnse, nochte oock teghens de poirters ende innewoonders van diere, ende dat de selve poirters ende innewoonders sullen sijn ende blijven vrij ende exempt alsoo sij van alle aude tijden gheweest sijn; ende alsoo den coninck van Vranckerijck bij de leste oorloghen de selve stadt haede verovert als report van Cortrijck, is den selven coninck oock ghedient gheworden bij opene brieven van octroij van den 25 februarij 1669 toe te staen aen de regeerders ende gemeijne borghers van te lichten eenighe particuliere gherechticheden tot de reparatien van de vesten, poorten, brugghen, cassaijen ende andere noodsaekelijcke wercken volghens als de voor-

Digitized by Google

gaende princen aen hun oock hadden vergundt van tijdt tot tijdt, ende daer van het leste octroij al noch weghens sijne ma^t^ is vernieuwt nu maer seven ofte acht maenden gheleden. T' is nu soo dat den heere verthoonder compt te verstaen dat eenighe ongheruste geesten sauden willen pretenderen ende naer hunne beste ende particuliere convenientie doen introduceren dat die van Deijnse sauden onderworpen weesen aen het reglement bij sijne ma^t^ ghemaeckt ende ghedecreteert den 30 julij 1672, raekende het gouvernement van de onbeslotene steden ende platten lande van de provincie van Vlaenderen, daer nochtans uuijtte voors^e^ hier ghevoeghde bescheeden ende oude ghebruijcken meer als notoir is, jae selfs aen sijne ma^t^ kennelijck, dat de selve stadt van Deijnse altijt van oudts is gheweest eene beslotene stede ende daervooren altijt is ghehauden gheworden, in sulcker voughen dat den heer verthoonder tot maintien van de selve privilegien ende gerechticheden, soo den heere van de plaetse, als de ghemeijnte raekende, mede opdat een ider sich daer naer saude reguleren, ghenoodtsaeckt wort daer over sijn recours te nemen tot sijne ma^t^, merckelick om alle inconvenientien ende moijelicheden tilimpote (?) habili et reintegrate voorcommen, ende dienvolghens seer oodtmoedelijck heeft gebeden dat sijne ma^t^ ghedient saude wesen t' sij bij forme van interpretatie ofte andersins te verclaeren dat den heere ende die ghemeijne inneghesetene der voorschreven stede van Deijnse niet en staen, nochte en sijn ghecomprehendeert onder het voorschreven reglement vanden jaere 1672 den dertichsten julij, sijne ma^t^ de saeken voorschreven overghemerckt ende daer op ghehadt t'advis, soo van de ghene van sijnen provincialen raede in Vlaenderen, als van die hooghpointers ende vrijschepenen der casselrije van Cortrijcke, gheneghen wesende ter bede ende begeerte vanden voorschreven hertogh van Holsteijn, als vooght van de minderjarighe kinderen van wijlen den grave van Merode, suppliant, heeft verclaert, soo sij doet bij dese, dat het Reglement van den dertichsten julij duijsent sesse hondert tweeenseventich, hier vooren gheroert, geemaneert ten opsichte van de onbeslotene steden ende platten landen der provincie van Vlaenderen, nijet en begreijpt nochte en comprehendeert de voorschreven stede van Deijnse; ordonnerende voorts sijne voor^e^ ma^t^ aen allen den ghenen dijen dit aenghaen ofte roeren sal moghen, sich hiernaer te regleren. Ghedaen tot Bruijssel den 22^en^ april 1681.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *Reg. van wett. pass.*, E, bl. I.

Digitized by Google

Nr 4.

Octrooi tot het heffen van inkomende en uitgaande rechten op de bieren, wijnen, enz., door PHILIPS II *tot herstelling der verdelgde stad en oprechting uit hare puinen verleend, en door* ALBRECHT *en* ISABELLA *vernieuwd en uitgebreid.*

— 10 october 1603. —

Albert ende Isabel Clara Eugenia, Infante van Spaignen, by de gratie Godts Eersthertogen van Oistenryck; Hertoghen van Bourg.nen, van Lotryck, var Brabant, van Lemburch van Luxemburch ende van Gheldre; Graven van Habsburch, van Vlaenderen, van Arthois, van Bourgnen, van Thirol; Palsgraven ende van Henegouwe, van Hollandt, van Zeelandt; Marcgraven des heylichs Rycx van Roomen; Heere ende vrouwe van Vrieslandt, van Salins ende van Mechelen, van de stadt, steden ende landen van Utrecht, Overyssel ende Groeningen. Allen den genen die dese sullen sien, Saluyt. Doen te wetene dat wy ontfangen hebben die oodtmoedige supplicatie van den Bailliu, Burgemeester, Schepenen ende notable, metgaders den armen gemeente onser stede van Deynse, hoe dat de selve stede ten diveersche stonden by de rebellen van zyne Mat., onsen zeer lieven ende goeden heere ende vadere, wiens siele God genaedich zy,, geplundert ende in branden gesteken geweest, ende alzoo bedorven ende geruyneert datter noch kerck, stadthuys noch ander huysen geheel zyn gebleven; ende naerdien eenige van de insetenen thuys gekeert zynde, bevonden de zelve stede alzoo geruyneert, hebben hemlieden gehouden in hutten ende kelders van afgebrande huysen, zoo den meesten deel alsnoch hemlieden alzoo zyn houdende; nemaer alzoo de lasten van de voors. stede merckelick de verloopen renten, daeromme zy beyde crediteuren wierden gemolesteert, zoo groot ende excessiff waeren, hebben al tselve te kennen gegeven aen zyne voors. Coninckclicke Mat., ten fyne hemlieden zoude verleent worden octroy, omme de voorn. lasten ende achterstellen van renten te betaelene ende daermede in partyen de voors. vervallen stede, soo straeten als, brugghen te reparerene, zullx dat zyne majesteyt gedient es geweest hemlieden te verleenen octroy op zekere uuyvaerende bieren ende incommende goedingen binnen de voors. stede ende roede van dien, volgende tzelve octroy ons overgeleyt commende texpireren in decembri naestcommende;

Digitized by Google

nemaer alzoo tincommen van tselve octroy op vele nae nyet uuyt en bringht tot hondert ponden grooten by jaere, daer tegens de lasten der selver stede zoo groot ende vele verachtert zyn als van negenentwintich duysent twee hondert veerthien pont acht schellyngen parisis, sonder daerinne te begrypen de reparatien van de bruggen, straeten, dammen, cautsyen, dycken ende poorten die ingevallen zyn, nochte oock andere vlieghende schulden, beloopende wel vierentwintich duusent pont parisis, zoot breeder blyckt by de memorie ende extract ons oock gebleken, boven andere lasten deur tbelech van Oistende, de maendelicke corveen, tpasseren ende repasseren van den oorloochsvolcke, omme waer inne te voorsiene, ende op dat de selve stad nyet geheel ende al ter ruyne en gae ende dinsetenen van dien (die zeer cleyn van getalle ende gestaetheden zyn) die nyet en moeten abandonneren deur dien zy en elck zunderlinge dagelicx worden, ter causen van de achterstellen van de voors. renten (1)..... erderen deel verachtert van vierentwintich twintich ende sesthien jaeren, daerinne wy oock eenige renten zyn heffende, metgaders eenige gheestelicke persoonen, als de paters van de societeyt Jhesus te Lueven hebbende onlancx vercreghen besloten brieven ten fyne van hemlieden contentement te geven naer uuytwysen van de req^te^. ende briefven ons oock geexhibeert ende meer andere gepriviligeerden gemolesteert, gearresteert ende geschapen in vanghenesse te moeten blyven vergaene, midts, zoo voors. is, geenen middele en es om de selve lasten ende achterstellen te betaelen als daccysen ende alle de stede pachten voor den tyt van eenen halven jaere, innegaenden den iersten Aprillis lestleden ende expirerende den lesten deser maent Septembris XVI^c^ dry, maer hebbende beloopen ter somme van sessenveertich pont negenthien schellyngen grooten, blyckende by den extracte ons gebleken; sulcx dat de verthoonders, opgeroepen hebbende heurlieder gemeente ende hemlieden vooren gehouden den soberen staet der voors. stede omme tsamen te ramen ende adviseren den meesten ende bequaemsten middele omme de voors. lasten in parctyen te vinden ende heurlieder crediteuren eenich cleen contentement te doene, metgaders tzelve gemeente tsamen te houden ende preserveren de stede van totale verwoestingen ende ruynen, al tsamen

(1) Het oorspronkelijke stuk was geschonden en onleesbaar.

Digitized by Google

neffens de supplianten goet gevonden hebben te stellen zeker impositien op de wynen, bieren uuytvaerende ende innecommende goedingen ende andere conforme het billet ons overgegeven; biddende midtsdien zeer oodtmoedelick dat ons beliefve hemlieden te willen verleenen nyeuwe letteren van octroye voor den tyt van twaelff jaeren, omme de impositien up de parctyen by de voors. billette gespecifficert te moghen lichten ende innen, omme daermede de voors. achterstellen ende ander lasten der voors. stede te betaelen ende oock die eensdeels in de nootzaeckelicxste wercken te mogen geemployeert worden, midts by hemlieden danoff doende rekeninge daer ende zoot behoort conforme het voorgaende octroy. Waeromme zoo ist dat wy die saecken voors. aengemerct ende daerop gehadt het advys van onse lieve ende getrouwe, die president ende lieden van onsen provincialen raede in Vlaenderen, Ghenegen wesende ter bede ende begeerte van de voors. supplianten, hebben de zelve van nyeuws geoctroyeert, geconsenteert ende geaccordeert, octroyeren, consenteren ende accorderen, hun gevende oirloff ende consent uuyt onse sunderlinge gratie, midts desen, dat zy zullen moghen heffen, lichten ende ontfangen de impositien hier naer volgende: Iersten, van elcke tonne biers van den pryse van twee guldens vyff stuyvers, ende van hoogheren pryse dieme dispenseren sal in de voors. stede ende schependomme, soo wel in bruyloften ende tavernen, als in de huysen van de inwoonders indifferentelicken vyff schellyngen grooten; Ende van elcke tonne biers van minderen pryse, aldaer gesleten als boven, twee schellyngen sesse grooten, Ende dat zoe wel ten opsiene van de bieren die daer sullen ghebrouwt wesen, als andere daer binnen van buyten ghebrocht; Item, van elcken stoop wyns indifferentelicken daer gesleten onverscheydelick acht grooten; Item, van elcken sack terwe vercocht ende goconsumeert in de voors. stede ende schependomme indifferentelick als boven vyff grooten; Item, van elcken sack coren vier grooten; Item, van elcken sack graen om te brouwen gemengelt ofte ongemengelt die men sal consumeren onverscheydelick vier grooten; Item, van elcke tonne biers van den pryse van twee gulden vyff stuyvers ende daerover gebrouwen inde voors. stede ende schependomme ende uuyt gevoert zal worden viere grooten; Ende eyndelicken, van elcken bunder bempst gehoyt dat sal gevoert worden uuyten districte ende roede van Deynse negen grooten, alles boven die lasten ende impositien die van oudts gelicht

Digitized by Google

worden. Ende alles voor den tyt ende tyrmyne van sesse eerstcommende jaeren geduerende, beginnende van heden datum deser. Behoudelick ten laste op conditien dat voors. supplianten van de voors. penningen van de voors. lichtinge ende ontfange procederende, sullen gehouden wesen goede rekeninge, bewys ende reliqua te doene daer ende alsoo dat behooren sal. Gebieden daeromme ende bevelen onsen lieven ende getrouwen, die hooftpresidenten ende lieden van onsen secreten ende grooten raede, president ende lieden van onsen raede in Vlaenderen, ende allen anderen onsen rechteren, officieren ende ondersaeten dien dit aengaen sal, dat sy de voors. supplianten van dese onse jegenwoordige gratie, octroy, consent, accordt ende permissie, inder voeghen ende manieren boven verhaelt, doen, laeten ende gedooghen rustelick, vredelick ende peysibelick genyeten ende gebruycken, sonder hun te doen ofte laeten geschieden eenich hinder, letsel oft moeyenisse ter contrarien, want ons alzoo ghelieft. Des toirconden hebben wij onsen grooten segel hier aen doen hanghen. Ghegeven in onser stadt van Bruessel den thienden dach der maent van october int jaer ons heeren duysent sesse honderd ende drye.

(*Zegel verloren.*)

Hands. van eenen bijzondere.

Nr 5.

Aanstelling in den raad van Vlaanderen van commissarissen, om het voorgewende recht der stad Deinze tot het lichten des 10en pennings op de goederen — uitgezonderd leenen — door hare poorters nagelaten en door poorters van andere plaatsen geërfd wordende, alsook van dat der stad Kortrijk, die hierin eene uitzondering wilt maken, te onderzoeken.

— 21 october 1370. —

Tusschen die van Doinse an deene zide, Ende die van Curtrick an dandere, als van eere joncvrouw, portesse van Doinse, die was ghegheven in houdenessen haren broeder, mits verzekertheden dat zoe dede der poort van Doinse van den rechte van den tiende penninghe, bi consente van haren vooghden, Ende woir van dat die van Doinse maintenierden dat zy ghecostumeert hebben van houden tiden tote nu te heffene tiendenpenine van harer poorters goede, wonende ende stervende binnen

Digitized by Google

hare vryheit, so waer tgoet ghelegen es, ut ghedaen leengoet, als verre als tgoed toe comt anderen lieden dan haren poorters, als wel van poorters van Curtricke, als van anderen; dwelke hemlieden die van Curtricke ontkennen als van haren poorters. So es gheseit dat die van Doinse hare vermete daerof stellen in ghescriften ende die ghelesen dien van Curtricke, men sal commissarissen daerof stellen om de waerede te wetene ende daernaer recht.

Commissarissen: Mes. . . . ende Jan de Brune.

Arch. van den raad van Vlaand., te Gent, — *Acten en sententiën,* 1369-1374, bl. 15 v°. (Gegeven in eene audientie ghehouden te Gent « smaendachs nar S. Luux dach » 1370).

Nr 6.

Sententie, gegeven in den raad van Vlaanderen, waarbij het recht gehandhaafd wordt der stad Deinze van het lichten des 10en penningsop al de goederen, geene leenen zijnde, nagelaten door hare binnen de stad en dezer vrijheid overledene poorters en geërfd wordende door poorters van andere plaatsen, zelfs door die van Kortrijk.

— 9 december 1370. —

Van den besouke ghedaen uuter audiencie tusschen der stede van Doinse an deene zide, Ende der stede van Curtrike an dandere zide, als van joncvrouw Margrieten, wedewe Berthelmeus van den Bossche, poortesse van Doinse, die ghegheven was in houdenessen Jan Gheliaerde, haren broeder, mids verzekertheiden dat zoe dede der poort van Doinse van den rechte van den tiendepenninghe, bi consente van haren vooghden, Ende van dat die van Doinse maintenierden dat zy ghecostumeert hebben van ouden tiden tote nu te heffene tiendepenninc van haren poorters goede, wonende ende stervende binnen harer vrijheit, so waer dat gheleghen es, uutghedaen leenen, als verre als tgoed toecomt anderen lieden dan haren poorters, als wel van poorters van Curtrike, als van anderen; dwelke hem die van Curtrike ontkenden als van haren poorters. So es ghewyst naer den besouke ende naer al dats voor de heeren commen es, dat welbevonden es dat Jan Gheliaert, broeder van

Digitized by Google

der voors. joncvrouw, beloofde ende ooc boortucht dede voor scepenen van Doinse te ghevene tiende penninc der stede van Doinse, daer zoe poortesse was, van al den goede daerute zoe versterven soude, uutteghedaen van leenen, al eer zoe hem in houdenessen bi consente van den vrienden overghegheven was ende ghevoert uuter vrijheit van Doinse daer zoe van hueter doot quam. Ende dinct den heeren recht ende wysen dat hi ende sine boorghen, mids den voors. verbinde, haer belof derof houden, ende vulcommen recht die van Doinse.

ARCH. VAN DEN RAAD VAN VLAANDEREN, te Gent, — *Acten en sententiën*, 1369-1374, bl. 21. — Gegeven in eene audientie, gehouden te Brugge « smaendaechs naer S. Niclaus dach » (9en december) 1370.

Nr 7.

Bewijsschrift van eene vroegere toestemming door de schepenen van der keure van Gent aan de gedeputeerden van Deinze gegeven, om van de gentsche kramers, die te hunner jaarmerkt komen, plaatsgeld, en, bij gebrek aan betaling, zelfs borgtocht te mogen eischen.

— 15 october 1481. —

Schepenen vander Keure in Ghendt consenteerden den ghedeputeerden vander stede van Donense te moghen heesschene den cooplieden van deser stede cramghelt, in sulcker manieren als zy dat hadden ghebruyckt ten jaere vyftich ende daer te voren alle jaere thaerlieder jaermaerct; ende indien de voorseyde cooplieden vielen in gebreke van betalinghen dat de selve ghedeputeerde in dat cas sullen de selve moghen bedwinghen zeker te stellene omme, indien het naerderhand alhier inde handelynghe bevonden worden dat zulcke cooplieden schuldich waeren tselve craemgelt te betaelene, dat zy aenden selven zekere souden moghen haelen huerlieder recht, also redene ende recht dat bewysen sal; van welcken consente de voorschreven ghedeputeerde begheerden acte, die hemlieder gheconsenteert was. Dit was ghedaen den XVen dach van octobre, anno XIIIIc LXXXI.

Handschrift van eenen bijzondere; ARCHIEF DER STAD DEINZE, — *Reg. van wett. passeeringen.*

Digitized by Google

Nr 8.

Tarif du droit de stace aux marchés publics de la ville de Deynse, arrêté par le conseil municipal de la ditte ville.

— 13 fructidor, an X. —

DÉNOMINATION DES OBJETS.	PRIX DE LOYER DE PLACE.	QUANTITÉ PRÉSUMÉE PAR ANNÉE.	PRODUIT PRÉSUMÉ PAR ANNÉE.
	fr. c.		fr. cent.
Pour place d'un hectolitre ou sac de grain au marché ou quai et autres places publiques de cette ville. . . .	0,05	8,000	400,00
Pour place d'un bœuf, vache, cochon ou cage de cochonins	0,40	800	320,00
Pour place de chaque cheval . . .	0,60	50	30,00
Pour place pour toutes bêtes d'une autre espèce	0,03	1,200	36,00
Pour loyer de place d'une corbeille de légumes, d'œufs, fruits ou beurre .	0,03	3,800	114,00
Pour loyer de place de dix kilogr. ou dix livres du pays de laine ou fil. . .	0,05	1,200	60,00
Pour loyer d'une place contenante soixante pieds quarré, ou moindre largeur dans l'emplacement ordinaire des boutiques au marché de cette ville . .	0,60	400	240,00
Pour place d'une boutique portative .	0,30	60	18,00

Nr 9.

Koninklijk besluit, waarbij het te Deinze geheven recht op den visch (mijnrecht) goedgekeurd wordt.

— 1 februari 1840. —

Léopold, Roi des Belges.

A tous présents et à venir, salut.

Vu la délibération du conseil communal de Deynze, Flandre-Orientale, en date du 28 décembre dernier, tendante à obtenir l'approbation d'un

Digitized by Google

réglement, relatif à la perception d'une taxe sur le poisson vendu en vente publique;

Vu l'avis de la députation permanente du conseil provincial de la Flandre-Orientale sur le rapport de notre Ministre de l'intérieur et des affaires étrangères;

Nous avons arrêté et arrêtons :

Art. 1. — La délibération susmentionnée est approuvée.

Art. 2. — Notre Ministre de l'intérieur et des affaires étrangères est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Donné à Bruxelles, le 1er février 1840.

(*Get.:*) Léopold.

Par le Roi,

Le Ministre de l'intérieur et des affaires étrangères,

(*Get.:*) de Theux.

Pour expédition conforme,

Le Secrétaire général du Ministère,

(*Get.:*) Dugniolle.

Pour copie conforme,

Le Greffier de la Flandre-Orientale,

(*Get.:*) Montigny.

Nr 10.

Koninklijk besluit, waarbij de rechten te heffen op de verschillige voorwerpen de dagen der jaar- en wekelijkshe merkten in de stad gebracht, zooals zij door den gemeenteraad waren vastgesteld, goedgekeurd worden, behoudens nogtans dat die op het vlas en werk als plaatsgeld zullen ontvangen worden.

— 23 november 1842. —

Léopold, Roi des Belges,

A tous présents et à venir, salut.

Vu la délibération du Conseil communal de Deynze, Flandre-Orientale, en date du 21 septembre dernier, relative à la perception de droits d'octroi sur certains objets introduits en Ville les jours de foires et marchés;

Digitized by Google

Vu l'avis de la députation permanente du conseil provincial de la Flandre-Orientale sur le rapport de notre Ministre de l'intérieur ;

Nous avons arrêté et arrêtons :

Art. 1. — La délibération susmentionnée est approuvée sauf en ce qui concerne les taxes sur les lins et étoupes, taxes que l'on pourra continuer à percevoir sous forme de droit de place.

Art. 2. — Notre Ministre de l'intérieur est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Donné à Ardenne, le 23 novembre 1842.

(*Get.:*) Léopold.

Par le Roi,
Le Ministre de l'intérieur,
(*Get.:*) Nothomb.

Pour expédition conforme,
Le Secrétaire genéral du
Ministère de l'intérieur,
(*Get.:*) Fl. Soudain de Niederwerth.

Pour copie conforme,
Le Greffier de la province
de la Flandre-Orientale,
(*Get.:*) Montigny.

Nr 11.

Keure van Deinze.

— 1241. —

Che sunt li point et li article de le franchise de Donse, ke chil de le vile ont use danchienetei.

Premiers, ke li sires quant il premiers vint a teirre doit jurer a tenir et a faire tenir et le franchise de le vile et lusage.

Item, quant on doit faire eskevins, ke chieus ki est ou lieu le seigneur en doit elire le premier et le secunt avent le cure de le vile; li tierch doivent elire li doi eskevins et li cures sans baillu. Et apres, li troi eskevins eluut doivent elire tous les autres sans curei et sans baillu, sous serment, a remuer dan en an; mais dedens le premier an ne puet en nul oster, si che nest de lait fait; et si li uns des eskevins

Digitized by Google

fausist dedens lannee, li compaimgnon ki demeurent puent elire un autre, par le volonte dou baillu.

Item, quant li autre sont elit, doivent li vies rendre conte des biens de li vile del annee passei.

Item, nus sire de forain, ne loi foraine ne puet faire enqueste ne verite sonner de nus fait de quoi on le vouroit encouper sour bourgois de le vile, sil ne fust pris en caut fait, faisant en franke vile; mais sil mesfaisait en aucun lieu dehurs le vile de Donse, de chou devoroit on faire loi a Donse; et se ne puet on arester nul bourgois de le vile de Donse, ne son avoir, ne ses biens dehurs le vile de Donse, si che nest en franke vile; ni li baillus de Donse maismes ne puet saisir ne arester ne cors, ne avoir de bourgois de Donse, si che nest par le jugement an mains de quatre eschevins de le maismes ville; et sil avenoit ke aukuns bourgois de Donze fust encoupes daukun fait ou cheus en amende, li baillus de Donse ne poroit arrester le dit bourgois pour le fait de quoi il serait encoupes devant le jugement rendu des eskevins de Donse, ne chatier en amende, de par deswageure ou autrement, devant le tiercs jour passe apres jugement rendu.

Item, nus estranges hons de forains ne puet porter tiesmognage sour bourgois de Donse, ne hors Donse, ne dedens.

Item, bourgois ki par felonie meteroit mains a estrainge homme, seroit a LX sols; et hons de forain ki main par felonie meteroit a bourgois, seroit a LX lib.

Item, bourgois ou bourgoise puet faire tenir enstrange homme pour arrester pour sa droite dette par un autre bourgois, sil na le baillu, et le puet chieus bourgois tenir dusque a tant que le baillu est venus, et en auteil maniere le puet li bourgois a qui il est commande recommander encore au plangeur.

Item, si bourgois plaidoit de cateus a estrainge homme devant eschevins et li bourgois perdist le querele, li bourgois nen seroit a nule amende.

Item, bourgois ou bourgoise, fieus ou fille de bourgois, ki eskekiroit femme de le vile ou ki seroit eskekie, seroit fourjugie et perderoit se loi, et estrainge hons ki bourgoise eskekiroit ausi.

Item, bourgois ou bourgoise ki de le vile celeiment sen fuirot, on poroit recommander et crier a revenir eus sour se loi.

Digitized by Google

Item, de toutes les amendes de le cuere jugies doit li sires avoir les deux pars et li vile le tierce.

Item, si aukuns fust pris dedens le vile, li baillu li deveroit faire loi dedens tierch jour, sil le requeroit.

Item, nus sire de forains ne puet constraindre bourgois a aler a ses visites ou a tiesmoignages porter hors de le vile, ne li sire de le vile maismes.

Item, si serf ou serve venist manoir dedens le vile, sil i demeroit an et jour sans kalange, li sire a qui il seroit serf ne le poroit jamais ravoir, et aroit tel frankise comme li autre, tant qu'il y demoroit.

Item, si mellee avenist en le vile, la uns echevins seroit presens sans baillu, li eschevins poroit faire un baillu d'un homme qui quil vora, et dout prendre trieuwes avent che baillu entre les parties.

Item, si li baillu venist encontre aukun article de le franchise de le vile an defalist de faire loi, li echevins poroent cesser sans mepreseure dusques a tant quil laroit amendes.

Item, li vile et tout li bourgois de le vile doivent estre quite et en pais de toutes tailles, de tous dons, en quelconque maniere li sires le demanderoit dos, et de chevauchies et de tous serviches, parmi X livres donnans au seigneur par an; et ches X livres puet li vile tenir dusques a le tierche annee, et dout paier de trois annees a une fie; hors mis ki chil de le vile doivent aidier le seigneur se on vint sour lui pour se teirre a warder.

Item, chis dijs livres desus dit ou autres tailles sil fuust besoins ke chil de le vile vosisent aucune faire, che deveroent faire li eskevin par le consant de boines gens, sil voloent prendre avent aus.

Item, puent li marchant et bourgois de Donse aler en toutes foires et frankes festes sans hanser a tout leur avoir. Et tous ches poins devant dis avent autres ases (*asis?*) ont use chil de Donse en maniant leur franchise.

Item, chest chou ke chil de le vile requirent a monseigneur de Flandre, en amendement de le vile et de le franchise dou lieu.

Premiers, que tout che ke dedens la fourtraiche de le vile gist, apartenra au jugement des eskevins.

Item, que nus ne puet vendre vin a broke a deus liewes preis de le vile dehurs le fourtraiche de le vile, si che nest en franke vile.

Item, que nus sires de forains ne puust faire ses criis ou cureres

Digitized by Google

crier dedens le fourtraiche de le vile, ne constraindre bourgois a devenir ses eschevins, combien quil tienge teirre ou fief de lui, ne plait tenir ausi sans le congiet du baillu.

Item, quon puust avoir et tenir une feste cascun an trois jours durans, chest a savoir : le jour notre Dame en mi aust et deus jours contineans apries; et tout chil ki aucun avoir amener i vouront, kil aient sauf allant et sauf venant et leur avoir tout, sans aucun arest a faire sour aus ne sour leur avoir de dette ou damende.

Item, requert li vile en amendement kelle puust avoir bourgois de forain ki aient tel frankise et soient tenut a faire tout chou que chil ont et font que chil de dedens manient.

Item, requiert on kon puust avoir communge de bourgois et quil aient otroi dou seigneur quil pussent aler a toute leur commonge, si loings que leur castelrie dura, ardoir et faire arsin sour chaus qui mesfront a bourgois ou a bourgoise; et quon leur eslaise leur castelrie si avant quil vous plaira.

Item, que chil avenoit kaucuns forain fnst cheus en amende de LX libres, kon le soumoncoit a venir eus faire gres de son amende, et sil ne le faisoit, kon le baneroit de le castelrie, et se il soustenoit a estre banis XL jours, kil seroit banis de toute Flandre.

Arch. der provincie O.-Vl., — *Charters der graven van Vlaanderen*, nr 1404.

Nr 12.

Philips de Stoute *bevestigt de vrijheden, voorrechten en gebruiken der Deinzenaren, waarvan de titels door den oorlog vernield zijn.*

— 9 juni 1389. —

Philipe, fils du roy de france, ducq de Bourgoigne; conte de Flandres, d'Arthoys et de Bourgoigne; palatin sire de Salins; conte de Rethel et seigneur de Malines, scavoir faisons a tous presens et avenir que comme de la partye des habitans de nostre ville de Donze en Flandres, nous ayt este humblement expose que il sont fondez en commune et si ont plusieurs franchises constitues, possessions, usaiges et libertes anciennement a eux donnez et octroyez par noz predecesseurs, contes de Flandres, et des quelz il ont joy et use paysiblement de tel temps quil

Digitized by Google

nest memoire du contraire et si en avoient bonnes lettres et chartres au temps que les derniers guerres commencerent en nostre pays de Flandres, les quelz par le faict des dictes guerres ont este perdus et sont tellement que les dicts exposans ne les ont peu ne ne peuvent recouvrer ; pourquoy il pourroient au temps advenir estre privez de leurs dictes franchises, coustumes et libertez anciennes, si nous ne leur extendions sur ce nostre graece, si comme il dient requerans, que attenduz les pertes et dommaiges quilz ont suffert et soustenuz par lesdictes guerres, et affin quilz se puissent aucunnement recouvrer, et la dicte ville qui est destruicte, redifier et abiter, nous vuellons sur ce gratieusement pourvoir, nous ces choses consideres, et affin que lesdicts exposans ayent meilleur volunte de redifier et habiter la dicte ville, leur avons accorde, et octroyons de graece especiael, par ces presentes, que ilz usent et puissent user paisiblement des bonnes franchises, costumes, possessions, usaiges et libertez anciennes dont ils usoient au temps que lesdictes guerres commencerent derrienement en nostre dict pays de Flandres, non ubstant quil ayent perdu leurs dictes lettres et chartres, sans prejudice toutesfois de noz droicts et seignorie, et sauf aussy le droict d'autruy. Sy donnons en mandement par ces mesmes presentes au bailly de Courtray et a tous noz aultres justiciers et officiers, leurs lieutenans et chascun deulx, que de nostre presente graece et octroy facent, souffrent et laissent les diz exposants joir et user paisiblement, sans les empescher en aucune maniere au contraire. En tesmoing de ce, nous avons faict mectre nostre scel a ces presentes. Donne a Arras, le IXe jour de jung, lan de graece mil troiscens quatre vingts et neuf.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *register van wettelijke passeeringen*, A, *bl.* 133 v°.

N^r^ 13.

JAN VAN BURGONDIE *bevestigt de vrijheden, gebruiken en voorrechten der Deinzenaren.*

— 27 juni 1405. —

Jan, ducq de Bourgoigne; Comte de Flandres, d'Artois et de Bourgoigne; Palatin Seigneur de Salins et de Malines, A tous ceux quy ces

Digitized by Google

presentes lettres verront saluyt. Savoir faisons nous avoir faire voir par les gens de nostre conseil les lettres patentes de feu nostre tres chier seigneur et pere, qui Dieu pardonne, saines et entieres desquelz la teneur sensuit de mot a mot.....

— *Volgt de voorgaande bevestiging.* —

Desquelz lettres cy dessus transcriptes et lout le contenu en icelles, nous aions agreable icelles avons louees, grees, ratifiees et aprouvez, luons, greons, ratifions et approuvons et par la teneur de ces presentes de nostre certaine science et grace especiael confirmons. En tesmoing de ce, nous avons faict mectre nostre scel à ces presentes. Donne en nostre ville de Douay le XXVIIme jour de juing, lan de graece mil quatrecens et cincq.

Idem, *bl.* 134. *v.*

N^r^ 14.

PHILIPS DE STOUTE *stelt zijnen hotelmeester en kastelein van Beveren*, JAN DE LA PIERRE, *en zijnen baljuw van Deinze en Petegem*, ALAARD THIERIN, *aan om de wet van Deinze en Petegem te vernieuwen*, *enz.*

— 29 april 1393. —

Philippe, fils du roij de France, duc de Bourgongne; conte de Flandre d'Artois et de Bourgongne; palatin duc de Salin; conte de Rethel et seigneur de Malines. A noz chers et bien amez Johan de la Pierre, nostre maistre dostel et chastellain de Bevre, et Alard Thierin, nostre bailli de Doinze et de Petenghien, salus. Comme a nous, a cause de nostre seignourie de nostre paijs de Flandres, appartiengne a refaire et renouveller les lois des diz lieux de Doinze et de Petenghien toutes les fois que le cas y eschiet, et nous aions entendu que le temps de leschevinage des eschevins qui pour lannee passee ont eu gouvernement et administracion des lois des diz lieux, est expire ou doit briefment expirer, pour ce est il que nous veullans en ce user de nostre seignourie, affin que iceulz lieux soient gouvernez par loi ainsi quil appartient, confians a plain de voz sens loiaultez et bonnes diligences, vous mandons et commectons que vous voz transportez es diz lieux, et illeqs eslisiez des bonnes gens et souffissiez tel nombre quil est accoustume, et iceulz faites creer et nommer ceste fois de par nons nouveaux eschevins des

Digitized by Google

lieux dessusdictz, et deulz prenez et recevez les sermens et faites tout ce quil y apparteint estre fait et quil est accoustume a faire en tel cas; Et enoultre appellez ceulx qui sont a appeller; oez les comptes de toutes receptes et missions faictes pour et a cause des diz lieux depuis que darenierement lon y compta iceulx comptes, veez et examinez diligamment et en ce quil vous sembleront raisonnables les passer, en debatant et refusant les points moins raisonnables, et la copie diceulx comptes rapporter ou renvoier en la chambre de noz comptes a Lille pardevers les gens dicelle, pour en estre ordonne ainsi quil appartenra. De ce faire vous donnons povoir et auctorite, mandons a noz subges aux quelz il appartient que a vous obeissent et entendent deligamment en ce faisant. Donne a Boulongne sur la mer, le penultime jour davril lan de grace mil trois cens quatre vins et treze.

Par Mons. le duc a la relacion du conseil ou vous estiez.

(*Handteeken onleesbaar*)

Arch. van den Staat, te Brussel, — *Van Weenen teruggezondene charters*, *carton* 24, *nr* 125.

Nr 15.

Verordeningen van Jan van Burgondie *tot het vernieuwen der wet van Deinze en Petegem.*

— 1 october 1414. —

Jehan, duc de Bourgoingne; conte de Flandres, Dartois et de Bourgoingne; palatin seigneur de Salins et de Malines. A tous ceulx qui ces lettres verront salut. Comme a nostre cognoissance soit venu que par le grant nombre de commissaires que avons des long temps a ordonnez a renouveller les lois et oir les comptes de noz bonnes villes et chastellenies de nostre pays de Flandres, et les excessifz gaiges aussi que iceux commissaires ont prins et prendent ycelles noz villes et chastellenies, dont il en y a plusieurs apovries par les derrenieres commocions qui furent en nostre dict pays des Flandres et autrement, ont este et sont tresgrandement chargees, et d'autre part aussi y a lon miz en loy diverses personnes par importunite de prieres et autrement, et tellement procede ou fait du renouvellement destictes lois que pluseurs haynes et rancunes sen sont engendrees en nosdictes villes et chastellenies

Digitized by Google

dont inconveniens se pourroient sourdre ou temps avenir, se pourveu ny estoit. Savoir faisons que nous, qui desirons ainsi que raison est le bien relevement et bon gouvernement de nosdictes villes et chastellenies et bonne union et concorde estre adez, nourrie entre les inhabitans dicelles, Avons par deliberacion de conseil fait nouvellement au regard des choses dessus dictes certaines ordonnances sans derognier toutesvoyes a noz haulteurs et seignouries pour le temps avenir entre lesquelles sont contenuz les poinz et articles qui sensuivent : Premierement que toutes les foiz quil sera besoing de renouveller les lois de noz villes de Doinze et Peteghem, Nous y envoyerons et commetterons un commissaire avec le bailli desdicts lieux, miz commissaire en chef ou a ce appelle, ainsi que mieulx nous plaira, lesquelz oeront les comptes et renouvelleront les lois de nosdictes villes, en commettant au gouvernement dicelles les plus notables et souffissans personnes desdiz lieux, amans justice et raison; item, que le commissaire dessus dit aura et prenra gaiges pour sa venue, besoignier et retourner de trois jours, pour chascun jour, sil est prelat ou chevalier, quatre frans, et sil est autre trois frans; et ledit bailli prenra gaiges samblables pour autant de jours que ledit commissaire sera besoignant illecques, sans avoir ne prenre venue ne retour; Item, que laudicion desdiz comptes et renouvellement desdictes lois se fera tout en un voyage, et sera tenu icellui commissaire de faire savoir a ceulx desdictes lois assez atemps que ilz apprestent leurs comptes, affin que tout a une foiz et sans retrait laudicion diceulx et renouvellement des lois se fera; Item, se en nosdictes villes de Doinze et Peteghem a eu danciennete aucun taux ordonne ou donne aux commissaires qui y viennent oir les comptes et renouveller les lois, ce taux demoura par ainsi quil soit plus prouffitable a icelles noz villes que les gaiges et taux des journemens dessus dictes, et se lesdiz gaiges que avons presentement ordenez y estre prins montoient moins, len sera quicte pour les paier, sans ce que ledit taux, saucun en y a, tiengne lieu ou sortisse effect; et toutesvoies se ledit commissaire vaquoit esdiz lieux plus de trois jours pour linterinement de sa commission, il doit avoir gaiges telz que dit sont dautant de jours quil y vaquera pour le fait de sa dicte commission sans malengien ; Item, et pour faire cesser que aucun impetre ne face impetrer ou pourchacier devers noz officiers ne autres quelxconques par voyes obliques ne autrement, en quelque maniere

Digitized by Google

que ce soit, destre avancie ou ordonne estre commissaire au regard du renouvellement desdictes lois de noz dictes villes ou autrepart, ou que ce soit en nostre dit pays de Flandres, Nous ordonnons, en interdisant et deffendant par ces presentes a tous noz conseillerz, officiers, serviteurs et autres quelxconques, que ilz ne pourchacent ne facent pourchacier par eulx ou autruy, en quelque maniere ou par quelque moyen que ce soit, devers nous, notre ame et feal chancellier, ne autrepart, ou que ce soit, destre fait commissaire en icelles noz villes, ne autrepart en icellui nostre pays, sur encourre en nostre indignacion; et se len trouvoit ou sceust par presumpcion vehemente que on leust ainsi fait ou fait faire icellui qui le seroit, seroit punissable arbitrarement a nostre ordonnance, et icellui qui auroit ainsi pourchacie destre commissaire, seroit prive, et le privons desmaintenant deux ans destre commissaire en ancun lieu en nostre dit pays de Flandres apres le temps que la commission soubz telle maniere et moyen pourchaciee seroit executee, et neantmoins il seroit avecques ce punissable arbitrarement a nostre voulente; Item, pour ce que il est chose assez notoire que par cy devant len a commiz pluseurs personnes assez simples et autres non y dones au gouvernement des lois de nosdictes villes et autrepart en nostredit pays de Flandres, Nous avons encores ordonne et ordonnons, en interdisant et deffendant aux commissaires qui depar nous seront prouchainement ordonnez au renonvellement desditz lou dicelles noz villes et pour le temps avenir, que ils ne mettent aucun en loy en faveur de quelque personne particuliere que ce soit, se il nest y done et souffissant a ce pose ores que faveur ny eust lieu, et que len avance et prefere tousiours les notables et souffissans de noz dictes villes en ce cas avant autres et par tour, le plus convenablement que faire se pourra, affin que bonne paix et transquilite se puisse adez tenir et entretenir en noz dessus dictes villes; Item, interdisons et deffendons encores par ces mesmes presentes ausdiz commissaires qui prouchainement le seront et pour le temps avenir aussi, que ilz ne prendent ou recoivent, ne facent prendre ou recevoir daucuns, ne de par aucuns quilz auront miz en loy dons corumpables avant ne apres que ilz ne mettent aucun en loy, qui aura prie ou pourchacie, ou fait prier ou pourchacier devers nous ou autres noz officiers, ou a eulx mesmes, leur clers familliers ou autres leurs amiz ou assins davoir este miz en loy; et ceulx qui seront esleuz a estre miz en loy

Digitized by Google

seront tenuz de faire serement solennel et publique avec le serement acoustume devant noz diz commissaires que ilz nont prie, ne fait prier ne pourchacier a y estre miz; et saucuns en y a qui declairent que fait lont, on doit en ce cas eslire et pourveoir des autres notables en leurs lieux, que ainsi fait ne lauront; et se len treuve en apres que aucuns aient mal jure et quilz en soient attains, ils devront estre privez, et les privons desmaintenant et a tousiours, de non estre jamaiz la, ne ailleurs en nostre dit pays, en loy, et neantmoins seront et devront estre punis par ceulx quil appartendra comme parjures et autrement, comme au cas appartendra; et comment que ce soit, Nous ne voulons pas que aucun soit commiz a estre en loy qui soit diffamez notoirement de convoitise des ordonnees. Si donnons en mandement a noz diz commissaire, bailli et lois de noz dictes villes de Doinze et Peteghem, presens et avenir, et a tous autres a qui ce puet touchier et appartenir, que nostre dessus dicte ordonnance, laquelle nous voulons par ledit bailli en chacun lieu estre avant et au prouchain renouvellement desdictes lois notifiee, signiffiee et publiee publiquement se mestier est audit commissaire et lois dicelles noz villes et a tous autres quil compete, ilz et chacun deulx tiengnent et gardent, facent tenir et garder de point en point, sans les enfraindre ne souffrir estre enfraintes ne aucune maniere; Et en oultre a nostre dit bailli que il face et enquiere par toutes voyes saucun aura fait le contraire et si tost que enquiz et sceu laura, que il le face savoir a nous ou a nostre conseil pour les delinquans et transgresseurs dicelles noz ordonnances estre puniz par ceulx et selon ce que au cas appartendra, et que noz presentes ordonnances il face enregistrer es comptes que len oera prouchainement esdiz lieux, et que il les republie dan en an selon ce que il lui samblera quil en soit besoing, Car ainsi pour le un de nosdictes villes et autres de notre dit pays le voulons estre fait. En tesmoing de ce, Nous avons fait mettre nostre scel a ces lettres. Donne en nostre ville de Gand, le premier jour de octobre, lan de grace mil quatrecens et quatorze.

Par monseigneur le duc en son conseil ouquel vous et autres estiez.

DELABORDE.

ARCH. VAN DEN STAAT, — *Van Weenen teruggezondene charters, carton* 24, nr 129.

Digitized by Google

Nr 16.

Sententie van Lodewijk van Male, *waarbij hij het recht van de misdaden te vonnissen, door poorters van Kortrijk op poorters van Deinze, binnen de vrijheid dezer stad gepleegd of die er zelve mishandeld zijn, aan de wet van Kortrijk verklaart te behooren, enz.*

— 5 september 1357. —

Wy Lodewyc, etc. Dat als ghescil was hanghende voor ons in onse audiencie tusschen onsen Lieden van onser stede van Curtrycke an deen zyde, ende van Doinze an dandere, van berechtinghe van faicten die gheviellen binder vriheyt van Doinze van poorters van Curtrycke up poorters van Doinze, of anders die zy daden of diemen up hem dade; De welcke faite onse stede van Curtrycke voorseydt mainteneerde dat zy sculdich waeren te berechtene naer haere privilegien ende vriheyden, mits dat zy scieden onghearresteert van der stede, ende dat zy dat wel gheuseert ende ghecostumeert hadden; ende gaven over vele faicte ghevallen te Doinze die zy alle berecht hadden ende wet daeraf ghedaen, ende presenteerden ons daerof te informerene up dats noot ware; die van Doinze zegghende contrare ende dat zy hadden ghelyeke vrihede als die van Curtrycke, ende dat alle zaecken die vallen te Doinze van poorters van Curtrycke of van anderen hem toebehooren zouden te berechtene, ende berecht hadden, ende presenteerden ons daerof te informerene. Wy namen over tonswaert copie van de privilegen van partien, daermede zy hem ghehelpen wilden, ghecollationneert jeghens de originaele, ende deden ondersoucken by onsen lieden van onsen raede up de vermete van beeden partien wat daerof gheuseert ende ghecostumeert was; dwelcke besouck tonswaert brocht versien ende ghexamineert, bevonden es dat onse lieden van Curtrycke wel gheuseert ende ghecostumeert zyn te berechtene, ende menichwarf berecht hebben faite ghevallen te Doinze van haren poorters die zy ghedaen hadden of up hem ghedaen waeren, daer zy onghearresteert ghinghen vander stede, ende hebben dickent haer verboode daerof gheendt, den welcken die van Doinze gheobedieert hebben, mits den welcken raedt ende avys daerop ghehadt up de previlegen ende usancen voors., Wy hebben ghewyst ende ghepronunchiert, wysen ende pronunchieren dat onse wet van Curtrycke toebehoort de berechtinghe van allen faicten van haren poorters die

Digitized by Google

zy doen binder vryheyt van Doinze of diemen up hem doet, daer zy van der steede sceeden onghearresteert, ende dat die van Doinze obedieren zullen ten verboode van die van Curtrycke als van de faiten voors.; maer daer eeneghe faite te Doinze berecht worde zonder fraulde eer verbodt quame, dat zal weerdich overvast blyven ende wel ghehouden. In oorcontschepe, Gegheven te Ghendt den vyfsten dach van septembre, anno lviie. Ende onderstont geschreven :

In daudiencie. Daer waeren : Poucke, Maldighem, P. Poucke, Bortelin, cancell. tresor. Lamb. Onderghescreven : collatie es ghedaen jeghens tregistre van den hove, ende accordeert. By my onderghe-teekent, Steelant.

Gecollationneert jeghens toriginale extraict ende accordeert, by my,

Roose.

Arch. der stad Kortrijk, — *Perkamyne privilegiebouck, fol.* 102; Arch. van den Staat, — *Van Weenen teruggezondene charters, carton* 24, nr 125.

Nr 17.

Sententie, gegeven in den raad van Vlaanderen, het door den baljuw van Kortrijk te dagvaarden getal deinsche poorters, ingeval deze door die van Kortrijk te Deinze mishandeld waren of deze er gene mishandeld hadden, tot 16 *en niet hooger bepalende.*

— 11 mei 1406. —

Les gens du conseil de Monseigneur, etc. Savoir faisons a tous. Que comme nagaires les eschevins de la ville de Doinze se feussent complains et doluz pardevant nous de Jehan de le Berghe; apparant bailli de Courtray, disant que ja soit que selon les lois, coustumes et usages de le dite ville de Doinze anciennemet et notoirement cedees, et par certaine sentence sur ce obtenu en temps passe es audience de Flandres, entretenue sens interrouption jusques a ores, ledit bailli de Courtray ne puisse, ne doye faire adiourner audit lieu de Courtray pour ladreciement daucun fait advenu audit lieu de Doinze par bourgois de le dessus dite ville de Courtray, que jusques a seze personnes, bourgoises de ce meisme lieu de Doinze, ce mon abstant ledit bailli de Courtray, pour adrecier certain faict, nagaires advenu et commis, ainsi quil disoit

Digitized by Google

et maintenoit en ladite ville de Doinze par un bourgois ou bourgoise dudit lieu de Courtray, avoit fait convenir et adiourner pardevant lui et les prevostz et eschevins dudit Courtray jusques a trente personnes, tous bourgois dudit Doinze, laquelle chose il avoit fait contre raison et en les troublant et empechant en leur dites lois et coustumes, et en venant directement contre ladite sentence; et pour ce nous requeroient que ledit adiournement ainsi fait desdits xxx personnes, comme dit est, foust mis au neant, et que doresenavant len maintenist laditte ville de Doinze et les bourgois dicelle selon les coustumes et usages et sentence dessus diz. Surquoy ledit bailli eust repondu, disant: que selon les privileges de ladite ville de Courtray, il puet et doit faire convenir et adiourner toutesfois et quantesfois que aucun fait est avenuu et commis en la chastellenie de Courtray, en quelque lieu que ce soit, par aucun bourgois dudit lieu de Courtray, ou que len feroit sur lui pour le adrecier jusques a xxx personnes; et ce considere, il avoit un fait de le ainsi avoit fait audit lieu de Doinze que est ville enclavee en ladite chastellenie et resortissant audit lieu de Courtray, meismement que il lui convenoit et convient faire loy selon les privileges et lois dudit lieu de Courtray. Et oy les parties dessus dites en tout ce quelles ont voulu dire et proposer touchant la matiere dessus dite, et veu la copie de la dite sentence exhibee par lesdiz de Doinze, et eu regard a tout ce quelles ont voulu dire et proposer ensemble que a veoir faisoit et mouvoir povait deliberation sur ce eue, Nous avons dit et appointie que le bailli de Courtray, qui apparant est ou sera pour le temps avenir, ne fera, ne devera faire convenir ne adiourner pardevant lesdits prevostz et eschevins dudit lieu pour porter tesmoignagne daucun fait avenu et commis audit lieu de Doinze par bourgois dudit Courtray, ou que sur eulx seroit fait, que seize personnes, bourgois dicellui lieu de Doinze, et non plus; et que pour occasion dudit adiournement fait, dont cy devant est fait mencion, il ne travaille ne empesche lesdiz adiournez. Si donnons en mandement audit bailli que ores est ou qui pour le temps avenir le sera, que notre presente appointement il tiegne, garde, sens faire ou donner audessus dicellui aucun empeschement ou vexacion a la dite ville de Doinze ne aux bourgois dicelle au contraire en aucune maniere. En tesmoignage de ce, nous avons fait mettre trois de noz seaulx a ces lettres pour nous tous. Donne a

Digitized by Google

Audenarde, le XIe jour de may l'an de grace mil quatre cens et six. Presens: SPIERE, RESSINES, AUBEAULX, GOEDHALS, DANIEL et OEGERLANDE.

ARCH. VAN DEN RAAD VAN VLAANDEREN, te Gent, — *Acten en Sententiën*, 1405-1407, bl. 203 v°.

N^r 18.

KAREL V *verzoekt zijnen neef, den heer van* FIENNES, *den Gentenaren kennis te geven van een besluit, genomen in den raad van Vlaanderen, waarbij hun het recht van Deinsche poorters te dagvaarden wordt ontzegd.*

— 14 augusti 1515. —

Mon cousin, vous savez, la conclusion qui a este prinse en mon conseil en vostre presence, sur la requeste a moy presente de la part de ceulx de ma ville de Doynse, touchant les entreprinses et aiournemens fais par ceulx de Gand contre leurs bourgois, soubs umbre du privilege nouvellement par eulx ubtenu, par laquelle conclusion a este ordonne que les dicts de Doinse, comme ville fermee et privilegiee danchiennete, sera exempte des adiournemens et indaghinghes desdicts de Gand; et pour ce que je desire iceulx de Doinse demeurer en leur liberte, je vous prie faire declairer aus dicts de Gand icelle conclusion et tant faire vers eulx quils se depportent de plus vexer traveiller ou molester lesdicts de Doinse par adiournemens, indaghinghes ou autrement, au preiudice de leur dicte liberte. Et a Dieu, mon cousin, qui vous ait en sa garde. Escript a Bruxelles le XIIII jour daoust quinze cens quinze. Ainsi signe : Charles; et du secretaire : Haneton. Superscription : a mon cousin, le seigneur de Fiennes. Soubs escript : collatione a la lettre principale pour moy. Haneton.

ARCH. DER STAD GENT, — *Register* C. *bl.* 207.

N^r 19.

Loon en verordeningen van den Schout van Deinze, vastgesteld in het collegie van burgemeester en schepenen.

— 10 october 1613. —

Item, den cipier ofte schaut zal heffen ofte ontfanghen van elcken

Digitized by Google

poortere ofte poorteresse die in vanghenesse es ligghende, so van policyen ofte sivil, die ghedient es van schoon ende claer lynwaet met ghedecten bedde, ten incommen vanden eersten avent, ende ditte over elcken dach ende nacht daer naer metten yseghelde die up zynen cost licht. III s. gr.

Ende eenen poortere ofte poorteresse ghevanghen zynde ende niet ghedient zynde van ghedecten bedde ende schoon lynwaet, zal over dach ende nacht. I s. gr.

Item, allen ghevanghenen, vremdelinghen zynde, zullen betalen ten incommen ende uutgaen van ghelycke. V s. gr.

Ende begheeren zy ghedient te zyne van ghedecten bedde, zal over elcken dach ende nacht betalen, met ysergheld, ter somme. IIII s. gr.

Ende zo verre ymant, poortere ofte poorteresse ofte vremdelynck, alhier ghevanghen zynde binnen der selver stede ende in vanghenesse niet gheleet zynde, daerof en zal den schout ofte sipier (niet) hebben noch ontfanghen van sipieiraige ghelde ofte costen.

Item, alle ghevanghenen, in vanghenesse ghebrocht zynde, den sipier en zal gheen ghevanghenen uut vanghenesse up zyn eyghen auctoryteyt moghen laten uutgaen, so wel in vanghenesse gherecommandeert zynde by der ordonnancie ghegheven rakende thuus van theerre, up peyne vanden byen schaut ofte sipier te tincuerenen de boete van dry ponden parisis ende zelve te moeten verantworden voor de schult daervoren zy ghevanghen zyn.

Item, den sipier ofte schaut zal ontvanghen van elck peert ofte vuelen, in vanghenesse ghebrocht zynde ende aldaer niet gheteert hebbende, 1 gr. ofte 1 sch. gr.

Item, van elck peert ofte vuelen, in vanghenesse oft tschut blyvende, die hy schaut onderhauden zal van hoy ofte ghers, zal ontfanghen van elcken dach ende nacht VIII s. gr.

Item, den schaut en wort niet toeghelaten ten coste vanden proprietaris havere ofte evene te gheven ende al waert dat hy dede en (zal hy) danof niet betaelt wesen, ten waere ghedaen by laste vanden proprietaris.

Item, van elcke coebeeste ofte rent, in vanghenesse ghebrocht zynde, die hy aete ende dranck niet onderhauden en zal, zal ontfanghen van elcken dach ende nacht I s. gr.

Ende een melckoe int schuut ghebrocht zynde, den schaut ofte cipier,

Digitized by Google

nochte niemandt vanden zynen en zullen vermoghen te melcken ofte doen melcken, up de verbuerte van III *ll* gr., ten waere datter niemandt naer de zelve coebeeste en taelde nochte en vraeghde, ende in zulcken ghevalle en zal van tonderhaut niet vuldaen zyn, maer claeghende partye, ende de heere voldaen hebbende, zal lyber en los uutcommen.

Item, van elck zwyn, weer, beyte (?), bock, gheete ofte calf, van ghelycken VI s. gr.

Item, oft gheviele dat ine ghebrocht waeren meer dan een beeste, al waerent tot XX^tich^ meer ofte min, ende de zelve al eenen persoon toebehoorende, ofte de zelve anghenomen hebben ghersene, den schaut ofte cypier en zal danof maer betaelt wesen een schutghelt gehlyck van eene beeste, nietjeghenstaende de selve mochten toebehooren XVI ofte XVIIIe distyncte persoonen, meer ofte min, ende en es den schaut niet ghehauden meer int schut te nemen dan eene coebeeste, peert ofte rent.

Aldus ghekeurt ende ghestatueert by Bailliu, Burghemeester ende Schepenen der stede van Deynse, alles by provisie ende tot dat by de zelve ofte haerlieder naercommers anders gheordonneert zy. Actum int college voornoemt, X^en^ octobris 1613.

Arch. der stad Deinze.

N^r^ 20.

Octroot, waarbij Philips de Goede *eene vrije jaarmerkt te Deinze instelt.*

— Mei 1434. —

Philippe, par la grace de Dieu duc de Bourgoingne, de Lothier, de Brabant et de Lembourg; conte de Flandres, Dartois, de Bourg^ne^; palatin de Haynault, de Hollande, de Zellande et de Namur; marquis du Saint empire; seigneur de Frise, de Salins et de Malines, Savoir faisons a tous presents et avenir de la partie des esschevins, manans et habitans generalement de la ville de Doynse, laquelle ung an ou environ avons cedee et transportee a notre ame et feal chevalier, conseiller et chambellan, messire Roland Uutkerke, seigneur de Heestert et de Heimsrode, pour les causes et consideration contenues en noz lettres patentes sur ce faites, en reservant toutesvois a nous pouvoir de la reprendre et remectre en noz mains sil nous plaist dedans trous ans prochains en

Digitized by Google

suivans lun lautre, a compter du jour de la date desdicts lettres, par la maniere et soubs les condicions contenues en icelles, Nous avoir humblement este expose que ladicte ville qui est une anchienne et notable franchise, jaidiz tresbien peuple, fut par les guerres et commocions dernieres estans en notre dict pais de Flandres telement mise au bas et destruicte que onques depuis ne se pot remectre en tel ne si bon estat quelle avoit este paravant; et pose que a la fois depuis icelle ville ait aucunement este relevee, toutesvoies elle est de rechief apovrie et decheue, et tant par le chier temps de vivres qui a este et encore est, comme par les petiz gaignaiges qui ont este en la devandicte ville, en laquelle a eu pou de chevissance en fait de drapperie et autrement; Et pour ce que ausdicts exposans qui ont eu advies ensemble sur le relievement de ladicte ville a semble et semble que icelle porroit aucunnement estre aidee, secourue et relevee, se en icelle avoit une franche foire chascun an perpetuellement de trois jours entiers, commenchans le lundi apres le jour Saint Luc, tant ledict messire Roland, comme iceux exposans nous en ont hublement supplie. Pourquoy ce que dit est considere, et sur ce eu advis deliberacion par notre conseil apres ce que informez avons este que ladicte franche foire ou temps dessusdict ne porroit porter aucun prejudice ne dommaige a nous ne a aucune autre ville ayant franche foire illec environ; Considerans aussi la grant loyaulte que lesdits supplians et leurs predecesseurs ont tousiours eu envers nous et les nostres; Et pour contemplacion et en faveur dicelui messire Roland et des tresgrans et notables service que fais a nosdicts predecesseurs et a nous ainsi que fait encores journelement et grant cure et diligence, Nous pour noz hoirs et successeurs, contes et contesses de Flandres, Avons consenti et octroye, et de nostre certaine science, grace especial et plaine puissance, consentons et octroyons par ces presentes aux devantnommez supplians, inclinans a ladicte supplication, Une franche foire chascun an perpetuelement en ladicte ville de Doynze de trois jours entiers, commenchant tousiours le prochain lundi apres ledict jour Saint Luc et finissans le mercredi ensuivant, A commenchier la premiere annee de la dicte foire au lundi apres le jour de Saint Luc prouchain venans de toutes denrees et marchandises quelxconques que lon vouldra mener a ladicte foire pour les y monstrer, vendre, acheter et eschangier, et pourront tous marchans et autres bonnes gens aler, estre, et seiourner et marchander paisible-

Digitized by Google

ment en la devandicte ville icelle foire durant, et en retourner seurement a tous leursdiz biens, denrees et marchandises, en paiant toutesvoies les devoirs et droictures deues et acoustumees, Sans ce que le temps de ladicte foire durant, huit jours devant et huit jours apres, ils puissent estre pris arrestez ou empeschiez pour aucunes debtes, sel non pour celles qui soient faictes en ladicte foire; lesquelz marchans et autres bonnes gens ensemble, leur or, argent, joyaux et biens quelxconques avec leurs facteurs, familles et suictes, Avons pour nous et nosdicts hoirs et successeurs icelle foire durant, huit jours devant et huits jours apres, pris et mis, prenons et mectons en nostre protection et sauvegarde especial, Excepte toutesvoies les bannis fugitifz et ennemis de nostre dict pais de Flandres et ceulx qui se sont obligiez es foires de Champaigne et de Brye, et aussi noz debteurs. Si donnons en mandement a noz amez et feaulx les gens de nostre conseil de Flandres, A nostre receveur general dillec et a tous noz justiciers et officiers, tant dicelui nostre pais de Flandres, comme autres quelxconques que peut et porrra touchier presens et avenir, leurs lieuxtenans et a chascun deulx, sicomme a lui appartenant que de notre presente grace, consentement et octroy laissent, facent et seuffrent lesdictz supplians et leurs successeurs paisiblement et plainement joir et user a perpetuite, sans faire ou donner, ne souffrir estre fait ou donne destourbier ou empeschement au contraire en aucune maniere ores, ne pour le temps avenir; et ladicte franche foire ceulx de nosdictz officiers quil appartenra publient et denoncent es termes de leurs offices et lieux acoustumez de faire criz et publicacions quant requis en seront, afin que chascun en soit adverti, et que icelle foire puisse de mieulx estre frequentee, Car ainsi nous plaist il estre faict. Et afin que ce soit chose ferme et estable a tousioursmais, nous avons faict mectre nostre scel a ces presentes, Sauf en autres choses nostre droit et lautorite en toutes. Donne en nostre ville de Bruges au mois de may lan de grace mil CCCC trente et quatre. Ainsi signe: Par mons. le Duc, S. DE GAND.

Collacion de ceste presente copie est faicte
aux lettres originaulx dicelle par Moy.
GRUESSAU (?).

ARCH. VAN DEN STAAT, — *Carton 24 der van Weenen teruggezondene charters*, nr 130.

Digitized by Google

Nr 21.

Statuten en verordeningen der wollewevers (volders) van Deinze, door de schepenen der stad vernieuwd.

— 12 januari 1481 (o. st.). —

Allen den ghonen die dese onse presente letteren ende keuren zullen zien ofte hooren lesen, Schepenen ons gheduchten heere, hertoghe van Oostenryck, van Bourgoingnien; graeve van Vlaenderen, etcª; ende mevrouw zynder gheselnede, herthoginne ende erfachtighe gravenede van Vlaenderen voorseyt, van haere stede van Doijnze, Doen te wetene dat up den dach van heden, daete deser briefven, voor ons schepenen vande stede van Doijnze voorseyt, commen zyn de deckene ende ghesworene over hemlieden ende ghemeene ambacht vanden volambachte vande stede van Doijnze voorseyt, Ons hebben te kennen ghegheven dat int 't jaer duust vier hondert ende zevene ende tseventich zekeren brandt gheschiede binnen der stede van Doijnze; dat inden voorseyden brant was ten huyse van Joos Wierick eene coufere, toebehoorende den ambachte voorseyt, inden welcken voorseyden couffere waeren zekere lettren ende briefven onser ambachte toebehoorende, huer voortyts ghegheven van hooghen, edelen ende moghenden prince ter zaligher memorien ende ghedenckenissen, mynen heere den graefve Lodewyck van Vlaenderen, ende daernaer noch ghegheven noch zekere briefven ende previlegien van weerden, hooghen, edelen ende moghenden prinse ter zaligher memorien ende ghedenckenisse, mynen heere den hertoghe Philippus van Bourgoignen, van Brabant, graeve van Vlaenderen, van Artoijs, etcª, zone van weerden, edelen ende moghenden heere ende prinse, den hertoghe Jan van Bourgoignen, graeve van Vlaenderen, van Arthoijs, etcª, ter zaligher memorien ende ghedenckenissen; ende oock zekere letteren, keuren ende statuten, ghegheven ende gheordonneert vanden heere ende vande weth vande stede van Doijnse voorseyt ten ooirboor ende prouffijcte van mynen gheduchten heere der voorseyde ambachte ende elcken diet aengaen mach; van den welcken ons van noode es te hebben van ghelycke briefven, keuren ende statuten vande stede van Doijnse, als wy te vooren ghehadt hebben, gheseghelt uuythanghende

Digitized by Google

met dobbelen steerte metter zeghele van zaecken der voorseyde stede van Doijnse, omme te onderhoudene de hoocheyt ende proffycten van mynen gheduchten heere der ambachte voorseyt ende elcken anderen diet aenghaen mach; van welcke keuren ende ordonnancien, statuten hier voortyts gheordonneert hebben ghesyt van schepenen uwer voorsaeten gheweest hebben, vande welcke t'inhouden hier inne gheincorporeert es alzoo hier naer volcht van woorde te woorde : Eerst niemant en mach meer te commen doen dan XL ellen ende daerop stadhuis drye daeghen; item XXIIIJ ellen in twee daeghen; item men mach niet meer dan twee wasschen de weke maecken, ende niemant en wassche voort ghehuut es dat hij besleghen heeft, up x s. p. alzo dickent als hijt dade; item dat niemant gheen sticken maeke met eenen laekene, up iij^{tt}, p. alsoo dickent als hijt dade; item wie heuverwerck dade ende hijs bevonden worde, verbeurt iij^{tt} p. ende XL daghen syn ambacht; item van alle wercke dat de volders maeken, den trapier daer of moet hy syn ghelt hebben oft zynen wille, eermen dat werck huut den huus zal draghen; item dat elck knape zyn ghelt hebbe datt men hem tachter es smaendaegs eer hy caerdeaen staet up tghelt verbeurt, den derde deel den heere, dandere den ambachte ende t' derde diet voortbrijnght; item negheen voldere ne mach nemen penewaerde over vollen in ware, broot, bier ofte wijn omme de pennynghen, up iij^{tt} p. alzoo dickent als hijt dade; item dat negheen volre bidde noch en doe bidden, hy of zyn wyf, noch niemant van haren weghe omme zyn werk, up xx s. p.; item wat men te Doijnse weeft, dat moet men te Doijnse vollen, up iij^{tt} p. ende tlaecken verbeurt, deen derde deel den heere, dander derde deel de weth ende tderde deel den ambachte, ende diet voortbrynght sal hebben xx s. p.; item een vrij voldere diet syn kint wilt leeren vollen, tkint moet haut zyn XV jaer ofte der boven, up iij^{tt} p. alsoo dickent als zyt daden; item eenen meestere die nemen wille eenen leer knaepe moet haut zyn XV jaer ende poorter vrije stede zal hij leeren vollen; item moet den leer knaepe leeren drij jaer op synen cost ende gheven den ambachte xviij^{tt} p., ende de meestere moet gheven den ambachte x s. p. ten ingaene ende de knape x s. p. ten huutgane; item wat meestere dat eenen leerknape heeft, moet er selve mede staen, het en waere ten orlove van den ambachte, up

Digitized by Google

x s. p., ende wilde den meestere eenen anderen knaepe mede doen staen in zyne meesterye, soo moester de knape hebben vanden leerknape vi d. gr. elckx sdaechs up x s. p., ende den leerknape zal wiennen up de laekene iiij d. g. sdaeghs ende up stick werck van elcker elle een mijte; item waert zoo dat de dekene ende ghesswornen bevonden dat de leerknape meer wonne dan synen voorseyden loon, zoo mach de dekene ende ghesswornen zynen meestere nemen ende gheven eenen anderen meestere die zy willen, ende de meestere zoude verbeuren iiij^{tt} p. ende XL daeghen zyn ambacht alzoo dickent als hijt daede; item die meestere werden wille, hy moet gheven den ambachte x s. p. ende moet een jaer meestere zyn eer hy een leercnaepe nemen mach; item dat niement en werke met verwatene voldere up x s. p. naer collaenge; item, zoo moet eens volders kint gheven xxvi d. ten ingane; item eens volders kint dat steerft moet gheven xxvi d. over t' linlaekene, ende wat volre diet waere laeten weten ende ter lycke niet en quaeme, verbeurt xxvi d.; item wat voldere die een laken te commen dade naer dat te rame gheweeft heeft, dat moeste zyn een dach werck ende synen loon daer of hebben up iij^{tt} p.; item zoo wie anderen eenighe zaecke up leghe ende dat niet prouven en mochte dat hy zelve van dien faijte ghehauden soude zyn ghelyck den anderen oft up hem gheprouft waere, het en waere deeckene ofte gheswoornen; item wie zoo vele ghedaen hadde tseghen zyn ambacht, dat men hem zyn ambacht verbode ende boven den verbode wrochte, hy verbeurde iij^{tt} p. ende XL daghen zyn ambacht; item dat niement meesterye zetten en zal binnen der stede van Doijnse, hy en hebbe zyn ambacht daer binnen gheleert ende hy en zy poortere vander stede; item dat nement meesterye zetten en mach, hy en hebbe twee commen ende eenen ketele, ende dat gheen meestere zette boven vier commen up iij^{tt} p. ende XL daeghen zyn ambacht verbeurt; item wat cnaepe die baede omme werck in eene meesterye ofte den drapier, hy verbeurt x s. p.; item dat negheen cnaepe inde meesterye daer hy werckt en slape boven eender nacht, hy daer mochte zegghen hoom, moeye ofte naerdere, nochte zyn costen en coope up x s. p.; item dat gheen voldere te Doijnze en mach vollen, het en ware by ghedooghe vanden dekene ende gheswoornen als alle de ghesellen vanden ambachte die weercken

Digitized by Google

wilden; item wat voldere soo veele droncke dat hij onbescheet daede, verbeurt v s. p. alzoo dickent als hijt dade; item wat voldere dat bedreghen worde van diefte, verbeurt zyn ambacht; item stonde een cnaepe zoo langhe in eene meesterye dattene de deeckene ende geswoornen iet toe wisten te zegghene, dat zyne over moghen doen gaen; item wat contente dat gheviele int ambacht zonder opene wonde ende loopende bloet te ghevene, dat mochten dekene ende gheswoorne te goede maken; item wat volre die naekt hun te zyne plainkiere gynghe vooren ter straeten waert, verbeurt xij d. alsoo dickent als hy dade; item dat gheen volre toe en gaet voor de wachtere gheblasen heeft verbeur v s. p.; item gheen voldere en mach gaen saterdaechs naer de noene te commen gaen up v s. p., item alle knape die niet ghenouch ghedaen en hebbe t' seghen d' ambacht moet er een jaer weercken in cnaepschepe eer zy meesters werden moghen; item wat voldere die niet en compt alsmen ontbiet als d' ambacht te gadere es, verbeurt xxvi d., en daede nootsaecke, ende de dekene ende gheswoorne moghen d' ambachte te gader doen als zy willen; item begonste iemant stryt daer d' ambacht te gaerdere waere omme s' ambachts wille, dat moeste hy beteren den ambacht ende by den dekene ende gheswoornen; item waert zoo dat de meestere ofte knape min wrochten dan den loon die onzen gheduchten heere ons bezeghelt heeft in andere brieven te zynen goeddunckene, dat waere up de boete van iij^{tt} p. ende XL daghen d' ambacht verbeurt alzoo dickent als zyt daden; ende van al dat voorseyde es moghen deeckene ende gheswoornen bezouck doen alst hemlieden ghelieft; ende van alle dese voorschrevene boeten van drye ponden parisis heeft de heere, ende alle andere boeten hevet d' ambacht, omme d'ambacht daermede te haudene. In oirconschepe van desen zoo hebben wy schepenen vande stede van Doijnze voorseyt dese presente letteren ende keuren ghedaen zeghelen metten zeghele van zaecken der voorseyde stede van Doijnse uuthanghende, den xij^{en} dach van laumaent int jaer ons Heeren duust vier hondert een ende tachentich; ende onder op den ploij staet gheteekent Nieuwenhuus.

Arch. der stad Deinze, — *Reg. van wett. pass.*, D, *bl.* 87 v°.

Digitized by Google

Nr 22.

Vergunbrief tot het brouwen van dubbel-bier voor 32 *jaren of tot wederroepens, den Deinzenaren verleend door* KAREL V, *mits aan den ontvanger dier heerlijkheid, ten titel van erkentenis,* 10 *ponden parisis bij jare te betalen.*

— 6 april 1529. —

Kaerle, etc. Allen den gonen die desen onsen brief zullen zien, saluyt. Van weghen onsen wel beminden die schepenen ende tgheheele ghemeente van onse stede van Doinze, in onsen Lande van Vlaenderen, is ons vertoint ende te kennen ghegheven gheweest, hoe dat hier voortyts een wylen Jan van Douveryn, die van te vooren inden dienst was van onse voorsaten, in tfaict van oorloghen al tzyne zoe verteert hadde, dat hy zocht middele om altemet yet te ghecrygene om zyn leeftocht te hebbene; ziende dat in onse voorscreven stede van Doinze ende den schependomme van dien niemendt dobbel bier brauwen ofte doen brauwen en mochte, mits dat dat te vooren verboden stont by zeker kueren ende statuyten, ghemaect by den hoochbailliu, uuyt onsen name ende schepenen doen wesende der zelve stede, om te bet den schamele insetene van cleinen biere voorsien te syne, vercreech om eensdeels zynen leeftoch te hebben van onse voorderens consent ende octroy om aldaer dobbel bier ende van eenen grooten te brauwene ende doen brauwene, zoe hy dat dede zeker jaeren ende tot zynen overlydene, sonder dat hem daer eenich wederstant ghedaen was, mits dat lettel yemant inwonende brauwers der zelver stede begheerde dobbel bier ende van eenen grooten te brauwene, ende ooc meenende dat dat niet ghetrocken en zoude worden in concequentien, somen den zelven wethouders ende tgemeente dede te verstane; ende zo de zelve Jan van Douveryn zeker jaeren es leden overleet dese weerelt, ende dat zy suplyanten meenden tselve octroy te nieten te tzyne, eene Arent Strun (?) vercreech van ons de ghifte vanden voorscreven octroy, van alleene dobbel bier ende van eenen grooten te moghen brauwen in onse voorscreven stede, in zulcker wys als de voorscreven Jan van Douveryn ghedaen hadde. Ende mits dat twee inwonende, vande voorseyde stede brauwers, ziende tvoornoemde statuyt van gheen dobbel bier te brauwen in ghebruycken, en dat de lieden van eenen van onse voorseyde

Digitized by Google

stede ende ooc de ghemeene passant aldaer ende te Peteghem lieten tvoornoemde cleen bier ende begheerden tdobbel bier om dat betere puere waere ende leeftochte was, wilden gaen brauwen dobbel bier, soo rees tusschen hemlieden ende den voornoemden Arent proces in onsen grooten raedt te Mechelen; maer mits dat zy, twee brauwers, zaghen dat zy maer onder hemlieden twee en waeren en gheen bystant en hadden, zoo schieden de voorseyde twee brauwers uuyten processe ende lieten den voorscreven Arent tghebruyckt vanden voorseyden octroye, maer twelcke de voorseyde Arent liet overe ende resigneerde zyn recht ten proffyte van wylen Olivier van Betsbrugghe, die daer of vercreech onse briefven van ghyfte ende van octroye, ende zy ghemeente supplyanten, werdende beseffene dat dit zeere jeghens huerlieder brootwinnynghe ghinck ende teenen singulieren proffyte, ende dat zy by eenen persoon ghepraemt zouden worden van leeftochte, ende dat de brootwinninghe een hebben zoude ende alle dandere daer of derfven, zonder dat wy yet daerof proffiteren zouden, gaven datte te kennen den wethouders van onse voorseyde stede, hemlieden biddende dat zy hier inne voorsienichede zouden willen doen ende besorghen, zo dat elc vanden ghemeente, diet wilde, zouden eenen yghelyck moghen neeringhe ende brootwinnynghe hebben, alzo wel als een alleene; buyten welcken de voorseyde wethauders zo vele deden anden voornoemden Olivier, die een jonck man was ende huerlieder inwonende, dat hy teffect vanden voorseyden octroye ende ghyfte van alleene binnen Doinze ende den schependomme van dien dobbel bier ende van eenen grooten voorscreven te brauwen overlyet, alzo verre alst hem aenginck, den bovenscreven ghemeente, om een yghelyck dat te moghen doene diet beliefde, alzo langhe als hy leven zoude, om tghemeente te bet te moghen verzien te siene, ende ooic de brootwinnynghe onder den schamelen inwonende ghedeelt te wordene; ende de voorseyde onse stede tselve zoe vercreghen hebbende, de voorscreven supplyanten meenende teeneghen tyde tgroote verlies dat de schamelen inwonende van onse stede hebben zoude, tvoornoemde octroye moeten bliven duerende, gaf ons de zelve dat te kennen, verzouckende tselve octroy zoude moghen gheaboliert zyn, ende teffect van dien gelaten ende dat de ghemeene man mochte brootwinnynghe hebben; maer aleer de voorseyde supplyanten dit consten ghecryghen, zo es de voorseyde Olivier ooc desen weerelt overleden, noch ghebruyckende vanden voorseyden octroye;

Digitized by Google

by den welcken es int selve octroy ooic verzien gheweest Francois van den Nieuwenhuuse; twelcke zy supplyanten aenmeerckende ende bevindende zo lancx, zo meer int geven ende vercreghen van den voorseyden octroye tschamel ghemeente van onse voorscreven stede gheinteresseert te blyvene, zonder nochtans dat wy eenich proffyt daer af zouden hebben, so hebben zy supplyanten ooc ghedaen communiquieren metten voornoemden Franchois, om te weten of hy niet en zoude willen schelden ende afgaen vanden zelven zynen octroye ende ghifte, anden welcken zy supplianten zo vele ghedaen hebben, dat hy te vreden es dat te doene, indien ons believe dat alzo te consenterene; ons oodmoedelyk biddende, dataengesien huere aermoede ende de groote inconvenient vanden verliese vanden brootwinninghe van hemlieden in tghemeene, dat zy thende hebben zouden by den effecte van den voorseyden octroye, indien tselve aldus bleefve geduerende in ghedueregh ghifte, zonder dat wy yet daer af proffiteren zouden, ons believen wille hem te octroyeren ende consenteren in eeuwighede, tvoornoemde dobbel bier ende van eenen grooten te moghen brauwene ende blyven brauwen int ghemeene, zoo een dat alleene heeft vermoghen, uuyt crachte vanden voorseyden octroye; ende hem up al verleenen ende doen expedieren onse opene briefven van octroye in behoorlycken vorme. Soe eyst dat wy de zaken voorscreven over ghemeerct ende up als ghehadt tadvys eerst van onsen lieven ende ghetrauwen die president ende luyden van onze Camere vanden Raede in Vlaenderen ende daer naer vanden hoofde ende tresorier generael van onse domeynen ende finantien, den voornoemden van Doinze supplyanten gheneghen wesende tot huere voorseyde bede ende supplycatie, hebben by goede ende rype deliberatie van rade gheoctroyeert, gheconsenteert, gheaccordeert, octroyeren, consenteren ende accorderen, hen ghevende oirlof ende consent uuyt onse zonderlinghe gratie by dese onze briefven dat zy voortan den tydt van twee ende dertich jaeren naest commende ende achter een volghende, ende daer naer eewelick ofte tot onsen wederroupen ofte van onse naercommers graven ende gravinnen van Vlaenderen, zullen moghen doen ende laten brauwen in onze voorseyde stede by eenyghelyck vande inghesetene der zelve tvoornoemde dobbel bier ende van eenen grooten, hoe menich weesnen als hem goetdyncken zal ende zy zien zullen wesen, tproffyt ende welvaert van onse voorseyde stede ende vande inghesetene van dien; behoudelyck, in ver-

Digitized by Google

kennesse van onsen rechte van souverainiteyt ende upperheyt, de voorseyde supplyanten zullen schuldich wesen ons jaerelicx te betaelen de somme van thiene ponden parisis onser vlaemscher munte, ende die te leveren alle jaeren in handen van onsen ontfangher van Doinze, jeghenwordich ende toecommende, die schuldich zal wesen daerof jaerelicx rekeninghe, bewys ende relycqua te doene tot onsen proffyte metten anderen pennynghen van zynen ontfanghe, ende daeraf deerste termyn van betalynghe verschynen zal tot kersmesse naerstcommende indit jaer XV^c neghen ende twintich, ende van doen alzo voortan den zelven tydt van tweendertich jaeren gheduerende, ende die gheexpiereert zynde eeuwelick ofte tot onsen rappel ofte wederroupen, dat alsdan, indien zo geschiede, de voorseyde supplyanten zullen ontlast wesen vande voorseyde rente vanden daghe vanden voorseyden rappel, ende zal die faculteyt van brauwen tvoornoemde dobbel bier wederkeeren tot onze dispositie ofte onse naercommers, graven ende gravinnen van Vlaenderen, zo hy nu ter tydt es; behaudelick ooc dat de voorseyde supplyanten ghehauden zullen wesen te doen interineren desen onsen briefven in onse rekencamere te Ryssele ende aldaer te draghen hueren briefven van verbanden ofte obligatien onder den zeghel onser voorseyde stede, ter versekerteyt vande betalinghe vande voorseyde somme van thien ponden parisis tsiaers, zo ende inder manieren als voorseyt es. Ontbieden daeromme ende bevelen onsen lieven ende ghetrauwen die hooft presidenten ende luyden van onsen secreten ende grooten raede, president ende luyden van onze voorseyde camere van den raede in Vlaenderen ende van onze rekeninghe camere te Ryssele den voorseyden onzen rechteren, justicieren, officieren ende ondersaten, wien dat aengaen ofte aenrouren zal moghen, hueren stedehaudere ende elc van hem byzondere zoe toebehooren zal, dat zy deen laten ende ghedooghen den voorseyden supplyanten van dese onse gratie, octroye ende consente, ende van al den inhaude van desen daer ende den tydt, inder voughen, manieren ende onder de conditien vooren verhaelt, rustelick vredelick ende vulcommelyck genyeten ende ghebruycken, sonder hemlieden te doen ofte laten gheschien eenich hinder, stoot ofte beletsel ter contraryen, want ons alzo ghelieft. Des toorconden, zo hebben wy onzen zeghel hier aen doen hanghen. Ghegheven in onse stat van Bruyssele, den VI^en dach van April, int jaer ons Heeren duysent vyfhondert neghen ende twintich naer Paesschen,

Digitized by Google

ende van onze rycken, te weten: van de Romeynen etc., tXI^e, ende van Castillen, etc. tXIIJ^e

ARCH. DER STAD DEINZE, — *register van wettelijke passeeringen*, *A*, *bl.* 78.

HEERLIJKHEID EN MARKGRAAFSCHAP.

N^r 1.

Denombrement van het Markgraafschap.

— 14 meert 1654. —

WIJ MHER GUILLAME MEYNART, Ruddere, als Bailliu vande Souveraine Wetachtige Camer van Vaendren, uuter name van zyne Co: Ma^t van Spaingnien, hertoghe van Bourgonien, van Brabant, etc^a, als grave van Vlaendren, kennen ontfaen te hebben het denombrement, danof den teneur hiernaer volcht van woorde te woorde:

Dit navolgende is tvermoghen, grootte ende demombrement van Leene ende Marcquisaet van Deynse, twelcke ick Maximiliaen, vry baron ende grave van Merode, marcquis van tselve Deynse; baron van Houffalize, Duffel, Leefdal; viscomte van Wavrumont; heere van Ham sur Heure, Oirschot, Helverenbeke, Arses, ect^a, ben overghevende an Mher Guillame Meynart, bailliu vande Conynckliche Majesteit Souveraine ende Wetachtighe Camer van Vlaenderen, welck leen my toecommende is byden doodt van Willem van Merode, lest overleden marquis van Deynse, uuyt crachte vande clausule fidecomissaire begrepen inde gifte van wylent Mher Floris van Merode, in zynen leven oock marquis van tselve Deynse, tot proffyte vanden voorseyden Mher Willem ghedaen opden XXII julij XVI^c eenen vyftich, ghepasseert voor m^r Lambrecht Smits, notaris, ende ghetuyghen binnen Duffel, naer uuytwysen der selver donatie; welck voorseyde Leen ende Marquisaet ick Maximiliaen voornompt haudende ben vande selve zyne majesteyt van Spaingnien, ende dat vande voornomde Souveraine ende Wetachtighe Camer, consisterende inde stede, prochie ende roede van

Digitized by Google

Deynse voerseyt, gheregiert in marquisaet, als van Peteghem, Astene, ende het recht zyne Majesteyt ghecompeteert hebbende van Dronghene, metsgaeders de beste hoofden vande casselrye vanden Audenburch van Ghendt met hunne appendentien ende dependentien, naer uuytwysen de lettren van donatie by zyne voorseyde Majesteit danof anden voorseyden marquis van Leganes ghedaen den vyfentwintichsten ougste zestien hondert vyfentwintich, ende gheinterineert inde finantien vande selve zyne Majesteit tot Brussel, den XXVI juny zestien hondert ses ende twintich, inde rekenynck camer tot Ryssel den vierden novembris. Vermoghen, ter causen vande voorseyde stede van Deynse, wesende bemuert, bewalt, bevest ende sluytende met vier poorten, metsgaders prochie ende roede van Deynse voornompt, hooghe, middele ende nere justicie, soo binnen de voorseyde stede, als prochie, ende aldaer te stellen eenen hoochbailliu uuyt zynen naeme, eenen substitut ofte stedehoudere, ende voorts onderbailliu, zeven schepenen, greffier, ontfanghere, praeters ofte officieren, by welcke schepenen uuyt zynen name alderande recht ende justicie gheadministreert te wordene ende by welcke oock ghemaeckt worden alderande ordonnantien, de politie der selver raeckende; voorts pointers ende setters, dewelcke byden voorseyden bailliu ende schepenen ghemaeckt ende bij eede ghestelt moeten worden; item competeren den voornoemden Marcquis alderande boeten, ende oock tol, vont, bastaert ende stragiers verbeurten, gheconfisquiert goet, trecht van schauwynghen van straeten, beken, grachten ende andere waeteren, vermogende voorts den voornomden hoochbailliu ende schepenen neffens den pasteur der selver stede ende prochie te maecken ende af te stellen de kercmeesters ende aermmeesters, ende competeert denselven, neffens den pastoor, het hooren ende sluyten vande rekenynghe, ende in zyne absentie anden voornomden hoochbailliu ofte zyne stedehouders; item zoo is den ontfangher van Deynse vry van alle assysen ende andere lasten; item soo competeert den selven vrye vogelrye, jaegherye, partryserye, visscherye, soo in de vesten, grachten, als andersins, niet uitghesteken nochte ghereserveert; hebbende voorts de voorseyde stede onder andere privilegien eene weechmaert ende dry vry jaermaerten, als te weten: Paeschmaerct, Ougstmaerct ende de Caumaerct; voorts soo competeert hem aldaer eene coorenwintmeulen ende maelderye, trecht van zautkeeten, cheynsch ende hovens; item trecht vande beste hoofden,

Digitized by Google

somen van audts is gecostumeert die te heffen; item soo competeert denselven tveer, brugghe ende schuute te reklijnghe ende de proffyten daervan commende; ende gelden hem jaerlycx dheeren van Nevel ende Variseele vier schellynghen parisis ter causen vanden thol ende passaige tot Variseele voorseyt. Voorts soo is den voorseyden heere van Nevele hem schuldigh binnen zynen voorseyden stede van Deynse, ter causen van zyn schauteetdom, te delivreren vanghenisse ende te bewaeren tsynen coste ende risque de ghevanghenen die den voorseyden hoochbailliu ende officieren aldaer uuyt den name vanden voornomden marcquis vanghen; item dryhondert vyftich hoet evene spijckermaete, die hy is hebbende ende heffende opden spijcker van tvoorseyde Deynse, de welcke jaerlicx betaelt worden byden eerfachtighen ontfangher vanden voorseyden spycker, naer uuytwysens den spijckerboeck danof gemaeckt den derden july vyfthien hondert sessentwintich; item eene rente van tweeentwintig guldens tsjaers in dry items ten laste vande insetene vande voorseyde stede, danof deene van thien ponden parysis tsjaers betaelt wort in erkentenisse van het consent by zyne Majesteyt verleent an Burchmeesters ende Schepenen der voorseyde stede van Deynse, van te moghen brauwen dobbel bier tot wederroepens; item twee ponden parysis tsjaers, die ghelden die vanden convente van Ste Margriete, gheseyt Bethlem, over seker accordt ende uuytnemynghe, hemlieden gheaccordeert volghende de brieven by daten vyfden meye vyfthienhondert veertich; item eenen meulewal met veertich roeden landts daeranne ligghende buuten de brussche poorte van tvoorseyde Deynse, gaende naer Zeveren. Ende is de voorseyde stede ende marcquisaet van Deynse de derde roede vande casselrye van Curtrycke ende bestreckt haer de voorseyde roede van Deynse over de prochie van Maechelen, Olsene, Zulte, Grammene, de splete van Zeveren, alwaer hem competeren de beste hoofden vanden hove aldaer overlydende, geene poorters van Deynse ofte Curtryck wesende. Hebbende voorts, ter causen vande voorseyde stede ende marcquisaet, een Leenhof twelcke van oude tyden genaemt is tHuys ende Hof van Deynse, gheseyt Vlamingant, ter causen vande welcke den voornomden marquis vermach oock hooghe, middele ende nere justicie, de welcke hy doet exerceren by den voornomden hoochbailliu, stedehaudere, leenmannen, greffier ende andere officieren, ende behooren hem toe alle de boeten die aldaer ghewesen worden ende d'emolumenten van justicie, soo van confiscatie als ander-

Digitized by Google

sins. Item competeert hem de Leye ende deynsche waetere, beginnende ande Keerckstede van Astene, commende van t'gentsche waetere, ende alzoo opwaerts streckende boven de keerck van Olsene thenden den Gherstenelandt ende Anenbeckstraetken. Daerinne zyn ligghende thien visscheryen, danof den voornomden marcquis competeert de drye, alwaer hy vermach te hauden dry schepen te waetere, danof den pachtere van teerste schip van de voorseyde dry visscheryen den hoochbailliu ofte stedehaudere ghehauden is te doen int bereyden vande Leye ofte daert hem belieft om de cost; ende vermach den voorseyden hoochbailliu inde voorseyde Rieviere eerst te visschen daechs voor onse Lieven Vrauwen dach in septembre in elck jaer, ter exclusie van alle andere, ende heeft aldaer oock hooghe, middele ende nedere justicie, alderande boeten ende sulck vermoghen als binnen de voorseyde stede ende prochie van Deynse hem is competerende; ende wort alle t'selve geadministreert byden voorseyden bailliu ende leenmannen, deur de welcke den voornomden heere marquis oock vermach alst hem belieft te houden eene souveraine deurgaende Jaerwaerhede, Ougstwaerhede ende Dachwaerhede, welcke ghehouden zyn te commen alle die binnen de keerckgeboden van Deynse ende Peteghem (als gheuniert met Deynse) woonende zyn, up de boete van dry ponden parysis. Synde vander voorseyden huuse ende leenhove van Deynse ghehouden zevenen dertich leenen, sonder de ghone die midts de voorgaende, troublen syn verduystert, danof de veerthien staen ten vollen reliefve van thien ponden parysis en twintich schelen parysis van camerlinckghelt, de zeventhien ter bester vromen van dryen ende camerlinckghelt, een thalven relief ende caemerlinckgeldt voorseyt, metsgaders een van paer schaephantschoen, ende alswanneer eenighe vande selve leenen verthieren by coope, dan zyn zy schuldich den thienden penninck van dat zy gelden; ende zyn alle de voorseyde leenen met haerlieder vermoghen, canten ende abouten hiernaer volghende :

Eerst deerste leen competeert Mher Lucas van der Haeghen, heere vander Meere, by versteerfte van Michiel van der Haegen, zynen vaedere, ende is alhier streckende binnen der stede ende schependomme van Deynse, waervan de pachtere vande Leybrugghe uuyten name van mynen gheduchten heere kiesen mach den eerste brauweren oft sulck eenen alst hem belieft, ende den pachter van den voorseyden heere vander Meere den anderen brauwere, die hem belieft, ende den brau-

Digitized by Google

were die hy kiest is schuldich van elcke braute biers, die hy braut binnen den jaere, van neghen haemen ses stoopen biers. Item behoort ten voorseyden leene in heerlicke renten jaerlix incommende seventhien haelsters evene, deynsche maete, ende ses pennynghen parysis in penninckrente, die diversche laeten schuldich zyn ter causen vanden lande dat se vanden selven leene haudende zyn, ende als sy den gront vercoopen, syn sy danof schuldich over den coop van hondert ponden ses ponden, ende als eenich van hemlieden steerft, soo ismen den heere schuldich dobbele rente te betaelen, binnen veerthien nachten naer hemlieden overlyden, up de boete van dry ponden parysis; daer behoort toe vont, bastaertgoet ende de boete tot dry ponden parysis ende daeronder. Item hy vermach, ter causen vanden selven leene, te stellen eenen bailliu, by commissie onder zynen zeghele, ende die mach wet doen vande stucken tsynder kennisse behoorende met schepenen vanden voorseyden marcquis van zynen heerschepe te Peteghem buuten, die synen bailliu van Deynse daertoe gecostumeert is te leenen; ende tvoorseyde leen staet ter besten vromen, ende is schuldich alsment vercoopt den thienden penninck van dat ghelt, de beste vrome ende camerlinckghelt.

Het tweede leen competeert Oratio Bertelli, by coope van Gillis Smet, die daeranne te vooren quam by coope jeghens Pieter de Praet; ende is gheheeten den Briel, bachten Jans Balgien, ende is groot een bundere luttel meer ofte min. Daer behoort toe de visscherye inde aude veste alsoo verre als tselve leen streckt; ende tselve leen staet ten vollen relieve van thien ponden parysis ende twintich schellynghen parysis van camerlinckgelde, soo voorseyt is, ter doot, ende als ment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt relief ende camerlinckgheldt, soo voorseyt is.

Het derde leen competeert sieur Anthoine Wichman, in huwelick hebbende Marie Pyckere, groot een bundere luttel min ofte meer, ligghende in zynen platten ham, commende anden ham jeghens Peteghem keercke nu competerende de kinderen vanden raetsheer Vuldere, ende staet ten vollen reliefve van thien ponden parysis ende twintich schellynghen parysis van camerlinckgeldt alsvooren.

Het vierde leen behoort toe meester Joos Alaert by coope vande weduwe ende hoors Heyndrick de Pyckere, ende is groot twee bunderen, luttel min ofte meer, inden selven platten Ham gheleghen an

Digitized by Google

tvoorseyde leen, ende beede dese leenen zyn eenen gheheelen ham; den welcken leene behoort incommende heerelicke rente, te weten eenen cappoen, eenen hoet twaelf pennynghen parysis op ontrent twee bunderen lants, nu toebehoorende Janne van de Steene, ghelegen inde prochie van Astene aen t' Beestelick, ende noch ses pennynghen parysis oock heerelicke rente tsiaers op t' lant ande straete diemen seyt de Holstraete, tlant toebehoorende Neele, de weduwe van Pieter Oste, ende als eenich van zyne laeten sterven is men hem schuldich dobbel rente over den dootcoop te betaelen binnen veertich nachten naer heur overlyden, up de boete van dry ponden parysis, ende als sy hunnen gront van hem ghehauden vercoopen, soo syn sy schuldich marckgelt van hondert ponden ses ponden; ende men haut vanden selven leene een leen gheleghen inde prochie van Peteghem, inde cautere jeghens Willems tSancloosterstede, neffens den keercke lande van Dronghene, ende is groot vier bunderen, luttel min ofte meer, nu toebehoorende Heindrick van de Steene, ende staet ten vollen reliefve van thien ponden parysis ter doodt ende int vercoopen den thiende penninck van dat gheldt relief ende camerlinckghelt alsvooren; daer behoort toe tol, vont, bastaertgoet ende thien ponden parysis anclevende den leene, ende boete van dry ponden parysis ende daaronder, eenen Bailliu die de eerfachtighe vande selve leenen vermach te stellen omme zyn recht te bewaeren, ende daeraf ende alle stucken tsynder kennisse behoorende mach wet doen mette mannen vanden voornomden hove ende schepenen vanden heerschepe van Peteghem buuten, die den Bailliu van Deynse ghecostumeest is daertoe te leenene tallen tyden alst noot es ende yst versocht wert; ende tselve principaele leen staet ten vollen reliefve van thien ponden parysis ende twintich grooten van camerlinckgheldt ter doot ende alsmen vercoopt den thienden penninck van dat gheldt relief ende camerlinckgheldt alsvooren.

Het vyfde leen competeert mr Jaecques de Beure (Bevre?), heere vanden Broecke, advocaet inden Raede van Vlaendren, ligghende inde prochie van Deinse, ende is eene meersch groot ontrent twee ghemeten, liggende inde Copmeersch neffens den Persoonaet, aende noortsyde, ende staet ter bester vromen ter doot ende alsmen vercoopt den thiende penninck van dat gheldt, de beste vrome ende camerlinckgheldt, alsoo daertoe behoort.

Digitized by Google

Het sesde competeert Jaecques van der Meere, by coope, ende is gheheeten de Swaene, ende licht binnen de stede van Deynse up den houck vande gentsche straete ende alsoo streckende tot aent Hoppierken metter noortsyde aen Adriaen sDeckers stede, ende daercomt jaerlix in te penninckrente vier pennynghen parysis, streckende up vier ghemeten meersch, liggende by den clooster van Deynse; daer behoort toe eenen bailliu die deerfachtiche vanden selven leene stellen mach om zyn recht te bewaeren ende wette te doene mette schepenen vanden voormomden marcquis van syn heerschip van Peteghem buuten, die den Bailliu van Deynse denselven Bailliu gecostumeert is te leenen als hys van doene heeft; daer behoort toe dootcoop, wandelcoop vande twee ponden groote veertich groote, tol, vont, de boete van dry ponden parysis ende daerondere, ende staet ten alfven relieve van thien ponden parysis ter doodt ende camerlinckgheldt soo behoort, ende int vercoopen den thiende penninck van dat gheldt als relief ende camerlinckghelt.

Item het zevenste behoort joncheer Jooris de la Faille, by coope van Jaecques van de Beste, liggende inden Oostmeersch, groot ontrent een vierendeel bunders meersch, suyt ende west joncvrauwe Margriete s'Gruyters metter noorteynde aende keerckmeersch van Deynse, ende staet ter bester vromen ter doot met sulcke camerlinckgelde als behoort, ende int vercoopen den thiende penninck van dat gheldt, de beste vrome ende camerlinckgeldt alsoot behoordt.

Item het achste behoort toe Bauduwyn Beyens, ghelegen inde stede van Deynse byden Haentvelde, ende is groot dry bunderen luttel min ofte meer, ende staet ten vollen relieve van thien ponden parysis ter doot, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt, soo voorseyt is.

Het neghenste leen competeert Lieven Impens, by versterfte van zynen vaedere, ligghende inde prochie van Deynse, up den Brouck, tusschen Hans van Overacker goede aende oostzyde, Joos Wierick lant ande westzyde, ende is groot vier ghemeten ofte daerontrent, ende staet ter bester vromen ende camerlinckgelde alsoot behoort ter doot, ende alsmen vercoopt den thiende penninck van dat gheldt, de beste vrome ende camerlinckgelt soo voorseyt is; ende te desen leene comt jaerlix in heerelicke penninckrente ende noch anders die diveersche persoonen gelden van lant dat sy vanden selven leene houdende zyn, te weten

Digitized by Google

een haelster ende twee achtelincx evene, deynsche maete, ende sesthien pennynghen parysis penninckrente, vallende te Kersavont; voorts behoort toe marckgeldt vande hondert ponden ses ponden int vercoopen vander eerfve die sy vanden voorseyden leene haudende zyn, ende als eenich vande laeten steerven, soo ismen den voorseyden leenhaudere dobbelen dootcoop schuldich te betaelen binnen veertich nachten naer de doot van eenich vande selve laeten, op de boete van dry ponden parysis. Ende daer behoort noch toe tol, vont ende bastaertgoedt, boeten van dry ponden parysis ende daeronder, ende eenen bailliu die de eerfachtighe stellen mach omme zyn recht t' innene mette voorseyde schepenen van buuten, die den bailliu van Deynse ghecostumeert is te leenene omme alle saecken mede te verechten die tsynder kennisse ende rechtte behooren.

Het thienste leen competeert Gillis Lybaert ende Pauwels Roggeman, geleghen inde prochie van Deynse, groot vier gemeten en half, luttel min ofte meer, liggende by den Hentvelde, ende heet Herpelsacker, met een stedeken inde ghendtstraete op den houck alsoo men gaet Onderberghen, den welcken voorseyden leene jaerlix inne comt twee deniers rente van lande dat men haut vanden voorseyden leene. Item behoort ten voorseyden leene dobbel dootcoop ende marckgelt, als tlant daer de voorseyde rente op spreeckt verwandelt; ende ten selven leene behoort noch toe dry ponden parysis ende daerondere, tol, vont, bastaertgoet ende boeten. Item soo mach noch den eerfachtighen van den voorseyden leene te stellene eenen Bailliu omme alle wettelickheden te doene, den voorseyden leene toebehoorende, mette voorseyde wet vande vierschaere van Peteghem buuten, die den Bailliu van Deynse ghecostumeert is te leenene den bailliu vanden voorseyden leene als hys te doene heeft. Ende dit vootseide leen staet t' halfven coope ende reliefve van vyf ponden parysis telcker veranderynghe.

Het elfste competeert joncheer Charles Damman, ende syn twee leenen, liggende inde prochie van Deynse, te weten: d'een leen groot synde vier ghemeten, meer ofte daerontrent, metten noorthende anden Candele, suyt anden Belcken meersch, west an Joos Wierick meersch, ende alsoo uuytcommende totte siecke Lieden; ende het ander leen is groot een alf bundere landts ofte daerontrent, liggende inde voorseyde prochie, in de Hulhaeghe, welcke voorseyde leenen staen ter bester vromen van dryen ende camerlinckgeldt alsoot behoort, ende int ver-

Digitized by Google

coopen den thienden penninck vandat sy ghelden, de beste vrome ende camerlinckgheldt, soo voorseyt is.

Idem het derthienste competeert joncheer Jan de Gruytere, gheleghen inde prochie van Peteghem, te Boelnare, bachten den Hovembuer vander heyen van Daneel van Overbeke, noortwaert afstreckende lancx over den Waterganck, ende is groot vyf vierendeelen, luttel min ofte meer; ten welcken leene behoort heerelicke rente die diveersche laeten gelden telcken Kersavont van heurder gronden die sy vanden selven leene houdende zyn, te weten: neghenentwintich haelsters, dry achtelinghen mauts, ende elf haelsters evene ende een alf, deynsche maete, vierentwintich pennynghen van opwinnynghe, vyf wachpennynghen diemen betaelen moet telcken op Ste Jan-Baptisten Avont, binnen sonneschyn, elcken penninck opde boete van dry ponden parysis. Daer behoort oock toe wandelcoop ende van steerfcoope dobbel rente, ende van wandelcoop marckgelt, dats van hondert ponden ses pont, tol, vont, bastaertgoedt ende de boeten van dry ponden parysis ende daerondere, eenen bailliu, ende den welcken alst noot is hebben moet de wet van den voornomden marcquis, van Peteghem buuten, omme zyn recht te innene die hem den bailliu van Deynse gecostumeert is te leenene, om daermede vonnis te doene van alle saecken tsynder kennisse ende berecht behoorende.

Het veerthienste leen behoort toe joncheer Franchois Borluyt, by versteerfte van Mher Joos, zynen vadere, ende is gheheeten de Gruyte van Deynse ende van Peteghem met allen hunnen toebehoorten, ende is schuldich van elcke braute biers diemen braut binnen Deynse ofte Peteghem ses pennynghen parysis ofte de weerde daervooren; item van elcke tonne vande vremde bieren, mede ofte assyn datmen van buuten Deynse ofte Peteggem inbrincht oock ses pennynghen parysis ofte de weerde; item soo wie dat meer biers braut dan neghen haemen verbuert jeghens hem dobbel gruyte; voorts soo wie deze gruyte ende recht niet en betaelde, noch betaelen en wilde den gonen die daertoe ghestelt sal zyn ofte die cause sal hebben over den voornomden Borluyt omme de voorseyde gruyte ende recht voorschreven tontfaene, soude wesen op alsulcke breucke ende verbeurte als daertoe dienen ende behooren sal. Ende de proprieteyt vanden selven leene is groot twaelf bunderen lants, luttel min ofte meer, liggende inde prochie van Peteghem, ende heet de Mabust metter syde oostwaert an Mher Adriaen

Digitized by Google

van Panneschoots goet, ende staet ten vollen reliefve van thien ponden parysis ende twintich schellynghen parysis van camerlinckgheldt ter doot, ende alsment vercoopt relief ende camerlinckghelt, soo voorseyt.

Item het vyfthiende competeert Guillelmus van Daele, gheleghen inde voorseyde prochie van Peteghem, groot vier aude bunderen luttel min ofte meer, ten welcken leene behoort veerthien pennynghen parysis tsiaers erfvelicke rente die diveersche laeten schuldich zyn van twaelf ghemeten landts diesy vanden selven leene haudende zyn, daer den selven eerfachtighen al heeft steerfcoop, wandelcoop, tol, vont ende boete tot dry ponden parysis ende daeronder; ende mach oock de selve eerfachtighe stellen eenen bailliu, ende alst die van noode heeft, soo is hem den bailliu van Deynse ghecostumeert te leveren de voorseyde wet van Peteghem buuten omme daermede wet te doene in alsoo verre als tsynder kennisse ende recht behooren mach. Ende tvoorseyde leen staet ten vullen coop ten thien ponden parysis camerlinckghelt ter doodt, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt relief ende camerlinckgelt, soo voorseyt is.

Het sesthienste competeert joncheer Charles de Cotrel, by versteerfte van zynen vadere ende moedere, liggende inde voorseyde prochie van Peteghem, daerment heet Overbeke, ende is een behuysde stede, groot synde int gheheele thien bunderen, luttel min ofte meer; ende daer comt inne jaerlicx te renten twaelf pennynghen parysis; daer behoort toe tol, vont, bastaertgoet, dobbel dootcoop, wandelcoop van hondert ponden ses ponden, van steerfcoop dobbel rente, te betaelen binnen veerthien nachten naer d'overlyden van den eerfachtighen upde boete van dry ponden parysis. Ende daertoe behoort eenen bailliu omme trecht vande voorseyde leenen te onderhaudene, te bewaerene ende te innene met schepenen van Peteghem buyten voorseyt, by onlleenhede vanden bailliu van Deynse; ende tselve leen staet ten vollen reliefve van camerlinckgeldt ter doot, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt relief ende camerlinckgeldt, soo voorseyt is.

Het zeventhienste competeert oock den voornomden Charles de Cotrel, liggende inde voornomde prochie, daerment heet Overbeke, ende is groot vyfbunderen, luttel min ofte meer, ende is t'derde van t'leen van voorseyden Cotrel, ende daer compt jaerlix inne te kerssavont, in penninckrente, ses pennynghen parysis, ende heeft gelycke justitie als tvoorseyde leen.

Digitized by Google

Item het achthiende behoort toe joncheer Charles de Schietere, liggende inde voornomde prochie upden Oostackere, groot ontrent een bundere, metten westeynde ande beke, ende metten noorteynde an tlant vanden selven Cotrel, ende staet ter bester vrome ende camerlinckgeldt ter doot, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt, de beste vrome ende camerlinckgheldt, soo voorseyt is.

Het negenthiende competeert den voornomden joncheer Charles de Schietere, liggende inde voorseyde prochie van Peteghem, inden Oostackere, in twee parcheelen, deen neffens dandere in eenen bulck, metter noortzyde an tlant van Mher Adriaen van Raveschoot, metten oosthende an Daneel Moucherons en Joos Roeman landt, ende staet ten vullen reliefve van thien ponden parysis ende twintich schellynghen parysis van camerlinckgeldt ter doot, ende alsment vercoopt den thienden penninck van dat gheldt relief ende camerlinckgheldt, soo voorseyt is.

Het twintichste leen competeert Jan de Waegenaer, gheleghen inde voornomde prochie van Peteghem, ende heet t'Moortelken, groot metter gracht vierendertich roeden ofte daerontrent, Arent van der Eecken ghelant ander oostzyde, ende de straete ande westzyde, ende staet ter bester vromen ende camerlinckghelt ter doot, ende alsment vercoopt den thienden penninck van dat geldt, de beste vrome ende camerlinckghelt, alsoo voorseyt is.

Het eenentwintichste competeert Jacques de Smet, geleghen inde voornomde prochie, inden houck vander straete die loopt van Overbrecht weder te Machelen, waerjeghens Loverycbulx, ende staet ten reliefve van een paer schaepen handtschoen ende camerlinckgheldt ter doot, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt, een paer schaepen hanschoens ende camerlinckgheldt, alzoo voorseyt is.

Het tweeentwintichste competeert joncheer Gillis Balde, gheleghen inde prochie van Astene, groot ses bunderen en alf, liggende in veele stucken al in een beluyck, commende met de noortzyde aent Heedeken, metten oosteynde aen Moreels ackere ende metter westzyde ande Catte; ende ten selven leene behoort jaerlix eerlicke rente thien schellynghen parysis ende dobbelen dootcoop als eenich van de laeten sterven diemen schuldich is te betaelen binnen veerthien nachten naer doverlyden van hemlieden, up de boete van dry ponden parysis. Ende daer behoort noch toe wandelcoop van de hondert ponden zes ponden, tol, vont,

Digitized by Google

bastaertgoet ende boete van dry ponden parysis ende daerondere ende eenen bailliu, den welcken ghecostumeert is te ontleenene Schepenen van Peteghem buyten voorseyt ende tselve leen staet ter bester vrome ende camerlinckgelt alzoot behoort; ende alsment verwandelt by coope den thiende penninck van dat gheldt ter bester vrome ende camerlinckgeldt, soo voorseyt is. Ende tselve leen en is niet meer schuldich van thienden dan den dryendertichsten schoof.

Item het dryentwintichste competeert Jan Leon Brias, gheleghen inde voornomde prochie, int goet te Parys, daerment heet den Selver Beerch, groot ontrent vier bunderen, luttel min ofte meer, van welcke vier Bunderen men maer en geeft van thienden den dryendertichsten schoof, commende metter oostzyde aent goet de Augustynen, ende metter westzyde ande straete, metter suytzyde aen den Vysenberch ende metter noortzyde aen den Langenbosch, tselve leen staende teenen alfven reliefve ende met sulcken camerlinckgeldt als daertoe behoort ter doot, ende alsment tselve verwandelt by coope, soo ismen daervan schuldich den thienden penninck van dat gheldt relief ende camerlinckgelt, soo voorseyt is.

Item het vierentwintichste leen competeert den voornomden joncheer Gillis Balde, liggende in de voornomde prochie, groot een alf bundere, luttel min ofte meer, gheheeten het leen ter Cnocken, dat men heet den auden Bogaert, ende tot den voornomden leene behoort in eerlicke rente, vallende telcken kerssavont, twaelf haelsters evene ende een viertaele, deynsche maete, achtentwintich hoenderen ende een alfve, ende elck hoendere eenen penninck, ende in penninckrente seventhien pennynghen parysis, neghenthien eyeren ende dry wachtpennynghen die de laeten schuldich zyn te betaelen up S^t^. Jans-dach, midts somers binnen sonneschyn, elcken penninck up de boete van dry ponden parysis. Voorts behoort toe tol, vont, bastaertgoet ende de boete tot dry ponden parysis ende daerondere, dobbelen dootcoop als eenich vande laeten sterven die de voornomde rente schuldich zyn, die sy betaelen moeten binnen veerthien nachten naer den overlyden van hemlieden, up de boete van dry ponden parysis; ende als eenich vande selve laeten hunnen gront vercoopen, soo syn sy den eerfachtighen vanden selven leene schuldich marckgeldt van hondert ponden ses ponden. Voorts soo mach den selven leenhaudere eenen bailliu, ende soo wanneer hys van noode heeft ende versoekt, soo is hem den bailliu van

Digitized by Google

Deynse ghecostumeert te ontleenene de wet van tvoorseyde Peteghem buuten. Ende staet tvoorseyde leen teenen alfven reliefve van vyf ponden parysis ende camerlinckgeldt soo behoort ter doot, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt alf relief ende camerlinckgelt, soo voorseyt is.

Item het vyfentwintichste competeert Andries Wallaert, ligghende inde voornomde prochie, ghehauden vanden voornomden huuse ende hove, groot twee bundere ofte daerontrent, aen t'goedeken Spaens, commende metter noorteynde ande Catte, ende metter westzyde ande straete, ende metter oostzyde an Jan Uutergaleyen, ende staet ter bester vromen ende camerlinckgelt ter doot, ende alsment vercoopt den thienden penninck van dat ghelt, de beste vrome ende camerlinckgelt, alsoo voorseyt is. Ende tselve leen en is niet meer schuldich dan den dryendertichsten schoof.

Het zessentwintichste leen competeert meester Jan van der Speeten, by coope vanden heere van Mariencourt, gheleghen inde voorseyde prochie, gheheeten t'Welant, groot zynde onder eedt ende winnende landt seven bunderen, luttel min ofte meer, commende noort ende oost anden grooten Wynckel streckende. Item behoort ten selven leene in heerelicke rente ses schellynghen ses pennynghen parysis die diveersche laeten schuldich zyn ter causen vanden lande dat zy vanden selven leene haudende zyn; ende als eenighe vande selve laeten sterven, soo es men schuldich den voorseyden leenhaudere dobbelen dootcoop te betaelen binnen veerthien nachten naer hemlieder overlyden up de boete van dry ponden parysis; ende als eenich van hemlieden heurlieder gront vercoopen, soo syn sy schuldich den voorseyden eerfachtighen marckgelt vande hondert ponden ses ponden. Daer behoort oock toe dry ponden parysis, tol, vont, bastaertgoet, eenen bailliu die denselven leenhaudere stellen maeh; ende als den voorseyden bailliu van noode heeft ende hyt versoeckt, soo is hem den bailliu van Deynse schuldich te ontleenen schepenen vanden voorseyden heerschepe te Peteghem buuten omme wet mede te doene van saecken tsynder kennisse behoorende. Ende ten selven leene behoort een thiendeken, streckende up al t'lant daerment die ghecostumeert is te haelene. Ende staet dit selve leen ten reliefve van thien ponden parysis ende twintich schellynghen parysis van camerlinckgelt ter doot, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt relief ende camerlinckgelt, alsoot voorseyt is.

Digitized by Google

Het zevenentwintichste leen competeert.... (*onbekend*), liggende inde voorseyde prochie, ende is een eerlicke rente van acht schele neghen pennynghen parysis tsiaers, vallende te Kerssavont, streckende up sekeren gront van eerfven diemen vanden selven leene haudende is. Ende ten selven behoort toe als eenighe vande laeten sterven dobbelen dootcoop, diemen behoort te betaelen binnen veerthien nachten naer heurlieder overlyden, up de boete van dry ponden parysis; ende als eenich van hemlieden hueren gront van desen leene ghehauden zyn vercoopen, soo syn sy schuldich den eerfachtighen marckgelt vande hondert ponden ses ponden. Ende vanden selven leene hautmen een leen dat nu toebehoort Jan Uutter Geuleyen, gheleghen inde voorseyde prochie van Astene, ende is groot een bundere, ende staet ten vollen reliefve van thien ponden parysis van camerlinckgelde ter doot; ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt relief ende camerlinckgeldt, alsoo voorseyt is. Ende ten voorseyden principaelen leene behoort eenen bailliu die deerfachtighen stellen mach omme zyn recht te bewarene ende te innene met de mannen vanden huuse van Deynse ende schepenen van Peteghem buuten, die den bailliu van Deynse ghecostumeert is te ontleenene den selven bailliu om wet mede te doene alst hem van noode is van alle saecken tsynder kennisse ende berechten toebehoorende. Ende voorseyde principael leen staet ter bester vromen met sulcken camerlinckgelt als daertoe behoort ter doot, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat geldt relief ende camerlinckgelt, soo voorseyt is.

Item het achtentwintichste leen competeert de w^e^ Livin de Weert, liggende inde voorseyde prochie, ende is groot twee bunderen, luttel min ofte meer, ende is gheheeten tMoortelken, ande noortsyde streckende lanoxt den Herweghe, aen t' zuyt eynde anden bosch te Gaspelaere, ende suytoostzyde ande Wutsackere, ende staet tvoorseyde leen ter bester vrome van dryentwintich schele parysis van camerlinckgeldt ter doot; ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt, de beste vrome ende camerlinckgeldt, alsoo voorseyt is.

Item het negentwintichste leen competeert Adriaen van Reyschoot, liggende inde voorseyde prochie, groot twee bunderen, luttel min ofte meer, thoir van Christoffels Uvery, daeran ghelant ande oostzyde, mette noortende an Jans Uutergaleyn leen, metten suyteynde commende ande groote Winckelstraete, ende metten westzyde streckende lancx der

Digitized by Google

straete voor Christoffels van der Beke; ende staet tselve leen ter bester vromen van dryen, twintich schellynghen parysis van camerlinckgelt, soo voorseyt is.

Item dertichste leen competeert.... (*onbekend*), liggende inde voornomde prochie, groot zynde twee gemeten, luttel min ofte meer, commende metter westzyde an Jans Uutergaleyen bogaert, ende metter westzyde an Andries van der Ley stede. Ende staet tselve leen ter bester vromen van dryentwintich schellynghen parysis van camerlinckgelt ter doot, ende als men tselve leen verwandelt by coope, soo ismen danof schuldich den thiende penninck van dat gheldt relief ende camerlinckgelt, soo voorseyt is.

Item eenendertichste leen competeert Michiel Candelier, gheleghen inde prochie van Mosscheroen, groot synde dry bunderen ende veerthien hondert landts, luttel min ofte meer, liggende in Jacobs van de Neste lande, ende metter noortzyde aen Cottyn, ende metter oostzyde Joos van der Porte leen; ten welcken voorseyde leene behoort toe tol, vont, bastaertgoet ende boete van dry ponden parysis ende daerondere. Ende men haut vanden voorseyden leene twee leenen, liggende inde voorseyde prochie, groot synde elck in eerfachtichede een bunder ende neghen hondert roeden landts, staende voorseyde leenen ten relieve van vyf ponden parysis ende camerlinckgheldt, alsoot behoort ter doot, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat zy gelden, alsoot voorseyt is. Ende de eerfachtighe van beede de voorseyde leenen syn schuldich te bringene onder hun beede alle jaeren, op Ste Martens avont, den eerfachtighen vanden voornomden principaelen leene een breydeyle, ende als de selve eerfachtighe moeten trecken in dienste van den voorseyden marcquis, dan soo moeten de selve twee eerfachtighe vande voorseyde twee leenen van hem ghehauden doen een peert, thien ponden parysis weert zynde, hondert schampt ende sonder zynen cost; ende waert soo dat tselve peert storve, soo moet den eerfachtighen vanden selven principaelen leenen quict zyn metten velle. Ende staet tvoorseyde principael leen ten vollen reliefve van thien ponden parysis ende twintich schellynghen parysis van camerlinckgelt ter doot, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat ghelt relief ende camerlinckgelt, soo voorseyt is.

Item het tweendertichste leen competeert den voornomden Michiel Candelier, by coope jeghens Roelant Cappon, gheleghen inde voor-

Digitized by Google

nomde prochie van Mosscheroen, groot zynde dry bunderen, luttel min ofte meer, ende veerthien hondert roeden landts, ande noortzyde ghelant thoir van Jacques Naert van der Poorte met eenen leene ghehauden van Hanneken van der Poorte, ande westzyde de weduwe ende hoors van Janne Coutet ende Jacquemaert Wille, up de selve zyde; up de suytzyde is ghelant Jan Thielt ende ande oostzyde Jan Herman. Ende staet tvoorseyde leen ten vullen reliefve van thien ponden parysis ende twintich schellynghen parysis van camerlinckgelt ter doot, ende alsment vercoopt den thiende penninck van dat gheldt relief ende camerlinckgelt, alsoo voorseyt is.

Het dryendertichste leen is het heerschip van Dronghene, liggende ende streckende inde casselrye van der Auderburch van Ghent, met alle justicie, hooghe, middele ende nedere ghemeene met den voorn. Marquis, ende behoort ten selven leene een hof ende pachtgoet, behuyst ende beplant, groot in lande, bosch, meers, walle ende in watere, zeventhien bunderen ende twee ghemeten, luttel min ofte meer, ende boven den voors. pachtgoede behoort toe den selven seventhien bunderen meersch ende gheweet, luttel min ofte meer, liggende in diversche stucken; item behoort ten selven leene een huus ende eerfachtichede, ghestaen ende ghelegen op t'Meulewater te Dronghene, neffens de plaetsen daerment heet *den Wulf*, omme daer te ontfaene den cleenen tol. Item behoort totten voorseyden leene een weunhuus, staende by den cloostere van Drongene, voor t'speygat, metten eerfven daertoe behoorende, daer den Amman van den selven heerschepe inwoont ende daermen haut de ghevangenen diemen daer vanght van weghen den voorn. marquis ende van weghen Mher Jacques de Cotrel, danof den voorseyden Amman toebehoort alleene en over al, alle de proffyten van de costen die daeraf commen, ende daervan clevende ende vallen; soo datter eenighe dief ofte malfauteurs te vanghen waeren van criminele saecken, soo moeten de laeten vanden voornomden heerschepe die hauden van voornomden marquis cossaete lant, die de selve malfauteur wachten by nachte, alsoo langhe hy daer ghevangen licht, op haerlieder vreese ende avonture. Item, behoort ten selven leene in penninerente sessendertich ponden achthien schele een penninck paris., in evenrente zevenentwintich mudde en vyf halsters, wanof de twaelf halsters maecken derthien gendtsche maeten, luttel min ofte meer, seventhien cappoenen ende zessendertich hinnen, die diveersche laeten gelden jaerlix ten diveersche daeghen, ter causen

Digitized by Google

van hunne landen dat sy van den voorseyden leene ende heerschepe ghehauden achtentwintich leenen ende maenschepen, danof de derthiene staen ten vollen reliefve van elck van thien ponden pars. ende ten reliefve van veertich groote, ende neghen ter bester vromen van dry jaeren, ende staet een t'eenen reliefve van een paer witte hanschoens, de hander ten reliefve van een schaekspel, een ter reliefve van een paer spooren ende t'eenen reliefve van een paer hantschoens; soo wanneer de selve leenen veranderen ter doot, ende soo wanneer by coope, soo syn sy van ghelycke schuldigh relief ende camerlinckgelt alsoot behoort, ende voorts den thiende penninck van alzoo veele als deselve coop bedraegt; voorts soo behoort ten selven leene alleene eene schauteet ende amman, eenen praetere ende een vierschaere met zeven schepenen, welcker schauteet ende amman moghen manen ende wet doen inde voorseyde vierschaere alleene, mette voorseyde mannen ende schepenen, van alle saecken derselver vierschaere anclevende, ende niemant el, ende oock met hemlieden eerfven ende onteerfven de leene van 't voorseide heerschip ghehauden; ende oock behoort den voorseyden schauteet ende amman toe manynghe ende wet te doene mette schepenen vander vierschaere die de voornomde marquis ende den voornomden mher Jacques de Cotrel hebben ghemeen inde voorseyde prochie van Drongene, ende niemant el; ende moet de voorseyde schauteet de manynghe doen ter selver vierschaere van criminele saecken, ende t'allen tyden alst de voorseyde schauteet ende amman belieft, soo moghen sy de schepenen vande ghemeene vierschaeren metten Bailliu van Deynse ofte zynen stedehaudere verlaeten ende wedermaecken, ende deselve schauteet ende amman tsamen, indien den voorn. Bailliu ofte syne stedehaudere niet en quamen, ande selve behoorlyck wete ghedaen zynde by den voorseyden schauteet ofte amman, ende deselve schepenen vermaeckt wesende, soo moet de selve schauteet ende amman die schepenen hunnen eedt doen doen ende niemant el, ende moghen de selve schauteet ende amman al t'heerschip van Drongene duere een roede draghen, vanghende ende arresterende, ende oock met den bailliu composeren ende declineren van aller criminele saecken ende civile, even verre dat die angaene de heerlickheyt van den voornomden marquis ende den voornomden Cotrel; ende soo wanneer dat den Bailliu van Deynse ofte iemant anders op 't heerschip van Drongene iemant vanghen, die moeten deselve ghevanghene leveren inde ghevanghenisse sonder van daer te leeden. Item

Digitized by Google

behoort den voors. Cottrel, ter causen van zynen leene ende heerschepe voorseyt, tol, vont, bastaert, stragiers ende verbeurt goet, boeten van thien ponden paris. inde selve vierschaere die by zyne mannen ghewesen worden, ende voorts de boete van dry ponden parisis ende daerondere, ende alle eerfachtighe boeten, ende oock t'derde vande boeten die commen uyter jaerwaerhede ofte dachwaerhede, metsgaders van alle boeten, compositien ende amenden, die vallen onder de ghemeene vierschaere van Drongene, tsy criminele ofte civile, soo behoort den voorn. Cotrel toe tderde, ende oock tderde van de boeten van compositien van tsestich ponden parisis, die vallen binnen den vier heckenen, ende mitsdien soo moet hy delivreren vande vanghenisse omme te hauden de ghevanghenen die den bailliu van Deynse ofte zynen stedehaudere vanghen buyten name van den voorn. marcquis ende die bewaeren tsynen coste ende avonture, behaudens der wacht by nachte te doene hiervoren verclaert, sonder die te moghen delivreren ofte composeren sonder consent vanden voorseyden bailliu ende van een van zyne officiers. Item behoort ten voorseyden leene ende heerschepe vander eerfve diemen daeraf haudende is ten steerfcoop ter doot wesende dobbel rente, behoudens van den landen geldende evenrente, daeraf dat men van den bundere betaelt ter doot dertich deniers paris. sonder meer, ende soo wanneer de selve gronden veranderen by coope ofte andersins, soo is men danof schuldich marckghelt, te weten van hondert ponden ses ponden paris., ende alsmen vercoopt eerfve die den voornomden marcquis rente schuldich zyn, danof en heeft den voorn. Mher Jacques de Cotrel maer dry ponden paris. vande hondert ponden ende vande evenlanden vyftich pennynghen paris., ende soo wanneer de hoors vande voors. laeten in ghebreke zyn van ghenoech te doene anden voorseyden heerschepe binnen veerthien nachten, die verbeuren de boete van dry ponden paris.; ende voort soo behoort hem toe alleene, ter causen vanden voorseyden leene ende heerschepe, tbeste hooft, cattheyle van alle de gone die huushauden ende woonende binnen de vier heckene, tsy man ofte wyf, vaerende van lyve ter doot, ende oock vande gone die sterven op tvoors. pachtgoet. Item behooren ten selven leene alle de rechten van wandelcoop, dootcoop ende boeten, die vallen ter causen vande eerfven gheleghen binnen Drongene, diemen haudende is vanden voornomden marcquis ter causen vanden ontfangherschepe ende heerelicke rente van Deynse, ende midtsdien soo syn de officiers vanden selven leene ende heerschip

Digitized by Google

van Drongene ghehauden den ontfangher van Deynse innynghe te doene van synder voorseyde rente sonder synen cost. Item vermach den praetere vanden selven leene ende heerschepe vanghen, arresteren ende schutten beesten, waghenen ende lieden te peerde, die hy vint in heurlieder vruchten buyten sweghe, ende de bodtschepe te doene vande wet te vergaderen, ende oock behoort hem toe te meten de evene diemen ter causen vande heerlickheyt van Drongene jaerlix betaelen moet. Item behoort hem oock toe, ter causen vanden voorseyden leene, eenen wintmeulen, staende op tselve heerschip, metsgaders de vrye maelderye binnen der selver prochie ende heerlichheyt van Drongene, alzoo wel ter wintmeulen, als ter watermeulen. Item een steenen speygat op de riviere van de Leye, metsgrs. eenen vryen tol daertoe behoorende, te weten elcke plyte daer deur vaerende, opperwaert ofte nederwaert, es schuldich dry schele vier pennynghen paris., ende de seyen opperwaert vaerende syn schuldich achthien pennynghen paris., ende andere cleene schepen sulx als bierstekers, zyn schuldich, opperwaerts vaerende, veerthien pennyghen paris. sonder meer, ende soo wanneer de selve bierstekers deur tmeulewater vaeren, soo syn sy schuldich, opperwaerts ende nederwaerts vaerende, veerthien pennynghen paris. Item andere cleene schepen diemen noemt boerkette, inghenaers ofte beerschepen, die deur t'meulewater ofte ivers daerinne commen, syn schuldich, opperwaerts ende nederwaerts vaerende, telcken dry pennynghen paris., ende bringhende eenich van al dese schepen opperwaerts ofte nederwaerts wyn, die syn schuldich vanden selven wyne twee maeten wyns, bedragende dry stoopen, ende dien wyn mach men nemen in synen name uyt wat vaeten dat men wilde, tsy uyt eene ofte twee sonder prouven, ende denselven wyn mach den eerfachtighe vercoopen aldaer by wien dat hy wilt, sonder questie van assyse ofte andersins, ende vermach den eerfachtighe van den selven leene t'voorseyde Speygat te sluyten by nachte ende oock op de vier Paesdaghen, vier Synxdaeghen ende vier Kersdaeghen alle onse Vrauwedaeghen ende alle Vigiliedaeghen, ende op eene van de voornomde daghen en mach niemant deur tvoorn. speygat vaeren sonder t'consent vanden eerfachtighen ofte van syne officiers, te stoppene ende verstaeckene de veuren, ofte over de meerschen sonder deur het speygat te varene, die schipman soude moeten betaelen synen tol an t'hooft te Drongene; ende ter causen van den voorseyden leene soo gelt den eerfachtighen den voornoemden

Digitized by Google

marquis achthien ponden paris. tsjaers, ende dies moet de voorn. marquis geven den eerfachtighen van den voorseyden heerschepe van Drongene derthien ponden thien schele paris. tsjaers van damgelde, ende by dien soo blyft den eerfachtighen belast van vier ponden thien schele paris. tsjaers. Item behoort ten selven leene de vrye partryserye, haserye, foreterye, vry visscheryen ende vogelderyen binnen de prochie van Drongene, op 't heerschip van den voornomden marquis, binnen de heerelichhede van Drongene tot Royghem, den heylanden liggende by Maelem ende de Rijt ende daerontrent Blaermeersch, ende op alle watergangen en stroomen streckende totter voorseyde heerelickheyt ende alzoo verre als die bestrecken, niet uytgesteken nochte besondert. Item behoort ten selven leene een vrye swaenderye binnen den voorseyden heerschepe van Drongene en daerbuyten, ende behoort hem als eerfachtich toe alle tproffyt ende de jonghe swaenen die commen van zyne gheteekende swaenen van den selven heerschepe, waer dat sy broeden, binnen ofte buyten der voorseyden heerschepe; eene maete daermede dat de laeten betaelen ende dat men ontvanght de evenrente van de voorseyden heerschepe ende die meet men op hoopte, ende es tderthienste deel meer als de ghendtsche maete ofte daerontrent. Item behoort ten voorseyden leene de kennisse ende begaen vande hautleuken, vande beken, watergang ofte schautheckenen op 't heerschip van den voornomden marcquis ende vanden zynen, ende behoort hem daeraf als eerfachtich vanden voorseyden leene ende heerschepe van Drongene toe de boete ende al tproffyt daeraf commende. Item behoort ten voorseyden leene eene vrye veere, streckende int meulewater, schepende ende ontschepende an dezen eynde te Royghem in de havene ende an dander eynde te Drongene ande cautsyde ende voorts streckende totten cloostermueren daer eenen veerman schuldich is thebbene eene groote van ses lieden ofte daerondere, ende waerder meere inne dan ses lieden, soo is elck schuldig twee pennynghen paris. Item, ende moet elck op sittende laet van den voorseyden marcquis in Drongene ende van den voorseyden heerschepe die hauden erfstede ofte hofstede elck tsiaers eenen dach hoyen ofte daervooren an den voorn. eerfachtighen betaelen elck twee groote; ende ten lesten behoort ten voorseyden leene alle de heerelickhede ende kennisse van de straeten, drieschen, opstallen, inslaghe putten, ende anwerpen ende hauten daeroppe wassende, alle de heerelichheyt vanden voorseyden marcquis ende vanden voorseyden heerschepe van Drongene deure; staende tvoorseyde

Digitized by Google

leen ten dienste ter trauwen ter waerheden ende teenen vollen reliefve van thien ponden paris. ende camerlinckgelt alsook behoort, ende soo wanneer dat verwandelt by coope, so is tselve schuldich den thienden penninck.

Het vierendertichste leen competeert.... (*onbekend*), gheleghen inde prochie van Dronghene, daerment heet Helshoucke, ende is groot vier hondert roeden, luttel min ofte meer, liggende in twee parcheelen, ande dry hondert Roeden is ghelant oost ende noort t'hoir van Segher Bollaert, aende suytzyde den gront toebehoort Josse Hutsebaut, ende aende westzyde Mher Roelant van Wedergraete; item ande andere hondert roeden is ghelant, ande oostwestzyde thoir van Segher Bollaert voorseyt, oost ende noort Sheerenstraete, welck voorseyde leen staet ter bester vromen ende dryentwintich schele parysis van camerlinckgelt ter doot, ende als tselve leen verwandelt by coope, soo esmen schuldich anden voornomden marcquis van dat gheldt de beste vrome ende camerlinckgelt alsvooren.

Item het vyfendertichste leen competeert Davidt de Smedt, by coope, gheleghen inde prochie van Drongene, inde Assals, ende is gheheeten Buuck (*of Buent*), groot zynde vier ghemeten, luttel min ofte meer, den Heleghengeest van Drongene ghelant ande westzyde, ende staet tselve leen ter bester vrome van dryen twintich schele parysis van camerlinckgelde ende ter doot, ende alsment vertiert by coope, soo es danof schuldich anden voornomden marcquis den thiende penninck van dat gheldt, de beste vrome van dryen ende camerlinckgelt, alsvooren.

Het zessendertichste leen competeert joncheer Jaspar Damman, heere van Oomberghe, liggende inde prochie van Ste Maria-Leerne, groot een bundere ende een alf winnende landt, commende tselve leen ande noortzyde van Gillis de Cleercq, aen toosteynde tlant van Jaspart de Kemele an de straete. Ende staet tselve leen ter bester vromen van dryen ende camerlinckghelt ter doot ende alsment verwandelt by coope, soo ismen schuldich den thienden penninck van dat gheldt, de beste vrome ende camerlinckgelt alsvooren.

Item het sevenendertichste competeert joncheer Antheunis de la Tour, heere van Hooghenhove, ende is groot thien bunderen, liggende inde prochie van Peteghem; staende tselve leen ter trauwe ende waerhede ten reliefve van thien ponden parysis ende twintich schele parysis van camerlinckgheldt ter doot, ende alsment vercoopt den thienden penninck

Digitized by Google

van dat gheldt relief ende camerlinckgelt, alsvooren. Ende voorts noch eenighe andere leenen die mits de troublen alsnu niet vindelick en zyn; van alle welcke voorseyde leenen noch ghehauden zyn diveersche eerfve ende achterleenen, daeroppe den voornomden marcquis competeert recht vande beste hoofden vande gone aldaer overlydende. Item soo competeert den voornomden marcquis de prochie ende heerlickheyt van Peteghem ende Astene, de welcke hy oock is houdende in leene alsvooren, vermogende, ter causen van dien, in elck vande voorseyde prochien hooghe, middele ende neer justicie; item stellende eenen bailliu zeven schepenen, poincters ende setters, greffiers, officiers ende praeters. Item competeert denselven, in beede de voorseyde prochien, visscherye, jaegherye, voghelrye, pratryserye, tol, vont, bastaert, stragiers, gheconfisqueert ofte verbeurt goet ende alle boeten. Item vermach den voornomden bailliu schepenen te stellen met den pasteur, de keerckmeesters ende aermmeesters van beede de voorseyde prochien; ende competeert hem thooren, sluyten ende voorenteeckenen vande rekenynghe, soo vande selve prochien, als keercken, ende by zynen bailliu te doene alderande schauwynghen, soo van straeten, beken, grachten, ryolen, inslaeghen, als andersins, ende voorts generaelick al dat zyne voorseyde Majesteyt inde voorseyde twee prochien heeft ghecostumeert; hebbende upde voorseyde syne prochie ende heerelichhede van Peteghem eene coorenwintmeulen ende rosmeulen ende behoort hem toe het recht van sautkeeten ende cheynsen, ende hovens. Item soo competeert hem noch binnen tvoorseyde Peteghem, Astene ende Deynse neghenentwintich alsters ses achtelynghen boulaertschen rogghe, verschynende telcke Ste Martens messe inden winter, danof de twaelf halsters maecken een mudde, acht achtelynghen een halster, de acht pinten ofte twee achtelynghen een meuken ende de tweendertich pinten een halster. Item soo competeert den selven marcquis twaelf halsters rogghe shinne (?) maete die diveersche laeten schuldich zyn naer uuytwysen de landtboucken; item noch vier mudden, vyf achtelynghen rogghe, gheheeten Walacker, oock naer uutwysen den landtbouck; item acht mudden dry halsters evene; item vyfentwintich halsters spelte, gheseyt croocksmaut; item tweentwintich cappoenen en half, een hondert tweentneghentich hinnen, item twaelf ponden parysis opwonnynghe, item eenentwintich ponden parysis, gheheeten pen-

Digitized by Google

ninckrente, die diveersche laeten geldende zyn; item sPraeters bulxken met een thiendeken, groot ontrent hondert roeden, noort het clooster van Deynse, oost den raedtsheer du Blois, suyt den selven raedtsheere, ende west Lievin van Damme met zyn hofstede; ende bestreckt hem het selve praeters thiendeken up ontrent een hunder landts ofte bet: eerst up een stuxken, groot ontrent een ghemet, toebehoorende mevrauwe van het clooster van Deinse, oost het goet Rybroeck, west den Springdriesch ende den voornomden van Damme, noort het voornomde Rybroeck goet, suyt het voornomde Praeters bulxken ende den raedtsheer du Bloys; item een stuck landts groot ontrent twee ghemeten, twaelf roeden ofte daerontrent, gheheeten s'Princenhof; item een eerfvelicke rente van twintich schele parysis tsiaers die dhoors van Jan Martens schuldich zyn ter causen vanden Meulewal int ghewest tot Boelaere, vallende telcken Ste Martens daeghe; item een thiendeken dat men heeft ende ontfanght van eenighe uuytworpen ende uuytsprangen van lande; item soo gelden jaerlix deken ende guldebroeders van t' gulden van Ste Sebastiaen tot Petegem binnen Deynse twaelf ponden parysis, ter causen van haerlieder hof aen hemlieden gheaccordeert by zyne Ma^t^, alsdan heere van tvoorseyde Deynse. Item, soo competeert den voornomden marquis de vesten ende de warande te Peteghem; item achtenveertich schele parysis tsiaers die wylent Jan Huwelaert inden name van Jan Callier ghehauden was te betaelen voor den wint van de oliemeulen, staende neffens Peteghem, nu jeghenwordich toebehoorende Guilllaem Wittevrongele ende consorten; item twintich schele parysis tsiaers eerfvelicker rente tot laste van Jan Oste, nu Jooris Vernieuwen, ter causen van vyfentwintich ofte dertich roeden landts buuten Peteghem, geaccordeert by de heeren vande rekenynckcamer anden voornomden Wageneere; item vier ponden tsiaers tot laste vande hoors van Lion Dhonse die sy schuldich syn ter causen van seker plaetse, ghenaemt thuus van Roeyen, begrypende achtentachentich roeden; ende als de gronden van den voornomden marquis gehauden ende rente geldende vercocht worden, soo behoort hem toe den vyfthienden penninck van dat zy gelden ende dobbel rente ter doot ende oock by coope. Item, soo competeert hem voorst binnen tvoorseyde Peteghem ende Astene de beste hoofden van de gone aldaer overlydende; ende hebben den voorseyden Bailliu ende schepenen oock kennisse ende berecht van alle vrye eygendommen onder de voorseyde prochien

Digitized by Google

van Deynse, Petegem ende Astene gheleghen, elck int zyne. Ende voorts zoo competeert hem alsulcke rechten ende preminentien als zyne majesteyt aldaer heeft ghehadt, niet uuytgesteken nochte ghereserveert, behaudens t' ressort ende souverainiteyt, alles ingevolghe vande brieven ende gifte. Item competeert hem het recht zyne majesteit toebehoort hebbende van Drongene ende heeft aldaer hooghe, middele ende nere justitie ghemeene met Mher Jacques de Cotrel, f^s Mher Jan Franchois, jegenwordich eerfachtich heere van Drongene, vermoghende aldaer metten voornomden hoochbailliu van Deynse, onderbailliu ende met de schepenen ghesaemderhant, die aldaer ghemaeckt werden, te doen berechten alle saecken, soo criminele, als civile.

Item competeert den voornomden marquis binnen de voornomde prochien van alle de boeten, amenden ende confiscaetien die inde selve ghemeene vierschaere gewesen worden de twee deelen, ende tresterende derde competeert d'officieren vanden voorseyden Cotrel, ter causen van welcken hy gehauden is te delivreren vanghenisse omme thauden de ghevanghenen die den voorseyden hoochbailliu, zynen onderbailliu ofte andere zyner officiers aldaer vanghen uuyt den name vanden voornomden marcquis ende die te bewaeren tsynen coste ende avonture, soo hy van ghelycken, ter causen van dien, oock ghehauden is innynghe te doene anden ontfangher van Deynse van zyne heerelicke rente sonder den cost vanden ontfanghere. Item competeren hem voorts de beste hoofden ofte cattheylen van de gone binnen de selve prochie overlydende, ghereserveert binnen de vier heckenen, sonder dat in de voorseyde vier heckenen begrepen is het clooster van Drongene. Item competeert hem voorts binnen de voorseyde prochie ende heerlickheyt van Drongene een hondert veerthien mudden, vier halsters tvierde deel van een halster evene ofte zochte havere, gendtsche maete, wel ghecuyst ende leverbaer, uuyt bringende int gheheele by reductie in halsters totten getalle van derthien hondert tweentseventich halsters ende tvierde deel van een halster, danof de twaelf halsters maecken een mudde, acht achtelynghen een halster, verschynende Ste Jan Baptiste daeghe in elck jaer, die diveersche laeten, ter causen van hemlieder gronden, schuldich zyn; item van een hondert dryenveertich bunderen ende dry deelen van een bunder landts, gheheeten Lalant, is elck bunder schuldich twee halsters evene ofte zochte havere; item van andere sesthien bunderen, geheeten Temmerlant, is elck bunder schuldich van ghelycken twee

Digitized by Google

halsters evene ofte sochte havere, vallende telcken Ste Jansmisse alsvooren; item van zevenentwintich bunderen landts, gheheeten Bodtschiplandt, is van ghelycken elck bunder schuldich twee halsters ghelycke evene ofte sochte havere, maeckende vierenvyftich halsters; item van dryentwintich bunderens, geheeten Mandtlandt, is elck bunder schuldich ghelyck twee halsters evene, maeckende zessenveertich halsters; item van acht bunderen landts, gheheeten Cossaetlandt, ghelyck twee halsters uuyt elck bundere, maeckende zesthien halsters, al vallende Ste Jan Baptisten dach, soo voorseyt is, al sochte havere alsvooren; item veertich ponden vier schellynghen parysis tsiaers diemen heet penninckrente, verschynende Ste Jans daeghen up diveersche gronden volgende den landtbouck; item acht ponden vier schellynghen neghen (grooten) parysis, oock penninckrente, genaemt tLootgeldt, diemen heeft op eenighe landen vande voorseyde prochie; item achthien ponden parysis tsiaers up de staecken van Drongene; item (?) schele parysis tsiaers ten laste vanden heere van Nevele ende Voormisele, over seker herkentenisse ende t'lucht, metsgaeders over den tol, liggende tusschen dheerelicheyt van Loo ende Vynckt upden Herweghe van Audenaerde. Item voorts zoo competeeren den voornomden marcquis binnen de voorseyde prochie van Drongene twee ghemeten landts, toebehoort hebbende Geeraert Tuwen, ghenaemt den Beernaert Dal, jeghenwoordelick in pachte ghebruyckt by Segher Gylens, oost ghelant den voorseyden Gylens, suyt dheer Lieven van de Foreeste, west Adriaen Schockaert, noort den Doschwech; item neghen ghemeten ende twee hondert roeden landts, ghenaemt Keyscant, toebehoort hebbende Gillis van Haeck ende Lysbette Sburcx, Geeraert Cornelis, west Gillis vander Stichele, noort de keercke van Drongene; item noch vier hondert roeden landts gheleghen op t'Haut ofte Beernaerts Dal, ghebruyckt by den selven Gyllens, oost ghelant de keerckewech, suyt den bruschen Herwech, west de wed^e^ van Andries de Wulf, noort de wed^e^ Chrystoffels Denys, alle welcke partyen afghewonnen zyn voor de heerelicke renten, syne voorseyde Majesteyt opde selve lande ghecompeteert hebbende. Ende competeert den voorseyden marcquis voorts int voorseyde Drongene sulck recht ende vermoghen, als zyne majesteyt hiertevooren aldaer ghecompeteert heeft, behaudens de souverainiteyt, soo voorseyt is; van welcke voorseyde heerlicke haver ofte evenerente binnen Drongene voorseyt den prelaet aldaer is proffiterende het thiende deel ende bovendien een mark-

Digitized by Google

selver tiaers, ofte vierendertich schele pynnynghen parysis daervooren.

Item competeert den voornomden marcquis eenen landtbouc binnen der stede van Ghendt daer hy lantheere is, hem bestreckende in de Haubuerch, Rooleevenstraetken, Plotersgracht, ende daerontrent, ten welcken jaerlix incomt twaelf ponden thien schele parysis. Voorts competeert den voornomden marcquis de beste hoofden ofte catheylen, vallende binnen der Casselrye van der Audenburch, vande gone aldaer overlydende, de welcke hy van ghelycken haudende is in leene ende bestreckende hun inde navolghende prochien, te weten: Nevele, Lootenhulle, Meyghem, Ste Martens-Leerne, Ste Jans-Leerne, Poesele, Vosselaere, Baerle, Bachte, Severen, Landeghem, Ruyslede, Aeltere, Knesselaere, Ursele, Oostwynckele, Bellem, Lovendeghem, Meerendre, Dronghene, Vinderhaute, Meere, Eckerghem, Rousselede, Everghem, Wondelghem, Sleydinghe, Heusden, Destelberghe, Hansbeke, Shelich Kerst, Loo Christi, Seveneecke, Saffelaere, Mendonck, Desseldoncq, Dorisele, Swynaerde, Seevergem, Eecke, Nazarette, Westrem St Denys, Deurle, Lathem, Afsne, Vynckt, Mariakeercke ende Waesschoot, alles twelcke den voornomden marcquis is haudende teenen vollen leene vande coninckliche majesteyt souveraine wetachtige camere van Vlaendren, ten reliefve van thien ponden parysis ende twintich schele parysis van camerlinckgeldt telcke veranderynghe by verstecrfte, ende ter vercoopynghe den thiende penninck van dat ghelden sal relief ende camerlinckgelt alsvooren; ende inghevalle dat min ofte meer an tselve leen toebehoorende dan voorseyt is, soo sal al tselve geene prejuditie draghen an mynen gheduchten heere, nochte an my marcquis voornomt, nemaer danof sal elck staen tsynen goeden rechte altyt ter correctie ende ordonnancie van de heeren raeden ende mannen van zyne Souveraine Wetachtighe camere ende leenhove van Vlaendren, wiens huusghenoot ick ben. In kennisse der waerheyt, soo hebbe ick marcquis voornompt dit jegenwordich denombrement gheseghelt ende onderteeckent met mynen zeghel ende ghewoonelick hanteeken, desen veerthienden february sestien hondert vierenvyftich, ende was onderteekent MAX: GRAVE VAN MERODE, *marcquis van Deynse*, ende daer beneffens gheseghelt met eenen seghel van wasse van lack daeroppe ghedruckt. In kennisse der waerhede hebben wy bailliu van de souveraine wetachtighe camer voornomt dese onse recepisse upde overlethede ende protestaetie ghecos-

Digitized by Google

tumeert ende deselve onderteeckent ende daeronder ghehanghen onsen zeghel, den veerthienden Marty zesthienhondert vierenvyftich.

(*Get.:*) G. MEYNART.

Arch. van den raad van Vlaanderen, te Gent.

Nr 2.

Statuten en verordeningen betrekkelijk de visscherij in het deinsche water, opgemaakt door hoogbaljuw, schepenen, enz. der stad Deinze.

— Afgekondigd op de leibrug den 21 meert 1547. —

Ten eersten zoo zyn binnen tvoornoemde Deynsche waetere thien gheheele visscheryen, daerof de drye competeren de coninckclycke Mat, ende vermoghen elck te hauden een schip te waetere, daerof teerste schip vande voornoemde drye visscheryen ghehauden is de heere te dienen int bereyden vande Leye oft daert de heere belieft om den kost.

Item het tweede schip ende visscherye heet de visscherye van Roen (?); de derde visscherye van Thielt; de vierde van Exaerde; de vyfde van Mevr. Heymans; de seste es Jan de Commere; de zevenste daerof behoort deen helft Jan de Commere, t' clooster van Deynse een vierde ende de capelle van Ste Nicolaus van Deynse een vierde; d' achste de wede Tuutschavere ende Joos Mast onder haer beeden een quartier, Andries Goethals een quartier, nu de dochter Guillame du Jardyn, Mayken Pauwels van der Meulen, f. Jans, ende een vierendeel d' hoirs van Pieter van der Meulens zeune, te weten Pauwels, oock een vierendeel; de neghenste behoort toe myn heere van Mastrang, nu Croisilges, die beghint aende Tyckelbeke ende gaet opwaers tot boven Maechelen, alsoo verre als syn heerlyckheyt streckt; de thienste is myn heere van Olsene ende beghint tusschen Maechelen ende Olsene ende bestreckt haer tot den hende van Gherstenlande.

Item, gheen pachters en vermoghen van alf maerte tot alf meye gheenderhande netten int waeter te brynghen om eenighe visschen te vanghen, dan met de zaete dweers ofte met cuilen dat naer palynck, om dat de witvis te bet soude beclyven; en gheenderhande gru vanghen ofte werp se weder over 't boort, en datte op de boete van iij^{tt} p., voor d' eerste reyse; ende de tweede reyse op ghelycke boete

Digitized by Google

ende t' schip verbeurt met de netten; de derde reyse op de boete van iij^{tt} p. ende voorts ghebannen uuyten waetere haer leven lanck.

Item, men verbiet een ieghelyck inde leye eenige vasten te stellen ten preiudicie vande vrye visschers, op de boete van. . iij^{tt} par.

Item, dat niemant ande netten, ligghende inde leye, en heffe ende de visschen daer uuyt en neme, op de boete van . . . iij^{tt} p.

Item, men verbiet alle visschers ende andere met gheenen vurse te puerene in corven noch anderssins, op de boete van . . iij^{tt} p.

Item, elck visscher sal vermoghen int exerceren van zyn visscherye brynghen ende besighen te waeter dese naervolghende netten, te wetene : elcken visscher, hebbende gheheele visscherye, sal vermoghen te hebbene ende te voeren tweendertich balnetten, acht mutsen ofte claernetten, zes terrinckelen, eenen rieck, een haren saete, twee cuilen, tweendertich piercurven, twee rosulen en palsaek, het cruysnette, inghelroe, ende jaeghen naer snoeck ofte baersen, pachter zynde.

Item, voorts zoo vermach elcken visschere te legghen vier schuthauten en zyn de visschers pachtters ghehauden te vergaderen swoendaechs voor alf maerte, op de leybrugghe, om aldaer te lotene elck waer hy vallen zal.

Item, niemant en vermach de schuthauten naerder te commen met eenighe netten, 't sy mutsen ofte pulsacken, op dry scheuten lyns naer, en es elcke scheute lyns xiiij vademen, op de boete van. iij^{tt} p.

Item, niemant en vermach den inghelroe ghelaeghe naer te legghen, dan dry scheuten lyns, opde boete van . . . . . iij^{tt} p.

Item, men verbiet alle visschers dat zy in Peteghem noch in Machelen put niet visschen en sullen met eenigher netten voor Ste Luicas dach; dan moghen zy eens ghesaemderhant te overvisschen met den rieck, op de boete van . . . . . iij^{tt} p.

Item, men consenteert alle poorters ende inwoonders der stede van Deynse te visschen metten inghelroe, tsy ten schepe ofte lancx den kante met eenen enckelen haere anden haeck en oock te poren om de soo te vanghen ende niet om voorts te vercoopen, ten zy by consente vande heeren en van de pachters.

Item, niemant en vermach schepen uuyt sloten te hauden opde selve reviere, ten waere dat zy pachters waeren, op de boete van iij^{tt} p.; en dan zoo vermach de heere gaen ofte senden zyn dienaers ende moghent met hem voeren voor de boete t' allen tyde als d' heere belieft.

Digitized by Google

Item, niemant en vermach te rooten inde leye nochte veertich voeten naer de selve reviere, op de boete van . . . . . iij^{tt} p.

Item, niemandt en vervoordere hem eenighen visch te vanghen, tsy blieck ofte anderen inden vurstydt, zy en waeren daer van ghenesen, op de boete van . . . . . iij^{tt} p.

Item, den rieck ende den pulsaek en vermoghen niet te waeter ghedaen te wesen, om daermede te visschen, voor onse Vrauwendach in september, omme daermede te visschen op onse Vrauwen avont, d' welck de heere competeert, ende vermach dien dach selve te visschen ofte doen visschen tsynen proffyte, ende datte vande kercke van Peteghem tot t' clooster meulen; en ist tselve ghefondeert om dat hy twater in rechte houden soude en beschermen van alle onghetydighe visschers ofte dienen die het waeter bederven, t' welck jammer is.

Item, men verbiet een ieghelyck eenighe pryen ofde andere inde leye te werpen op de boete van iij^{tt} p., t' elcken als zy bevonden zullen worden.

Item, voorts zoo verbiet men dat niemant vande visschers hauden en mach eenighen snouck onder de thien ghendsche haudduymen lanck tusschen d' ooghen ende den spriet vanden steert, d' welck de heere mach commen visiteren t' schepe als hem believen sal, ende callaingieren de overtreders inde boete van iij^{tt} p., van elcken snouck die hy te cort bevinden sal.

Item, noch vermach de heere te hauden een waerhede op de leybrugghe met mannen ende schepenen van Deynse, en dachvaerden daer alle pachters vande visscherye, omme te hooren of daer niemant overtreden en heeft de voornoemde keuren ende statuten, op haerlieder eedt, en daer inne oock te berechtene insghelyks alle clachten ende arresten die binnen den jaere souden moghen gheschieden ofte toecommen, zoo wel ten versoecke vanden heere, als van partye.

Item, in de leybrugghe licht eene visscherye, te weten vier schuthauten; die daer ghevalt, sal dat jaer de leybrugghe vry hauden van pulse ofte mutsene, op dry scheuten lyns naer, op de boete van iij^{tt} p.

Item, aen Peteghem kercke ligghen vier visscheryen ende elck heeft vier schuthauten; die daer ghevalt by lote, sal vermoghen den put vry te hauden dat daer gheenderhande netten in en commen op dry scheuten lyns naer; behaudens de gone die deerste stede ende lot

Digitized by Google

heeft, sal d' eerste haut zyncken, de tweede het ii^e haut, en alsoo voorts tot ieghelyck syn vier hauten ghesoncken heeft.

Item, te Maechelen ligghen oock vier visscheryen ghelot; omme te schuttene, elcke visscherye heeft vier schuthauten, ende diet optreckt niet en ghenoucht, mach ligghen inde haeve van den wael. Dese vier visscheryen moghen den put vry hauden van pulsen ende mutsene ende van eenighe netten, ende sullen hemlieden voort int syncken reguleren ende anderssins op de conditien alsvoren, conforme den put van Peteghem.

Item, elcken poortere ende insetene en vermach maer dry ingen steden vryen ende eenen visscher zesse, maer zy moghen wel meer ghelaeghen maecken, maer niet vry hauden; de pachters noch de andere en vermoghen elckanderen niet naerder te zitten, dan op een schip langhde naer.

Item, men verbiet alle die met een rieck visschen willen dat zy niet te waeter en gaen, dan t'sanderdaechs naer onse Vrauwe dach september metter sonnen opganck; ende indient t'sanderdaechs naer onse Vrauwendach sondach waere, soo sullen sy smaendaechs daer naer beghinnen metter zonnen opganck; en waer iemant bevonden die ter contrarie bevonden waere, t'elckent op de boete van. . . iij^u. p.

Item, men consenteert de pachters die een vierdedeel ofte een alfve visscherye hebben in advenante te haudene dat een halve visscherye vermach XVI bolnetten, vier mutsen ofte claernetten; zy en vermoghen niet te visschen met den rieck, noch pulsen, noch cuilen, noch haeren zaeten, dan met haerlieder medeghesellen dat sy vier quartiers te saemen, dat is een gheheele visscherye, ende alsoo voorts elck op zyn portie ende handeel naer advenante.

Item, noch is gekeurt dat elcken visscher sal vermoghen elckander te calengierene, bevindende visschene contrarie der keure, ende datte brenghen anden heere, dwelcke hy ghelooft sal syn op zynen eedt.

Welcke voorschreven poincten ende articulen vermoghen de Balliu met mannen ende schepenen te vermeerderen ende verminderen alle jaeren, t'haerlieder assistentie nemende de erfachtighe visschers ofte dienaers.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *reg. van wett. pass.* C. bl. 135 v°.

Digitized by Google

Nr 3.

Verordening tot het zetten van den Spijker des heeren van Deinze.

— 1597. —

Item dit es d'ordonnantie omme te prysen myns gheduchten heeren spyckere, daertoe nemende eenen backer, hostagier ende eenen brauwer, die doen heurlieder eedt dat zy zullen gaen opde marct ende bringhen by schepenen, by heurlieder eedt, hoe vele dat d'evene ghelt t'haelster te Deynse op de marct s'woendaechs voor Ste Martens dach, ende s'woendachs voor Kerstdach ende voor Sente Jans dach ; ende dese drye woesdaghen legh men te gaere, ende dan trect men af de twee deelen ende tderde deel ende het achste deel als de twee deelen afghetrocken zyn, ende datter dan blyft dats myns gheduchten heeren spyckere thoet.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *Regist. van wett. pas.* A, bl. 16 ; *idem*, C, bl. 89 ; *Costuum van Deinze.*

Nr 4.

Verslag van den ontvanger van Deinze aan den voorzitter der rekeningkamer tot Rijsel over de schatting der renten van Evene te Deinze.

— Rond 1600. —

Gillis Hebberecht, ontfanghere van zyne Mat., ter causen van zyne domeynen van Deynse, Peteghem ende Dronghene, gheeft met alder reverentie ende onderdanicheyt te kennen aen myne heere den president vande rekeninck camere tot Ryssele, hoe dat binnen Deynse ende Peteghem jaerlicx incommen ten proffyte van zyne Mat. ontrent drye hondert hoeden evene tsiaers, daeraf elck hoet meer is dan eenen gentschen saek, daeraf af den prys alle jaere gesteldt wordt by schepenen van Deynse ende Peteghem, die daerinne zelve meest zyn gheldende, die den zelven prys maer en stellen up ontrent een derdendeel van dat de zelve evene jaerlicx es gheldende, zoo dat zyne Mat daerby jaerelicx wel beschadicht es van twee deelen.

Boven desen heeft zyne Mat. incommen binnen der prochie van Dronghene ontrent twaelf hondert zacken evene ghendtsche mate daeraf

Digitized by Google

den prys ghestelt wordt by Amman ende schepenen van Dronghene wel de twee deelen min dan de tot Ghendt es gheldende, zoomen tselve by hueren pryse bevinden sal, daerby zyne Ma^t^., sichtent dat de stede van Gendt ghereduceert is, groote noteerelicke schade gheleden heeft, ende men zal bevinden dat den heere vanden lande van Nevele den prys van zyne evene rente alle jaere meer dan de twee deelen hoogher stelt dan die van Deynse, Peteghem ende Dronghene die zyn stellende, wesende nochtans ghelycke maete ende een natuere van evene, ende neffens elcanders gheleghen, zulcx dat den heere van Nevele jaerelicx meer proffiteert van een hondert zacken, daer zyne Ma^t^. nochtans gherecht es van zyn evene alle jaeren te stellene alzo hooghe als zyn vasalen die stellen, ofte emmers naer de weerde van dien ofte wat min dan die ter mart es gheldende. Ende zoo verre als myne heeren vande rekeninghe camere van zyne Ma^t^. hierinne belieft te voorsienne ende den prys zelve te stellene, ofte anden ontfanghere te belastene dat hem dien aengaende soude riguleren naer den prys van dat die tot Ghendt ofte tot Deynse ter mart is gheldende, het zal zyne Ma^t^. ten minsten alle jaere proffyteren de rechte helf van dat den zelven ontfanck inneghebrocht heeft ende meer; ende alzo de selve renten ghevallen zyn ende dat men daeraf nu alle daghe de zitdaghen hauden moet, zoude hierinne metten eersten dienen voorsien te zyne omme het meeste proffyt van zyne Ma^t^.

Gheeft voorts te kennen hoe dat die van Deynse, Peteghem ende Drongene sustineren dat men hemlieden tot betalynghe van huerlieder renten niet en mach executeren, maer dat zyne Ma^t^. ghehouden es te procederen up huerlieder gronden ende die te bringhen tot decrete ende afwinnynghe, indien zy niet en betalen tghone een jaer tyts ofte meer anloopt; de welcke ooc sustineren gheen verset ghelden schuldich te zyne van alle de gronden die zy doen verstellen van hemlieden toecommen by coope ofte versteerfte, zegghende dat den ontfanghere van zyne selve schuldich is te doene zonder huerlieder cost, zouckende alzo zyne Ma^t^. in als te verminderen.

De muelene van Peteghem, toebehoorende aen zyne Ma^t^., es verpacht an Godefroot Overre, voor eenen termyn van thien jaeren, voor neghen ponden grooten tsjaers of bet, zo dat zyne Ma^t^. byde zelve verpachtinghe gheledeert is vanden dry deelen van vieren, twelck den ontfangher jeghenwoordich te kennen gheeft tot zynder ontlastinghe ende om den

Digitized by Google

dienst van zyne hoocheyt, metsgaders om te voldoene den last ende ordonnancien van mynen heere den president.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *register van wettelijke passeeringen*, A, bl. 14 v°.

Nr 5.

Kwijtschrift van WALRAVE VAN LUXEMBURG, *heer van Liny, waarbij hij bekent eene som van* 172 *pond* 12 *stuivers en* 4 *deniers van den graaf van Vlaanderen ontvangen te hebben, over eenen termijn van zijn leen van Deinze, vervallen te Lichtmis* (2en *februari*) 1284.

— 25 juni 1285. —

Nous Walerans de Luxembourgh, chevalier, sires de Lyni, faisons savoir a tous ke Nous avons rechuit de noble homme, no treschier seigneur, le comte de Flandre, cent sissante douse livres douse saus et quatre deniers de le monoie de Flandre, de no fief de Donze, pour le termine de le candeler lan quatre vins et quatre. En temoingh de ces letres saelees de no sael, ki furent faites et donneis a Namur, lan del incarnation nostre Seigneur M. CC. quatre vins et ciunc, len demain dele nativite Saint Jehan Baptiste.

(Het oorspronkelijke schrift draagt een grooten, wat beschadigden groenen zegel).

ARCH. DER PROVINCIE OOST-VLAANDEREN, — *Charters der graven van Vlaenderen*, nr 380.

Nr 6.

ALBRECHT en ISABELLA *geven de heerlijkheid van Deinze met al hare aankleven te leene aan* MARTEN DELLA FAILLE, *baanderheer van het land van Nevele, voor zijne drie dochters,* SYBILLA, SUZANA *en* MARIA DELLA FAILLE, *voor eene som van* 25,000 *ponden* (1), *met voorbehoud voor hen en de toekomende graven of gravinnen van Vlaanderen die te mogen wedereischen, mits bovengemelde koopsom terugtekeeren.*

— 15 meert 1603. —

Albert ende Isabel Clara Eugenia, Infante van Spaignien, by der

(1) Dit pond stond gelijk met onzen gulden, brabantsch courant-geld.

Digitized by Google

gratie Godts, eersthertoghe van Oostenryck; hertoghe van Bourgoignien, van Lotryck, van Brabant, van Lemborch, van Luxemborch ende van Ongherie; grave van Habsborch, van Vlaenderen, van Arthois, van Bourgoignen, van Thirol; palsgrave van Henegauwe, van Hollant, van Zeelant, van Naemen ende van Zutphen; marcgrave heileghe Rycx van Roome; heere ende vrauwe van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, van stadt, steden ende landen van Uutrecht, Overysel ende van Groeninghen, Allen den gonen die dese jeghenwordeghe sien zullen, saluyt. Alzo duer oirzake van de continuatie van dese inlandtsche oirloghe ende diminutie van onse domeynen daerby ghecauseert, wy gheene vulcommene middelen en vinden tot het onderhaut van onsen Staet, ende om te vervallen die groote zwaere lasten die wy noedtelick moeten draghen, zynde de zelve ghemeerdert ende seer hooghe ghecommen, ende dat wy by advyse van onse zeer lieve ende ghetrouwe, die van onse raden van state ende van financien, gheen bequamer middel ghevonden en hebben tot minder letsel ende schade, dan by leeninghe van eenighe partyen van onse voorseyde domeynen ende officien mette innecommen, vervallen ende andere proffyten daeraf dependerende; ende dat dien volghende wy gheresolveert zyn te laten in zulcken vueghen ende manieren als boven an onsen lieven ende ghetrauwen Martin de la Faille, Raedt van onse admiraliteyt, Baenreheere vanden lande van Nevele, in onsen graefschap van Vlaendren, tot proffyte van Sibille, Susanne ende Marie de la Faille, zyne wetteghe dochters, alle onse domeynen ende heerelicke renten ons competerende inde prochie van Deynse, Peteghem, Dronghene ende Astene, consisterende in rogghe, evene, cappouynen, hinnen, pennynckrenten, cheynsen ende visscherie, twee cooren windt muelens ende zekere andere cleene partyen van lande, in sulcken vormen ende manieren als Gillis Hebbrecht, jeghenwordich onsen ontfanghere vanden zelven quaertiere, ende zynen voorsaete, Michel Braeckelmans, als vanden selven quaertiere daervan jarelicx zyn ghewone te rekenen in onse camere van rekenynghe te Ryssele, ende te proffiteren soe ten tyde van wylent zyne connelicke Ma^t van Spaignen, saliger memorie, als tot onsen behove ontfanghen ende gheproffiteert hebben ende anders, niet behaudens; dat de pachten vande voorseyde coorenmuelens, visscheryen ende andere, indien daer eenighe zyn, sullen sorteren effect totten expiereren vanden dien, ten waere dat de zelve tot zulc-

Digitized by Google

ken vielen pryse verpacht zyn, dat men die naer recht zoude moghen rescruderen, wel verstaende dat daeraf trecht, actie ende proffyt sal commen den voorseyden de la Faille ofte zyne voorseyde kinderen, ende voor de welcke onse fiscaelen sullen procederen ende de zaeke vervolghen ofte emmers hem vueghen zo verre die voorseyde la Faille ofte zyne kinders tselve begeeren; ooc om onse gherechticheden niet te prejudiren ofte verachteren, den zelven la Faille ende zyne dochteren voorseyt vermueghen zullen de zelve specien van incommen van renten ende cheynsen hun te doen leveren in natuere of die te laten redmiceren, zo hem dat goedt dyncken zal, inder vormen ende manieren als wy zouden vermueghen hebben te doene, indien dese beleenynghe niet gheschiet en waere. Ende den ghuenen die hy ofte zy totten ontfanghere van dien remmitteren, sal wesen ende blyven vry van allen accysen ende andere lasten, ghelyc onse ontfanghers vande zelve renten altyt successivelick ende continuelick gheweest zyn. Ghelyck wy ooc opdraghen ende beleenen tot proffyte vanden voorseyden de la Faille, inden name ende tot behouve van zyne voorseyde kinderen, alle de beste hoofden ofte catheilen ons toebehoerende int Auderborsche van onse stede van Ghendt, die den bailliu, ter causen van zyn officie ofte pacht daermedegaende, tot noch toe gheenen en gheproffiteert heeft met allen voorder recht ons daertoe competerende ende daer aff eenighens dependerende; innegaende de selve beleeninghe mette baten, proffyten ende vervallen van dien zedert den vyfentwyntichsten february lestleden, als wy metten voorseyden de la Faille zyn veraccordeert, nietjegenstaende eeneghe voorgaende verpachtynghen die wy hebben aff doot ende te niete ghedaen ende doen by desen; makende den selven de la Faille daertoe vulcommelick machtich, ende stellende by desen int vry ghebruuck ende vulcommene possessie van dien, uuytghesondert alleenelick die beste hoofden die vervallen zullen inde proche van Somerghem, die bysunder verpacht zyn ende in dese verpachtinghe ofte beleenynghe niet en sullen zyn begrepen, alles mits eene somme van vyffentwintich duysent ponden van veertich grooten tpondt, eens, die den voorseyden de la Faille tot onsen proffyte ende contentemente betaelt ende ghefurineert heeft in handen van onsen ontfangher generael van onse domeynen ende finantien, Christoffel Godin, volghende de briefven vande dechaerge die hem daerop ghedepeschiert zullen worden, wesende

Digitized by Google

deromme noodich hem derup onse opene brieven gheexpediert te wordene naer tbehooren. Doen te wetene dat wy de zaken voorseyt overghemeerct hebben uuyt onse zekere wetenschap, auctoriteyt ende sonderlyngh bevel voor ons, onse eerffghenamen ende naercommelynghen, Graven ende Gravinnen van Vlaendren, vercocht, ghecedeert ende ghetransporteert, vercoopen, cederen ende transporteren, by advys alsvooren, by vorme van leeninghe, by desen, anden voorseyden Martin de la Faille ende tot proffyte van zyne voorseyde dochters, Sibilla, Susanna ende Marie de la Faille, de voorseyde renten, cheynsen, visscheryen, muelens ende beste hoofden, met apendentien ende dependentien, naer den onderscheede voorseyt, omme by hun, hunne erfghenamen, ghecomitteerde ofte actie hebbende ghehindt, ontfanghen ende gheproffiteert te worden tsedert den voorseyden vyffentwintichsten febreuary, behaudens dat de pachten vande voorseyde muelens ende visscherye sullen wesen tot onsen proffyte, naer de raete vanden tyde totten voorseyden vyfentwintichsten febreuary; ende voorts met zulcke rechten ende preemenenten, baten, proffyten ende vervallen, als wy ende onse voorsaten, Graven ende Gravinnen van Vlaenderen, daeraff ghenoten hebben, zoo vande zelve collectatie, ontfanck ende innynghe te doen doen by princelicke, heerelicke ende parate executie als anderssins; ende dit als mits de voorseyde somme van vyffentwintich duysent ponden, munte voorseyt, by hem de la Faille dervoorn alreede betaelt in handen van onsen voorseyden ontfanghere generael van onse finansien, ghelyck voorseyt is, die daeraff ghehauden wordt ontfanck, bewys ende reliqua te doene tot onsen proffyte metten anderen pennynghen van zynen ontfanck, op expresse conditie nochtans dat wy ende onse erffven ende naercommelynghen, Graven en Gravinnen van Vlaenderen, sullen vermoghen tallen tyden, alst ons ofte hun ghelieven zal, de zelve updraeghen ende ghecedeerde partyen te lossen, redimeeren ende wederomme antveerden, zonder dat eeneghen laps van tyde ofte prescriptie, jae immemorale, daerteghen zal moghen stede hebben, mits daervoorn ierst alvooren restitueren ende remboursseren de voorseyde de la Faille ofte zyns actie hebbende, tot eene reyse, de voorseyde somme van vyffentwintich duysent ponden, munte voorseyt, in sulcken ghelde als naervolghens die placcaten ten tyde vande redemptie cours ende ganck hebben zal, om alsdan de selve voor ghespecifieerde partyen ende dependentien wederomme ghesedeert te wordene tot onse voorseyde

Digitized by Google

Domeynen, dies de voorseyde de la Faille ofte zyne erfghenamen ghehanden zyn de voorseyde wintmolens, visscheryen ende andere partyen hiervoorn ghespecifieert, ons ofte onse naercommelynghen, Graven ende Gravinnen van Vlaenderen, te restitueren in zulcken staet ende dueght *salva vi maiori* als de voorseyde wintmuelens by estimatie tot des voorseyts de la Faille ghelevert zullen worden. Dies sullen hem volghen alle de vruchten, baeten, proffyten emolumenten ende vervallen, die hy of zyne voorseyde dry dochters, ofte actie hebbende, daeraf ghenoten zullen hebben, ende dat in recognitie van het ghemissen ende derffene van zyne voorseyde pennynghen, mitsgaders ooc de ghene die vallen ende verschynen zullen inden jaere vande lossinghe ofte redemptie die hy de la Faille ende zyne erfghenamen, niet jeghenstaende de zelve redemptie, op den voorseyden voet met eerelicke ende parate executie sullen tot hunnen proffyte moghen doen innenen ende ontfanghen, sonder daeraff eenich bewys, rekenynghe ofte reliqua te moeten doen, hoedanich ende oock wat quantiteyt dincommen van dien zoude moghen bedragen, alwaer tselve oock verre excederende tproffyt vande zelve pennynghen, danof wy doverbate, tzoo verre daer eenich is of compt te zyne, den voorseyden de la Faille ofte actie hebbende van nu aff hebben uut goede jonste ghegheven, ghecedeert ende ghetransporteert, gheven, cederen ende transporteren by dese, sonder daeraff nemmermeer by ons ofte van onsen weghen eenich ondersouck te moghen doen ofte laten gheschieden; wel verstaende nochtans dat zo verre de voorseyde de la Faille, actie hebbende, ofte zyne ghecommitteerde, in desen int verpachten vande voorseyde wintmuelens ende visscherien eeneghe wynghelden ten daghe vande zelve verpachtynghe voor ende naer donfanghen hadde, zy ghehauden zullen wesen ons ofte onse naercommelynghen de selve up te legghen ende betalen, naer rate, ter expiratie vanden jaere als de lossinghe zal zyn ghedaen ende proportie van de jaeren dier ten tyde vande lossinghe noch sullen resteren, tot voldoenynghe vande zelve pachten, naer rate alsvooren. Ende om de voorseyde beleenynghe ofte pandynghe te doen hebben huer vulcommen effect, wy hebben ghelooft ende ghelooven by dese, in princelicke worden, de zelve te doen onderhauden ende doen valideren, sonder daerteghen te commen directelick ofte indirectelick, in eenegher manieren, en te garrande den voorseyden de la Faille jeghens eenen

Digitized by Google

yghelyc, ende tot den effecte hebben wy gherenunchiert ende renunchieren by desen voor ons, onse erfghenamen ende naercommelynghen alle imperiale ende royale rechten ende andere die princen souden moghen pretenderen, ende alle tgone deselve soude konnen ofte moghen allegeren, ende voortsbringhen teghen dese jeghenwordeghe verpandinghe, cessie, transport ende beleenynghe, besunderlick den rechte, dicterende dat generale renunciatie niet en valideert, ten zy dat speciale voortgaet, alles zonder arch ofte list. Bevelen daeromme an onse zeer lieve ende ghetrauwe, die hooft president ende luyden van onsen provincalen raede in Vlaenderen, president ende luyden van onse rekeninghe camere tot Ryssele ende alle andere onse justicieren ende officieren ende ondersaten dien dit aengaen zal, dat zy van dese onse jeghenwordeghe vercoopinghe, cessie, transport ende beleeninghe voor den tydt ende conditien, ende inder manieren voorseyt, den voorseyden Martin de la Faille, zyne voorseyde dochters, naercommelinghen ofte actie hebbende, doen ende laten vulcommelick ende vredelick besitten ende ghebruycken, ende onder hun te doen ofte laten gheschieden eenich hindere, letsel ofte moyenesse ter contrarien; procederende by dien van onse voorseyde financien ende van onse rekenynghen te Ryssele totte verificatie ende interinement van dese jeghenwordeghe beleenynghe, weghende hueren teneur, sonder eenich wederseghen ofte zwaricheyt ten contrarien, niet jeghenstaende dat by de ordonnantie, hier voortyts by onse voorsaten ghemaect upde administratie ende directie van onse domeynen ende financien, onder andere expresselick verboden is te vercoopen, belasten, beleenen ofte alieneren de selve hunne ende nu onse domeynen, ofte oock eeneghe andere instructien, ordonnantien ofte commissien vande voorseyde financien ende rekening camer, generaele of partyculiere, die dese aengaende eenichsins souden moghen teghen zyn, die wy uut onse princelicke macht ende autoriteyt, ende uut vulcommende wetentheyt ten respecte van deselve hebben ghederogeert off doot ende te niete ghedaen, ende willen dat de zelve gheenssins prejudiceren den voorseyden de la Faille, zyne voorseyde dochters, hunne erfghenamen, ghecommitteerde ende actie hebbende, maer hebben de zelve daeraff ghereleveert, ende releveren by desen ende byde selve ontlast die van onse voorseyde financien ende van onse rekenynghe, ende allen anderen vanden eeden by hun ghedaen

Digitized by Google

up donderhouden ende observatie vande voorseyde ordonnancie, blyvende de zelve niettemin voortaen in alle hun poincten ende artykelen in volcommen effect, cracht ende macht. Alles t'welcke wy ghelooft hebben ende ghelooven, midts desen, te doen lauderen ende aproberen by de coninclycke Mt. van Spaengnen, onsen zeer goeden heere ende beminden broedere, ende daeraff den voorseyden Martin de la Faille ofte zyne kinderen te leveren ende doen hebben behoorelicke briefven ende bescheet, in conformiteyte van dinhauden van desen, zo dat hy daermede vast, seker ende gherust zal moghen zyn, nietjeghenstaende ooc eeneghe andere ordonnantien ende restructien, mandementen, verboden ten contrarien, want ons alzo ghelieft. Des toirconde, hebben wy onsen zeghel hier an doen hanghen. Ghegheven in onse stat van Bruessele, den vyfthiensten dach van Meerte int jaer onsses Heeren duysent seshondert ende drye.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *register van wettelijke passeeringen*, A, bl. 10.

Nr 7.

PHILIPS IV *geeft de heerlijkheid van Deinze, ten titel van erkentenis, te leene aan don* DIEGO MESSIA, *ridder der orde van Sint Jaak, kapiteingeneraal van de artillerie der Nederlanden, enz., mits aan den heer* DELLA FAILLE *de* 25,000 *ponden of guldens uittekeeren, die hij bij de inleenneming derzelve betaald had; en verheft ze tot een markgraafschap.*

— Kern eener notarieele acte van den 25 augusti 1625. —

Philippe, par la grace de Dieu, etc. ....., A tous presents et avenir qui ses presentes verront, salut. Scavoir faisons que pour la bonne et parfaicte cognoissance que nous avons des bons, fidelz et signalez services, que par l'espace de vingtiuncg ans nostre treschier et feal, Don Diego Messia, Chevalier de l'orde de Saint Jacques, Gentilhomme de nostre chambre de nostre Conseil de Guerre chez nostre personne, et Capitaine General de nostre Artillerie en noz Pays bas, a rendu a feu le Roy, Monseigneur et Pere, de glorieuse memoire, et a nous, tant esdictes charges, qu'en celles de capitaine de Cavaillerie, de maistre de Camp d'Infanterie Espaignolle et de Gouverneur et Capitaine de nostre chasteau d'Anvers, et ce principalement en plusieurs rencontres, escar-

Digitized by Google

mouches, sieges de villes et aultres differentes occasions et exploictz de guerre, ou il s'est trouve durant ledict temps et s'y conduict tousjours avecq la valeur, prudence et d'exterité requises, sans en rien espagner sa personne et vie, qu'il a tousjours fort franchement hazardé pour nostre service et celluy de feu nostre dict Seigneur et Pere, en sorte que souvent il a cause de bon succes au bien et prosperite de nos armées en diverses interprinses, que de temps a aultre ont este practicquees; s'estant aussy particquelierement signalé en la bataille de Nieupoort et au secours de l'Escluse, ou il rendit evidentes preuves de sa valeur, se comportant courageusement au premier rang de noz gens de guerre illecq, duquel demeurerent seulement vifz luy et deux aultres; ayant use de mesme debvoir en la journée du Palatinat inferieur, ou il commanda une partie de nostre armée et print quelques chasteaux de consideration; et aussy en la faction de Bergues sur le Zoom, ou il eut a sa charge une partie des trenchees et s'y comporta fort convenablement, comme il a faict pareillement en l'exercice de touttes lesdictes charges dont il a este honnoré de feu nostre dict Seigneur et Pere et de nous en oultre a esté employe par feu de bonne memoire l'Archiducq Albert, qui soit en gloire, et la serenissime Infante, madame Isabella-Clara-Eugenia, noz treschiers et tresaimez bons Oncle et Tante, en plusieurs commissions et entremises particulieres, et de nostre service de grande importance et confiance mesmes aussy faict une Ambassade extraordinaire en Angleterre avecq beaucoups de grandeur, suitte et accompaignement, pour bien vergeur le Prince de Galles, maintenant Roy de la grande Bretaigne, a son retour de ces noz Royaulmes d'Espaigne, l'ayant pardessus ce serviz a feu nostre dict bon Oncle, l'Archiducq Albert, en la qualité de gentilhomme de la Chambre, l'espace de vingt et ung ans a ses tresgrandes satisfactions et partiquelierement assiste son Alteze continuellement par beaucoup de jours devant son trespas jusques au dernier soupir, aux grands travaux, peines et douleurs que sa dicte Alteze lors endura et souffrit; lesquelz services nous ont esté et sont aultant agreables comme silz fussent esté faictes a nostre propre personne, chez laquelle ledict don Diego Messia continue presentement nostre service au maniement de noz plus importants et plus relevez affaires, a nostre tresgrand contentement, se rendant par tous lesdicts services digne de quelque retribution extraordinaire, ainsy que nostre dict bon Oncle aussy recognut et tesmoingna par la recommandation

Digitized by Google

particuliere que par escript il fict de sa personne a nostre dicte bonne Tante quelques jours devant sont trepas. Pour ces causes et aultres a ce nous mouvans, desirant favorablement traicter le dict don Diego Messia, et par quelque bienfait luy laisser et aux siens une marque par laquelle il paroisse combien lesdicts services nous ont esté agreables, sur l'esperance que nous avons qu'il les continuera tousjours de bien et mieulx, avons audict don Diego Messia, de nostre certaine science, authorité et puissance absolute, pour nous, nos hoirs et successeurs, Contes et Contesses de Flandres, par advis de nostre treschere et tres-aimee bonne Tante, et de noz treschers et feaux, les Gens de nostre Conseil d'Estat, donné, cedé et transporté, donnons cedons et transportons, de grace speciale, par ces presentes, pour luy, ses hoirs et successeurs ou ayant cause, perpetuellement et a tousjours, la Ville, Paroiche et Verge de Deynse, ainsi comme Peteghem, Astene et nostre droict de Tronchiennes, scituee en nostre pays et conte de Flandres, pour par ledict don Diego Messia, ses hoirs et successeurs ou ayants causes, en jouyr et le posseder avecq ses appartenances et dependences, perpetuelement et a tousjours avecq touts droitz de rentes, secretes a seel, censives, maison forte ou aultre si aulcune y a, nostre fours, moulins, terres, prez, bois, grains, chapons, gelines, maisons, edifices, hommaiges, subiectz, amendes et aultres exploictz escheutes; les meilleurs catheilz, franche chasse, vollerie, pescheries et aultres droictz quelconques; y commettre justitie, Baillis et Magistratz et tous telz aultres Officiers que de par noz predecesseurs tousjours y ont esté commis et instituez; continuer ceulx qui y sont ou les en deporter; ouyr et faire ouyr les comptes, les clorre et arrester, avecq tous aultres droitz et prerogatives que nous y competent et appartiennent, en la mesme forme et maniere que nosditz predecesseurs ont de tout temps joy et usé. Et d'aultant que les demaines dudict Deynse, Peteghem, Astene, Tronchiennes et appendences, avecq les susdictz meilleurs Catteilz du Vieubourg, passez environ vingt deux ans, ont este engagez a feu Martin de la Faille, pour la somme de vingt et cinq mille florins une fois, ledict don Diego Messia sera tenu les desengager, en payant et remboursant ladicte somme aux heritiers dudict feu Martin de la Faille, qui presentement possedent lesdictes ville et domaines, et ce avant pouvoir entrer en la possession et jouissance d'icelles, et pour faire ledict des engagement, avons donné et donnons audict don Diego Messia tout

Digitized by Google

le pouvoir et auctorite que nous avons pour ce faire et pour generallement jouyr et proffiter du revenu annuel et aultres escheutes de ladicte ville de Deynse, les appartenances et dependences, avecq lesdictz meilleurs Cattheilz dudict Vieubourch et les prouffitz qui pourroient resulter pour nous de l'engagement accordé audict de la Faille le vingtiesme d'Octobre 1623, et payant les charges et rentes foncieres, si aulcunes en y a, sans rien nous y reserver ou retenir, saulf les foy et hommage de fidelité, souverainité, ressort, appellations et reformations, ou il appartient, tailles, aydes et prestations, daultres services ausquelz icelle ville avecq les appartenances et aultres semblables de coustume sont subiectes; laquelle ville de Deynse, sesdicts paroiche avecq lesdictes appartenances et dependences ledict don Diego Messia, sesdictz hoirs et successeurs ou ayant cause tiendront en fief et releveront de nous et de noz hoirs et successurs, Contes et Contesse de Flandres, de nostre souveraine Chambre legale audict contés, au mesmes charges que sont subiectz aultres semblables fiefz tenuz de nous a cause de nostre dicte Chambre legale, et pour ce feront les reliefz et hommages, telz qu'il appartiendra, et seront tenuz en donner le denombrement quand ilz seront semondz et requiz selon les uz coustume d'icelle Chambre legale, et de quoy le Bailly de ladicte Chambre sera obligé donner son recipisse en bonne et deue forme, pour le tout estre gardé a nostre sceurité et de nosdictz successeurs; bien entendu et a condition expresse que par ceste presente cession, don et transport ne seront aulcunement interressez noz souveraines et regales. Et pour faire valoir et sortir plein et entier effect ceste nostre presente grace, donnation, cession et transport en tous ses points et articles, nous avons promis et promettons, par ces presentes, en parole de Roy et Prince, de l'entretenir et faire valoir, sans y contrevenir directement ou indirectement en aulcune maniere, et de garantir ledict don Diego Messia, sesdictz hoirs et sucesseurs, envers et contre tous, nonobstant comme nous sommes et demeurons informez que ladicte mercede que faisons audict don Diego Messia, soit de beaucoup plus grande valeur et excede le rembours desdicts vingt et cincq mille florins, de laquelle plus grande valeur luy avons, de nostre certaine science, et faisons par ces presentes, don irrevocable, en remuneration de sesdicts services et sa plus grande asscurance, et de sesdicts hoirs et successeurs ou ayants cause, avons renoncé et renoncons par sesdictes presentes, pour nous,

Digitized by Google

noz hoirs, successeurs, Contes et Contesses de Flandres, a tous droictz imperiaulx, royaulx et aultres que Princes pourroient pretendre, ensemble a tout ce que l'on pourroit alleguer. Pour invalider ceste nostre presente grace, donnation, cession et transport, mesmes au droict, disant generale renonciation ne valoir si l'especiale ne precede, le tout sans fraude ou malengin, et ayant au surplus aussy favorable regard a l'illustre et ancienne extraction, sens, preudhommie, fidelité, valeur, experience et aultres vertuz et belles parties qui concurrent en la personne dudict don Diego Messia, ensemble a sesdicts fidelz et bons et remarcquables services, et a ce qu'il les contenue encor avecq beaucoup de zele, promptitude et satisfaction, a raison de quoy il merite faveur, accroissement et mercede; voulant a ceste cause l'eslever, accroistre et decorer de plus grand honneur, droictz, prerogatives et preeminences, l'avons, par advis de nostre dictes bonne damme et tante, de nostre plus ample grace especiale, certaine science, liberalité, pleniere puissance et aucthorite souveraine, fait et cree, faisons et creons marquis de ses presentes, et pour tant plus l'honnorer, consentons et permettons quil puisse et pourra porter le tiltre de Marquis dudict Deynse, qu'avons erigé et erigeons en marquisat, par sesdictes presentes, avec ses appartenances et dependences, pour par ledict don Diego Messia, susditz hoirs et successeurs tenir, doresenavant heritablement et a tousjours, ledict tiltre de marquis immediatement de nous et de noz hoirs et successeurs, Contes et Contesses de Flandres, et au surplus en jouyr et le posseder en tous droictz, honneurs, dignitez, authoritez, prerogatives et preeminences, tout ainsy et par la mesme forme et maniere que telz et semblables marquis ont accoustumé de jouyr et user de telz marquisatz et tiltres d'honneurs par tous noz Pays, Terres et Seigneuries, le tout a charge et condition que ledict don Diego Messia, sesdictz hoirs et successeurs, marquis et marquises dudict Deynse, seront tenuz de faire les reliefz, feaulté, hommage et serment de fidelité a cause dudict tiltre de marquis es mains de nous et noz hoirs et successeurs, Contes et Contesses de Flandres, ou de noz Lieutenantz, Gouverneurs et Capitaines generaulx de nosdicts Pays bas, lesquelz en nostre absence et celle de nosdicts hoirs et successeurs d'iceulx Pays, avons a ce commis et aucthorisé, commettons et auctorisons par lesdictes presentes; et en oultre que ceste nostre presente creation et erection ne tournera ores, ny au

Digitized by Google

temps a venir a nostre prejudice, ni de noz droictz, haulteur, seigneurie, jurisdiction, resort, souveraineté et preeminence, si prions nostre dicte bonne Tante, requerons tous aultres, noz Lieutenants, Gouverneurs et Capitaines generaulx, qui succederont a icelle en la regence de nosdictz Pays bas, et donnons en mendement a noz treschers et feaulx, les Gens de nostre Conseil d'estat, Chef President et Gens de noz privé et grand Conseilz, Chef Tresorier general et Commis de noz Domaines et Finances, President et Gens de nostre Conseil provincial de nostre dict Pays et Conté de Flandres, President et Gens de noz comptes a Lille, et a tous aultres nos Justiciers, Officiers, subjectz et serviteurs qui ce pourra toucher et regarder, presents et a venir, et a chascun deulx en droict foy, et si comme a luy appartiendra. quil tiennent, reputent, estiment, nomment, appellent et escripvent, intitulent, honorent et proclament doresenavant ledict don Diego Messia et apres luy sesdictz hoirs et successeurs, marquis et marquises dudict Deynse, non obstent quil ne soit, ni sesdicts hoirs et successeurs ne seront originaires ou natif de mesditz Pays bas, a quelle cause ilz pourroient estre tenuz pour inhabiles d'acquerir et tenir en iceulx semblables possessions et tiltres d'honneur, a quoy, eutant que besoing soit, les habilitons et rendons ydomes par cesdictes presentes; mandons en oultre ausdicts de noz Finances et de noz comptes a Lille que leur apparant de rebours et payement de la dicte somme de vingt cincq mille florins, que ledict don Diego Messia est tenu de faire aux heritiers dudict feu Martin de la Faille ou a leurs ayant cause, ilz procedent bien et deuement a l'interinement de cesdictes presentes, selon leur forme et teneur, et ce faict ilz lesdicts de nos conseilz, vassaulx, justiciers, officiers et subjectz, et tous aultres qui ce regardera et chascun d'eulx, facent, souffrent et laissent ledict don Diego Messia, susdicts hoirs et successeurs, de nostre presente grace, octroy, creation de marquis, erection de marquisat, don, cession et transport de ladicte ville de Deynse avecq ses appartenances et dependences, et de tout le contenu en cesdictes presentes, selon en la forme et maniere, et soubz les conditions susdictes, plainement, paisiblement et perpetuelement jouyr et user, sans leur faire mettre ou donner, ni souffrir estre faict, mis ou donné aulcun trouble d'estourbier ou empeschement au contraire, en quelque maniere que ce soit, le quel si faict mis ou donné leur auroit esté ou estoient, le reparent et mettent, ou facent reparer et

Digitized by Google

mettre incontinent et sans delay a neant, non obstant quelconques ordonnances, restrictions, mandemens ou deffenses a ce contraire, et non obstant aussy les ordonnances anchiennes et nouvelles, faictes sur la conduicte de nosdictes Domaines et Finances, par lesquelles est dict et statué expressement qu'on ne pourroit vendre, charger ni aliener nosdictes Domaines, ni parties d'iceulx, les sermens faicts par lesdicts de noz Finances et de noz Comptes a Lille et aultres Officiers sur l'entretenement d'icelles ordonnances, ce que ne voulons aulcunement prejudicier audict don Diego Messia, ni a sesdicts hoirs et successeurs ou ayans cause, sains les en avons relevez et relevons par cesdictes presentes et par icelles dechargeons lesdicts de noz Finances et de noz Comptes a Lille, et tous aultres noz Justiciers et Officiers qu'il appartiendra des sermens par eulx respectivement faictz sur l'entretenement et observation de nosdictes ordonnances, demeurant icelles en tous aultres points et articles en leur force et vigueur, non obstant aussy quelconques aultres ordonnances, restrictions, mandemens a ce contraire; bien entendu tout esfois que ces presentes seront au plustot, et avant aulcune jouyssance, interines et enregistrees en nostre Chambre des Comptes a Lille, pour la conservation de noz droictz, car ainsi nous plaist il. Et afin que ce soit chose ferme et stable a tousjours, nous avons signé ceste de nostre main et a icelles faict mettre nostre grand scel. Donnée en nostre ville de Madrid, Royaulme de Castille, le XXVe jour du mois d'Aougst, l'an de grace 1625, et de noz Regnes le Ve.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *Reg. van wettel. pass.*, *B*, *bl.* 19; ARCH. VAN DEN RAAD VAN VLAANDEREN, te Gent, — *Serie* R, *wetachtige kamer*, IIe deel, bl. 57.

Nr 8.

DIEGO MESSIA, *markgraaf van Deinze*, *Leganez*, *enz.*, *verkoopt aan* FLORIS, *baron* VAN MERODE, *Duffel*, *Leefdaal*, *enz.*, *het markiezaat van Deinze met al zijne aankleven*, *voor eene som van* 152,000 *guldens*.

— 24 juli 1632. —

Pardevant moy Jean Maurice, notaire et tabellion roial, resident a Bruxelles, en presence des tesmoings aprez nommez, sont comparuz

Digitized by Google

en personne le Sr Michiel de Olivares, secretaire de sa Mate et greffier de la cour de son Alze Sereme, authorisé de son Exce le Sr Don Diego de Messia, marquis de Leganes, grand commandeur de Leon, du conseil d'estat du Roy, son premier escuier et president du conseil de Flandres lez la royale personne de sa Mate, en vertu de la procuration dont la teneur sera cy enbas inferrée, assisté de messire Jean de Gaverelle, chevalier de l'ordre de Christo et conseillier du Roy en son conseil privé et de guerre, et de messire Louis Francois Verreyken, Chevalier, Sr du Sart du conseil de guerre de sa Mate, d'une part; Et Florent, Baron de Merode, Duffel, Leefdael, etc., Sr des franchises d'Oirschot et Silverenbeke, de Ste Catherine Wavre, Waelem, Vossum, Eeckaert, etc., d'aultre, Lequel premier comparant a declairé avoir vendu, comme il vend par ceste, en vertu de la procure que dessus, au prouffict dudict second comparant, ses hoirs et ayant cause, la ville, terre et marquisat de Deynse, fief de la chambre legale de Flandres, consistant en la haulte, moyenne et basse justice; En la dicte ville et paroisse de Deynse, qui est la troisieme verge de cinq de la chastellenie de Courtray, ensemble es villaiges de Peteghem et Astene, droict de confiscation, amendes, tonlieux, biens vacans et des bastards, chasse, volerie, pescherie et aultres; En une cour feodale, appellee la maison et cour de Deynse, dont sont tenuz trente sept arriefiefs ou environ; Au droict de la pescherie en la riviere de la lys, commenchant a Astene et dez les eaues de Gand, jusques aux eaues de Vyfve, par de la léglise d'Olsene; En une mesure et demye de terre ensemble; En un mont a moulin avecq environ quarante verges de terres; En cens, rentes seigneurialles, chappons, gelines et aultres revenuz; En un moulin a vent en ladicte ville de Deynse et ung aultre semblable a Peteghem, avec ung moulin a cheval; En trois cent cinquante heud (1) d'avoine qui se levent sur l'espier de Deynse; En la haulte, moyenne et basse justice; En la paroisse de Tronchiennes joinctement avecq Charles de Cottrel, escuier; En la commune, vierschaere dudict Tronchiennes avecq les deux tiers des amendes, fortfaitz et aultres, jugees en lade vierschare; En plusieurs aultres droitctz et prerogatives pour lesquelz neantmoins il y a proces au conseil provincial de Flan-

(1) Zekere inhoudsmaat; uit het oud-vlaamsche *hoed* of *hoet*.

Digitized by Google

dres; En plusieurs meilleurs cattheilz en ladicte paroisse de Tronchiennes et en noeuf cent et ung sacq et demy d'avoine des rentes seigneurialles, dont la dixiesme part appartient a l'abbaye de Tronchiennes, avecq quelques rentes seigneurialles en deniers; Au droict de meilleurs cathielz audict Tronchiennes et autres paroisses, a scavoir: Nevele, Vosselaer, Landeghem, Meyeghem, Zeveren, Vinct, Lootenhulle, Russele, Leerne, Bachten ou Reckelinghe, Deurle, Laethem, Zeeverghem, S. Denys et Baerle, ensemble en plusieurs aultres paroisses de la chastellenie du Vieubourg de Gand, si comme Mariekercke, Waerschoot, Lovendeghem, Hansbeke, Bellem, Uossele (*Ursel*), Sleidinghe, Aeltere, Dorisele, Everghem, Oostwyncle, Knesselaere, Wondelghem, Ronssele, Meerentre, Mendonck, Zeveneecken, Oostacker, St. Sauveur, Vinderhaute, Huesdene et Desseldoncq, sans obligation precise neantmoings de debvoir particulierement garandir ou faire suivre touttes les parties cy dessus specifiees, ains (1) se contentera led^t S^r, second comparant, de telz droictz que sa Ma^te at eu en touttes icelles, et qu'audict S^r marquis de Leganes competent ou pourroit competer en vertu de la donnation a lui faicte par sad^te Ma^te, sy ne fust toutefois qu'il y eust manquement ou eviction d'une notable et grande partie desdicts biens specifiez, et en tel cas serat obligé au garrand, aussy bien que du general achapt; Et finallement en rentes foncieres en la ville de Gand sur diverses maisons et heritaiges, desquelles le Sr de Deynse est Lantheere et se tient ung livre des adheritances et desheritances; Et generallement tous les biens, revenuz, droictz, haulteurs et preeminences qui pourroient competer audict S^r marquis, en vertu de lad^e donnation et transport a luy faict par sa Ma^te, en date du XXVe d'aoust de l'an 1625, interinee au conseil des finances le XXVIe de juing XVI^c vingt six, et en la chambre des comptes a Lille le quatriesme de novembre ensuivant, et selon le denombrement en suicte de ce exhibé de la part dudict S^r marquis de Leganes et recepisse en ensuivie du XXVIe de may de l'an XVI^c vingt noeuf, rien reservé ny excepté; Pour de tous lesdicts biens, droitctz et revenuz des maintenont estre prinse la reele et actuelle possession par led^t S^r, second comparant, et iccelluy en estre adherité en la forme que convient, saulf que les fruictz

(1) *Mais.*

Digitized by Google

ja escheuz et a eschoir jusques a la fin de ceste presente année de XVI^c trente deux seront au proufict dudict S^r marquis de Leganes, et seront audict S^r, second comparant, des maintenant delivrez tous les comptes, papiers et lettraiges concernant ladicte terre, biens et droictz en dependens. Laquelle vente se faict pour, et moyennant la somme de cent et cinquante deux mille florins de vingt patars piece, monnoye de Brabrant, laquelle somme ledict S^r, second comparant, a promis payer audict premier comparant, a scavoir: vingt mille florins comptans, incontinent apres le jour de l'adheritance esd. biens, et cinquante six mille florins au Noel prochain ou bien au mois de janvier ensuivant, et les aultres restans septante mille florins, la moictie a la St Jean Bap^te de l'annee prochaine de mille six cent trente trois, et l'aultre moictie au Noel lors ensuivant; moyennant le payement de laquelle somme led^t S^r, second comparant, sera quicte et deschargé de tous droictz seigneuriaulx du dixiesme ou aultre plus grand ou moindre denier, lesquelz droitz demeureront en total a la charge didict S^r marquis de Leganes qui les debvra payer ou en obtenir quictance et en faire apparoistre endeans la presente annee courante de XVI^c trente deux. Sy sera ledict S^r marquis tenu de procurer et livrer les lettres d'adveu et aggreation de sa Ma^te de la vente, et icelles faire passer et interiner au conseil des finances et chambre des comptes de sa Ma^te a Lille et par tout ailleurs ou besoing sera; Et ce avecq confirmation du titre de marquisat a attester et estre joinct a lad^e ville et terre de Deynse, pour pouvoir suivre tant audict S^r second comparant, ses hoirs et successeurs, qu'a tous aultres, au prouffict desquelz il vouldroit cy apres disposer; Le tout avecq les mesmes clauses et conditions que sont portees par lesd. lettres patentes d'erection, bien entendu que la poursuicte se fera par tout et en tout de la part dudict S^r marquis de Leganes seul, et les droictz de depeches sur ce a faire en ces Pays bas demeureront a la charge dudict S^r, second comparant; Sy sera aussy le present contract advoué, ratifié et approuvé, tant par ledict S^r marquis, que par la dame marquise, sa femme, avec promesse de garrand et obligation des personnes et biens dudict S^r marquis et dame marquise de Leganes, presents et futurs, et demeureront affectez en particulier pour ledict garrand quelques aultres biens disponibles desdictz S^r et dame mar-

Digitized by Google

quise de Leganes, equivalens a ceste vente, le tout en forme deue et vallables; Lesquelz adveuz et ratifications se debvront passer avecq procures pertinentes, pour estre ce present contract passé en condemnation voluntaire aux privé et grand conseilz et celluy ordonné en Flandres, avecq submission ausd. conseilz et election de domicile en la maison du Bailly de Deynse, present ou aultre advenir; tous lesquelz actes et debvoirs cy dessus mentionnez debvront estre procurez, accompliz et effectuez a l'entiere satisfaction et appaisement dudict Sr second comparant, auparavant qu'il puisse estre astrainct a aulcune ulterieure numeration de deniers, Et ledict Sr, second comparant, a pour le parfurnissement de la somme et pris de cedict achapt obligé et oblige par cestes sa personne et biens, presents et futures, et especialement tous les biens cy dessus achaptez et specifiez jusques au parfurnissement de ladc enthiere somme de cent et cinquante deux mille florins, pris dudict achapt, lequel sur ceste condition s'est faict et non aultrement, et avecq ceste mesme condition se fera l'adheritance et desheritance, constituans lesd. comparans irrevocablement le Bourgmestre, Jacques van der Meeren, et le sergeant maior, N. Dierkens..... et chascun deulx in solidum, pour en leurs respectifz noms aller et comparoir pardevant messieurs des conseilz privé, grand conseil, chancelrie de Brabant, conseil provincial de Flandres et par tout ailleurs ou besoing et requis sera, pour passer les desheritences et adheritances en la forme accoustumee, et faire et observer toutes les ceremonies et oeuvres de loy que selon stil, uz et coustumes du lieu seront requis et necessaires pour vaillablement et sans dol ou fraulde faire effectuer ceste presente vente et achapt; Promettant le tout avoir pour bon, ferme et stable, sans jamais y contravenir, soubz les mesme obligation que dessus, Et renuncent a tous droictz, privileges, coustumes, refiefvemens et exceptions de droict et de feict a ces presentes contraires, Et par especial a la clause de droict dictant generalle renunchiation non valoir sy l'especialle ne precede. Ainsy faict et passé en la ville de Bruxelles, au palais de la cerme infante, le XXIIIJe jour du mois de juillet de l'an mil six cent et trente deux, en presence de Jean Christofal de Roseneck et Pierre van Buyten, comme tesmoings a ce apellez et requis. La minute de cestes estoit signée ainsy : Michiel de Olivares, J. de Gaverelle, Louis Fr. Verreyken, Floris van

Digitized by Google

MERODE, CHRISTOFAL DE ROSENECK, P. VAN BUYTEN, JEAN MAURICE, *not.*
ARCH. VAN DEN RAAD VAN VLAAND., te Gent, — *serie* R., *wetachtige kamer*, IIe deel, 1628-1674, bl. 69 vo.

Nr 9.

Overeenkomst, gesloten tusschen FLORIS VAN MERODE, *markgraaf van Deinze, en den eerw. heer* JACOB GOETHALS, *abt van Drongen, waarbij er aan een proces omtrent hun rechtsgebied te Petegem, tusschen hen hangende in den raad van Vlaanderen, een einde wordt gesteld.*

— 17 october 1639. —

Alsoo diversche processen ende differenten gheresen zyn, hanghende onghedecideert tusschen den eerweerdighen heere Prelaet van den Cloostere ende Abdye van Dronghene, ter causen van syne heerelichede van den Dronghenschen, haer bestreckende binnen der prochie van Peteghem ende elders ter eendere, Ende heer Floris van Merode, Marquis van Deynse, Baron van Duffel ende Leefdael; Vryheere van Hilvarenbeke, Oirschot, etca, metgaders haerlieder respective Baillius ende Officieren, ter andere, zoo voor myne heeren van den Raede in Vlaenderen, als voor Schepenen der stede ende marquisaet van Deynse ende heerel. van den Dronghenschen voorst. Soo ist dat sylieden tot aflegghen van dien ende te beletten alle andere, die tusschem hemlieden noch souden moghen rysen ter causen van haerlieder respective heerelicheden ende jurisdictien, gheaccordeert syn inde manieren naervolghende, Te weten : dat den voors. verweerder Prelaet, clooster ende abdye, in causen zynder voorseyde heerelichede van den Dronghenschen, sal blyven behauden synen Bailliu, zeven Schepenen, Greffier, ende Prater, die kennisse ende berecht sullen hebben van alle zaecken spruytende ter causen van landen ofte huysen ter voorseyde heerelichede van den Dronghenschen rente gheldende, ende van de clachten die up de selve gronden ofte vruchten daeroppe staende tot betaelynghe van eenighe schulden ghedaen sullen worden, ende van alle andere personele ofte micxte saecken resulterende ofte procederende ter causen van de voorseyde gronden heerelicke rente gheldende alsvooren, als te wetene: in materie van afstant van lande, naerhede, van vercoopynghe van de selve gronden, erfven, onterfven, belastynghen, decreten,

Digitized by Google

afwinnynghen en dierghelycke, ter causen van alle welcken den voorseyden heere Prelaet oock syne vierschare is hebbende anden kerckmuer van de voorseyde prochie van Peteghem, op alle welcke gronden den voors. heere Prelaet, Clooster ende Abdye oock is hebbende sulck recht van wandelcoop, marckghelt ende sterfcoop als van ouden tyden, met boete van drye ponden par.; Ende sullen zynen Bailliu ende Praetere oock vermoghen te schutten de beesten die sy bevinden sullen schaede doende in andere lieden vruchten, staende op de gronden rente gheldende ter voors. heerel. van den Dronghenschen alsvooren, ende daervan te ghenieten haerlieder sallaris naer costuyme; Ende sullen de voorseyde schepenen van den Dronghenschen danof hebben het berecht ende kennisse, ende de boete tot drye ponden par. gheproffycteert worden byden Bailliu van syn voorseyden Eerwt, maer het surplus ofte excressentie boven de voors. drye ponden parisis sal commen ten proffycte van den voors. heere Marquis, binnen tvoorseyde Peteghem hebbende de hooghe justicie, ofte zynen Bailliu; Ende sullen den voors. Bailliu ende Praetere der voorseyde heerelichede van den Dronghenschen oock vermoghen te vanghen op de voors. gronden rente gheldende alsvooren, binnen tvoorseyde Peteghem, alle soorten van quaetdoenders, de selve vindende in flagranti crimine, midts die terstonts overleverende anden Bailliu ofte Officiers van den voors. heere Marquis, den welcken Bailliu ofte Pratere oock betaelt sal worden van zyn exploict, inghevalle datter condempnatie ende recouvre valt tot laste van den ghevanghenen. Voorts oock sal den Bailliu ofte Praetere van t' voorseyde Dronghensche ter kercken van t' voors. Peteghem continueren int doen van de kerckgheboden nopende de gronden heerelicke rende gheldende onder t' voorseyde Dronghensche zonder meer, ende datte naerdien de kerckgheboden van weghen den voorn. Bailliu ofte Officier van den voorseyden heere marquis eerst sullen ghedaen wesen; welcken voors. heere marquis, metsgaders synen Bailliu, Officiers ende Wethouders, sullen voorst behouden alle voordere kennissen ende iudicatueren binnen t' voors. Peteghem ende oock op de gronden de voors. heerelicke renten gheldende, metgaders oock het schauwen van de straten, waterloopen ende t' gone eenen hooghen justicier competeert, met het berecht ende kennisse van alle andere personele ende civile actien, doen van arresten ende dierghelycke; soo zyne officiers oock zullen vermoghen te schutten ende

Digitized by Google

callengieren menschen ende beesten die vindende schaede doende op de landen onder de voorseyde heerelichede van den Dronghenschen rente gheldende ende ter dier sorterende, metgaders die onder hemlieden int schut stellen ende berechten, midts anden Bailliu van syne Eerwt voornt betaelende ofte goetdoende de boete tot dry ponden parisis ofte overleveren de selve gheschutte beeste omme van de boete daeranne clevende byde voornomde schepenen van den Dronghenschen ghekent te wordene alsvooren. Waermede alle differenten ende processen tusschen hemlieden ende haerlieder voors. Baillius ende Officieren commen te smelten ende cesseren met compensatie van costen, ghereserveert nochtans t' gone ontgonst byden Bailliu van t' voorseyde marquisaet van Deynse ende Jan van der Meulen, als Bailliu van den Dronghenschen, ter causen van de apprehentie van zynen persoon ghedaen up het kerckhof van Peteghem, welck proces den voorseyden heere Prelaet verclaert hem niet anne te draghen. In kennissen der waerheden syn hiervan ghemaect twee ghelycke instrumenten by partyen respectivelick onderteeckent ende ghecachetteert met haerlieder ordinaire cachet, ter interventie van de advocaeten Jan van den Dendere ende Olivier Nieulaut, metgaders Niclaes Hainerel, procureur, respective raeden ende in de voorseyde processen ghedient hebbende. Desen zeventhienden octobre XVIe neghenendertich.

(*Get.:*) J. Jacobus, *abt van Dronghen.*

Arch. der provincie Oost-Vl., — *Abdij van Drongen, doos nr* 33.

Nr 10.

Testament van Floris, *graaf van* Merode, *markgraaf van Deinze, enz:, waarbij hij het markiezaat van Deinze aan zijnen neef,* Willem van Merode, *bezet.*

— 22 juli 1651. —

Op heden den XXIIen july 1651 compareerde voor my, openbaer notaris byden Raede van Brabant gheadmitteert, residerende binnen Duffel, ende de ghetuyghen naer ghenoempt, Mher Floris van Merode, marquis van Deynse, Baron van Duffel, Leefdael, etca, verclarende dat om de groote gunste die hy is draeghende aen jor Willem van Merode,

Digitized by Google

zynen neve, ende om andere redenen hem moverende, hy aen den selven heeft ghegheven, zoo hy gheeft, midts desen, *inter vivos*, ende metter warmer handt onwederroepelycken, zyn marquisaet, stadt ende lande van Deynse, gheleghen in Vlaenderen, casselrye van Cortrycke, met alle appendentien ende dependentien, innecommen ende gherechticheden, zoo hy heere comparant allen tselve tot nu toe heeft beseten ende ghekocht heeft van den heere marquis de Leganes, op expresse conditie nochtans dat hy heere comparant tsynewaerts is reseverende, syn leven lanck gheduerende, den voors. tiltre van marquis, mitsgaders de bladynghe ofte usufruict van allen het innecommen dier, beneffens het recht ende authoriteyt van het stellen ende afsetten van alle officieren ende magistraeten; midts daerteghens jaerlix draeghende ende betaelende alle de renten waermede het selve marquisaet, appendentien ende dependentien belast zyn, zoo ter oorsaecken van eenighe opghenomen pennynghen, noodich gheweest zynde tot het volcommen vanden voors. coop, als andersins; ende alsoo de selve renten ende lasten, midtsgaders eenighe andere oock opghenomen ter oorsaecken vanden voorn. coop beset staende op zyns heere comparanten andere goedynghen, den selven heere comparant te seer swaer vallen jaerlycx op te brenghen, ende oock niet gheraeden en is daermede langher belast te blyven in dese jeghenwordige conioncture des tyts, dwelck soude moghen strecken tot naerdeel soo wel van d' heere ghever, als van den heere beghifte, soo heeft hy heere comparant ende ghever wel expresselyck ghereserveert ende ondersproken dat hy eenighe partyen van 't selve marquisaet, appendentien ende dependentien sal moghen vercoopen ende vertieren, namentlyck de haver renten, mortemains, de heerlyckheyt van Dronghene ende andere tsynder gheliefle, om met de pennynghen daer van te procederen het voorschreven marquisaet, appendentien ende dependentien resterende, mitsgaders zyns heere comparants andere goederen te ontlasten vande voorschreven opghenomen penninghen, op conditie oock soo verre den voorschreven jr Willem van Merode, begifte, aflyvich te worden voor den heere comparant, gever, sonder wettich kindt ofte kinderen achtertelaeten, dat in zulcken ghevalle de proprieteyt van het voorn. marquiesaet, appendentien ende dependentien wederomme sullen keeren tot hem heere comparant ende consolideren met zyne bladynghe ofte usufruict, ende zoo ghebeurde dat den voorn. jor Willem van Merode

Digitized by Google

quaeme aflyvich te worden naer den voorn. heere comparant, sonder oock wettich kindt ofte kinderen achterghelaeten te hebben, dat alsdan het voorn. marquiesaet, appendentien ende dependentien zullen moeten gaen ende succederen opde gene die hy heere comparant heeft ghesubstitueert met zyn testament aen den voorn. jor Willem in het surplus van zyne goederen, ofte op de gone die hy heere comparant alnoch soude moghen substitueren ofte willen substitueren. Welcke ghifte met alle de voorschreven conditien ende moderatien den voorn. jor Willem van Merode, hier present ende mede comparerende, danckelick heeft gheaccepteert; ende tot meerder vasticheyt van dien, zoo heeft hy heere ghever onwederroepelycken machtich ghemaeckt, zoo hy oock doet, midts desen, Arnout Slaets, drossaert van Duffel, ende d' heer Hubert de Scheppere, omme in zyns heere ghevers naeme te compareren voor die vande wettachtighe caemere van Ghendt ende allomme elders daer het van noode wesen zal, ende de voorn. ghifte inder manieren voors. te herkennen ende daer van wettighe opdracht ende erffenisse te doen ten behoeve vanden voorn. beghifte, midtsgaders te doen allen tgene naer costume der plaetse noodich wesen zal, belovende hy heere comparant tgene hy zyne voorn. gheconstitueerde dyenaengaende ghedaen zal wesen te houden voor goet ende vast, sonder daer jeghens te commen directelyck ofte indirectelyck onder verbintenisse, etca.

Aldus ghedaen ende ghepasseert op het casteel tot Duffel, ten daeghe voorschreven; ende heeft den voors. heere ghever, midtsgaders den heere beghifte de minute van desen, neffens my notaris ende ghetuyghen, te weten : heer Joos van Merode, canonick van Hilvarenbeke, ende Sr Arnoult Slaets, drossaert van den lande van Duffel, onderteeckent. Onderstont : *Quod attestor*, ende gheteeckent L. Smets, notus pubus.

Arch. der stad Deinze, — *Reg. van wettel. pass.* C, bl. 92,

Nr 11.

Verpanding der heerlijkheid van Astene door Maximiliaan van Merode. *aan jonkhr* Frans de Stoppelaere, *voor eene som van* 2,800 *Carolusguldens.*

— 16 februari 1665. —

Compareerde voor Burchmeestere ende Schepenen der stede ende

Digitized by Google

marquisaet van Deijnse in persoone hooghe ende moghende heere mher Maximilian, vrij baron ende grave van Merode, marquis der voors. stede ende marquisaet van Deijnse, baenderheere van Duffel, etc^e, den welcken kent wel ende deughdelick ontfanghen thebben uuijtter handen van jo^r Franchois de Stoppelaere, f^s mher Philips, alhier present ende mede comparerende, de somme van achtentwintich hondert car. ghuldens in goeden ghevalueerden ghelde naer den cours ende ganck van devaluatie van Vlaenderen, voor welcke voors^e somme den heere comparant in handen van den selven jo^r Franchois de Stoppelaere heeft opghedraeghen, bij vorme van pandtschap ende antichrese, de heerelichede van de prochie van Astene met alle appendentien ende dependentien van diere, preeminentien, soo van de kercke, hooghe, middele ende leeghe justitie, heerelicke renten, jacht, vogdeldrije, emmers generaelick ende specialick al tghone den heere comparant daer anne soude moghen competeeren, op wat titel tselve soude moghen wesen, ghereserveert het recht van de beste hoofden den voorn. heere marquis competerende op de voors. heerelickhede van Astene, omme bij den voors. jo^r Franschois de Stoppelaere de voors. heerel. preeminentien, appendentien ende dependentien te ghebruijcken als waerachteghen panthoudere, soo langhe ende tot alderstont dat hem effectivelick, teender reijse, de voors^e somme van beleenijnghe sal opgheleijt worden mette baeten, proffijcten ende emolumenten van alle de voors^e preeminentien ende voordere incommen, sonder te moeten doen eenighe rekenynghe, bewijs ofte reliqua, nochte den voorn. heere marquis intrest van de selve somme sal moeten betaelen; welcken voorn. jo^r Franschois met het passeren deser hem sal vermoghen anne te schrijven ende aenne te draeghen den title van heere der selve prochie ende heerelickhede van Astene, medsghaders aldaer stellen eenen lutenant bailliu met eene banck van eenen Burghemeester ende ses schepenen, omme t'administreren justitie 't sij civil ofte criminel, naer het vermoghen den heere marquis competerende; ende alsoo ter causen van de selve preeminentien alreede sijn gheintenteert eenighe processen, soo ist dat den voorn. heer marquis de selve tsijnen proffijcte in schaede ende baete is houdende; ende voor soo veele den voorn. jo^r Franschois de Stoppelaere eenighe processen, ter causen van de voors^e heerel^e quaeme te intenteren, sullen de selve in schaede ende baete blijffven in proffijcte van den

Digitized by Google

voorseyden jor Franschois de Stoppelaere, soo langhe de voorn. beleenijnghe deuren sal ; verobligierende den voors. heere marquis int onderhauden van alle tghone voorst sijnen persoon ende goet, present ende toecommende, midsghaders de ghone van sijne hoors elck in solidum, sonder divisie ofte splijtinghe te doene met condempnatie van beede de respective comparanten tot volcommen soo van de oplegghynghe van de voorse beleende pennijnghen, als alle andere conditien desen contracte raekende. Actum binnen der stede van Deijnse, thoverstaene van Jan Cosme de la Porte, Burchmeester, Jacques Uutterschaut en Daniel de Weerdt, schepenen, desen sesthienden februarij XVIe vyffventsestich. Voorts, alsoo hiervooren gheseyt is dat de heere marquis generaelick ende specialick hem is ontmaekende mette voorse beleenijnghe van alle sijne preeminentien die hij inde voorse heerelichede van Astene is hebbende, is het verstant van de heeren comparanten respectivelick dat den selven heere marquis niet en is afgaende sijn recht van preeminentie van de beste hoofden die hij tsijne waerts is reseverende; is oock voorts gheconditionneert datte voorn. beleende pennijnghen moeten opgheleijt ende betaelt worden binnen acht daeghen naer daete deser op verbant als vooren. Actum, date als boven, Ende was onderteekent : Max. van Merode, *marquis van Deijnse ;* Fs de Stoppelaere. Ons present : J. C. de la Porte; Jacques Uutterschaut ende Daniel de Weerdt.

Arch. der stad Deinze, — *Reg. van wettel. pass.*, D, *bl.* 119, *v°*.

Nr 12.

Overeenkomst tusschen Jozef, *graaf van Merode, en jonkhr* Adriaan-Jozef van [den] Hecke *omtrent den afstand der heerlijkheid van Astene.*

— 20 mei 1711. —

Alsoo proces gheresen was tusschen wylent syn Extie Maximiliaen Albert, graeve van Merode, marquis van Deynse, etca, hr in materie van afstant, ter eender syde; ende jor Frans de Stoppelaere, fs jor Philips, ter andere, regt pretenderende by engagere tot de heerelyckhede van Asten, soo is ghebeurt dat inden raede van Vlaenderen ter dier causen ghedeghen syn menichvuldighe proceduren, tot soo verre

Digitized by Google

dat in de selve saecke verleent is gheworden sententie interlocutoire, by de welcke den voorn. jor Frans de Stoppelaere gheadmitteert is tot preuve dat de penninghen by hem uytgheschoten utilitelyck souden gheemployeert syn in de schulden ofte processen van zyne voors. Extie, welcke saecke midts het overlyden van d' een en d' andere gheresumeert is ende staende vervolght te worden van weghen syn Extie Joseph, graeve van Merode, fs Maximiliaen Albert voornoemt, ende jor Adriaen Joseph van Hecke, als in huwel. hebbende vrauwe Marie Therese de Stoppelaere, fa jor Frans voornoemt; om welck proces te neder te legghen ende te vermyden alle costelycke proceduren, soo ist dat de voors. partyen litiganten, door tusschen spreken van d'heers advten Rumoldus Huens ende Claude Frans van de Velde, syn veraccordeert ende ghetransigeert inder manieren naer volghende, als te weten: dat den voorn. jor Adriaen Joseph van Hecke ende syne vrauw gheselnede ten proffycte van syne voorn. Extie by desen verclaeren te laeten, ende voor soo vele noodt sy te cederen den eyghendom ende proprieteyt der voors. heerelyckhede van Asten met alle appendentien ende dependentien van diere, geene uyt ghesteken nochte ghereserveert, behoudens nochtans dat syne voorn. Extie anden voors. jor Adriaen Joseph van Hecke ende vrauwe gheselnede respectivel. sal laeten de volle jouissance ende usufruict der selver heerelyckhede hemlieden leven gheduerende; ende opdat den voorn. jor van Hecke te beter soude connen observeren d'intresten der voors. heerelyckhede, soo ist dat syne voorn. Exe sonder eenighe obligatie van rechte wel heeft willen consenteren dat den selven jor Adriaen Joseph van Hecke ende syne vrauw gheselnede gheduerende hemlieden leven sullen vermoghen te heffen ende proffycteren de beste hoofden commende te vervallen mette doodt van de insetene woonende op de jurisdictie ende de voors. heerelyckhede van Asten, soo verre die haer bestreckt, emmer jouisseren van het selve recht daer van syne voorn. Exe tot hier toe in possessie is gheweest concernerende de selve beste hoofden, onder expresse conditie nochtans dat den voorn. jor Adriaen van Hecke ende syne vrauw gheselnede jaerlycx aen syne voors. Exe ende syne erfghenaemen, in consideratie van dien, sullen betaelen de somme van neghen ponden gr., ende dat by faulte van prompte betaelinghe uytterlyck dry maenden daernaer den selven jor van Hecke ende syne vrauw gheselnede sullen vervallen van dese gratie, ende dat syne

Digitized by Google

voorn. Ex^e, sonder eenighe indicile interpellatie, sal blyven in syn recht van te heffen ende proffycteren de voors. beste hoofden ghelyck hy tot hier toe sonder contradictie van iemant heeft ghejouisseert; verbindende de contractanten respectivel. in alle t' gonne voorschreven hemlieden persoonen ende goederen, present, ende toecommende, hunne douagieren ende naercommers, elck in solidum sonder divisie ofte exclussie; midts welcken partyen contractanten syn scheedende uyt den voors. processe met compensatie van costen. Ende alsoo alhier geenen seghel ter handt is en sal hieromme binnen den gherequereerden tydt den selven gheannexiert worden ende oversulcx dese by partyen contractanten re pectivel. ond.^t Actum, tot Deynse den XX^en meye 1711, ende waeren ond^t M. J. *marquis de Deynse;* M. A. DE STOPPELAERE; A. S. VAN HECKE. Present: HUENS ende C. F. VAN DE VELDE.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *Reg, van wettel. passeeringen,* H, bl. 14.

GESCHIEDENIS.

N^r 1.

De cost vander ervarde [der Gentenaren] tAssnede ende van Deunze, ende van allen dingen die daertoe behoren.

— 1325. —

Theersten ghaven dontfanghers, Janne Versaren ende Ph. den Scachtmaker van. MLXVIII. scachtoute ende makene. ende van XXIII. standarde scachten. CXXXII. lb. XVI s. II d.

Item, Ruebine den Mesmaker. ende N. Pilline van. MC. scachtisen te makene. LXVI. lb.

Item, Mase den Ond van LX... ellen zwarte sindaels, elke elle V ½ (1)

(1) Het teeken in de rekening, waaruit wij een ½ hebben opgemaakt, is een trek, die zeer wel aan een *s* gelijkt.

Digitized by Google

enghelschen, van LX ellen frengen. elke elle. V. mitten. van. V. ellen tolen, elke elle. I. gr.. daermen. X. standarde vande stede wapine af maecte. XXI. lb. X. s.

Item, Jan Coppere van de selve. X. standarde te makene. XI. lb. XIII. s. IIII. d.

Item, den selven Mase van XIII. ½ elle geluns sindaels, elke elle. II. s. grote., daermen drie standarde af maecte van mijns heeren van Vlaendre wapine. V. lb. XIII. s. IIII. d.

Item, Symoen den Wapinemakere van den selven standarde te makene ende van strenge. X. lb.

Item, Mase den Hond van. IIc. LXVI. ellen swarts sindaels, elke elle, V ½ inghelschen. Item, van. MCCC. LX. ellen strengen. elke elle. V. mitten. Item, van blauwen garne. daermen. M.XVI. ponioenen vande stede wapine af maecte. Maken als CXXVIII. lb. XII. s. VIII. d.

Item, Bernarde den Zadelerre ende Jan Coppere van de selve ponioene te makene. LXXXVII. lb. VI. s. VIII. d.

Item, Mase van. XCVI. ellen zwarts sindaels, elke elle V ½. inghelschen. Item, van. XCVI. ellen strengen. elke elle. V. mitten. Item, van. XIX. ellen tolen, elke elle. I. gr., daermen XVI. standarde af maecte vande stede wapine. Dat cost als. XXXV. lb. XVI. s. VIII. d.

Jan Coppere van de selven standarde te makene. XX lb. XL. d.

Item, Jan Coppere van. XV. smalen standarde te makene vander stede wapine, met allen coste elke. XV. gr. ende van. II. standarden te makene van myne heeren van Vlaendre wapine. Met allen coste maken als. XLIIII. lb. XL. d.

Item, van. II. standarden te makene vander stede wapine met tassce. VI. bl. XIII. s. IIII. d.

Item, Guillame den Scrijmakere van. M. vlieken te makene ende te vederne ten ghescutte vander stede. IIII. lb.

Item, Bailliukine van. IIIIM. vlieken te makene ende te vederne ten ghescutte vander stede, elk. M. omme XX. gr. maken. XIII. lb. VI s. VIII d. Item, den selven van IM. vlieken te makene ende te vederne. III. lb. Item, den zelven van. IM. vlieken te makene ende te vederne. LIII. s. IIII d.

Item, P. den Kersmaker van. IM. vlieken te makene ende te vederne. III. lb. VI. s. VIII. d.

Digitized by Google

Item, Ghiseline den Kersmaker van. Ix. vlieken te makene ende te vederne. III. lb. VI. s. VIII. d.

Item, Boidwijn den Drayhere. van. IIIx ½. vlieken te makene ende te vederne van elken. M. XX. grote. maken. XI. lb. XIII. s. IIII. d.

Item, Boidwijn van. Xx ½. vlieken te makene ende te vederne, van elken. M. XVIII gr. maken. XXXI. lb. X. s. Item, Boidwijn van. VIIx. vlieken te makene ende te vederne, elk. M. XVI. gr., maken XVIII. lb. XIII. s. IIII. d.

Item, Pietre den Bloc van. VIx. vlieken te makene ende te vederne, elc. M. XX. gr., maken. XX. lb.

Item, Pieter van. IXx. vlieken te makene ende te vederne, elc. M.XVIII. gr., maken, XXVII. lb.

Item, Pietre van. VIIx. vlieken te makene, elc. M. XVI. gr., maken. XVIII. lb. XIII. s. IIII. d.

Item, Pieter den Campscerpere van. XLVIIIx. scichten te makene van elken. M. XXV. grote, maken. CC. lb.

Item, Willem den Vos van. IIIx. schichten te makene. XII. lb. X s. (1). . . . . .

Item, Willem Wenemare van. III. witte laken daer de. C. Wittecaproenen ende Clais Bagelarde, hare meester caproene, af adden. XXXV. s. grote. maken. LXX. lb.

Item, den. XC. Wittecapproenen elken. IIII. inghelschen sdaghs, den. X. coningstavlen elken. II. gr. sdaghs, ende Claise Bagelarde, haren onder coningstavel, VI. gr. sdaghs. Dat comt elc dagh. XII. s. II. d. grote, die trocken ute sondaghs naer Sente Amandsdagh te Deunze, omme daer de port te houdene ende te wachtene sheren bouf van den lande. van harre soudeen van. XXXVIII. daghen. XXIII. lib. II s. IIII d. gr. Maken in payemente. DCCCC. XXIIII. lb. XIII. s. IIII. d.

Item, Willem Wenemare van. IIII. witte lakenen daer de. L. zelscutters die te Deunze lagen. ende. CL. zelscutters die te Ghend ghecoren waren. die thuus bleven. ende de. III. trompenuren. Persemier ende zijn zone tabbarde af hadden. ondersneden jegen strypt. XLVII. s. gr.

---

(1) Hier volgt de speciale bekostiging van de « *ervarde tErdenburch* ». Wij gaan alleenlijk voort met die van Deinze.

Digitized by Google

Hugho van den Abeele van. VIII. witten lakene. LXX. meten. Alle payements maken in payemente. CC. XIX. lib. VI. s. VIII. d.

Item, Daneele van Hueseldonc. van. III. witten laken XXIIII. miten ende. III. vr. (?). Alle payements maken in payemente. LXXVII. lb. XI. s. II. d.

Item, Janne de Morter van. XIII. strijpten laken die zy ondersneden jegen de witte. elc laken ghecocht. XIII. s. gr., maken in payemente CCC. XXV. lb.

Castelinen van der Linden van. IIII. strypten laken ten zelven. XLVIII. s. gr., maken. XCVI. lb.

Van al desen lakene te metene ende te snidene. X. s.

Item, van haren. XV. wagenen te ghereedene met alle coste. XLVI. lb. XVI. s. VIIII. d.

Item, van de zelscutters laken te voerne, die te Deunze lagen, van Ghend met. I. cordewaghen. XV. s.

Item, Janne uten Dale van. XV. ellen strijpt laken. die de. III. trompenuren adden. ende Persemier ende zijn zone adden jegen de voors. witte laken. IX. lb. XL. d.

Item, Claise Commere van. IIII. strijpten laken daer de coning van de ribauden ende sine cnapen tabbarde af adden. XLII. s. groten, maken. LXXXIIII lb.

Item, gaven dontfanghers den. XLV. zelscutters elken. IIII. gr. tornois sdaghs. den V conningstavlen ende sJanne Deeren die haren standard droegh elken. VI. gr. tornois sdaghs. dat was van elken dag. XIIII. s. III. d. gr. die trocken ute te Deunze ward smaendaghs nar S. Amandsdagh, omme de port te behoedene ende toudene sheren bouf van den lande, van harre soudeen van. XXXVII. daghen. XXVI. lib. VII. s. IIII. d. grote. Maken in payemente. M. LIIII. lb. X. s. Hieraf salmen slaen van. III. zelscutters die daer ghebraken up deerste. II . daghen. VII ½. lb.

Item, van de zelscutters arnasch te voerne te Deunze. ende weder te bringene. V. lb.

Item, ghaven dontfangers den. LXIX. serianten elken. II. gr. torn. sdaghs. haren. VIII. coningstavlen. ende Janne den Ertoge, haren onderconingstavel, die den standard droegh. elc. III. gr. sdaghs. dat comt elc dagh. XIII. s. IX. d. grote, die trocken ute smaendaghs naer sente Amands daghs te Deunze, omme de port te behoedene, van

Digitized by Google

harre soudeen van. XXXVII. daghen. XXV. lb. VIII. s. IX. d. grote. Maken in payemente. M. XVII. lb. X. s. Hieraf zalmen slaen van. II. serianten. die daer gheborsten den. XII. dagh. ende dandere XXI. daghen. XI. lb.

Item, ghaven dontfanghers nogh. XXI. serianten die men hem naer sondde. ende lagen daer zome daer. V. daghen. zome. IIII. daghen. zome III. daghen. zome. II. daghen. Maken als. XXVI. lb. XIII. s. IIII. d. Ende quamen weder te Ghend dese. XX. serianten.

ARCH. DER STAD GENT, — *Rekeningen der stad*, 1314-1325, fol. 193 en volgende.

Nr 2.

Uitgaaf en bekostigingen, door de Gentenaren vóor en na den Rekkelingslag, betrekkelijk deze gedaan.

— 1325. —

Woutren Becke van XXIIII. lb. caes. LI. s. I. d.; van broode. V. lb. X. s.; van. I. linen. II. s. III. d. Item, van verliese van biere datmen vercochte alst weder quam. ende dat mens dranck upten wegh. XXIIII. s. III. d. Item, van. IIII. wagens coste met haren peerden varende ende keerende, die wijn, bier, ende ghescut voerden, XXIIII. s. V. d. Item, van verliese ende lakingen dat men verloos. ende. I. sagelken wijns dat men daer sondde. dat welke weder quam. V. lb. Item, Janne van der Clusen van. VI. lb. dobblice. XLVI. s. VIII. d. Item, Symoen den Hogen van. I. tortichon ende dobblichon III. lb. XL. d. Item, meester J. Broucarde. XXXIII. s. IIII. d. die hi ute gaf in messeliken dingen. Item, Janne van Lembergen van. II. tortichons. IIII. lb. XVI. s. VIII. d. Item. Janne Coutenay van. I. tortichon. III. lb. XL. d.

Item, ghaven dontfangers. III. trompenuren mette. III. garsoenen die ontboden waren in Brabant dat sij souden commen te Ghend ende hare pine ende solarise dat sij te Ghend waren. XIIII. nachten. LVII. lb. VI. s. VIII. d.

Item, Persemiere ende sinen zone van haren dienste die sy daden. ende van coste die hi adde dat hi sendde in Brabant omme de voorseide trompenuren. IIII. lb.

Item, Heinen van Ghend, den erraud, van sinen dienste. IIII. lb.

Digitized by Google

Item, Adame van Sinay hem. XII. van ghesellen van de bancclocken te ludene smaendaghs, doen men trac te Deunze. LIII. s. IIII. d.

Item, Lutonde van ghescut te Deunze te voerne ende weder te bringene. XX. s.

Janne den Conning van. I. springale te voerne ende weder te bringene. XX. s.

Item, Graviere hem sesten van ghesellen die ghingen te Reckelins brugghe ende daer omtrent. ende onder wege omme de doode terden te doene (ende sij vondere tot XXVI ofte meer ende dadense t'erden) (1) over hare pine ende cost. XIII. lb.

Item, meester Arnold van den Leene over sine pine die hi heft ghehad binnen den ervard. XII. lb.

Claise den Zoudeniere. I. zelscutter. over sine minke die hi ontfing te Deunze. X. lb.

Stase Cabelliou over sine pine die hi heft ghead binnen desen tide. X. lb.

Janne van der Clisen van. IIII. tortichon gheorbord int hawet bi nachte met schepenen. XVI. lb.

Item, minen here Segren van Drongine, marscalc vander stede van Ghend, tulpen te sinen coste. IIII. lb. grote. maken. CLX. lb.

Item, minen here van Steenhuse tulpen te sinen coste. XL. s. gr. maken LXXX. lb.

Idem, fol. 197. (Eene fransche vertaling van deze twee rekeningen komt voor bij den heer Bon JUL. DE SAINT GENOIS, *Hist. de l'Hospice de Wenemaer*. — Messager des sciences historiques de Belgique, 1853-1854).

Nr 3.

Sententie van LODEWIJK VAN MALE, *waarbij hij de Thieltenaren in het recht behoudt, hun verleend bij een vonnis van* ROBRECHT VAN BETHUNE, *vóor de Deinzenaren ten oorloge te trekken na die van Harelbeke, welke laatste den eersten rang na die van Kortrijk blijven behouden.*

— 29 juli 1365. —

Wy Lodewyc, *enz.*, doen te wetene allen lieden, dat van den ge-

(1) Deze parenthesis is in het register der stadsrekeningen doorgehaald.

Digitized by Google

scille hangende voor ons tusschen onsen lieden van Thielt an deene zide, ende onsen lieden van Doinze an dandere, als wie van hemlieden sculdich ware voren te ghane ten oorloghe naest onser stede van Curtrike, daerof die van Thielt hem vermaten up een vonnesse dat de grave Robrecht, onse voorsate, daerof ghegheven soude hebben, ende die van Doinze up een vonnesse van scepenen van Ghend, ghegeven int jaer XXXVIII, up twelke partien, an beeden ziden ghehoort ende up hare vermete bezouc ghedaen om de waerheid te wetene, bi zekeren personen van onsen rade daertoe ghedeputeert, dat overbrocht, ontploken ende versien, ende de copie van allen vonnessen daermede partien hem ghehelpen wilden. Wij als here ende princhе van den lande, wien de kennesse ende ordonnancien van sulken zaken alleene toebehoren ende niemen el, ripen raed derup ghehad, hebben claerlike vonden, dat bi onser vorsate, den grave Robrecht, een vonnesse daerof ghewyst was, ten tiden als men voer naer Lessine, dwelke in hadde dat die van Thielt ende hare medevolghers met beteren rechte syn sculdich te vaerne voor die van Doinze in oorloghen ende naest dien van Curtrike, dan die van Doinze voor die van van Thielt en naer die van Herlebeke vooren varende ende naest Curtricke, alser ghecostumeert is van ouden tiden, ende aldus wyzen uuyt te houdene vortan, als here ende princhе van den lande, wien de kennesse daerof toebehoort. In oorconscepen, etc^a^. Ghegheven te Curtrike, den XXIX dach van hoymaent int jaer MCCC vive ende zestich.

Bi myn heeren in sinen Raet:

(*Get.* :) LAMB. (*Lambert*).

ARCH. VAN HET DEPARTEMENT VAN 'T NOORDEN, te Rijsel, — *Cartulair van Vlaanderen*, n^r^ 6, bl. 225 v°.

N^r^ 4.

Dit syn de costen van dat ons goede lieden [van Gent] eerst trocken te Doinse.

— (1380 n. st.) —

Eerst Woutre van de Vivere ende sinen ghezellen beleeders die te Doinse waert trocken swonsdaghs XXVII. dagh in sporkele van haren costen. . . . . VI. lib. VI. s. gro.

Item, den banier draghere. XII. grooten sdaghs. ende. IX. scuttren

Digitized by Google

die up den voors. dach ute trocken, elke. VIII. grooten sdaghs met hare soudeye van. XXXIX. daghen. XIII. s. gr. ende. V. scuttren die naer ghesent waren. XXVI. daghen. III. lb. VI. s. VIII d. gro. Dat comt beede . . . . . XVII. lb. XIX. s. VIII. d. gro.

Item, den selven. XV. scuttren van hare soudeyen van XXXVIII daghen die ute ghinghen sdicendaghes savonts. XIIII. daghe in meye . . . . . XIX. lb. XII. s. VIII. d. gro.

Item, Gilliaeme van den Hole, Heinric de Ruddere ende Jan van Eddevelde, beleeders, die te Doinse waert trocken sondaghs. III. dagh in maerte tharen costen . . . . . XL. s. gro.

Item, Rase van Liedekerke, Pieter van den Bossche ende Lievin Walraven, die te Doinse waert trocken sdonredaghs. VII. daghe in maerte tharen costen . . . . . III lb. gr.

Item, den XL schuttren die met hemlieden ute trocken IIII. lb. XII. s. gr.

Item, Gilliaeme de Toys van. III. daghen dat hy te Doinse was metter stede banniere . . . . . VI. s. VIII. d. gro.

Item, Jacop van der Hulst die der stede baniere adde. I. nobel . . . . . VI. s. V. d. gro.

Item, Jan van Eerchem van den selven. I. vranc. III. s. I. d. gro.

Item, Lievin van Landeghem ende. XI. scuttren van. II. daghen. . . . . XVI. s. VIII. d. gro.

Item, Heinric Mayhuus ende. XI. scuttren van achterstellen van. II. daghen . . . . . XIII. s. IIII. d. gro.

Item, Heylaert Parys, Jan Raes en Gyselbrecht de Sterke, die te Doinse waert trocken sondaghs. XVII. daghe in maerte tharen costen. . . . . III. lb. gr.

Item, Loenis van Leuvene die metten engienen was up syn wedden . . . . . XL. s. gro.

Item, Lievin Smiet van sinen wedden. . . . . XXIIII. s. gro.

Item, Symoen Colpaert up syn wedden gheleent. III. piet (?) maken . . . . . X. s. gro.

Item, den witten Caproenen die met Woutre van den Vivere ute trocken. . . . . XL. s. gro.

Item, den conine ende sinen ghesellen die mede ute trocken. IX. s. gro.

Item, Jan van Lovendeghem, haren clerc, XL. gro. ende Joos de Mol. XII. gro. comt . . . . . IIII. s. IIII. d. gro.

Item, Gilliaeme van den Hole die anderwaerf te Doinse waert trac

Digitized by Google

sdicendaghs. XIX. daghe in maerte, tsinen costen . . . XL. s. gro.

Item, Heinric Hympin, meester van de witte Caproenen IIII. s. gro.

Item, Gilliaeme van der Crane ende. III. ghezellen met hem. IIII. s. gro. ende Heyne van de Velde. VIII. gro. comt beede. IIII. s. VIII. d. gro.

Item, provantsen die alle den voers. beleeders ghesent was, ende die met hemlieden in haren costen waren van brode, van biere, van haringhe, van frute van crude ter kokine, van scotelen, potten, crousen ende andre provantse . . . . . XVIII. lb. XVII. s. gro.

Item, van der wagheneeren ende peerden die de provantse voerden in den ketel ten Pitte ende te Jan Bloums, ende van peerden te beslane . . . . . XII. s. VII d. gro.

Item, van. III. vaten biers die Jacoppe van der Berst ende sinen ghesellen ghegheven waren. . . . . IX. s. IIII. d. gro.

Item, Lievin waelraven van dat hy te Doinse leende doe men de pēte (?) up dede. ende van pylne mette ghetouwe . . XXIII. s. gro.

Item, den selven van der hure van. II. peerden van. III. daghen ende van sinen costen . . . . . XI. s. IIII. d. gro.

Item, den ghezellen die metten scepen te Doinse voeren, doe men daer den dam maecte, van eenen vate biers . . . . II. s. gro.

Item, Pieter van der Crayen van een scrine met wullinen garne die hy van Doinse brochte . . . . . II. s. gro.

Item, Jan van Luevene, sceppre, van XXIII. daghen dat hy te Doinse was als beleedre van den neeringhe. II. s. gr. comt . . XLVI. s. gro.

Somme van de costen in deerste vaert te Doinse : . . . . . XCII. lb. XV. s. IX. d. gro.

ARCH. DER STAD GENT, — *Rekeningen der stad*, 1369-1392, bl. 158.

Nr 5.

PHILIPS DE STOUTE *bevestigt het recht der Deinzenaren van slechts met halve kwote in den transport der kastelnij van Kortrijk en in andere overkomende lasten bijtedragen, iets wat hun eertijds, uit hoofde van hunne verarming door de verledene oorlogen, verleend was; en schelt hun hunne verachteringen in gezegden aanslag, dien de hoogpunters der kastelnij hun opgelegd hadden, kwijt.*

— 11 meert 1391 (n. st.). —

Philippe, fils du roy de France, duc de Bourgoigne; conte de Flan-

Digitized by Google

dres, Dartois et de Bourgoigne; palatin sire de Salins; conte de Rethel et seigneur de Malines, Au bailli de Courtray ou a son lieutenant salut. La supplication de noz subgiez, les manans et habitans de noz villes de Deuse et de Petenghien, consors en ceste partie, avons receue, contenant que pieca pour latresgrant povrete et desolacion en quoy lesdictes villes ont longuement este et sont encores par le fait des guerres et commocions qui ont este en nostre dit conte de Flandres, eust este ordene par nous ou les gens de nostre conseil que lesdiz supplians seroient et demourroient quictes de touz vieux arierages que ilz povoient devoir a cause des taux et assietes a eulx imposer par les haulz appointeurs de la chastellenie de Courtray, parmy payant lamoitiez diceulx; Et aussi que delors et avant ne paieroient que la moitie de touz taux qui leur seroient imposez par yceulx haulxappointeurs, jusques a ce que par nous ou nostre dit conseil en seroit autrement ordene que ilz seroient tauxez selon leur faculte sans les mettre aux vieux taux; Et combien que les diz supplians aient paie la moitie des arrerages selon ladicte ordenance, et que yceulx aient este comptes et passez es comptes de ladicte chastellenie; Et aussi quilz ont paie la moitie de tous taux qui leur ont este faiz depuis ladicte ordenance. Toutesvoies yceulx haulxappointeurs puis certain temps en ca ont mis et tauxez lesdiz supplians sur le vieux taux du transport et se sont efforciez de leur faire paier tous les diz arrerages que ils ont paiez par la maniere dessus dicte, et desja pour celle cause ont fait emprisonner pluseurs desdiz supplians, en venant solement contre ladicte ordenance, laquelle chose redonde en lieu tresgrant grief, preiudice et dommage et seroit encores plus, de par nous ne leur estoit sur ce pourveu de convenable remede, si comme ilz dient, en nous suppliant humblement que veu que ycelles villes sont encores si trespovres que elles ne se pourroient repeupler que les vouldroit traictier oultre la dicte ordenance ne les diz supplians y demourer ne habiter, nous leur veuillions (?) sur ce extendre nostre dit remede. Pourquoy nous entendu ce que dit est, et oys sur ce aucuns des haulxappointeurs de ladicte chastellenie et la relacion daucuns noz officiers, voulons et vous mandons que jusques a trois ans prochainement venans vous ne souffrez tauxer es diz supplians par yceulx haulxappointeurs a plus hault taux que contenu est en ladicte ordenance, et diceulx les tenez et faictes quittes et paisibles, parmy payant la motie diceulx; si aussi de touz arrerage,

Digitized by Google

si aucuns en doivent a la cause dessusdicte, parmy payant semblablement la si paie ne lont; et leur mettez ou faictes mettre leurs corps et leurs pleiges pour ce empeschiez a plaine delivrance, et contraignant a ce viguereusement et par toutes voies deues yceulx haulx appointeurs et touz autres qui pour ce seront a contraindre, Pourveu toutesvoies que ce ne tourne ou preiudice desdiz haulx appointeurs pour le temps avenir en aucune maniere, Car ainsi nous plaist il estre fait; et aux diz supplians lavons octroye et octroyons de grace especiale par ces presentes se mestier est, Non obstans lettres quelconques subreptices empetiees ou a empetier au contraire. Donne a Lille, le XI jour de mars lan de grace mil CCC.IIII^{xx} et onze.

ARCH. VAN DEN STAAT, — *Van Weenen teruggezondene charters*, *carton* 24, n^{r} 127.

N^{r} 6.

Verbond tegen Spanje tusschen de steden van Deinze en Gent getroffen.

— 5 februari 1579 (n. st.). —

Wy Hooghbailliu, Burgm^{r} ende Schepenen, metgaders tgoede ghemeente der stede van Doinze, ghezien, ghelezen ende tsamen ghecommuniquiert hebbende de besloten briefven, an ons ende onze voorn. ghemeente ghezonden van weghen myn heeren Scepenen, Raedt, beede de Dekenen ende Notable over tghemeente der stede van Ghendt, by joncheer Bussaert Van Hembyze, heere van Ogierlande, Tannay, etc. ende Jan Van Pottelsberghe, haere ghecommitteerde, volghende de lettren ven credentie; oock te dezen ghezien, de goede verbanden ende eeuwelycke aliance by die van Brussele ende Dendermonde te vooren ghedaen; te kennen ghevenden dat Schepenen, Raedt ende de Dekenen, metgaders d'Edele ende Notable voornoemt, anghegaen ende om wel doen anghereest hadden tot haerer deffensie ende bewaerenesse, particuliere aliancie ende verbanden van payse ende eeuweghe vrede tusschen die van Brabant, Hollant, Zeelant ende andere diversche steden van importancien, zo verre zy verlaten wierden van eeneghe provincien van tgenerael verbant; ende daeromme verzouckende midsdien an ons dat wy ons zouden willen begheven ende voughen int voors. particulier verbant zonder derogatie ofte eenige prejuditie van tgenerael, So

Digitized by Google

Eyst dat wy, regardt ghenomen hebbende upt discours ende verhael in de voors. briefven begrepen, metgaders tverbael vertoogh by de voorn. ghedeputeerde ghedaen, verclaert hebben ende verclaeren by dezen, gheadvoueert thebbene ende voor goet thoudene, alzulck particulier verbant ende goede unie, als de voorn. heeren Schepenen, Raedt, beede de Dekenen, metgaders d'Edele ende Notable over tgoede ghemeente van Ghendt, anghegaen ende ghemaect hebben. Tot welcken particulieren verbande ende eeuwighe Unie Wy ons zeer ghewilligh voughen ende begheven by dezen, zonder dat wy oock daer by verstaen te resilieren ofte af te wycken van de generaele Unie van deze Nederlanden te Ghendt ghemaect, daer voor wy willen strecken goet ende bloet, ten zy dat de zelve Unie ende vrede te vooren by eenighe provincien gheabandonneert ende ghebroken wierden; in welcken ghevalle wy ons hauden zoo wy van nu doen, an tparticulier verbandt by de voornoemde van Ghendt, Brabant, Hollant, Zeelant ende haere gheallierde nu oock met ons ghemaect, omme alzo eendrachtelyck ende ghesaemder handt ons, onse vrauwen, kinderen ende elcken dien in dezen begrepen ende die noch metten tyde daer inne moghen begrepen worden, alles met Gods gratie ende hulpe, broederlyck ende ghebuerlyck te beschermen ende defenderen jeghens de Spaignaerts, haere adherenten ende gheallyerde, als doodelycke ende gheslaghe vianden van deze Nederlanden, die God Almachtich behoeden ende beschermen wille. In kennesse der waerheden, zo hebben Wy Bailliu, Burgm^r ende Schepenen der stede van Doinze, over ons ende tghemeente, deze jeghenwoordighe acte doen teeckenen by onzen ghezwoornen secretaris.

Actum desen V^n February LXXVIII.

(*Get.:*) J. Coperman.

(Overgedrukt uit de *Audenaerdsche mengelingen*, 4^e deel, bl. 63-64.)

N^r 7.

Verslag van baljuw en schepenen van Deinze aan zijne Majesteit den Koning over de binst de jaren 1581-1584 gepleegde verwoestingen te Deinze, en het onvermogen, waarin de ingezetenen zich bevinden, van de spijkerrent of andere belastingen te betalen.

— 11 juli 1586. —

Wy Baillius ende schepenen van Deynse ende Peteghem doen te

Digitized by Google

wetene allen den gonen die dese jegenwoordighe lettren van certificatien zullen zien ofte hooren lesen, ende zonderlinghe hooghe ende moghende heeren, myne heeren de hooftredenaers van Vlaenderen, midtsghaders myne heeren van der camere van rekenynghe te Ryssele, dat sedert den jaere xv^c lxxxi tot, ende metten ougste lxxxiiii de landen vande prochien van Deynse, Peteghem, Hastene ende daerontrent niet en hebben bewoont ende vele min ghecultiveert gheweest, zoo wel uuter dien dat alle de huysen vanden comprinse van Deynse ende Peteghem te vooren afghebrant ende ghedestrueert waeren, als oock dat de garnysoenen van Audenaerde ende Curtrycke, wesende over de zyde van zyne Ma^t, metghaders de rebellen uit Ghendt ende andere sterckten commende, alles roofden, vinghen ende plunterden dat zy daer vonden; Attesterende voorts als notoire dat de persoonen die doch int jaer lxxxii gheseten hadden te Dronghene generalyck oock van daer moesten vluchten int jaer lxxxiii ter incompste vanden leghere van zyne Ma^t voor de stede van Ghendt, midtgaders dat in de reconsiliatie der zelver stede, ghebuert in septembre lxxxiiii, verre den meerderen deel, jae wel van neghen persoonen te achte deser weerelt overleden waeren vande ghone die ten upcommen vande troublen leefden inde voors. prochie van Deynse, Peteghem ende Hastene, alwaer naer de reconsiliatie eenighe overgheblevene in zeer cleenen ghetalle hebben begonst te woonnene in grooter aermoede ende dangier vanden lyfve, midts den benauden dieren tyt, de daghelicxsche excursien vande rebellen van Sluys ende Oosthende, die meest commen ende exployteren in tselve gheweste; wesende den meerderen deel vande zelve wederghekeerde ghedesoleerde upsetene zoo veraermoet dat se gheenen middel en hebben omme broot te coopen, nemaer onderhoudende huerlieder kindren met groene cruyden, soo dat niet moghelick en werdt te ontvanghen ofte innen de achterstellen vande spyckere renten ofte andere ancommende zyne Ma^t, zonder tlant daeromme te moeten vercoopen ende decreterende ten grooten coste, twelcke niet apparent en es te gheldene, overmidts de selve landen byna al vague ende ongheculiveert zyn ligghende, wesende van zeer cleender estime, ende want men schuldich es waerachtighe zaecken te attesterene, Soo hebben wy in oirconschip der waerheyt dese ghedaen expedieren onder

Digitized by Google

thantteecken van onsen greffier, desen XI^en van hoymaent XV^c LXXXVI.

(*Get.:*) TUUTSCHAVERE.

1586.

ARCH. VAN DEN STAAT, — *Door Frankrijk teruggezondene papieren, doos Deinze, Petegem, Astene, Drongen, Asper en Zijngem.*

N^r 8.

Brief van den generaal don FRANCISCO DE MELLO, *waarbij den magistraten van Astene en Petegem kennis wordt gegeven, dat hunne gemeenten den 17^en juli 1643 krijgsvolk zullen ontvangen.*

— 16 juli 1643. —

Le general d'hommes d'armes irrat demain, vendredij, loger avecq les troupes aux villaiges de Petegem, Astenaij, ou il demeurerat jusque a aultre ordre, commanderat que les officiers et soldats aijant a tenir si bonne ordre et dicipline, qu'il n'ij arrive aucune plaincte, se contentant, en forme de campagne, des fourraiges; commanderat au lieutenant general que, en cas que le general de la cavalerij, Carlo Quase, le fit apellere, il aille avecq lesd^ts troupes a la place quil adverteront, et accomplij en tele cas les ordre de luij ou de laultre durant mon absence. Faicte a Gand, ce 16 jullet 1643.

Ainsy signé : DON FRANCISCO DE MELO.

Copie na den oorspronkelijken brief, door het magistraat van Astene in november 1643 gemaakt (HS. *in ons bezit*).

N^r 9.

Getuigenis, gegeven door den heer pastoor van Deinze en twee ingezetenen van Zeveren vóor schepenen van Deinze, betrekkelijk de schade, door Deinze-buiten van wege het krijgsvolk van den hertog van Loreinen en den marschalk Gaston van Orleans ten jare 1645-1646 geleden.

— 15 october 1646. —

Compareerden voor Gheeraert Leliaert ende Pieter Cornelis, schepenen

Digitized by Google

der stede van Deijnse, in persoonen Heer ende mr Willebrordus Huijbens, pastor der stede van Deijnse, Fransois Mestdach ende Marten de Weert, fs Christiaens, opsetenen der prochie van Severen, welcke comparanten verclaersden ende attesteerden ten versoucke vande opwoonders van Deijnse cautere, wel te weten, dat soo verre haer bestreckt den transport vanden voorn. Deijnse cautere, den somer 1646 gheen hoij en is opghedaen, gheen leverbaer tarwe, maer dat de selve hoij ende tarwe ende ander vruchten afgemaeijt ende afgesneden hebben geweest bij het oorlochs volck van den Hertoch van Loreijnen, gelijck oock in het iaer 1645 hunne vruchten geschonden sijn inde schuere ende opt velt, soo bij het volck vanden voorn. Hertoch, als bij het krijchvolck vanden Mareschal Gassion (1), ende bij de selve in hunne huijsen, catheijlen, als vruchten geheelijck sijn geruineert geweest, gelijck oock nu jeghenwoordich den veelderen deel van het lant ongebaut blijft ligghen, soo door de schade diese hebben in hunne peerden ende hoorebeesten, als bij faute van werckliedens door sieckte ende sterfte. In teecken der waerheijt ende dat al waerachtich is, soo voorseijt is, hebben tselve neffens de voorn. comparanten onderteeckent, heden desen vijftiensten octob. 1646.

WILLEBRORDUS HUIJBENS, 1646.
FRANSOYS MESTACH.
by my MARTEN DE WEERDT.

GEERAERT LELIJAERT.
PIETER CORN, 1646.

H S. *in ons bezit.*

Nr 10.

Smeekschrift door Burgemeester en Schepenen der stad en markgraafschap van Deinze den Hoogpunters en Vrijschepenen der kastelnij van Kortrijk toegestuurd, om vermindering in hunnen transport te bekomen, met de apostille daarop afgeleverd.

— Rond 1655. —

Supplierende vertooghen reverentelyck, Burghemeester ende Sche-

(1) *Gaston d'Orléans?*

Digitized by Google

penen der stede ende marquisaet van Deynse, intercederende over haerlieder insetenen, te kennen ghevende hoe dat de voornoemde stadt door de ghepasseerde troubelen ende overloop van oorloghe in ghestaethede ende negociatie, door d'afghebroken ende onbewoonde huysen ende andere edifitien, wel verarghert is tot een vierde ende alzoo d'uutghesonden transporten opde selve ghestaethede ende negociatie moeten worden ghevonden, zoo is hemlieden onmoghelyck meer d'uutghesonden transporten ten advenante van vier schellynghen grooten elcken transport te betaelen, soo de selve stadt van den XXVI^en^ april 1642 totten VII^en^ novembre 1650 ghedaen heeft, volghende t'accord tusschen uwe Ed. voorsaeten met Burghemeester ende Schepenen der selver stede voor myn Ed. heere den President van Vlaenderen, als commissaris dien aengaende ghemaeckt, t'selve accord by copie hier annex, waerinne gheconditionneert staet dat men tenden de twaelf jaeren (den welcken metten XXVI^en^ april 1654 zyn commen t'expireren) in cas van beternisse zauden gheaugmenteert worden, ende inghevalle van verarghernynghe zoude vermindert worden, soo dat de supplianten (onder correctie) wel behoorden te ghestaene, midts betalende twee schellynghen vier grooten zes deniers gr., zoo zy t'anderen tijde inden Raedt van Vlaenderen verclaert zyn gheweest te ghestaene, ende datte omme de redenen, voorschreven cause dat de supplianten hunnen toevlucht zyn nemende aen myne voornoemde Ed. heeren.

Biddende de selve ghelieven ghedient te zyne favorabel, regard nemende op t'gone voorschreven by appostille op dese t'ordonneren dat de supplianten sullen ghestaen van den VII^en^ novembre 1653, midts betalende in advenante vande bovenschreven ordonnantie vanden raede in Vlaenderen, alles by provisie voor den tydt van neghen jaeren, emmers tot dat by beternesse vande stadt by uwe Ed. anders gheordonneert zy 't wel doen etc.»

Apostile op het bovenstaande smeekschrift.

Hoogpoincters ende vrye Schepenen, ghesien hebbende 't ghebesoigneerde vande ghedeputeerde van desen collegie, ende namelyck de visitatie vande respective rekenynghe der selver stede, soo voor, als naer den accorde in desen vermelt, ende naer revise ghenomen vande plaetse, bevonden zynde dat de zelve stede merckelyck is ghederiseert;

Digitized by Google

oock regard ghenomen dat dander steden deser casselrye meer moderatie van hunne transport hebben ghenoten, hebben moderatie vanden transport der voornoemde stede van Deynse ghecontinueert ende continueren by desen noch den tydt van zes jaeren, innegaende ten expireren vande voorgaende moderatie, laetende hemlieden gheduerende den selven tydt ghestaen, midts betaelende drye schellynghen grooten van elcken transport.

Actum ten collegie vande casselrye van Cortrycke, den XXV^en^ january 1655.

(*Get.:*) A. Biesbrouck.

Arch. der stad Deinze, — *Reg. van wett. pass.*, *C*, bl. 134.

N^r^ 11.

Verdrag nopens de overgave der stad Deinze, getroffen tusschen den markgraaf van Feuquièrres, *opperbevelhebber van het fransche leger, en den brigadier* d'Offarel, *gouverneur van voornoemde stad.*

— 30 juli 1695. —

I. — Qu'on ne soullera pas nos officiers nij qu'on ostera rien aux soldats de la guarnison que leurs armes.

II. — Que les officiers auront la liberté d'envoijer leurs hardes, chevaux et toutes leurs bagages sous une bonne escorte avec leurs chartons et valets a Gand.

III. — Qu'il sera permis aux officiers de prendre leurs chevaux de selle avec eux pour faire leur voijage et qu'apres d'en disponner comme ils trouveront a propos.

IV. — Qu'ils sera permis aux officiers de porter leurs especes et que personne ne les ostera.

V. — Que toute la garnison, officiers et soldats, auront une des villes conquises dans le Pays-bas pour leur prison, iusques a ce qu'il soit convenu des conditions de leur liberté.

VI. — Que tous les inhabitants de la ville, comme tous les Ecclesiastiques tiendront leurs maisons, meubles et bestiaux, et que leurs

Digitized by Google

Eglises et le couvent des Religieuses seront exempts de pillage et toute sorte de molestation (1).

Fait au camp près de Deijnse, le 30e juillet 1695.

(*Get.:*) FEUQUIERES.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *Reg. van wet. pas.*, F., bl. 71.

GEESTELIJK DEINZE.

Nr 1.

Octrooi tot het lichten van 900 *ponden grooten, door* PHILIPS IV, *koning van Spanje, den Deinzenaren tot heropbouwing hunner kerk verleend.*

— 20 november 1637. —

Philippus, byder gratie Godts Coninck van Castillien, *enz.*, allen den ghenen die dese tegenwoordighe zullen zyen, saluut. Wy hebben ontfanghen d'oitmoedighe supplicatie ende requeste van Pastoor, Bailliu, Schepenen ende Kerckmeesters der stede van Deynse, notabele ende insetene der selver, mitsgaders vande prochie van Deynse buyten ende tgehuchte van Recklinghe, inhoudende dat sy gherne souden opmaecken de voorkercke van hun prochie kercke, die sichtent de voorgaende troublen is geruineert ende verbrandt gebleven, daertoe sy hun vinden genoodsaeckt, omdat de chooren vande selve kercke die opgemaeckt syn, te cleen syn voor de gemeynte der selver stede en prochie, ende oock omdat het metselwerck noch soude comen tot totale ruyne ende irreparable schaede, ten sy dat het ten eersten worde gerepareert, volmaeckt ende gedeckt; ende hebbende de supplianten in gevolghe

(1) De voorwaarden, voorschreven bij art. I tot en met art. IV, als ook bij art. VI, werden goedgekeurd. Op art V, staat, in marge, de volgende aanmerking : — « Il a esté accordé et convenu que les officiers et soldats seroient conduits dans une ville conquise a la volunté du Roij. Mr le Marischal m'a dit qu'il donneroit des routes pour conduir les soldats a Cameraij ».

Digitized by Google

van het placcaet van den tweeden october zesthien hondert derthien, nopende het opmaecken vande geruineerde kercken, tot het voorseyde werck geschikt, eerst het incommen vande kercke gelyck te vooren is ende tgene dat van goede luyden can aenghehaelt en gecreghen worden met de schaele onder den goddelycken dienst en tstellen van de blocken, ende boven dyen die contributie van twee jaeren van zesse vande thienden binnen de voorseyde prochie, wesende in doode handen, soo vonden sy noch te cort neghen hondert ponden grooten, daerop Bailliu, Borghemeester ende Schepenen voorseyt, hebbende geaccordeert vooren uuyt te gheven uuyt zeker impositie aen voorseyde stadt by ons geoctroyeert de somme van een hondert ponden grooten, hebben de supplianten ghesaemenderhandt geaccordeert de resterende acht hondert ponden grooten te vinden by poinctinghe ende omstellinghe op yeders negociatie, bedryft ende gestaedtheyt binnen de voorseyde stede, prochie ende gehuchte te betaelen op zes jaeren, te weten tot eenen gulden tsjaers uuyt den bundere de voorseyde zes jaeren geduerende, volgende d' acte van resolutie daervan overgegheven in date den dryentwintichsten juny lestleden, daer inne den zeven en twintichsten der zelver maent oock geconsenteert heeft het meeste ende beste deel van de insetene die binnen de voorseyde stede, prochie ende gehuchte bedryft doen; maer alzoo tot het doen vande zelve poinctinghe volgende tvoornoemde placcaet de supplianten van noode hebben octroy, daeromme hebben sy oitmoedelyck gebeden dat ons believe hun t' selve te verleenen ende danof doen depescheren brieven daertoe dienende, Zoo ist dat wy tgene voorseyt aengemerckt, ende daerop gehadt tadvys van onse lieve ende getrouwe, die president ende luyden van onsen raede in Vlaenderen, geneghen wesende de oitmoedighen bede ende begeerte vande voornoemde supplianten, hebben hun gegundt ende geaccordeert, gunnen ende accorderen, hun ghevende oorloft ende consent uuyt sonderlinghe gratie by desen, dat sy tot het opmaecken der voorseyde kercke van hunne prochie kercke zullen moghen heffen ende lichten neghen hondert ponden grooten, waervan deen hondert pont zal worden getrocken uuyt zekere impositie gestelt op het houdt, ende zullen de resterende acht hondert ponden vinden by poinctinghe ende ommestellinghe op yeders negociatie, bedryft ende gestaedtheyt binnen de voorseyde stede, prochie ende gehuchte, te betaelen in zes

Digitized by Google

jaeren, te weten : tot eenen gulden tsjaers uuyt een bundere de voorgaende zes jaeren geduerende, behoudens nochtans dat daerinne nyet zullen worden begrepen daftsetenen die tselve nyet willich en hebben geconsenteert oft consenteren zullen, op last ende conditie dat de voorseyde supplyanten zullen schuldich zyn vande voorseyde penninghen goede rekeninghe, bewys ende reliqua te doene daer ende alzoo dat behoort, ontbieden daeromme ende bevelen onse zeer lieve ende getrouwe, die hooftpresidenten ende luyden van onsen secreten en grooten raeden, president ende luyden van onsen raede in Vlaenderen ende alle andere onse rechtieren, officieren ende ondersaeten, die dit aengaen mach, dat sy de voorseyde supplyanten van dese onse gratie ende octroy indier voeghen ende manieren voorseyt doen, laeten ende gedooghen rustelyck ende volcommelyck genieten ende gebruycken, cesserende alle beletselen in contrarien, want ons alsoo gelieft. Dees toirconden hebben wy onsen zeghel hieraen doen hanghen. Gegeven in onse stadt van Bruessele den twintichsten dag der maent van November int jaer ons Heere duysent zes hondert zeven en dertich; van onse Rycke het zeventhienste.

Arch. der stad Deinze.

Nr 2.

Onderling verbond tusschen pastoor, hoogbaljuw, schepenen en greffier der stad Deinze tot het aankoopen van twaalf beelden voor de O.-L.-Vrouwekerk, de twaalf Apostelen voorstellende.

— 1677. —

Op den IIIIen.... des jaers 1677 is by d'onderschrevene geaccordeert in onse lieve Vrauwe kercke binnen Deynse te stellen twaelf apostels, te weten aen elcken pilaer eenen, ende eenen Solvator mundi, wesende in schilderye, vande stature gelycke van andertyde aldaer is hanghende, St Pieter die ghegheven sullen worden, te weten : by den heer pastor de salvator (mundi), by den hoogh bailliu Ste Pieter, by Jaen van der Vennet Ste Jaen, by den greffier Ste Jaecques, dheere Verstraeten Ste Paulus, Thomas en Philippus, by Joos Strobbe Bertholomeus, Pieter Cannoot Judas Thadeus, by Mr Louis Bourdeaux Se Simeoen, by Pieter de Coninck Ste Mattheus, met belofte dat by ieder edele betaellen hunne

Digitized by Google

quote ende somme als den selven salvator mundi en de twaelf apostels becostighe sullen hebben, dit alles onder het verbandt als naer rechte.

Actum ut supra.

JAN VAN DER VENNET. DE KEYZER *pastor*.
J. WYME., JOOS STROBBE. DE SCHAMPS.
GHERAERT VAN DER STRAETEN. BOURDEAUX.
PIETER CANNOOT.

Uit het arch. der kerk.

Nr 3.

Pater en mater van het Sinte Margrietekloster, verscheidene giften van den heer JOOS VAN LALAING *bekomen hebbende, beloven daarvoor een eeuwig zaterdaagsch lof te doen in de kapel van 't klooster.*

— 14 augusti 1480. —

Allen den ghonen die dese presente lettren zullen zien of hooren lesen. Wy broeder Symoen van den Wynghaerde, pater ende prioer van den cloostre van Sente Margrieten te Bethleem, binnen der stede van Deynse, ende zuster Clemencie Caboeters, als mater ende prieuse van den zelven cloostre, overmids onsen ghemeenen convente, Saluut in onsen heere. Kennen ende lyden dat wy ontfanghen hebben van hooghen, edelen ende moghenden heere myn heere Joes van Laleing, heere van Montegy ende van Hantes, gouverneur van Hollant ende van Zeelant, Een ornament van zwarten fluweele up fluweel, Te wetene: een cossule gheboerdt ende ghecruust met roeden guldenen lakene, twee tunikeelen, een cappe ghestoffeert ende gheboerdt met roeden gaudin lakene alsoot behoort, met noch twintich sticken in stoelen, manipelen, berderen, amitten ende dier ghelycke, tot den zelven ornamente dienende ende toebehoorende, Overmits den welcken wy pater ende mater voors., mitsgaders onsen ghemeenen convente, ende mids meer andere dueghden, goetdoen ende jonsten daghelicx tonswaert bewesen, den voors. heere ende mynder vrauwen Bonne de la Viesuille, zynder wettelicker ghesellenede, haerlieder vrienden ende daer zys vooren begheerende zyn, consenteeren ende beloven over ons ende ons naercommers eeuwelic ende ervelic alle zaterdaghe te zynghene onser Vrauwen lof, te wetene salve Regina ofte ander lof van onser Vrauwen naer dbewys van den tyde ende van der heleger Keercken, ter date

Digitized by Google

van desen beghinnende, ter eere Gods ende ter zalicheyt van den voors. In orcondscepe van desen zo hebben wy pater ende mater voors., overmits onsen ghemeenen convente, dese letteren bezeghelt met onsen ghemeenen zeghele van onsen convente uuthanghende, up den XIIII^en dach van oughste a^o XIIII^c ende LXXX.

ARCH. DER PROVINCIE O.-Vl. — *Cartulair van het klooster van Deinze*, n^r I, bl. 217 v°.

N^r 4.

Octrooi tot het oprichten van eenen peerdemolen in het Sinte Margrietekloster, door PHILIPS VAN BURGONDIE *den religieuzen verleend.*

— 7 augusti 1455. —

Philippe, par la grace de Dieu duc de Bourg^ne, de Lothier, de Brabant et de Lembourg; comte de Flandres, dArtois, de Bourg^ne; palatin de Haynau, de Hollande, de Zellande et de Namur; marquis du saint Empire; seigneur de Frise, de Salins et de Malines, A noz receveur general de Flandres et bailli de Doinse, et a tous noz autres justiciers et officiers cui ce peut touchier et regarder, ou a leurs lieuxtenants, et a chacun deulx Salut. De la part de noz bien amees en Dieu les povres suers de la maison Sainte Marguerite, que lon appelle Bethleem, en notre ville de Doinse, Nous a este expose que devant les guerres qui derrenierement ont regne en notre pais de Flandres elles avoient ung molinet quelles tournoient aux mains pour mouldre leurs blez et aultres grains, lequel molinet a este ars avec grant quantite de leurs autres biens et maisons; et de puis la reduction de ceulx de notre ville de Gand en notre obeisance, len a donne ausdicts exposans ung molin a cheval pour y mouldre leurs blez et grains; mais ung mandement est venu a iccelles exposans de par vous, receveur, par vertu du quel deffension leur a este faicte de non elles aidier dudict molin, et ainsi il les convindroit aler au commun moulin qui seroit grant empeschement de cuer et de devocion pour elles, attendu quelles sont povres, honteuses personnes et qui point ne sont accoustumees aler entre les gens mondains, et leur porroit ce tourner a inconvenient, et avec ce le don a elles fait dudict molinet leur demourroit inutile et de nulle valeur, se sur ce ne leur estoit pourveu de nostre grace, se comme

Digitized by Google

elles dient, requerans humblement icelle; Pourquoy Nous les choses dessusdictes considerees, desirans lesdicts exposans continuer en leurs sainctes et devotes euvres, et affin quelles naient occasion de vaguer, aler et converser avec gens qui ne sont de leur estat et profession; eu aussi sur ce ladviz de vous, bailli, et des fermiers de nostre ville de Doinze, Ausdicts exposans avons consenti, ottroie et accorde, consentons, ottroions et accordons, et leur avons donne et donnons par ces presentes congie, licence et faculte quelles puissent mouldre et facent mouldre, toutesfois que bon leur semblera audict moulin a cheval que len leur a donne, comme dit est, leursdicts blez et autres grains pour la despense ordinaire delles et de leur hostel tant seulement, sans pour ce mesfaire ne mesprendre envers nous aucunement, pourveu toutevoies que sil est trouve quelles recoivent aucuns autres habitans a moulaige, ou quelles facent mouldre a icellui leur moulin plusavant que pour la despense ordinaire de leurdict hostel, elles lamenderont envers nous a larbitraige de vous, receveur. Si vous mandons, commandons et expressement enioingnons, et a chacun de vous en droyt soy, que lesdicts exposans vous faictes, souffrez et laissiez joir et user de notre dicte grace, ottroy, consentement, congie et licence, ainsi et par la maniere que dict est, sans leur faire mectre ou donner, ne souffrir estre fait, mis ou donne quelque destourbier ou empeschemens ou deffenses a ce contraires. Donne en notre ville de Lille le VIIe jour daoust lan de grace mil quatrecens cinquante et cinq.

ARCH. DER PROV. O.-VL., — *Cartulair van het klooster van Deinze*, n^r I, bl. 373.

N^r 5.

Octrooi tot het oprichten van eenen koren-windmolen in het Sinte Margrieteklooster, door MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK *den religieuzen verleend.*

— 18 meert 1487 (n. st.). —

Maximilien, par la grace de Dieu roy des Rommains, tousiours Auguste, Et Philippe, par la mesme grace archiducs dAustrice; ducs de Bourgoingne, de Lothier, de Brabant, de Lembourg, de Luxembourg et de Gheldres; contes de Flandres, de Tyrol, Dartois, de Bourgoingne; palatins de Haynau, de Hollande, de Zeelande, de Namur et de Zuytphen;

Digitized by Google

marquis du sainct empire; seigneurs de Fryze, de Salins et de Malines. A tous ceulx qui ces presentes lettres verront, salut. Savoir faisons nous avoir receu humble supplication des religieuses, mater et couvent du cloistre et monastere de sainte Marguerite, scitue en notre ville de Doinse, en notre pays de Flandres, contenant comme pour la sustentacion, entretenement et despense delles, leurs gens, serviteurs, familles et mesmes elles aient despieca entretenu et entretiennent en leur dit cloistre ung moulin a cheval enquoy elles ont eu et soustenu, ont et soustiennent de grans coustz, frais et despens, entant que pour le fait et conduite dudit moulin se gastent et essillent grandement de chevaulx, et tellement que lesdicts supplians qui sont bien petitement fondees de rentes et revenues et ont bon nombre de gens a entretenir au moien des charges quelles ont tant a la cause dite comme autrement en pluiseurs manieres, ne pourront bonnement plus soustenir la despence dudit molin a cheval, elles puissent faire erigier et dresser en leurdit cloistre un moulin a vent. Ce quelles ne pourroient ne vouldroient aucunement faire sans sur ce avoir de nous octroy, congie, licence et consentement, si comme elles dient, dont attendu ce que dit est, elles nous ont treshumblement supplie et requis, pour quoy nous les choses dessusdits considerees, et eu sur ce ladvis premierement de notre ame et feal conseiller et receveur general de Flandres, Roland le Feure, consequamment de noz amez et feaulx les president et gens de noz comptes a Lille, et eu apres des gens et commis sur le fait de noz domaine et finances, Aulx dessusdits supplians, inclinans favorablement a leurs dite suplication et requeste, Avons octroye, consenty et accorde, octroions, consentons et accordons, en leur donnant congie et licence de grace especiale, par ces presentes, que ou lieu dudit moulin a cheval quelles ont entretenu en leur dit cloistre et monastere elles puissent, quant bon leur semblera, faire erigier ung moulin a vent et icellui faire mectre et dresser en lencloz et pourpris de leur dit cloistre en tel lieu quelles verront et adviseront estre plus propice et convenable, pour en icelluy moulin faire mouldre tout le grain que lesdits supplians, leursdits gens, serviteurs, familles et mesmes essilleront et dispenseront audit cloistre et non plus; Pourveu que en icelluy moulin len ne pourra mouldre pour autruy, que pour la despence et provision dudit cloistre et monastere et que de pain cuyt et cervoise brassee en icellui cloistre et pourpris, lesdits supplians ne pourront faire ou faire

Digitized by Google

faire aucune destribution hors dicellui cloistre, si non pour aumosner et donner aux povres et mendians. Le tout sur et a peine deuchoyr en lamende de dix livres parisis de notre monnoie de Flandres, a chacune foiz quelles seroient trouvees et attaintes avoir fait le contraire; A icelle somme appliquier, Assavoir les deux pars a notre prouffit, dont notre bailli de Doinse sera tenu doresenavant rendre compte et reliqua a notre prouffit avec les autres explois de son office, et lautre tiers au prouffit de notre dite ville de Doinse. Sy donnons en mandement a noz amez et feaulx, les president et gens de notre chambre de conseil en Flandres, Ausdits de noz comptes a Lille, A notre dit bailli de Doinse, present et avenir, et a tous noz autres justiciers et officiers cui ce peut et poura touchier et regarder, leurs lieutenans et chacun deulx en droit soy et sicomme aly appartiendra que de noz presente grace, octroy, congie, licence et consentement, sèlon et par la maniere que dit est, Ils facent, seuffrent et laissent lesdits supplians plainement et paisiblement joyr et user, sans leur faire mectre ou donner, ne souffrir estre fait, mis ou donne aucun destourbier ou empeschement au contraire, Car ainsi nous plaist il. En tesmoing de ce nous avons faits mectre notre scel a ces presentes. Donne en notre ville de Bruges le XVIIIe jour de mars lan de grace mil CCCC quatre vins et six, et du regne de nous Maximilien le second. Sur le ploy estoit escript: par le roy, nous mess^e Pierre Lanchals, maistre dostel; mess. Thibaut Barradot et aultres present, Et du secretaire Numan.

Idem, bl. 381.

MAATSCHAPPIJEN, GILDEN, ENZ.

N^r 1.

Privilegie, den gildebroeders van Sint Joris, kruisboogschutters te Deinze, door Karel V *verleend.*

— 17 meert 1537 (n. st.) —

Kaerle, byder gratien Godts, Keyser van Roomen, altyt vermeerder sryex; Conynck van Germanien, van Castillien, van Leon, van Grenade,

Digitized by Google

van Arragon, van Navarre, van Napels, van Cicillien, van Maillorque, van Sardyne, vanden Eylanden van Indien ende vaster eerde der Zee occeane; Ertshertoghe van Oistenryck; Hertoghe van Bourgoignen, van Brabant, van Limbourg, van Luxembourg, Gheldre; Grave van Vlaendren, van Artois, van Bourgoignen; Palsgrave ende van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, van Ferette, van Hagnenau, van Namen, Zuytphen; Prince van Zwave; Marckgrave des heylichs Rycx; Heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, der stad, steden ende lande van Uutrecht ende van Overryssel ende Dominateur in Asie ende in Afrique, Allen den ghenen die desen onsen brief zullen zien, Saluut. Wy hebben ontfanghen die ootmoedighe supplicaccie van conynck, dekene, gheswoorne ende ghemeene Ghuldebroeders van Sent Joris ghulde te Doinze, schutters metten cruysboghe, inhoudende hoe dat zy ende huere voorzaten, schutters metten voornoemden boghe, by institutie van heere ende van Wett der stede van Doinze, onderhauden hebben een eerlycke vergaderynghe ende broederschap ende den gay alle jaere gheschoten by consente van Bailliu van Doinze, die alle jaere daervooren ghehadt heeft drye ponden parisis, ende anders schutterlyck ende eerlyck onderhauden van zoo ouden tyden dat niemant der contrarie en ghedynckt; ende zyn nu ter tyt in ghetalle van ontrent LX^tich^ mannen van eeren, schutters ende eerlycke goede mannen, ende zouden noch meer zyn, indien tvoornomde ghulde van onser weghen ghehouden ende gheprevilligiert waere; ons daeromme zeer ootmoedelyck biddende zonderlynghe dat zy in ghuldebroeders vergaederen moghen totten ghetalle toe van hondert vyftich schutters, mannen van eeren van goeder fame, levene ende conversatie, die by competenten ghetalle schutterlyck, eerlyck ende ghenouchelyck hanteren zullen moghen t'spel metten cruysboghe ende alle jaere eenen gay afschieten, zonder den Bailliu van Doinze daer af te gheven de voornomde drye ponden parisyse die hy voortyts ghehadt heeft ende trecht omme prys te beschieten alomme binnen onse lande van Vlaendren ende daer buuten, daer die van onsen weghen ende anders gheconsenteert zoude zyn te schieten met andere besloten ende ghepriviligierde steden ghelyck de stede van Doinze bekent es; welcke ghuldebroeders draegen zouden moghen ghelycke cleeren van zulcken couleuren alst hem ghelieven zoude, ende de selve in onser reverentie ende eeuwigher ghedynckenesse doen broduerem met onse devyse *Plus oultre*, met een calumne aen elcker

Digitized by Google

zyde; Voort dat de voornomde conynck, dekene, bailliu ende schepenen van tvoornomde ghulde vermoghen zouden vander ghulden weghen te remedieren alle questien ofte twisten die tusschen den voornomden ghuldebroeders upstaen zouden moghen, behalven daer wonden zyn daer bloet loopt, ende dat de selve coninck, deken, bailliu ghezworene ende ghemeene ghuldebroeders hun underlynghe ende tsaemen zouden moghen verbinden ende statuyten maecken der ghulde aenclevende, om ter eeren Godts eerlyck ende schutterlyck te converseren in worden ende in wercken, ende dit te onderhauden up de boete, peyne ende amende naer de qualiteyt vander saecken, ende daer af ende toe te doen als dat redelyck waere, welcke boeten alle commen zauden ten proffycte vanden Aultaere van Ste Jooris inder kercken te Doinze, welcken aultaer de voornomde schutters ghehauden zouden zyn van nu voort aen te underhauden; Voorts te moghen onderhauden huer hof vry om te schieten tusschen doelen daermen van audts ende van lancx ghecostumeert es te schieten ende der ghulde toe gheleyt, twelck bedolven, begracht ende besloten es ende uut den weghe vanden volcke, ende dat de schutters schietende ghehauden inden voornomden hoff ofte de ghuldebroeders elders in ander hoven om prys ofte uut ghenouchte schietende ghehouden wert vast te roupene, zoo luyde dat ment hooren soude moghen up dander eynde; ende in ghevalle dat boven troupen vast, als voorseyt es, eenich schutter yemant van den ghuldebroeders ofte andere tspel aenziende by onghelucke doot schote ofte quetste, dat de selve schutter zulcx gheschoten hebbende, daer in onghehouden zouden zyn ende danof quyte, los ende ontsleghen; Welcke ghuldebroeders altyts bereet zouden zyn ons metten voorn. cruysboghe, bussen, goegen ofte hellebaerden, ende andere wapenen te dienen, om onze vianden ende quaetwillighen te wederstaen tallen tyden dat noot waere, emmers de ghene die totter oorloghe ghequalifieert waeren, behaudens de souldye zulcke als een archier toebehoort, welcke ghuldebroeders draeghende de voornomde palluere ende borduere vande voornomde ghulde van Doinze schutterlyck ende paisibelyck zouden moghen draeghen alle onze landt van Vlaenderen duere huerlieder boghen metten coker met pylen ende andere stocken, messen ende wapenen, hoedanich die wesen mochten, omme alzoo altyts verzien ende bereedt te zyn onzen officiers ende justiciers ende onze vassalen in noode by te staene in voorderynghe van iusticien, zonder eenighe aenspraecke van den

Digitized by Google

zelven onzen officiers oft onze vassalen, ende hemlieden up als te verleenen onze opene briefven daertoe dienende. Soo eys't dat wy de zake voorschreven overmerckende, ende daerup ghehadt t'advys van onzen lieven ghetrauwen president ende luyden onzer camere vanden raede in Vlaenderen, den voornomden supplyanten gheneghen wesende t'huerlieder voorschreven supplicatie, hebben gheoctroyeert, belieft ende gheconsenteert, octroyeren, beliefven ende consenteren uut onse zonderlynghe gratie, by desen, dat zy de voorschreven ghulde, broederschap ende schutterye vanden cruysboghe erigieren ende opstellen ende daerinne aennemen ende ontfanghen zullen moghen tot hondert ende vyftich persoonen tot schutters ende mannen van eeren; dat sy sullen moghen doen maecken ende draeghen rocken ofte cleederen van couleure ende leverye ghebrodeert met sent Andries cruyce met dat vierstael ende onse devise; dat zy tot goede ghereghelheyt ende observantie vander voorschreven gulde ende schutterye onder hemlieden zullen moghen maecken ende ordonneren deken ende andere officiers, ende de selve jaerlycx vernieuwen; dat zy oock jaerlycx eens den gay om hooghe schieten zullen moghen ter plaetsen ende inder manieren ghecostumeert; dat sy tot onderhoudynghe vande broederschap statuyten ende ordonnancien zullen moghen maecken by advyse van die van de wet vande voorschreven plaetse, de voorseyder broederschap ende dat schietspel alleenlyck aengaende; dat die deken ende gheswoorne kennesse sullen moghen nemen vande questien die tusschen den guldebroeders, ter causen vanden schietspele ofte anderssins verrysen zullen moghen; dat zy hueren hoff vry zullen mogen onderhouden om te schieten tusschen doelen, ter plaetsen daermen van oudts ghewoonlyck es te schieten, bedolven, begracht, besloten ende uuyten weghe vanden volcke alsboven; dat de schutters, schietende inden voornomden hof ofte elders ende in andere hoven om prys ofte uuyt ghenouchte, ghehauden werden vast te roupen, zoo luyde datment hooren mach op danders eynde, ende in ghevalle dan eenich schutter boven t'roupen van t'voorscreven wordt vast yemant gheraeckte by onghelucke doot te schieten ofte te quetsen, die zal daer in onghehauden ende daer af quyte, los ende ontsleghen zyn; dat de voornomde ghuldebroeders t'allen tyden, als zy uuttrecken zullen tot eenige schutterye om prys te ghewinnen in steden ofte andere plaetsen van onse ghehoorsaemheyt ende anders, met draeghen zullen moghen huere stocken, cruysboghen

Digitized by Google

ende ander gheweer, dienende totten voorseyden schietspele, zonder daeromme te mesdoen ofte ons te vervallen in eenighe boete, behoudelycken dat zy onder weghe gheen voghelen ofte andere beesten schieten en zullen moghen, ende dat zy oock ghehouden werden ten daeghe dat zy den gay schieten zullen willen, den bailliu van Doinze te betaelen de voorseyde drye ponden parisis, als dat zy van oudts pleghen te doene, gelyck wesende vande emolumenten van zyne officie, ende observerende de andere eerlycke conditien ende artyculen boven verclaert. Ontbieden daeromme, ende bevelen den voornomden luyden van onzen raede in Vlaenderen, Souverain Bailliu van Vlaenderen, Bailluys van Ghent, Brugghe, Yperen ende allen anderen, onzen rechteren, justicieren ende officieren, hueren stedehouderen, ende elcken van hun besundere, zoo hem dat aengaen mach, dat zy de voornomde supplyenten van deser onser jeghenwordyghe gratie, octroye, concessie, beliefnesse ende consent inder vueghen ende manieren, ende up die voorwaerden ende conditien alsdat boven verhaelt staet, doen, laeten ende ghedooghen rustelyck, vredelyck ende volcommelyck ghenieten ende ghebruycken, zonder hunlieden te doen, nochte te laeten gheschien eenich hinder, letsel ofte moyenis ter contrarien, want ons alzoo ghelieft. Des torconden hebben wy onzen zeghel hier an doen hanghen. Ghegheven in onse stadt van Brussele den XXVII^en^ dach van meerte, inden jaere ons Heeren duysent vyf hondert zes en dertich; van onsen keyzerycke t'XVIIe ende van onzen anderen rycken van Germanien, Castilien, etc. t'XXIe.

ARCH. DER STAD DEINZE, — *register van wettel. pass.*, A, bl. 125; *Idem*, — *statuten ende reglementen van t'Gilde van St Jooris*. (Een register van het oude gilde).

N^r^ 2.

De commissarissen bevelen den schepenen van Deinze aan de gildebroeders van Sint Joris den gecostumeerden zondaagschen wijn te schenken.

— 13 mei 1557. —

Commissarissen, ghesien hebbende het narratyf van dese req^te^ ende up al rypelick gheledt, Ordonneren die van de stede van Doinze te gheven den ghuldebroeders van Sente Jooris, supplyanten, den wyn

Digitized by Google

die zy ghecostumeert zyn van hebbene, alzoo wel van den voorleden jaeren, als van de loopende jaeren, niet jeghenstaende dat inde voorgaende rekenynghe de zelve gheroyeert waeren met andere die henlieden espresselyc verboden waeren te doene; welcke ordonnantie zy ghehouden zullen zyn te onderhouden tot dat de stede te vooren zal wesen ende anderssins up al gheordonneert zal zyn. Actum te Ghendt den XIIIen dach van meye XVeLVIItieh.

(*Get.* :) G. DE CLERCQ.

Nr 3.

Er wordt door de schepenen van Deinze der gilde van Sint Joris 16 schellingen toegestaan voor elken zondag dat de schutters zich oefenen zullen, hetgeen door de commissarissen goedgekeurd wordt.

— 28 september 1564. —

Tadvys van Schepenen es ter correctie den supplianten t'accorderen tot XVI schel. elcken zondag; ende daer ondere staet aldus: Commissarissen approberen t'advys van Schepenen. Actum den XXVIIIen in september XVe vierentsestich.

(*Get.* :) G. DE CLERCQ.

Digitized by Google

NAAMLIJST DER INSCHRIJVERS.

Antwerpen.

Coppens, Camiel, beambte bij de militaire genie.
Koninck, J. de, boekhandelaar, 2 exemplaren.

Brussel.

Damman, A., schrijver.
Delcroix, Désiré, beambte in het Ministerie van Binnenlandsche zaken en letterkundige.
Picqué, K., kunstschilder, 2 exempl.

Deinze.

De stad Deinze, 100 exemplaren.

Beil, Const. de, burgemeester, 2 exempl.
Coppez, dr Rem.-Sever., schepen.
Françoys, Frans, idem.
Backer-Boddaert, de, gemeenteraadslid.
Bouvy, V.-E., gemeenteraadslid en vrederechter.
Eechaute, Justien van, gemeenteraadslid.
Eechaute-van Oost, van, id.
Noterman, Karel, id.
Smet, J.-B. de, id.
Wonterghem, J.-B. van, id.
Damme, Lodewijk van, gemeenteontvanger.
Duchêne, Jan, gemeentesecretaris.

Backer, K. de, brouwer, 2 exempl.
Biebuyck, J.-B., slachter-vleeschhouwer.

Digitized by Google

Boddaert, P., heelmeester.
Bosschaert, notaris, 2 exempl.
Boulanger, Aug., koophandelaar.
Calewaert-de Wolf, fabrikant.
Calewaert-van Eechaute, L., idem.
Callebaut, Vital, ondervoorzitter van het Vlaamsch-Gezelschap.
Claeys, Const., bakker.
Declerck, Karel, fabrikant.
Deblauwere, Jan, koopman.
Dufaux, E., notaris.
Eechaute, J.-B. van, gemeentesecretaris van Petegem.
Gevaert, S., regent der kostschool en onderpastoor der O.-L.-Vrouweparochie.
Goeminne, Aug., koopman.
Goeminne-Moerman, Karel, koophandelaar.
Goeminne-Questienne, C., idem.
Goethals, Basiel, olieslager.
Huygelaere, P.-J. d', oudheidskundige.
Kunst- en Letterkring (maatschappij) 5 exempl.
Lagrange, Camiel, fabrikant.
Lagrange, Desideer, koophandelaar.
Lagrange, Hendrik, fabrikant.
Lagrange, Karel, idem.
Lagrange-Wyers, B., ondernemer.
Lava, Aug. de, fabrikant.
Lava, Victor de, brouwer.
Lejeune, E., bestuurder van het klooster der zusters-Maricolen.
Liebaert, G., geneesheer.
Liebaert, H., brouwer.
Maesfrancx, P., pastoor der Sint Martensparochie en van Petegem.
Provost, B., grondeigenaar.
Provost, J.-B., zoutzieder.
Reyntjens, Karel, brouwer.
Roelens, Aug., fabrikant.
Rogge, C.-E., idem.
Roose, wede. Karel de, koopvrouw.
Ruyck, P.-F. de, winkelier.
Smet, Hilair de, fabrikant.
Steurbaut, Ed., boekdrukker.
Tessely, J.-L., greffier bij het vredegerecht.
Vandermeersch, E., fabrikant.
Vanhoe, wede., molenaarster.
Verleye, A.-J., winkelier.

Digitized by Google

Vermeersch, Karel, landbouwer.
Verpoest, P.-J., fabrikant.
Vlaamsch-Gezelschap (maatschappij), 2 exempl.
Vos, Karel de, controleur der directe belastingen.
Wolf, A. de, ontvanger van registratie en domeinen.

Eecke.

Kerrebroeck, Isidoor van, schrijver.

Eekloo.

Acker, August van, gemeentesecretaris en letterkundige.

Gent.

Geiregat, Pieter, letterkundige.
Hoste, H., boekhandelaar, 6 exempl.
Inbrouck, C., bouwkundige.
Lagrange, notaris.
Pauw, Nap. de, advokaat.
Vervier, C.-A., letterkundige.
Vyt, Cam., boekhandelaar, 6 exempl.

Kruishouthem.

Calewaert, Aug., notaris.

Sint Martens-Laathem.

Parmentier, Ed., notaris.
Schepper, Leonard de, herbergier.

Sinte Maria-Leerne.

Bogaert, Aug., gemeenteonderwijzer.

Sint Michiels (bij Brugge).

Kervyn de Lettenhove, baron J.-B., lid der koninklijke Academie van België en volksvertegenwoordiger.

Nazareth.

Kervyn de Volkaersbeke, Ph., oud-volksvertegenwoordiger en burgemeester van Nazareth.

Digitized by Google

Nevele.

Booser, Karel de, hoofdonderwijzer.
Coryn, P.-F. bediende ter gemeentesecretarij.
Maere, Ed., bijzondere.

Sint Nicolaas (Waas).

Schoutheete de Tervarent, ridder de, provinciaal- en gemeenteraadslid.

Nieuwenrode (bij Kapelle-op-den-Bosch).

Janssens, J.-J., pastoor.

Oostakker (Sint Amand).

Huygelaere, Karel d', ontvanger der directe belastingen.

Petegem (bij Deinze).

Bruteyn, zoon, bijzondere.
Clerck, P. de, burgemeester.
Haegens, d', onderpastoor.
Ottevaere, P., rijksveearts.

Poperinge.

Putte, kanonik F. van de, deken.

Rouselare.

De stad Rouselare.

Thorhout.

Poel, A. van den, professoor-onderpastoor.

Vosselare.

Vynckt, Jan van, rijksveearts.

Sint Denijs-Westrem.

Pycke, baron Gab., burgemeester en grondeigenaar
Soenens, ridder Emiel, grondeigenaar.

IJperen.

Cordonnier-van der Meersch, J., oudheidskundige.

Digitized by Google

INHOUD.

EERSTE HOOFDSTUK. (*Stad*) 1

§ I. — Naamoorsprong; verschillende gevoelens omtrent de beteekenis van het woord Deinze. Oudheid der stad; ligging; grondgesteldheid; wijken en plaatsbenamingen; wegen en waterloopen. 1

§ II. — Oppervlakte. Vereeniging van Petegem met Deinze. Vestingen, leibrug en poorten. Stedelijke inkomsten. 5

§ III. — Inrichting tot gemeente. Overzicht der keure; stedelijke privilegiën. Kastelnij en roede van Deinze. Voormalig bestuur en gerecht; naamlijst der baljuws, burgemeesters, schepenen, ammans en schouts. Inrichting van het huidige gemeentebestuur en vredegerecht; naamlijst der burgemeesters, schepenen en vrederechters sedert 1796. 14

§ IV. — Bevolking. Landbouw. Koophandel. Nijverheid. . . 55

TWEEDE HOOFDSTUK. (*Heerlijkheid en Markgraafschap*). . . . 67

§ I. — Overzicht. Heerlijke baten en voorrechten. Leenhof van Deinze. Geslacht van den naam dier stad Deinze wordt eene bijzondere heerlijkheid. Opvolgelijke heeren. Keert weder tot den graaf van Vlaanderen. Oneenigheden in het graaflijk gezin. De heerlijkheid komt door een bezet van Robrecht van Bethune in handen van zijnen zoon, Robrecht van Cassel; wordt door Lodewijk van Nevers teruggeëischt. Langdurig proces in het parlement te Parijs. Vereeniging der heerlijkheid aan de domeinen van Vlaanderen. Albrecht en Isabella geven haar te leen aan Marten della Faille; eenige bijzonderheden over dezen heer. 67

§ II. — De heerlijkheid wordt door Philips IV, ten titel van erkentenis, aan eenen spaanschen edelman geschonken en tot markgraafschap verheven. Leenverheffing van het markiezaat. Eenige bijzonderheden over den markgraaf. Hij verkoopt het markiezaat aan het huis van Merode. Opvolgelijke markgraven. . 89

DERDE HOOFDSTUK. (*Geschiedenis*). 100

§ I. — Deinze door de Noordmannen verwoest. Samenkomst te Deinze van den koning van Frankrijk en Willem van Normandië met de vlaamsche burgers. Gwijde van Dampierre, de adel en de burgerij; verdeeldheid in de volksstanden van Vlaanderen. Oorlog tusschen Vlaanderen en Frankrijk; Deinze versterkt. Karel van Valois valt met een machtig leger in Vlaanderen; Deinze verwoest en verbrand. Graaf Gwijde trekt naar Parijs, vergezeld van eene

Digitized by Google

deinsche deputatie. Oorzaak van nieuwe beroerten. Vlaanderen verlost 100

§ II. — Aangroei der volksmacht; de gemeenten staan op tegen hunnen graaf. Lodewijk van Nevers beklimt den graaflijken troon; staat de haven van Sluis af. Oproer hieruit gesproten. Het brugsche leger te Deinze; slaat het beleg voor Oudenaarde; bereidt zich tot dat van Gent; dit ontwerp den Gentenaren bekend; deze schaffen zich allerhande oorlogstuigen aan; bereiden zich tot eenen uitval; plechtigheden te Gent; vertrek der Gentenaren; komen aan binnen de heerlijkheid van Nevele; ontmoeten de Bruggelingen nabij Deinze. Rekkelingslag; zegepraal der Bruggelingen. Beleg van Gent. Teraardebestelling der gesneuvelde Gentenaren. Voorstellen tot vrede. Nieuwe onlusten; Deinze verbrand. 104

§ III. — De leibrug te Deinze op bevel van Jacob van Artevelde afgebroken. Begin der heerschappij van Lodewijk van Male; zijne geldverkwistende neiging. De Gentenaren weigeren hem door geldmiddelen te ondersteunen. De Bruggelingen staan hem de gevraagde bijlage toe; in erkentenis geeft hij hun oorlof eene vaart van hunne stad naar Deinze te delven. Opstand der witte Kaproenen; verjagen de brugsche aardewerkers. Gevecht te Gent; zegepraal der witte Kaproenen; Deinze treedt hen bij. Oorlog tegen den adel; gevolgen; vrede getroffen. Eene gentsche deputatie trekt den graaf van Vlaanderen tot Deinze te gemoet; zijn verblijf te Gent. Misnoegen der witte Kaproenen; zij verbreken de vrede en vernielen de adellijke verblijven rond hunne stad. Deinze versterkt. Vrede getroffen, en verbroken door de Bruggelingen; verscheidene steden, waaronder Deinze, sluiten zich bij hen aan. De graaf van Vlaanderen behaalt nieuwe voordeelen; Deinze valt in zijne handen. Wapenstilstand. De vijandlijkheden worden voortgezet; Deinze ingenomen. Lodewijk van Male schaft zich te Brugge een machtig leger aan; gevecht te Nevele; zegepraal der Bruggelingen. Vrouwen en kinders vluchten uit Deinze; deze stad wordt uitgeplunderd en verbrand. Vredevoorstellen; zij mislukken. De oorlog wordt hernomen; de Gentenaren belegeren Deinze; breken op; hernemen de belegering; vruchtelooze pogingen; keeren met hunne dooden en gekwetsten naar Gent terug. Philips van Artevelde als ruwaard van Vlaanderen aangesteld; zijn bestuur en krijgsverrichtingen. Wraakplegingen op Deinze. Vrede getroffen. 114

§ IV. — Het leger van Philips de Goede, tot het beleg van Kales bestemd, brengt te Deinze den nacht door en wordt door ingezetenen dezer stad vervoegd. Herinrichting van het genootschap der witte Kaproenen; trekken naar Deinze; wederstand der inwoners; de stad valt in handen harer vijanden; wordt uitgeplunderd en ver-

Digitized by Google

brand. Deinze door de Franschen bezet; richten er groote schade aan. Opstand der Bruggelingen en Gentenaren tegen Philips de Goede. De Duitschers komen den graaf ter hulp. Wraakplegingen op Deinze; moedwilligheden der soldaten op de omliggende dorpen gepleegd. Vrede getroffen en verbroken; Deinze ingenomen; gevecht aldaar. De deinsche bezetting trekt met de Duitschers naar Cadsant; wordt onderwege besprongen, verslagen en achtervolgd tot binnen Deinze, die uitgeplunderd en te vure gesteld wordt. . 126

§ V. — Beroerten en onlusten der XVIe eeuw. Aanvang der predikatiën; sermoen te Deinze gehouden, waarop eene groote menigte volk aanwezig is; wordt te Petegem hernomen; hervormde Deinzenaren. De hoogere overheid verbiedt de sermoenen in zekere plaatsen en bepaalt die, waar zij toegelaten zijn; Deinze daartoe aangewezen. Deze stad wordt van eene krijgsmacht voorzien; zij is niet sterk genoeg om er het evenwicht te handhaven. Deze plaats lijdt veel door de bezettingen der verschillige troepen. Voortgang der onlusten; aanval op Deinze; nederlaag der stedelijke overheid. De Geuzen uit Petegem verjaagd. Nieuwe militaire onderstand; schade aldaar door deze aangericht; klachten van het volk. Verbond tegen Spanje tusschen Deinze en Gent gesloten. Schadelijke doortocht der Franschen. Het klooster te Deinze wordt uitgeplunderd; klachten der religieuzen; woorden niet aanhoord; beeldenschending in de kerk van 't klooster. Gent zendt eene krijgsmacht naar Deinze om de stad tegen den aanval der Malcontenten te beschutten; kwaadwilligheden van deze. De Hugenoten te Deinze; buitensporigheden door hen gepleegd. Hongersnood aldaar. Vertrek der Hugenoten. De kerk en de nog overige huizen worden te vure vernield. De Deinzenaren verzetten zich tegen de Malcontenten; deze plegen rooverijen te Deinze en in de omstreken. De stad herstelt zich langzamerhand 130

§ VI. — Vijandlijkheden tusschen Holland en Spanje. Verbond tusschen Holland en Frankrijk. Inval der verbondene legers. Krijgsvolk rond Deinze gelegerd; schade door hetzelve aangericht; vertrekt. De oogst vernield door de militaire macht; de landbouwers uitgeplunderd. Nieuwe legers te Deinze; richten er groote schade aan. De bouwlanden liggen verlaten. Staat van de geledene schade. Deinze's bijdrage in den transport verleegd. Inval in de Nederlanden van Lodewijk XIV. De leibrug van Deinze afgebroken en al de schepen en booten uit de rivier geweerd. Verbond van Augsburg. Een deel der verbondene legers te Deinze; vertrekt. Engelsche troepen te Deinze; versterken de stad; slechten de opgeworpene vestingen en vertrekken. Franschen te Deinze; rooven er vee en eetwaren; vertrekken naar Fleurus. Andere fransche troepen

Digitized by Google

aldaar; plunderen de boeren uit en stellen de pachthoeven te vuur. Fourageeringen te Deinze en omstreken. De oogst door het hoog water bedorven. Deinze wordt versterkt en bekomt eene bezetting. Het verbonden leger rond Deinze; de geheele omstreek vol soldaten; vertrekken. Dixmude ingenomen; Deinze belegerd; de stedevoogd geeft zich over; gedenkpenning te dier gelegenheid geslagen. Moedwilligheden der Franschen; verlaten de stad; keeren terug en richten er nieuwe schade aan. Deinze versterkt. Vrede getroffen. . 137

§ VII. — Voordeelige rust. Erfenis-oorlog. Oorlogstuigen te Deinze aangebracht. De Hollanders verrichten veel kwaad te Deinze en omstreeks. Het leger der bondgenooten te Deinze; trekt naar Aarseele en Wontergem; komt te Deinze fourageeren. Generaal Spaer te Deinze. De te Rouselare gelegerde troepen komen te Deinze de laatste fouragie halen. 1,000 ruiters te Deinze; richten er veel schade aan. Wortenborgh te Deinze; vertrekt en laat er eene bezetting. Vrede. Brabantsche-omwenteling. Staatkundige verdeeldheid der Deinzenaren; ongemakken; het magistraat spant er middelen tegen in. Deinsche Patriotten. Feestviering te Deinze na de verjaging der Oostenrijkers; plechtigheden bij hunne wederkomst. Fransche-omwenteling. Mislukte inval der Franschen in België. De leibrug te Deinze afgebroken. De opstandelingen meester van het land. Kiezing en plechtigheden te Deinze; de boom van vrijheid geplant. Tegenwerking in België; de Franschen verjaagd. Overmeesteren opnieuw het land. Kerkplundering te Deinze. De O.-L.-Vrouwekerk tot eenen tempel der rede herschapen. De pastoor gevangen. Beëedigde priesters te Deinze. Slot. 145

VIERDE HOOFDSTUK (*Geestelijk Deinze*) 157

§ I. — Beschrijving der O.-L.-Vrouwekerk en van hare bijzonderste meubelen en versierselen. Over hare stichting. Patronaat en personaat. Haar geestelijke omkreits. Tienden. Over de jaarwedde des pastoors, onderpastoors en kosters. Broederschap van Sint Rochus. Dekenij van Deinze. Naamlijst der pastoors en pastoordekens 157

§ II. — Beschrijving der Sint Martenskerk en van hare bijzonderste meubelen en ornamenten. Over de stichting dezer kerk. Haar geestelijk gebied. Patronaat. Tienden. Jaarwedde van den pastoor en koster. Broederschap van Sint Antoon. Naamlijst der pastoors. 169

§ III. — 1°, Sinte Margrieteklooster 173
2°, Sint Blasiushospitaal 181
3°, Klooster der zusters-Maricolen. 183
4°, Klooster van den H. Vincent-à-Paulo. 185
5°, Weezenhuis 186

Digitized by Google

VIJFDE HOOFDSTUK (*Maatschappijen, Gilden enz.*). 188
§ I. — Rederijkers 188
Kamer van de Nazareene, met kenspreuk *Donze om een beter*. . 190
Confrerie van den H. Joannes-Baptista. 204
Maatschappij van vereenigde Taal-en Kunstminnaars, onder kenspreuk : *Vooruit!* 216
Kunst- en Letterkring met zinspreuk : *Eendracht*. 220
§ II. — Maatschappij van vlaamsche Taal- en Letteroefening, met kenspreuk : *natuur begaaft, oefening beschaaft*. 221
Vlaamsch-Gezelschap. 223
§ III. — 1°, Gilde van Sint Joris (voetboogschutters). . . . 224
2°, Gilde van Sint Sebastiaan (handboogschutters) . . 235
§ IV. — Teekenschool. 239
§ V. — Verdienstelijke Mannen. 240
BEWIJSSTUKKEN 255
STAD, nr 1. — Philips van Burgondië past het bestaande octrooi tot het heffen van rechten op de wijnen, bieren, mondsbeoeften, enz., die gesleten en verkocht worden binnen Petegem, toe op den wijk Tusschenbruggen aldaar (16 april 1445). 257
Nr 2. — Karel de Stoute vereenigt Petegem met Deinze en schaft den naam van gene stad af, om voortaan gezamenlijk onder dien van deze te blijven bestaan (juli 1469). 261
Nr 3. — Decreet van Karel II, waarbij Deinze van de toepassing des reglements, van den 3en juli 1672, rakende de onbeslotene steden, vrijverklaard wordt (22 april 1681). 263
Nr 4. — Octrooi tot het heffen van inkomende en uitgaande rechten op de bieren, wijnen, enz., door Philips II tot herstelling der verdelgde stad en oprechting uit hare puinen verleend, en door Albrecht en Isabella vernieuwd en uitgebreid (10 october 1603). 266
Nr 5. — Aanstelling in den raad van Vlaanderen van commissarissen, om het voorgewende recht der stad Deinze tot het lichten des 10en pennings op de goederen — uitgezonderd leenen — door hare poorters nagelaten en door poorters van andere plaatsen geërfd wordende, alsook van dat der stad Kortrijk, die hierin eene uitzondering wilt maken, te onderzoeken (21 october 1370). . . 269
Nr 6. — Sententie, gegeven in den raad van Vlaanderen, waarbij het recht gehandhaafd wordt der stad Deinze van het lichten des 10en pennings op al de goederen, geenen leenen zijnde, nagelaten door hare binnen de stad en dezer vrijheid overledene poorters en geërfd wordende door poorters van andere plaatsen, zelfs door die van Kortrijk (9 december 1370). 270
Nr 7. — Bewijsschrift van eene vroegere toestemming door de schepenen van der keure van Gent aan de gedeputeerden van

Digitized by Google

Deinze gegeven, om van de gentsche kramers die te hunner jaarmerkt komen, plaatsgeld, en, bij gebrek aan betaling, zelfs borgtocht te mogen eischen (15 october 1481). 271

Nr 8. — Tarif du droit de stace aux marchés publics de la ville de Deinze, arrêté par le conseil municipal de la dite ville (13 fructidor, an X) 272

Nr 9. — Koninklijk besluit, waarbij het te Deinze geheven recht op den visch (mijnrecht) goedgekeurd wordt (1 februari 1840) 272

Nr 10. — Koninklijk besluit, waarbij de rechten te heffen op de verschillige voorwerpen de dagen der jaar- en wekelijksche merkten in de stad gebracht, zooals zij door den gemeenteraad waren vastgesteld, goedgekeurd worden, behoudens nogtans dat die op het vlas en werk als plaatsgeld zullen ontvangen worden (23 november 1842) 273

Nr 11. — Keure van Deinze (1241) 274

Nr 12. — Philips de Stoute bevestigt de vrijheden, voorrechten en gebruiken der Deinzenaren, waarvan de titels door den oorlog vernield zijn (9 juni 1389). 277

Nr 13. — Jan van Burgondië bevestigt de vrijheden, gebruiken en voorrechten der Deinzenaren (27 juni 1405) 278

Nr 14. — Philips de Stoute stelt zijnen hotelmeester en kastelein van Beveren, Jan de la Pierre, en zijnen baljuw van Deinze en Petegem, Alaard Thierin, aan om de wet van Deinze en Petegem te vernieuwen, enz. (29 april 1393) 279

Nr 15. — Verordeningen van Jan van Burgondië tot het vernieuwen der wet van Deinze en Petegem (1 october 1414). . . 280

Nr 16. — Sententie van Lodewijk van Male, waarbij hij het recht van de misdaden te vonnissen, door poorters van Kortrijk op poorters van Deinze, binnen de vrijheid dezer stad gepleegd of die er zelve mishandeld zijn, aan de wet van Kortrijk verklaart te behooren, enz. (5 september 1357) 284

Nr 17. — Sententie, gegeven in den raad van Vlaanderen, het door den baljuw van Kortrijk te dagvaarden getal deinsche poorters, ingeval deze door die van Kortrijk te Deinze mishandeld waren of deze er gene mishandeld hadden, tot 16 en niet hooger bepalende (11 mei 1406) 285

Nr 18. — Karel V verzoekt zijnen neef, den heer van Fiennes, den Gentenaren kennis te geven van een besluit, genomen in den raad van Vlaanderen, waarbij hun het recht van deinsche poorters te dagvaarden wordt ontzegd (14 augusti 1515) 287

Nr 19. — Loon en verordeningen van den Schout van Deinze, vastgesteld in het collegie van burgemeester en schepenen (18 october 1613) 287

Digitized by Google

Nr 20. — Octrooi, waarbij Philips de Goede eene vrije jaarmerkt te Deinze instelt (mei 1434). 289

Nr 21. — Statuten en verordeningen der wollewevers (volders) van Deinze, door de schepenen der stad vernieuwd (12 januari 1481 (o. st.) 292

Nr 22. — Vergunbrief tot het brouwen van dubbel-bier voor 32 jaren of tot wederroepens, den Deinzenaren verleend door Karel V, mits aan den ontvanger dier heerlijkheid, ten titel van erkentenis, 10 ponden parisis bij jare te betalen (6 april 1529). 296

Heerlijkheid en Markgraafschap. Nr 1. — Denombrement van het Markgraafschap (14 meert 1654) 300

Nr 2. — Statuten en verordeningen betrekkelijk de visscherij in het deinsche water, opgemaakt door hoogbaljuw, schepenen, enz., der stad Deinze. (Afgekondigd op de leibrug den 21 meert 1547) . 326

Nr 3. — Verordening tot het zetten van den Spijker des heeren van Deinze (1597). 330

Nr 4. — Verslag van den ontvanger van Deinze aan den voorzitter der rekeningkamer tot Rijsel over de schatting der renten van Evene te Deinze (Rond 1600) 330

Nr 5. — Kwijtschrift van Walrave van Luxemburg, heer van Liny, waarbij hij bekent eene som van 172 pond 12 stuivers en 4 deniers van den graaf van Vlaanderen ontvangen te hebben, over eenen termijn van zijn leen van Deinze, vervallen te Lichtmis (2en februari) 1284 (25 juni 1285). 332

Nr 6. — Albrecht en Isabella geven de heerlijkheid van Deinze met al hare aankleven te leen aan Marten della Faille, baanderheer van het land van Nevele, voor zijne drie dochters, Sybilla, Suzana en Maria della Faille, voor eene som van 25,000 ponden, met voorbehoud voor hen en de toekomende graven of gravinnen van Vlaanderen die te mogen wederéischen, mits bovengemelde koopsom terugtekeeren (15 meert 1603). 332

Nr 7. — Philips IV geeft de heerlijkheid van Deinze, ten titel van erkentenis, te leene aan don Diego Messia, ridder der orde van Sint Jaak, kapitein-generaal van de artillerie der Nederlanden, enz., mits aan den heer della Faille de 25,000 ponden of guldens uittekeeren, die hij bij de inleenneming derzelve betaald had; en verheft ze tot een markgraafschap. (Kern eener notariëele acte van den 25 augusti 1625) 338

Nr 8. — Diego Messia, markgraaf van Deinze, Leganez, enz., verkoopt aan Floris, baron van Merode, Duffel, Leefdaal, enz., het markiezaat van Deinze met al zijne aankleven, voor eene som van 152,000 guldens (24 juli 1632). 344

Nr 9. — Overeenkomst, gesloten tusschen Floris van Merode,

Digitized by Google

markgraaf van Deinze, en den eerw. heer Jacob Goethals, abt van Drongen, waarbij er aan een proces omtrent hun rechtsgebied te Petegem, tusschen hen hangende in den raad van Vlaanderen, een einde wordt gesteld (17 october 1639) 349

Nr 10. — Testament van Floris, graaf van Merode, markgraaf van Deinze, enz., waarbij hij het markiezaat van Deinze aan zijnen neef, Willem van Merode, bezet (22 juli 1651) 351

Nr 11. — Verpanding der heerlijkheid van Astene door Maximiliaan van Merode aan jonkhr Frans de Stoppelaere, voor eene som van 2,800 Carolus-guldens (16 februari 1665). 353

Nr 12. — Overeenkomst tusschen Jozef, graaf van Merode, en jonkhr Adriaan-Jozef van [den] Hecke omtrent den afstand der heerlijkheid van Astene (20 mei 1711) 355

Geschiedenis. Nr 1. — De cost vander ervarde [der Gentenaren] tAssnede ende van Deunze, ende van allen dingen die daertoe behoren (1325). 357

Nr 2. — Uitgaaf en bekostigingen, door de Gentenaren vóor en na den Rekkelingslag, betrekkelijk deze gedaan (1325). . . 361

Nr 3. — Sententie van Lodewijk van Male, waarbij hij de Thieltenaren in het recht behoudt, hun verleend bij een vonnis van Robrecht van Bethune, vóor de Deinzenaren ten oorloge te trekken na die van Harelbeke, welke laatste den eersten rang na die van Kortrijk blijven behouden (29 juli 1365). 362

Nr 4. — Dit syn de costen van dat ons goede lieden [van Gent] eerst trocken te Doinse (1380 n. st.) 363

Nr 5. — Philips de Stoute bevestigt het recht der Deinzenaren van slechts met halve kwote in den transport der kastelnij van Kortrijk en in andere overkomende lasten bijtedragen, iets wat hun eertijds, uit hoofde van hunne verarming door de verledene oorlogen, verleend was; en scheld hun hunne verachteringen in gezegden aanslag, dien de hoogpunters der kastelnij hun opgelegd hadden, kwijt (11 meert 1391 (n. st.) 365

Nr 6. — Verbond tegen Spanje tusschen de steden van Deinze en Gent getroffen (5 februari 1579 (n. st.) 367

Nr 7. — Verslag van baljuw en schepenen van Deinze aan zijne Majesteit den koning over de binst de jaren 1581-1584 gepleegde verwoestingen te Deinze, en het onvermogen, waarin de ingezetenen zich bevinden, van de spijkerrent of andere belastingen te betalen (11 juli 1586). 368

Nr 8. — Brief van den generaal don Francisco de Mello, waarbij den magistraten van Astene en Petegem kennis wordt gegeven, dat hunne gemeenten den 17en juli 1643 krijgsvolk zullen ontvangen (16 juli 1643) 370

Digitized by Google

Nr 9. — Getuigenis, gegeven door den heer pastoor van Deinze en twee ingezetenen van Zeveren vóor schepenen van Deinze, betrekkelijk de schade, door Deinze-buiten van wege het krijgsvolk van den hertog van Loreinen en den marschalk Gaston van Orleans ten jare 1645-1646 geleden (15 october 1646). 370

Nr 10. — Smeekschrift door Burgemeester en Schepenen der stad en markgraafschap van Deinze den Hoogpunters en Vrijschepenen der kastelnij van Kortrijk toegestuurd, om vermindering in hunnen transport te bekomen, met de apostille daarop afgeleverd (rond 1655). 371

Nr 11. — Verdrag nopens de overgave der stad Deinze, getroffen tusschen den markgraaf van Feuquièrres, opperbevelhebber van het fransche leger, en den brigadier d'Offarel, gouverneur van voornoemde stad (30 juli 1695) 373

Geestelijk Deinze. Nr 1. — Octrooi tot het lichten van 900 ponden grooten door Philips IV, koning van Spanje den Deinzenaren tot heropbouwing hunner kerk verleend (20 november 1637). 374

Nr 2. — Onderling verbond tusschen pastoor, hoogbaljuw, schepenen en greffier der stad Deinze tot het aankoopen van twaalf beelden voor de O.-L.-Vrouwekerk, de twaalf Apostelen voorstellende (1677). 376

Nr 3. — Pater en mater van het Sinte Margrieteklooster, verscheidene giften van den heer Joos van Lalaing bekomen hebbende, beloven daarvoor een eeuwig zaterdaagsch lof te doen in de kapel van 't klooster (14 augusti 1480). 377

Nr 4. — Octrooi tot het oprichten van eenen peerdemolen in het Sinte Margrieteklooster, door Philips van Burgondië den religieuzen verleend (7 augusti 1455) 378

Nr 5. — Octrooi tot het oprichten van eenen koren-windmolen in het Sinte Margrieteklooster, door Maximiliaan van Oostenrijk den religieuzen verleend (18 meert 1487 (n. st.) 379

Maatschappijen, Gilden, enz. Nr 1. — Privilegie, den gildebroeders van Sint Joris, kruisboogschutters te Deinze, door Karel V verleend (27 meert 1537 (n. st.) 381

Nr 2. — De commissarissen bevelen den schepenen van Deinze aan de gildebroeders van Sint Joris den gecostumeerden zondaagschen wijn te schenken (13 mei 1557). 385

Nr 3. — Er wordt door de schepenen van Deinze der gilde van Sint Joris 16 schellingen toegestaan voor elken zondag dat de schutters zich oefenen zullen, hetgeen door de commissarissen goedgekeurd wordt (28 september 1564). 386

Naamlijst der inschrijvers. 387

Digitized by Google

MISSTELLINGEN.

Bladz. 52, 22en *en* 24en *regel; bl.* 54, 9en, 20en *en* 22en *regel*, *staat er :* Provoost; *lees :* Provost.

Bladz. 80, 7en *regel der aanteekeningen*, *leest men :* had bij Margriet van den Elzas; *lees :* bij Jolanda, zijne tweede echtgenoote.

Bladz. 83, 12en *regel*, *staat er :* aan zijnen neef; *het had moeten zijn :* aan zijnen oom.

Bladz. 109, 14en *regel der aant. diene men te lezen :* 't Kint-de Naeyer, *in plaats van :* 't Kindt-de Nayer.

Bladz. 130, 28en *regel, late men de woorden* dat hij *eruit.*

Bladz. 144, 17en *regel der aant.*, *staat er :* Baudaert; *lees :* Boddaert.

Den 16en *en* 17en *regel van bladz.* 242 *zou dienen vervangen te worden door :* Willem Baudaert, de jonge (vader), was handschoenmaker te Deinze, en aldaar tijdens de religieberoerten lid van het consistorie. In september 1567 werd, met verbeurdverklaring zijner goederen, Willem Baudaert met vijf anderen door de wet gebannen. Alsdan stak hij, *enz.*

Digitized by Google